

Vatra veche

Vatra veche

7

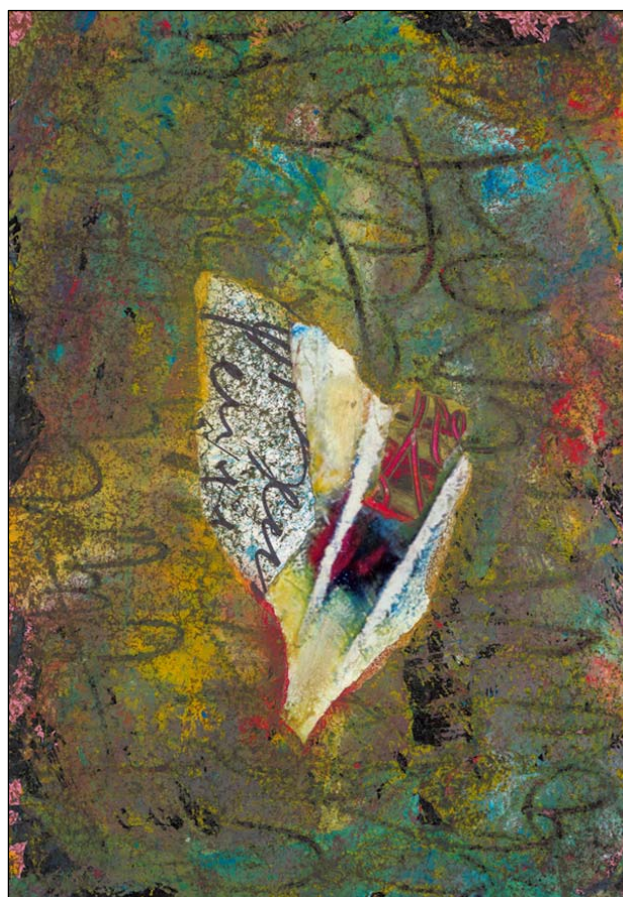
Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul II, nr. 7 (19), iulie 2010 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I.Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

VATRA VECHE DIALOG CU MICHEL BÉNARD

Vatra veche dialog cu Michel Bénard, de Gabriela Mocănașu/3
 Artistul - portret, de Rome DEGUERGUE, traducere de Gabriela Mocănașu/4
 Asterisc. Veselul Alecsandri, de Mircea Moț/5
 Actualitatea lui Eminescu, de conf.dr. Miorița Got/6
 Ochean întors. Grigore Vieru și simbolul mesianic al mamei, de Prof. dr. Ion Pachia-Tatomirescu/9
 Postbelic – postdecembrist, II, de Dumitru Hurubă/11
 Poem de Adrian Botez/12
 Alpha. Mateiu Caragiale și incertul androgin, de Monica Began/13
 Alexie Mateevici, Notre langue, în franceză de Ion Roșioru/14
 Mihail Sebastian – Coordonatele dramaturgiei, de Ana Capotă/15
 Eseu. Nostalgia – Mircea Cărtărescu, de Anca Chiorean/18
 Poezia și funcția poetică a limbajului, de Mihai Petre/20
 Sunt un soi de cub, de Andreiu Vornicu/21
 Să scriem un haiku, de Marian Nicolae Tomi/22
 Cronica literară. Citiți Herta Müller, de Elena M.Cîmpan/23
 Lucruri și limbaje (Mircea Sâncel), de Constantin Stancu/26
 Cezarina Adamescu – Cultura omului, omul culturii (Nicolae Băciuț), de Valentin Marica/27
 Jurcan par lui-même..., de I. Grigore/28
 „Lectura sub presiunea canonului”, de Adrian Botez/28
 Filtre. Frații din Timoc (Florian Copcea), Poezia cântecului (Dorel Cosma), O lebedă suavă pentru Melania Cuc, de Menuț Maximilian/31
 Dulce harababură. Pentru îndrăgostiți sau psihologia pozitivă, de Cleopatra Lorișiu/33
 Limba, un tezaur salvat, de Mirela Corina Chindea/34
 Vatra veche dialog cu Angela Pagano, de Mirela Dorina Chindea/34
 Jurnal. Ce-am căutat în Australia, de George Anca/36
 Documentele continuității. Sf. Prooroc Ilie Tesviteanu, de prot. Pr. Gheorghe Șincan/37
 Povestea lui Harap Alb – sau traseul inițierii conform prescripțiilor ortodoxe, de Mihaela Malea Stroe/39
 Poetica imaginii în ceremonialul de trecere (III), de Luminița Țaran/44
 Spinoasa problemă a aromânilor (IV), de Adrian Botez/46
 Partidul minți, proză de Nicolae Munteanu/48
 De dincolo. Alexandru Talex despre sine versus calomniatorii de astăzi, de Maria Cogălniceanu/51
 Încercări de străpungere a tăcerii gândului, (Ioana Em. Petrescu, Liviu Petrescu), de Elena Neagoe/53
 La ora albă, poem de Ion Roșioru/56
 Asterisc. Meritocrația, de Melania Cuc/57
 Vecinătăți de-a dreptul familiare, de Mihai Drumur/58
 Poeme de Ion Scorobete/58
 Biblioteca Babel. Fascinația Schaltinienei (Raymond Schaltin, Jc.Blondel, Pierre Michel, Sylvie Freytag, Stellamaris, Prezentare și traducere de Ion Roșioru/59
 Vânătoare cu șoim, tablete șotron, de Melania Cuc/63

Vatra veche dialog cu prof. univ. dr. Dan Dungaciu, de Liliana Moldovan/64
 Un român în India, file de jurnal (III), de Ovidiu Ivancu/61
 Meridiane muzicale. Arta ca ADN, de Mirela Dorina Chindea/66
 Vatra veche dialog cu Ioana Maria Lupașcu, de Mirela Dorina Chindea/66
 Vatra veche dialog cu Gabriela Crețu, de Liliana Moldovan/68
 The Second Waltz, de Cezarina Adamescu/71
 Actorul nepereche – Ion Caramitru, de Victor Bibicioiu/72
 Teatru. Parfumul deșertăciunii, de Ana Cristina Popescu/73
 Tăcerea la dublu, de Gabriella Căluțiu Sonnenberg/75
 Mariana Cristescu prezintă rubrica: Prietenii mei, Internauți – Florin I. Cernat/76
 Invitație la lectură..., de Luminița Mănescu/77
 Poeme de Ionela Van rees Zota/78
 Vindecând „Babilonita”, de Elisabeta Roșca/79
 Literatură și film, Groșan, Dragoman și Fricke, de Alexandru Jurcan/81
 Sindromul furnicii, poem de Anica Facina/81
 Despre noi, poem de Cornel Vana/81
 Curier. De la „Vatra” veche la noua „Vatra veche”/82
 Expo. „Icoana între tradiție și modernitate”, la Bonn/83
 Dreptul la replică, de Rodica Lăzărescu/84
 Amintiri, amintiri..., de Viorica Rusu/84
 Dezvăluiri în premieră, de Raia Rogac/85
 Vreamea trădărilor (fragment), de Cornel Dimovici/86;88
 Editura Humanitas – 20 ani de activitate, de Liliana Moldovan/87
 Număr ilustrat cu lucrări Michel Bénard

VATRA VECHÉ

DIALOG CU MICHEL BÉNARD

“Arta trebuie să fie purtătoarea unei rezonanțe sacre pentru a forma și ghida omul spre noi orizonturi de ameliorare a condiției umane”

G.M. : Michel, mă bucur că ai răspuns pozitiv și neașteptat de repede provocării lansate, nu cu mult timp în urmă, de a discuta despre parcursul tău artistic și în special despre pictură.

M.B. : ... în măsura în care se poate spune despre tipul ăsta că ar fi pictor...

G.M. : Îmi imaginez că gândul meu poate părea banal și mă refer la momentul din viața ta care te-a orientat spre această “indeletmicire”. Unul dintre poezii importanți din literatura română spune într-un poem cu titlu sugestiv, “Oul dogmatic”, că “sfânt e nunta, începutul”. Cum s-a întâmplat în cazul tău această sfințire ?

M.B. : Din cea mai fragedă pruncie, am fost atras de artă. Am trăit întotdeauna printre artizani. Tatăl meu a fost croitor pentru femei și haine de ceremonie. Coco Chanel și Pierre Cardin și-au dorit ca tatăl meu să lucreze pentru ei. Am cunoscut așadar îndeaproape duhul artiștilor și atmosfera atelierelor, zgomotul uneltelor, mirosurile de stoffe, al produselor etc. Și acest mic detaliu mi se pare foarte important.

G.M. : Și... de la stoffe spre pictură...

M.B. : Știi, tatăl meu avea un foarte bun prieten pictor, un spirit de adevărat artist. Desena ca să-și câștige existența, însă pasiunea lui secretă era pictura. Pe pereții de acasă aveam multe tablouri de ale lui în stil impresionist. Eram fermecat, subjugat de frumusețea lucrărilor sale. Făcea, de asemenea, afișe de cinema și panouri publicitare. Se numea PrévotEAU. Mai aveam în casă mici sculpturi cumpărate de tatăl meu. Îmi amintesc în mod special de capul lui Iisus, în piatră, impresionant și teribil de emoționant.

G.M. : Specialiștii în educație sunt de părere că evoluția copilului este strâns legată de imitație, repetă gesturile și preocupările celor maturi din jurul său. Pe tine ce te atrăgea, dacă îți mai aduci aminte, la acea vârstă fragedă, a ochilor ce privesc nedumeriți tot ce este în jur?

M.B. : Pe la vârsta de 6 ani, luam adesea creioanele colorate și încercam să copiez tablourile din cărțile de educație artistică pe care tatăl meu mi le cumpărase. Apoi, la țară, la castelul Colbert unde tatăl meu era grădinar, luam o planșetă, creioane colorate, foi, de toate, și mă refugiam în grădină pentru a picta natura, asemenea pictorilor pe care-i întâlneam în cărți. Acolo, la țară, unde îmi petreceam vacanțele, aveam mulți copii prieteni. Mă jucam cu ei, dar îmi plăcea, de asemenea, să mă refugiez în grădina proprietății pentru a visa și a desena, simțeam deja nevoia singurătății.

G.M. : Ai fost mai mult atras de cărți decât de indeletmicirile casnicilor tăi. Cărțile, imaginile din ele oferă la această vârstă un refugiu inconștient spre un univers purificat și purificator. Mirajul tainei. De aici începe arta. Au fost artiști în preajma ta care să-ți acapareze atenția ?

M.B. : Pe la 10, 11 ani, după ce ieșeam de la școală, treceam pe la atelierul lui PrévotEAU. Aproape în fiecare zi mă duceam să-i văd afișele și ultimul tablou pictat. Apoi mai era și unchiul meu, un portughez, Samuel Correia, care, fără îndoială, a contribuit mult la apropierea mea de arte – pictură, apoi sculptură și mai apoi poezie. El era un pictor decorator, specialist în lemn fals, piatră falsă și marmură falsă, dar mai ales mare specialist în foițe de aur. În fiecare joi mă duceam în atelierul lui, unde îmi puneam la dispoziție bătrânele sale pensule, vechile sale fonduri de pictură, bucăți de carton sau de lemn de isorel. Pictam pe un șevalet sau pe jos (aveau podelele dublură specială pentru protecție), eram liber să mă desfășor unde îmi plăcea. Iată, așadar, care a fost ucenicia mea printre artiștii pe care-i prețuiesc cel mai mult, pentru mine sunt cei mai importanți din lume. Ei sunt mereu adevăratele mele referințe, serioasele mele repere. De fapt, îi admir pe toți artiștii, am un mare respect pentru ei. Imens! Ei sunt păstrătorii și apărătorii

memoriei în timp ce lumea în care trăim astăzi pierde totul.

G.M. : Cu siguranță ai găsit modele și în cărți, tablouri care ți-au atras atenția, vieți ale unor pictori care te-au fascinat...

M.B. : Pe la 10 – 12, ani mă duceam adesea singur în muzee și mai ales la Muzeul de Arte Frumoase. Acolo, cu siguranță, am avut prima mea revelație picturală în fața unei pânze a unui maestru flamand necunoscut din secolul al XV-lea sau al XVI-lea, care-l reprezenta pe Sfântul Jerôme în deșert cu o mână așezată pe un craniu. Acest braț, această mână erau extraordinar de frumoase, transparente, cu pielea marmoreală, venele sângerii. Eram fascinat de calitatea acestei picturi. Și astăzi o privesc cu mare emoție. În acea zi, m-am întors acasă și i-am spus părintelui meu: „Tată, voi deveni pictor.” Un alt moment a fost, de asemenea, determinant. Tata mi-a cumpărat într-o zi o enciclopedie. Pe pagina centrală a acestei lucrări era surprinsă imaginea unei Mănăstiri, iar în această imagine era un detaliu ce reprezenta atmosfera din chilia unui călugăr. Vederea acestei imagini a fost șocantă pentru mine, declanșatoare, deoarece în chilia celui călugăr descoperisem dintr-odată tot ce aveam în mine fără să știu prea bine, ceea ce iubeam în mod tainic. O chilie care sugera retragerea din lume, fără a o abandona, căci avea o deschidere spre exterior – cunoașterea sugerată de toate cărțile de pe etajerele bibliotecii săpate în perete, de scrieri de mână, de reproduceri sau gânduri asupra textelor filosofice sau religioase, de picturile iluministilor – așadar culori, desene, creație. Pentru mine, această imagine era aproape miraculoasă, întrucât simboliza tot ce purtam în mine și tot ce iubeam. Iată pentru vocația de tinerete.

G.M. : Această inițiere voluntară, “în toate direcțiile”, a fost urmată de studii specializate. Ne împărțești câteva aspecte ale acestui parcurs ?

M.B. : Am urmat cursuri particulare de desen și arte frumoase, dar le-am întrerupt repede pentru că simțeam că am altceva de făcut... Literatura, cărțile, cititul au avut dintotdeauna o importanță deosebită pentru mine, dar fără îndrumător, ci puțin cam sălbatic – mergeam în toate sensurile, literatură clasică, modernă, arte, arheologie, paleontologie, benzi desenate, astronomie, științe naturale etc. etc. – un câine nebun.

G.M. : Dar când ai început să pictezi cu adevărat, să intri în lumea aceasta nu doar ca admirator ?

M.B. : Așadar, pe la 18 ani, am început să pictez mult mai serios, eram foarte clasic, atras mai ales de impresionisti și apoi de simboлисти, de vizionariști, de suprarealiști și apoi de moderni până la abstracția cea mai pură.

Am avut șansa să întâlnesc pe crudul meu drum artiști importanți care m-au sfătuit, m-au ajutat, m-au inițiat – pictori

și sculptori – care m-au încurajat să expun. În poezie s-a întâmplat la fel.

G.M.: Orice artist are un gând căruia îi consacră întreaga energie. Poate este prea prețios spus, dar nu găsesc acum alte cuvinte mai simple. Ce este pentru tine arta, ce vrei să transmiți prin lucrările tale, ce idee le leagă?

M.B.: Cu ajutorul unui important specialist și colecționar în artă abstractă am câștigat zece ani de inițiere în arta modernă. Iconografiile, iluministii, caligrafii ocupă de asemenea un loc special în concepția mea despre artă, care trebuie să fie purtătoarea unei rezonanțe sacre pentru a forma și ghida omul spre noi orizonturi de ameliorare a condiției umane.

Filosofii, înțelepții, gânditorii de pretutindeni – fie ei din Occident, din Orientul Mijlociu sau din Extremul Orient – sunt pentru mine foarte importanți întrucât consider că totul este legat pe aceeași frecvență, totul converge spre același unic punct la nivel cosmic.

G.M.: Cui îi mulțumești în mod special pentru această carieră bogată și atât de cunoscută? Mă gândesc că în mod tainic

suntem întotdeauna recunoscători unor oameni sau unor întâmplări care ne-au împins înainte, ne-au determinat să forțăm propriile limite.

M.B.: Adesea am fost în vacanțe de lucru sau de reflecție la Mănăstirea Solesme, spațiu solemn al cântului gregorian, unde călugări benedictini se consacrau erudiției. Trăiam acolo în același ritm cu ei, același program. Și acolo am cunoscut un om încântător, părintele reverend Poras, preot bibliotecar, un izvor de cunoaștere.

La Paris, am urmat frecvent cursuri de filosofie ale unui călugăr dominican extraordinar, un spirit universal. Părintele Philippe. Remarcabil.

Dar toate aceste personaje deosebite pe care am avut șansa să le întâlnesc în calea formării mele – nu le spun acum numele pentru că sunt mulți, de toate confesiunile, de origini atât de diverse, din culturi diferite – au lăsat urme în mine. Am învățat de la fiecare câte ceva. Iar ceea ce învățăm depinde doar de noi. Așadar, Gabriéla dragă, pictez, scriu de mai bine de 40 de ani – mergând dinspre clasic spre

modern, dinspre figurativ spre abstracție. Voiă.

G.M.: Înainte de a-ți mulțumi că ai manifestat această deschidere spre confesiune special pentru revista "Vatra veche" și directorul ei, Nicolae Băciuc, îndrăznesc să te rog să ne spui un gând despre poezie, acest univers atât de închis-deschis creatorilor, tentant și provocator dintotdeauna.

M.B.: Poetul este un copil de suflet, care călătorește întotdeauna pe apele încântării și ale uimirii din grădina inocenței, el este **căutător de sensuri**, are privirea clarvăzătorului ce străpunge esențele subtile, vibrează la chemările impalpabilului și ale inefabilului, dar știe deveni, de asemenea, om al **avertismentului** care subliniază unitatea fundamentală a creației încă de la haosul originar. Formulează prin rezonanță metaforică și simbolică viziunile sale premonitorii. Însă este în același timp un semănător de cuvinte care visează la recolta frumuseții universale și a dragostei eterne.

**Interviu și traducere,
GABRIELA MOCĂNAȘU**

Artistul - portret

Luai un foarte fraged băiat, la vârsta rațiunii obișnuite, dintre jucării și camarazii lui din stradă, din parcurile orașului. Aici, în carnetul lui de desen, schițează o rățușcă, o statuie, o tânără cititoare pe o bancă, un cer străbătut de nori grei, o arcadă. Și acolo, lângă o aripă căzută, plânge cu lacrimi fierbinți înainte de a săpa un mormânt minuscul pentru a îngropa prietena înaltelor zări. Curios de orice lucru, ridicând născul spre cerul ce nu mai sfârșește să tacă, el poate fi ușor confundat cu o statuie printre alte personaje de piatră, înger ce surâde din balanța eternității.

Luai un bărbat tânăr, lovit de câte va ori de soartă, luând realitatea așa cum este și trezindu-se înainte de zori pentru a asigura traiul său și al mamei sale. Avid de cunoaștere, tânărul frecventează cursurile seara, învață filosofie, literatură, pictură și desen. Trecând pe lângă marile școli, el gândește și se inventează pe sine.

Luai un tânăr și-l veți vedea parcurgând cu stop-ul Europa în toate sensurile, în căutare de fraternitate. El pictează. El scrie poeme.

Luai un bărbat matur. Uitați-vă la drumul pe care l-a parcurs. De când l-am abandonat pe străzile Europei una și multiple. El a muncit, a căutat, a utilizat numeroase tehnici: desen, cerneală de China, sepia, acuarelă, tehnici mixte, colaj pur, colaj mixt ..., a străbătut printre stiluri – figurativ, suprealist, abstract, informal, gestual.

Nu-i vorbiți despre lucrări analitice sau intelectualiste, pentru că va spune, fără să schimbe tonul său dulce, că astăzi nu-i mai pasă deloc de lume. Nu îndrăznim nici măcar să-l întrebăm la ce lume se referă. Pentru el, tot ce contează este muncă asiduă cu materia, culoarea, armoniile venite de nicăieri, din străfundurile imemorabile ale timpului, din imaginație sau dintr-un tainic și puternic impuls creator și totul la el în materie de pictură se realizează din titluri, cuvinte, nesfârșite glose, pentru că totul sfârșește cu sens, cu simțiri și vibrații. Și de fapt, când priviți

oricare tablou contemporan, ați căutat îndelung, ați întors capul în toate direcțiile, ați imaginat, ați dedus, ați speculat, ați bănuit aici o literă, dincolo o frântură de caligrafie care vi se părea familiară. La Michel, dintr-odată aveți o străfulgerare care vă spune că este inutil să vă doriți cu orice preț să vedeți vreun subiect de recunoscut.

De fapt, cuvintele trebuie să le căutați în altă parte, pentru că foarte tânărul băiat, tânărul adolescent, tânărul și bărbatul matur au colaborat pe tot parcursul acestui drum industriuos al căutării creației artistice. Captive în culegeri de poezie, astăzi, în lumea unei acute bulversări, cuvintele sale întorc capul în urmă spre frumusețe, rigoare, absolut, dragoste, dreptate, purificarea sufletului.

Și fără zgomot, fără strigăt sau urlet, vă veți îndrepta aici și acum la întâlnirea cu un artist cu o forță liniștită, căruia cuvântul i-a fost dat ca supliment cu scopul de a transmite câteva din aceste miraculoase vibrații, mistere regăsite în creația poetică și picturală, mijloc de interceptare a gândirii în plin zbor, vă veți întâlni cu un bărbat care zi de zi are întâlnire cu viața.

Dintr-odată, aceasta păru o evidență clară, limpede, firească: Michel Benard s-a născut, a trăit și trăiește la Reims, orașul Sfinților, oraș strălucitor, religios, lansat către cer, înclinat către autodepășire, cu amprente de lumini. Ce influențe exercită așadar spiritul locului asupra unei ființe sensibile?

Acest artist dintr-odată face de neuit în sufletul vostru o întâlnire de câteva ore, deloc obositoare, acest fără asemănare ia totul în serios cu o simplitate desăvârșită, acest om care a petrecut viața printre artiști fără seamăn, care a patronat atâtea întâlniri de neuit nu doar în orașul său, ci peste tot în Europa, este astăzi pentru cei ce-l cunosc un monah luminat prin care Cuvântul trece. Dacă nu l-ați cunoscut direct pe acest artist în continuu clocot creativ sunteți departe de a-l înțelege și nu vă rămâne decât să vă îndreptați spre el.

Selecție din gândurile lui **ROME DEGUERGUE** despre Michel Benard în traducerea *Gabriélei Mocănașu*
* Rome DEGUERGUE, (Membru al SPF al PanClubului Francez al cercului mondial de ambasadori ai păcii)

Asterisc

Veselus Alecsandri

În câteva dintre scrisorile trimise prietenilor sau cunoscuților, Vasile Alecsandri se interesează cu toată seriozitatea de starea vremii, îngrijorându-l în special anotimpul hibernal, viscolul sau temperaturile scăzute, fără a uita însă nici ploile reci, umezeala producându-i aceeași indispoziție. "Cât ține timpul aspru- scrie Alecsandri- cât termometrul face gimnastică sub limita de zero grade ca sub un trapez ideal, îmi umplu zilele cu indeletniciri intelectuale și cu întreținerea focului din sobe. Am ajuns în arta aceasta la înălțimea vestalelor și acum știu a da clădirii despicăturilor de lemne forme arhitectonice cari ar merita medalie de aur, dacă asemenea talente s-ar recompensa în țara noastră. Dimineața îmi place să mă scol de cu noapte și să găsesc cabinetul meu de lucru bine încălzit și vesel luminat de un candelabru aprins. Ceaiul e pe masă, căteii mei sar prin cameră cu mii de jocuri și desmierdări, așteptând porțiile lor de zahăr; biuroul mă cheamă lângă el, arătându-mi calamara plină, condeiul zburdalnic, hârtia albă(...)apoi mă apuc de vreo lucrare mai serioasă și ziua trece fără a băga de seamă dacă ninge și dacă suflă crivățul". Într-o scrisoare din 1884 se plânge, nici nu se putea altfel, că „timpul e foarte urât. Neguri ca la Londra, umezeală, glod, frig”. La Paris fiind, este indispus de faptul că „timpul rău m-a împiedicat să mă instalez la Possey”. În anul 1888, îi scrie lui George Bengescu despre „timpul rău care s-a dezlănțuit de cincisprezece zile pe meleagurile noastre”. Exemplele pot continua. De la Palermo, îi trimite o scrisoare Zulniei Sturza(Negri), sora Elenei Negri, în care se simte nostalgia sobelor românești: "Vorbiți-mi despre sobele noastre bune, care prețuiesc cât o sută de mii de sorii ai Neapolului și tot atâția Vezuviu; pui acolo un trunchi de copac și poți să te culci liniștit, fără să te temi că vei fi trezit de frig, în timp ce aici ziua este vară și noaptea iarnă". Și încă un fragment dintr-o scrisoare: "Îmi închipuiesc halul înfiorator al Bucureștilor sub un metru de zăpadă și sub un număr fabulos de graduri de frig. Ferice țară unde vara-i vară, dar și iarna-i iarnă".

Dacă natura îl sperie de-a dreptul, fiindcă bănuiește, dincolo de calmul ei înșelător, existența unor forțe ce oricând se pot dezlănțui, amenințându-l cât se poate de serios, poetul se retrage într-un interior protector, transparența ferestrei delimitând în acest caz spațiul de afară de cel dinăuntru, nu fără consecințe pentru opera poetică.

Se justifică oare epitetul „veselus”, care i-a fost atribuit, după cum se știe, poetului de către Eminescu?

Într-o carte incitantă despre „dimineața poezilor”, Eugen Simion reține ideea că Vasile Alecsandri se salvează aproape întotdeauna de agresivitatea naturii în special prin literatură, cu mențiunea că e vorba de literatură ca o preocupare capabilă să abată atenția poetului de la pericolul de afară: "Literatura redevine o preocupare numai în sezonul hibernal".

Adevărul este însă că veselus Alecsandri reușește să se salveze de imprevizibila aventură a naturii (și) altfel, mult mai rafinat, fapt ce-l deplasează pe poetul din Mircești spre o altă vârstă a literaturii.

În anul 1868, poetul publică în revista "Convorbiri Literare" primele poezii din ciclul **Pasteluri**, poezii care constituie probabil partea cea mai rezistentă a întregii sale creații.

Surprinzător este faptul că între aceste pasteluri nu puține sunt cele dedicate iernii, adică anotimpului care îl terorizează de-a dreptul pe poet. Gestul pare greu de motivat la un individ pe

care iarna îl determină de obicei la reclusiune. Să fie oare aceste poeme niște încercări de câștiga bunăvoința anotimpului hibernal și de a-i domoli violența printr-o rostire nelipsită de accente magice? Să aibă aceste poezii (și) o altă finalitate decât cea estetică?

Cert rămâne faptul că Alecsandri are în pastelurile sale ca obiect natura însă numai după ce aceasta a devenit deja creație artistică, după ce, cu alte cuvinte, ea a fost „închisă” în convențiile artei. În această situație, poetul de la Mircești are în atenție nu atât peisajul real, cât, mai ales, o serie de tablouri inspirate din/de natură. Spațiul în care evoluează poetul este așadar acela al unui muzeu. El are în vedere o natură „captivă”, pe care a reușit să o închidă în rigoarea convenției, și conștiința acestui fapt nu poate decât să-i facă bine : poetul privește respectivele tablouri cu satisfacția că de dincolo de pojișta lor de culoare, închisă între ramele tabloului, natura nu mai poate răbufni, pentru a-i face vreun rău.

Există în **Pasteluri** suficiente argumente în acest sens. În primul rând am în vedere faptul

că ochiul este educat să rețină secvențe structurate în așa fel încât să nu trădeze planurile ușor de identificat la orice tablou: „În fund, pe cer albastru, în zarea depărtată/ La răsărit, sub soare, un negru punct s-arată!”. Aceasta în situația când obiectul privirii nu este el însuși de la început numit: "O, tablou măreț, fantastic, mii de stele argintii/În nemărginitul templu ard ca vecinice făclii".

Vasile Alecsandri rămâne în aceasta parte a creației sale în primul rând un admirabil comentator de pictură, naiv în impresionismul său. El vede („ Dar ce văd ?”), dar, mai mult decât atât, el simte nevoia să-și împărtășească cuiva impresiile.

Interesul major al poeziei pe care o scrie Alecsandri la bătrânețe constă în acest caz în plăcerea sa de a comenta niște tablouri ale anotimpului hibernal, nicidecum de a transcrie impulsurile pe care le primește din partea unei realități care oricum îi repugnă. Experiența poeziei sale pare să se consume în acest caz exclusiv în spațiul esteticului.

Așadar, poetul de la Mircești comentează niște tablouri, oferind în acest caz autenticul spectacol al unui eu teatral, care, pentru a-și convinge interlocutorul imaginar, mimează la modul rafinat sentimentul, în lipsa trăirii nemijlocite a realității. Și nu o poate face mai bine decât apelând la tot ce înseamnă experiența lui de poet. Aruncă în joc multe interjecții, atunci când tabloul îl încântă peste măsură ori când îl îngrozește, pentru a lăsa impresia că se identifică de fapt cu lumea de dincolo, reală. Veselusul poet folosește epitete ori metafore, ca să nu mai vorbim de comparații, mai ales acestea din urmă trădând dorința poetului de a echivala universul ficțional, al tabloului, cu acela al lumii reale. Este adevărat însă că aceeași comparație îi face fără îndoială și figuri: într-o cunoscută poezie, în care dorind să convingă cu orice preț că în tabloul din fața lui vede o iarnă cumplită, poetul compară fulgii cu un dulce și nevinovat roi de fluturi albi, limbajul comentatorului trădând în felul acesta tocmai spiritul tabloului: "Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă./Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă./ Fulgii zbor, plutesc în aer, ca un roi de fluturi albi./Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi". Nepotrivire între universul picturii și discursul comentatorului!

De ce n-ar fi oare atunci veselus Alecsandri? Doar are convingerea că natura, de care atâta se teme, a fost definitiv închisă în **Pasteluri**, admirabila sa pinacotecă, de care poetul poate fi mândru peste veacuri!

MIRCEA MOȚ

Actualitatea lui Eminescu

A devenit comună aserțiunea după care există, în momente speciale, personalități pe care ni le reamintim ori de câte ori dorim să ne facem o zi mai fericită. Mihai Eminescu este parte a spiritului nostru. Născut sub zodia unui anotimp fermecat, Eminescu este spiritul profund și modelul exemplar într-un prezent lipsit de reperi ideatice elementare. De aceea, raportarea la opera și la personalitatea sa este imperios necesară.

Preambul: *Starea lirică este o stare dincolo de forme și sisteme. O fluiditate, o curgere interioară contopește într-un singur elan, ca într-o convergență ideală, toate elementele vieții lăuntrice și creează un ritm intens și plin. Față de rafinamentul unei culturi anchilozate în forme și cadre, care maschează totul, lirismul este o expresie barbară. Aici stă de fapt valoarea lui, de a fi barbar, adică de a fi numai sânge, sinceritate și flăcări* (Emil Cioran, *A fi liric*, din volumul *Pe culmile disperării*, Editura „Humanitas”, București, 1990, p. 10).

În momentul de față, cultura românească insistă asupra (re)cunoașterii unui construct al multiplicității: suntem în situația (re)activării unor structuri multipolare ale semnelor, ale condensurilor de principii, de idei, de reprezentări și de valori, de fapte și/sau secvențe sensibile încărcate de sensuri. Organizat structural, discursul actual al culturii românești evoluează în multiple modalități, contrabalansând forme de spleen și de indiferență.

Supusă unui derapaj al globalizării, cultura românească reconfirmă prin emergențele sale pulsionale – dependență reciprocă limbă/lume culturală – statutul său de sistem dinamic, de variantă proteiformă de „supraviețuire”, dar și de reconstrucție, de largă deschidere.

Ne confruntăm în momentul actual nu doar cu o profundă criză economică, politică și a identității, dar mai ales cu o criză a valorilor culturale, morale, religioase. În situația dată, necesitatea unei evaluări corecte a creației scriitorilor culturii românești, de a ști încotro ne îndreptăm, se impune de la sine.

În societatea actuală, criteriile valorice au dispărut, așadar confuzia este deplină, iar respectul pentru cultura adevărată este înlocuit de tupeu, de indiferență, de aroganță, care determină răsturnarea valorilor. Cu toate acestea, în contextul tot mai apăsător de alterare a scării de valori românești, există niște „zone tăcute” ale performerilor din cultură ori educație, între care profesorul de rostire românească are un important cuvânt de spus. Patrimoniul cultural, în speță cel literar, cunoaște în lumea contemporană impactul unei atitudini selective, excesiv critice. De aceea, considerăm că în sfera învățământului

universitar/liceal de limba și literatura română se impune ideea unei evaluări obiective a ierarhiei valorilor, a unei atitudini dialectice în interpretare, dar, mai ales, delimitarea de actul negării, al dinamitării tradiției literare, de respingere a valorilor consacrate. Tot aici se cuvine a găsi prilejuri de a corecta unele manifestări de agresivitate

prezente în mass-media, dar și atitudini de erodare a reperelor estetice și valorice, anumite controverse, acuze ori suspiciuni din ultimii ani care au alimentat fenomenul Eminescu. Și aceasta pentru că opera lui Mihai Eminescu – univers care-și refuză comoditatea căii de mijloc – împlinește raportarea noastră la marea cultură, iar scriitorul devine un reper fundamental al culturii universale.

Chiar dacă raportarea la anumite pattern-uri pare a fi obligatorie într-un context socio-cultural, atunci când este vorba de recunoașterea unor valori, de evaluarea unor contribuții, se pare că, în cazul unor spirite de marcă, nu este nevoie de confirmări. Spațiul nordic moldav este o insulă a spiritualității românești, un spațiu al credinței, dar și cale deschisă comu-

nicații interculturale. Aici a fost zămislit geniul nostru absolut, cel numit de transilvăneni *cor nostrum*, „inima noastră” – Mihai Eminescu. Cultura înseamnă împărtășirea valorilor, întoarcerea la obârșii, un rost, dar și relația cu celălalt. Botoșani reprezintă pentru noi spațiul spiritual binecuvântat în care amintirea lui Eminescu, a creației sale – cântec al unei invizibile orgi – este motiv de evocare permanentă.

Creația eminesciană – **exercițiu de iubire** îmbinând ritmul și ordinea – devine o modalitate de (re)gândire a spațiului cultural românesc, fenomen care se integrează unei ascensiuni firești: cuvânt – memorie – semnificație. Cu certitudine, întâlnirea cu opera lui Eminescu este o experiență de cunoaștere, de adâncire a fenomenului literar românesc, oferindu-ne revelația *sentimentului românesc al ființei* (C. Noica).

De ce este important Mihai Eminescu?

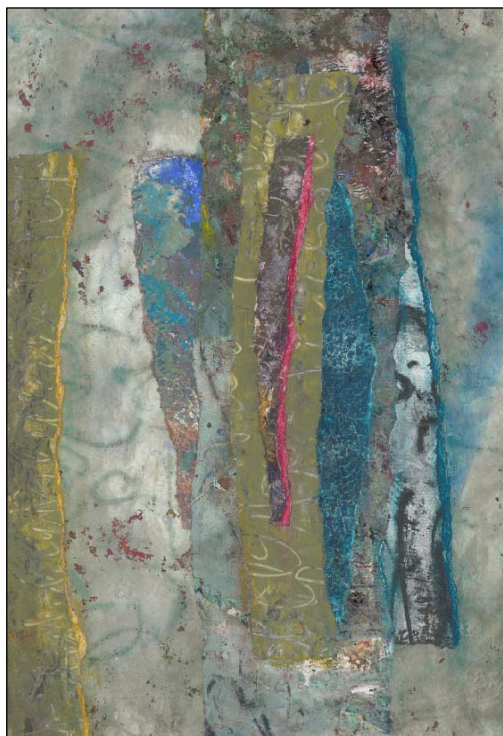
O caracteristică a culturii postmoderne este repunerea în discuție a relației dintre scriitor, creație și destinatarul acesteia, relație care își deplasează din ce în ce mai accentuat „punctul de fugă” spre un receptor concret. Această nouă epistemologie a implicării vizează și o reconfigurare a noțiunii de lectură literară, care nu mai este centrată pe lectorul abstract, implicit (*arhilectorul*), ci pe experiența particulară a unui cititor real. Pentru profesorul de română, este firesc interesul de a-l redescoperi pe Eminescu la începutul mileniului III – un Eminescu esențial, expresie a spiritului creator în poezie, proză, dramaturgie, publicistică. Așadar nu evidențierea unui Eminescu zgomotos, ci dorința de a reda taina intrinsecă a operei sale, *fructul copt al tuturor puterilor sale sufletești, culminând cu funcțiile conștiinței active și clare*, cum spune Tudor Vianu. Creația literară a lui Mihai Eminescu ne indică modul în care putem legitima dreptul fiecărui lector tânăr la o interpretare identitară, la autonomie comprehensivă, la o lectură personalizată.

A devenit la fel de comună aserțiunea după care există o suveranitate de bază a societății, care se exprimă în cultura națiunii. *Cultura este puterea popoarelor*, spunea Eminescu. Adevărata cultură, operă a iubirii, *cultura animi*, este umanizatoare, creatoare de libertate, acea *libertas major* despre care vorbește Sf. Augustin, matură din punct de vedere moral, capabilă de *alegere autonomă*. Mihai Eminescu și-a dăruit personalitatea la Cernăuți, Iași, Blaj, București, Viena, Berlin. El numește Blajul *Roma Mică*, văzând în cetatea de cultură latină și de ideal național aflată în inima Transilvaniei un simbol al biruinței românismului.

La Blaj, tânărul Eminescu vine mânat de dorul de a vedea acest *focar al conștiinței naționale*, pecetluind, el însuși, ca elev, titlul de mândrie al școlilor Blajului. În manuscrisul 2276, la fila 210, poetul național Mihai Eminescu nota: *Sufletul trebuie tratat ca pământul, să i se dea ce-i trebuie spre a fi productiv, ideea de sămânță*. Această idee a fost exprimată anterior de însuși Ioan Inocențiu Micu Clain, care, încurajându-l pe episcopul Petru Pavel Aron, îi scria acestuia de la Roma: *Vor trece secole, poate, până ce sămburele sădit va răsări. Cu mare bucurie sufletească urmăresc toți pașii tăi și văd că în adevăr tu arunci sămânță cu mână plină. Ea va răsări desigur, numai de-ar fi cine să păzească să nu i se taie rădăcina*. Poetul i-a venerat pe corifeii Școlii Ardelene, pe Aron Pumnul, profesorul său model, autorul Proclamațiunii de la Blaj, mentor spiritual al tinerilor blăjeni. Poetul național demonstrează în fapt, până la jertfă, afirmația lui Timotei Cipariu: *au ținut mai mult la limba și la istoria poporului român decât la propria viață*.

S-au comis greșeli grave discutând despre Eminescu – căderea în clișee, în cuvinte - șablon, abordarea unui ton festivist, chiar clișeul luptei cu clișeele. Condiția remedierii: renunțarea la povara fragmentarismului și a compartimentării, la amatorism și la superficialitate, la interpretarea „în ansamblu” și „pe deasupra” a operei eminesciene, exercițiul unei lecturi critice integrale, al interpretării integratoare.

Considerăm că Eminescu nu trebuie conjuncturizat, sărbătorit în tiparul unor date calendaristice. Prin operă, el s-a proiectat accentuat în sfera naționalului, iar creația sa e îmbogățită cu orizontul ideatic și de sensibilitate europeană. Nu întâmplător, Eminescu este pus în relație cu novatori ai literaturii franceze ca Nerval ori Lautreamont sau cu germanul Rilke. Mircea Eliade descifrează o „coexistență a contrariilor”, cerută de *structura omului universal*, așa cum tindea să-l întrupeze geniul lui Eminescu. Eminescu ne învață, într-un autentic demers propedeutic, să gândim, să citim, să înțelegem. Discursul său ne face pe noi, cititorii părtași la experiența operei, la întrebările la care scriitorul așteaptă răspuns.

Dar mai reprezintă creația eminesciană o nevoie fundamentală pentru tinerii de azi?

În calitatea noastră de profesori, știm să incităm interesul asupra întrebărilor grave pe care creația scriitorului le pune? Apărăm noi valorile operei sale? Cultivăm și întreținem acea „filosofie” a relației tânărului cu lumea și, implicit, cu sine? Așa cum se știe, forța cărții se evaluează prin calitatea actului lecturii, iar creația eminesciană le oferă atât profesorilor, cât și elevilor și studenților – departe de stereotipia actului didactic – oportunitatea de a analiza universul fascinant al operei, valențele estetice, șansa de a formula judecăți de valoare, atragerea spre literatura de bună calitate, dar și încurajarea schimbului generos de idei între profesori și tineri, bine știind că *lectura* înseamnă cunoaștere și libertate. Opera sa – sftetic de lumină, instrument complex de cunoaștere și educație – devine antidot în fața unor majore primejdii cum sunt trecerea, singurătatea, depărtarea.

Reușim noi să-i construim tânărului un sistem corect de valori care să stabilească un raport de opoziție cu nonvalorile? Sergiu Al-George accentua în studiul *Timp, Istorie, Destin* ideea conform căreia *este o excepțională experiență să întâlnești pe autorul unei cărți a cărei lectură ți-a influențat viața*. Referitor la tratamentul negator al unora în ceea ce-l privește pe Eminescu, am spune că datoria profesorului este să persevereze în explicitarea sensurilor creației sale: *Nu sunt pierdute decât acele bătălii pe care nu le începi niciodată*, scrie Mircea Eliade în *Oceanografie*.

Opera lui Eminescu înseamnă, în contextul actual, inițiativa de recâștigare a tinerilor iubitori de literatură în condițiile în care, pe alocuri, publicul larg – prizonier al gustului mediu, aflat așadar în regres spiritual – își pierde profunzimea sufletească, fascinat nu de cuvânt, ci de imagini. Poezia lui Eminescu devine verificare de sine, ambiție nemărturisită, tensiune sufletească nemărginită, aspirație spre inefabil și, nu în cele din urmă, solidaritate întru sentimentul ființei, iar nu singurătate. Poetul construiește o civilizație a iubirii. Într-o lume în care aroganța e în continuare considerată a fi o marcă a învingătorului, tineri cu inteligență creatoare consideră că expresia adevărului eminescian este permanenta căutare.

Cum îi ajutăm pe tineri să devină cititori avizați ai operei eminesciene?

Contactul cu textul este condiția esențială în înțelegerea fenomenului literar. Lectura îl determină pe receptor să descopere semnificații suplimentare, noi relaționări. Interpretarea textului înseamnă – pentru studenți și profesor – înțelegere, descoperire, intuiție a operei ca întreg, ca act de creație. Lectorul va reînsufleți opera receptată cu propria-i personalitate. Tânărul trebuie condus în laboratorul de creație al scriitorului, ajutat să descompună

textul literar în părțile sale constitutive pentru a-l recompuce apoi, în funcție de nivelul său de cultură, de înțelegere și de sensibilitate. Aș aduce în atenție problema înlăturării stereotipiei lecturii. „Deconstruirea” textului nu trebuie să distrugă emoția artistică, trăirea lăuntrică. Tânărul va uita, cu siguranță, informația strivitoare, în timp ce emoția – element important pentru subiectivitatea receptării – va rămâne un factor definitoriu pentru formarea personalității sale autonome. Este necesar să se evite abordarea șablonardă a textului literar care, prin specificitate, permite o varietate de interpretări argumentate estetic. Printr-o grilă didactică și critică, profesorul le va oferi studenților/elevilor puncte de plecare pentru diferite interpretări și opinii pe care textul le permite. Sugerarea unor scheme critice va sistematiza interpretările personalizate ale tinerilor.

Prin virtuțile sale, lectura creației eminesciene înseamnă pentru noi toți înțelegere, descoperire, moment de revelație, dar și de conturare a opiniei personale, a creativității, de dezvoltare a gândirii critice. Gustul pentru lectură nu se formează de la sine, el trebuie cultivat. Concentrarea, curiozitatea, rigoarea tinerilor ne creează momente sufletești înalte, în care ne simțim în același timp victorioși și vulnerabili.

Nădăjdum că se va crea un echilibru între literatura de tip tradițional și literatura momentului actual. Dat fiind că apetența pentru imagine și pentru explicit, în general, a devenit în ultima vreme tot mai evidentă în rândul cititorilor tineri, cred că, pe viitor, fața literaturii va evolua de la stadiul de text scris înspre o manifestare complexă, energică, vie. Opera eminesciană va putea fi un exemplu palpabil în acest sens, prin prezentarea creației sale în format electronic și audio. Consider că așa-numitul *nou val* din literatură nu trebuie pus în opoziție cu deja clasicele opere care, rezistând testului timpului, își probează valoarea estetică, dar și farmecul limbajului. Literatura cu iz fantastic a lui Eminescu și Creangă își găsește și astăzi adepți în rândul tinerilor, cu toată concurența pe care le-o fac celebrele scrieri ale unor J. K. Rowling, J. R. R. Tolkien sau chiar C. S. Lewis. Poezia – cea mai inițiatică dintre inițieri (Eugen Ionescu) – îl plasează pe Mihai Eminescu în universalitate.

Considerat, pe bună dreptate, omul deplin al culturii noastre, Eminescu a impresionat prin pregătirea enciclopedică, prin vocația didactică, prin forța verbului său din publicistică, prin talentul oratoric, dar în primul rând prin genialitatea operei. Prin originalitatea și efervescenta creatoare a inițiativelor manifestate, prin lupta și preocupările sale, Mihai Eminescu a operat metamorfoze profunde în cultura națională, a provocat mutații majore în limba română, în istorie, în educație. Limbii române – *partea noastră de cer* (C. Noica) – poetul național i-a dat valențe unice. Mesajul operei sale

este pătruns de înțelepciune, de generozitate, de echilibru, de iubire umană și de libertate a spiritului. Creația lui Eminescu se află sub semnul cuvintelor Sfântului Pavel: *Să nu vă potriviți chipul veacului acestuia, ci să vă transformați prin înnoirea minții voastre...*

Rememorări...

*Anul Eminescu se încheia în ianuarie 2001 și – ca orice dascăl care-și dorește nu simpli elevi și studenți, ci discipoli – am considerat că Ștefan Augustin Doinaș va da solemnitatea și valențele poetice particulare acestui moment. Academicianul a răspuns invitației de a ne vorbi în acel ianuarie 2001 despre Eminescu și de a lansa volumul *Scriitori români*, apărut la Editura

Eminescu, lucrare care continua seria de comentarii critice publicate de-a lungul anilor. Între altele, studiul său *Modelul Eminescu* atrăgea atenția prin seriozitatea și rigoarea interpretării. A fost, după câte știu, ultima întâlnire organizată de poet cu tineri cititori, înainte de marea despărțire...

*În aerul pur al Țării de Sus l-am ascultat vorbind despre Eminescu pe Mihai Pînzaru Pim. Expozițiile de grafică ale artistului – *Din lirica eminesciană* (I), 2005, (II), 2006 – dar și albumul *Grafică inspirată de poezia eminesciană*, Editura „George Tofan”, 2008, sunt daruri făcute Poetului. În postfața cărții, autorul dedică albumul *iubitorilor de Eminescu și de grafică artistică în chiar ziua de naștere a Poetului Nepereche, la leat 2008*.

*Nutrim speranța că **Olimpiada națională și Olimpiada internațională de limba și literatura română** – care au purtat ani mulți, sub coordonarea noastră, numele poetului național – vor da, în timp, mărturia unor noi talente, cititori și interpreți originali ai marii literaturi și își vor redobândi numele **Mihai Eminescu**, pe nedrept furat de niște funcționari vremelnici în Ministerul Educației...

În loc de concluzii...

Personalitate puternică, pătrunsă structural de vocația excepției, a sacrificiului și de un enciclopedism asumat, Mihai Eminescu a forțat limite, a depășit bariere de ordin ideologic și istoric, oferindu-i în dar poporului român o schimbare de destin cultural în context universal. Eminescu rămâne o voce înaltă, sublimă, a culturii noastre. La început de secol și de mileniu, avem nevoie de opera eminesciană pentru a ne lumina, pentru a ne adânci ființa interioară...

Conf. univ. dr. MIORIȚA GOT
Facultatea de Limba și Literatura Română
Universitatea Spiru Haret, București

Ochean întors

Cuvinte cheie: Fenomenul poetic valah-basarabeian, Generație resurecțional-paradoxistă, Mama-Cuvânt / Logos, Mama-Demnitare-Națională, Mama-Dor, Mama-jertfă-a-zidirii, Mama-Patrie, Mesianism.

Criticii / istoricii literari apreciază că Grigore Vieru (14 februarie 1935, Pererita-Hotin) este «al doilea poet emblematic al Basarabiei, venit la aproximativ o jumătate de veac după Alexei Mateevici» (RotIst, V, 600). În aprilie 1988, poetul Ioan Alexandru, în prefața pe care o face antologiei de versuri de Grigore Vieru, tipărită în același an, la Editura Univers, din București, *Rădăcina de foc* (similară cărții tipărite la Chișinău, *Scrieri alese*, Editura *Literatura Artistică*, 1984), notează:

«Cartea sa numită *Scrieri alese*, cu un studiu introductiv de mare profunzime, datorat criticului și eminescologului Mihai Cimpoi, apărută cu prilejul împlinirii unei jumătăți de veac de viață, în nu mai puțin de cincizeci de mii de exemplare,

epuizată din librării, impune o operă intrată în conștiința unor generații postbelice dornice de adevăr și splendoare, de frumusețea logosului, de viața de toate zilele. Pentru că în cazul acestei poezii scrise de Grigore Vieru se poate vorbi despre poezie ca hrană vitală, ceea ce este cântecul popular în vechime în viața fiecărui om cu adaosul de individualizare și adâncire după nevoile vremilor de către oameni culti, cu o înzestrare superioară, ce știu să răspundă nevoilor sufletului la modul convingător. Un poet care și-a asumat greul unui grai trecându-l prin inima sa și, încărcat de răbdare, înțelepciune și nouă frumusețe, îl întoarce semenilor săi care-și deschid de bunăvoie inima să-l primească, pentru a-și duce mai demn pe mai departe viața în spiritul dreptății, al iubirii ce covârșește și poate birui totul, al credincioșiei față de cele nepieritoare și al nădăjduirii ce nu poate da greș, un asemenea poet rămâne-va „suflet din sufletul neamului său“. O astfel de întruchipare excepțională este acest poet, acest om cât o lacrimă în rostogol pe obrazul planetei. Iar Grigore Vieru nu este singur, stejarii cei mai viguroși tot în pădure cresc, el face parte dintr-o generație cu cărți și opere ce s-au impus în conștiința cititorilor în ultimele decenii. Aș numi doar pe câțiva dintre ei, mult mai mulți cuprinși în antologia apărută de curând la noi: Liviu Damian, Nicolae Dabija, Dumitru Matcovschi, Ion Vatamanu, Leonida Lari, Leo Butnaru, mai tânărul, dar foarte dăruitul Valeriu Matei, Gheorghe Vodă, Nicolae Esinencu, Arcadie Suceveanu, Ion Gheorghită, Vasile Levițchi, Petru Zadnipru, Aureliu Busuioc, Pavel Boțu, Vasile Romanciuc – și să mă ierte zecile și zecile de nume ilustre ce s-ar cuveni citate aici, reprezentând împreună cu Grigore Vieru o școală poetică de rang european, scriind o poezie care este viață de toate zilele în sufletul omului, ca pâinea și apa este hrană în spiritul Logosului întrupat în istorie pentru a intensifica miracolul vieții nepieritoare în inima omului.» (VRF, 8 sq.).

Fenomenul poetic românesc-basarabeian, generația resurecției basarabene despre care vorbește Ioan Alexandru, având drept lider pe Grigore Vieru, viiază în condiții social-

istorice specifice, radical deosebite de cele din România; provincia istorică a Basarabiei smulsă de Stalin din trupul României, după cum se știe, a făcut parte din U. R. S. S., sub numele de Republica Socialistă Sovietică Moldovenească, fiind supusă unui cumplit proces de deznaționalizare, de rusificare forțată.

Generația resurecției din Basarabia nu își pune prea multe „probleme moderniste“ înainte de 1990, aici problema fundamentală constituind-o lupta pentru salvarea și cultivarea limbii române, pentru păstrarea identității și demnității naționale, pentru supraviețuirea estului românesc dintre Prut și Nistru; în această luptă, în această rezistență antisovietică, dusă de intelectualitatea românească din Basarabia, reperul / idealul, simbolul „arderii totale“ pentru cauza națională se înrăzărește prin Eminescu, prin geniul eminescian. De aceea, Grigore Vieru și colegii săi întru aleasă liră, din Basarabia, și-au ales, și-au stabilit între obiectivele fundamentale, arzătoarea, mistuitoarea

Grigore Vieru și simbolul mesianic al Mamei

misiune de a cultiva limba română, de a atinge lamura limbii literare române din poezia eminesciană. Acest

deziderat capătă îndorurată expresie lirică și în poezia cu titlul *În limba ta* de Grigore Vieru: *În aceeași limbă / Toată lumea plânge, / În aceeași limbă / Râde un pământ. / Ci doar în limba ta / Durerea poți s-o mângâi, / Iar bucuria / S-o preschimbi în cânt. // În limba ta / Ți-e dor de mama, / Și vinul e mai vin, / Și prânzul e mai prânz. / Și doar în limba ta / Poți râde singur, / Și doar în limba ta / Te poți opri din plâns, // Iar când nu poți / Nici plânge și nici râde, / Când nu poți mângâia / Și nici cânta, / Cu-al tău pământ, / Cu cerul tău în față, / Tu taci atunce / Tot în limba ta.* (VRF, 23).

Ca înflăcărat militant împotriva înrobirii imperiale sovietice / ruse, pentru eliberarea Basarabiei din Imperiul Roșu / U.R.S.S. și pentru re-Unirea acestei românești provincii cu Patria-Mumă, România, ori pentru recunoașterea limbii române ca limbă oficială în Republica Moldova, Grigore Vieru a îndurat eroic, mesianic, multe neazuri pricinuite de autoritățile sovieto-ruse de ocupație. Într-un interviu publicat în 28 septembrie 1989, în revista *Literatura și arta*, din Chișinău, Grigore Vieru mărturiseste: «Nu am liniște și pace nici atunci când merg pe stradă sau călătoresc cu transportul în comun, căci destui „internaționaliști“, când mă văd, se uită cu ochii pe dos la mine, ca și cum le-am luat bucățile de la gură, ca și cum le-am pus pistolul în piept, mânăndu-i spre siberii. Cred că tot ei au pus la cale pe odraslele lor mici să arunce cu piatra în mine chiar în preajma blocului în care locuiesc de aproape douăzeci de ani fără să ating pe cineva cu un cuvânt.» (Lart, 4).

Pe aceeași pagină cu interviul, Grigore Vieru mai publică poemul *Ascultă* – „dedicat“ «unora care într-un mod jignitor, arogant, ne spun la fiecare pas că ne-au eliberat și ne-au făcut oameni.»: *Bre Muscale, am ostenit / Să te-ascult necontenit, / Să te-ascult neîncetat, / Că m-ai fost eliberat; / Că m-ai ajutat, isteț, / Să trăiesc un timp măreț, / →*

Foto: Oameni de cultură mureșeni și chișinăuani, pe urmele lui Grigore Vieru, martie, 2009

Că mă-mbraci, că m-ai născut, / Iar eu mă uit peste Prut. / Dar ce fel de ajutor / Când mai sunt măturător / Al străzii pe care stai / Plină zilnic de-ntâi Mai... / Și ce fel de falcic timp / Când muncesc ca robu-n câmp, / Când ficatul mi-i distrus / De otrăvuri ce-ai adus; / Când ne mor copiii-n leagăn, / Iar tu cânti pe sub mesteacăn / Și te bați cu pumnu-n piept / C-ai luptat și ai un drept... / Nu zic nu – ai ars în foc, / Dar eu ce – jucam ori joc ? / Nu zic nu – te-ai și bătut, / Dar noi, ceilalți, ce-am făcut ? / Bielorusul și Armeanul, / Letonul și-Americanul, / Românul și Polonezul / Și Tadjicul și Englezul !... / Bre, Muscale, ia fii bun, / Ascultă și eu ce-ți spun: / Fără ceilalți, negreșit, / Azi nemțește-ai fi grăit / Și cerșeai chirilița / Limba, cântul, școala ta, / Hramul tău și propriul pom... / Bre Muscale, fii, bre, om !

Îndemnul către popor de a se ridica la luptă împotriva terorii sovietice / rusești capătă sunetul de bronz al clopotelor „de mobilizare“ din vremea lui Ștefan cel Mare, reverberând într-un veritabil imn național: *Tu, preschimbată într-o gară, / În care cine vrea coboară, / Prin care cine vrea se plimbă, / Scuișând în datini și în limbă. / Schimbata crud de minți demente, / În cruce de experimente: / Îți bat piroane-n mâini, picioare, / Te stingi și parcă nu te doare. / Ridică-te din suferință / Și din cazonă umiliniță ! / Ridică-te, Basarabie, / Trecută prin foc și sabie, / Bătută ca vita, pe spate, / Cu biciul legii strâmbate, / Cu lanțul poruncitoarelor strigăte: / Ridică-te ! Ridică-te ! Ridică-te !* (apud RotIst, 604).

Rafinatul mesianism, polivalența lirică a simbolului Mamei (*Mama-Patrie, Mama-Cuvânt / Logos, Mama-Libertate, Mama - Demnitate-Națională, Mama-zeitate-protectoare, Mama-jertfă-a-zidirii, Mama-Dor* etc.) s-au ivit în creația poetică a lui Grigore Vieru, în ciuda aprigei cenzuri staliniste din R. S. S. Moldovenească, deoarece poetul a avut iscusința de a valorifica subtilitățile adânci ale limbii române, intraductibile în limba rusă „de control“ a imperialilor Moscovei (deși la Chișinău s-au găsit și destule „cozi de topor“ care i-au prilejuit multe necazuri marelui poet dinspre autoritățile sovietice de ocupație).

Într-un cântec de leagăn, cu multă măiestrie, Grigore Vieru face să se profileze lângă mamă și icoana lui Eminescu, textul având inducție lirică în tot perimetrul spiritual românesc: *...Că mama te-a legăna, / Pe obraji, pe geana sa; / Pe un spic frumos de grâu / Și pe val adânc de râu, / Pe-amiros de măr, pe-o stea, / pe-o crenguță de ceasla; / Pe răsuflăt cald de doină / Și pe tremur lin de horă, / Pe ram verde de stejar, / Pe coamă de armăsar; / Pe doi faguri dulci, mustoși, / Într-un clopot de strămoși, / Pe-amintirea lui bunicu, / Pe nesomnul lui Tăticu, / Pe un vers de Eminescu, / Pe pământul ce-l iubesc, / Să-l iubești și tu așa, / Hai, puțu, nani-na.* («De leagăn» – VRF, 20).

Asemenea războinicilor-strămoși cu știința de a se face nemuritori, și Grigore Vieru nu se teme de moarte, ci numai de suferința Mamei-Țară: *De moarte nu mă tem, / Mă tem de suferința mamei / De o vedea că nu-s. / De moarte nu mă tem, / Dar cine, cine, dulce, / Iubi-te-va mai mult ? // De moarte nu mă tem, / Dar cum să-mbrace suflatu-mi / Celalt, al bolții trup ? / Căci sus e nesfârșit adâncul, / Iar suflatu-mi e doară / Cât ochiul tău cel umed. // De moarte nu mă tem, / Mă tem să nu apese trupu-mi / Suflarea de izvor. / De moarte nu mă tem, / Dar cântă pasărea pe ram / Și lunca nu mă știe.* («Doină» – VRF, 22).

Patria-Mamă este pentru eroul liric al lui Grigore Vieru aroma, aurul desfășurării vieții în dienoc (diurn-nocturn): *Piatra asta e o pâine caldă. / Vântul ăsta e un vin domnesc. / Și pelinul – busuic sălbatic. // Vine ziua aurindu-mi pâinea. / Vine seara aromindu-mi vinul. / Vine mama îndulcindu-mi gândul.* («Patria» – VRF, 30); desigur, dacă ești bună sămânță: *Dar mai întâi / să fii sămânță. / Tunet să fii. / Ploaie să fii. / Lumină să fii. / Să fii os / de-al fratelui tău / rețezat de sabia dușmană. / Brăzdar să fii. / Doină să fii / Ca să ai dreptul / a săruta acest pământ / îndurerat / de-atâta rod.* («Dar mai întâi» – VRF, 31).

Mâna Mamei-Patrii este coroană-mpărătească pe fruntea fiului: *când m-am născut, pe frunte eu / Aveam coroană-mpărătească: / A mamei mână părintească, / A mamei mână părintească. // Duios, o, mâna ei întâi / Cu mâna dragii mele fete / S-au întâlnit la mine-n plete, / S-au întâlnit la mine-n plete. // Copii am. Dar și-acum, când / Vin zorii noaptea s-o destrame, / Găsesc pe frunte mâna mamei, / Găsesc pe frunte mâna mamei. // O, mâna ei, o, mâna ei, / O, mâna ei, ca ramul veșted, / A-mbătrânit la mine-n creștet, / A-mbătrânit la mine-n creștet.* («Măinile mamei» – VRF, 45).

„Tăcerea“ Mamei-Patrii prilejuește poetului un lanț de comparații de o mare forță lirică: *Tăcută / Ești, draga mea mamă, / Tăcută. // Ca mierla / Ce-nhamă, deshamă, / Ca mierla. // Ca frunza / Când merge la coasă, / Ca frunza. // Ca iarba / Când șade la masă, / Ca iarba. // Ca steaua / La moară când duce, / Ca steaua. // Ca piatra / Ce-aminte-și aduce, / Ca piatra.* («Tăcerea mamei» – VRF, 52).

Profunde reverberări de suflet românesc întâlnim și în alte poezii în care apare simbolul Mamei: *Pe izvor cu val de verde / Suflet sună, gând se vede. / Tot ce-i veșnic și frumos, / Ce-i frumos, e domnesc os ! / Pe izvor cu val de bine / Doină crește, dor tot vine. / Tot ce-i dor e neșor, / Chiar de vine pe izvor !* («Izvorul mamei» – VRF, 54); – *Pe fag dulce-amărât / Arde, mamă, alba-ți stea, / Te uitași la ea atât / Încât semeni azi cu ea. // Ziua, noaptea, la apus, / Ardeți către tot ce-i sfânt, / Luminând pe rând de sus / Fața cestui vechi pământ. // – Ardem. Căci în lung și-n lat / Nu-i mai tragic nenoroc: / Stea cu foc înstrăinat / Și durere fără loc.* («Steaua mamei» – VRF, 55).

Ca simbol izbăvitor-mitic, *Mama / Terra Mater*, apare și într-o cunoscută *ars poetica*, asociindu-și simbolul genului orfeic: *Să cânte pot (credeam) și șarpui. / I-am pus ca grave strune harpii, / Alătura de coarda poamei / Și sfântul fir de păr al mamei. / Cu harpa stam sub mere coapte. / Ei blând cântau. Ci-n neagra noapte, / Trecând prin codru, singuratec, / Ei prinse-a șuiera sălbatec, / Săreau să-mi muște mâna, fața, / Să-i sugă cântecului viața. / Sunai al mamei păr sub cetini, / Veniră-n fugă-atunci prieteni. / Când mă trezisem ca din vise, / Văzui c-o strună-ncărungișe.* («Harpa» – VRF, 160).

Când și când, poetul este atras și de conjugarea „paradoxurilor planetare“, dar în inconfundabilul său mod liric: *Prin văi cu ierbi de brumă turma / Își paște tragic sieși urma. // În fluier întră frigul, ura, / Pe unde a ieșit căldura. // Și-n loc de funze, pe meleaguri, / Din cosmos curg foșniri de steaguri. // Visarea crește, cerul scade, / Pe mări deodată Newton cade. // Mistrețul roalde doina veche, / Se trage crucea de ureche. // Și-mi alipesc, uitând necazul, / De steaua cea de pradă-obrazul.* («Paradoxuri planetare» – VRF, 218).

Grigore Vieru are divinul dar de a transforma în poezie chiar și un formular polițist de evidență a populației: – *Numele și prenumele ? / – Eu. // – Anul de naștere ? / – Cel mai tânăr an: / Când se iubeau / părinții mei. // – Originea ? / – Ar și samăn / Dealul acelu din preajma codrilor. / Știu toate doinele. // – Profesiunea ? / – Îmi iubesc plaiul. // – Părinții ? / – Am numai mamă. // – Numele mamei ? / Mama. // – Ocupația ei ? / – Așteaptă. // – Ai fost supus / judecății vreodată ? / – Am stat niște ani închis: / în sine. // – Rubedenii peste hotare ai ? / – Da. Pe tata. Îngropat / în pământ străin. Anul 1945.* («Formular» – VRF, 34; cf. TGrp*, p. 402 sqq.).

* Înștiințăm pe distinsul nostru Receptor asupra faptului că bibliografia de sub sigle se află în *Generația resurecției poetice (1965 – 1970)*, de Ion Pachia Tatomișescu (sigla TGp), Timișoara, Editura Augusta, 2005, pp. 402 – 405.

Prof. dr. ION PACHIA-TATOMIRESCU

POSTBELIC - POSTDECEMBRIST...

(II)

Obsedantul și încă adesea invocatul drept principal deținător de păcate literare naționale, deceniul... 1948-1964, început cam la 3 ani după terminarea războiului, și prelungit, convențional, până în 1964, când Gheorghe Gheorghiu-Dej a denunțat Tratatul cu URSS, a „depozitat” în literatura română cele mai accentuat-proletcultiste creații literar-artistice. Este adevărat că, în același interval de timp, au apărut

și o seamă de creații literare de referință (versuri, proză, teatru, teorie sau istorie literară...), însă ele n-au reușit să contracareze puhoiul de producții literare procomuniste și prosovietice de neimaginat azi din punct de vedere al tirajelor. Și, dacă tot veni vorba: vârstnicii, iubitori de carte, își mai amintesc, probabil, de acele tiraje însumând sute de mii și milioane de exemplare, volume „grele de propagandism”, care luau calea spre cititorii, majoritatea oficial-semiștiutori de carte sau de-a dreptul analfabeți. Nu avea importanță: activiștii PCR-ului, porniți într-un iureș ca de sălbăticiuni gonind să-și potolească foamea de afirmare, se achitau (sau chiar *achitau*, acolo unde „nu erau înțeleși”), cu conștiinciozitate de sarcina luminării *maselor largi populare* trasată/ordonată de fratele mai mare, cu domiciliul la Moscova. În aceeași ordine de idei, scriitorii-oportuniști scoteau pe piața cărții, în tiraje de masă, „materie primă autohtonă” pentru „îndestularea” (doparea) populației cu înțeleapta politică a partidului muncitoresc, redevenit după 1965, cum era normal, partid comunist. Dintre sutele (sau/și miile) de titluri, voi menționa doar câteva, respectiv cele precum: *Vioara roșie*, de Victor Tulbure, *Poeme pentru un ziar de perete*, de Marcel Breslașu, *Minerii din satul lui Crișan*, de Vlaicu Bârna, *Lazăr de la Rusca*, de Dan Deșliu, *Sub steagul vieții* de Eugen Frunză, *Grâu încolțit*, de Ion Istrati, *An viu, nouă sute și șaptesprezece* (anul Marii Revoluții din Octombrie, n.D.H.), de Nina Cassian, *Teatru*, de Mihail Davidoglu ș.a., ș.a., toate considerate reprezentative și profund mobilizatoare pentru acel timp. De Mihai Beniuc amintesc doar pentru a-i sublinia rolul și rostul de „cireașa de pe tort” cu cele trei(!) volume (publicate în același an 1954!): *În frunte comunistii*, *Partidul m-a învățat* și *Mărul de lângă drum*. Cel puțin în cazul lui, comentariile n-au chiar niciun rost...

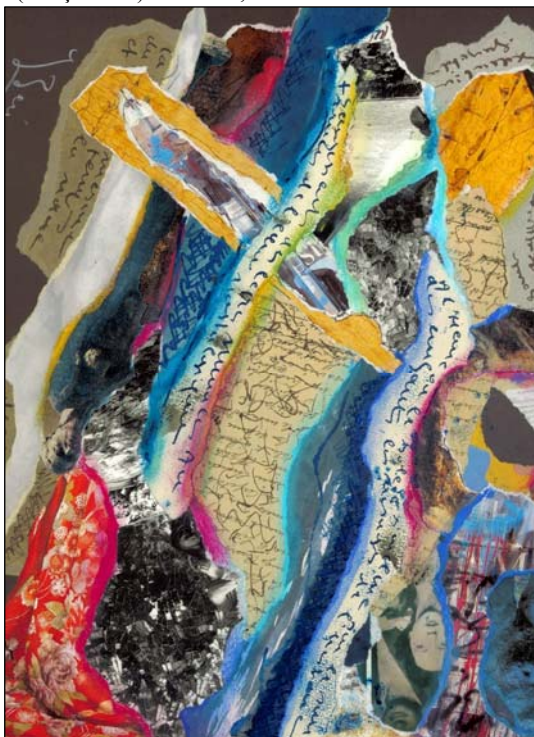
Primele semne mai relevante de „schimbare la față” a literaturii române, e drept că firave, le aflăm încă spre finele celei de-a doua jumătăți a „obsedantului...”:

(*Fluxul memoriei și Dincolo de iarnă*, de A.E.Baconsky (1957); *Galeria palavragiilor*, de Teodor Mazilu (1957); *Din lirica universală*, tălmăciri de Lucian Blaga (1957); *Teatru*, de G.M.Zamfirescu (1957); *Opere*, vol. V, de M.Eminescu, ed. critică definitivă, îngrijită de Perpessicius (1958); *Oaie și ai săi*, de Eugen Barbu (1958); *Teatru*, de Tudor Mușatescu (1958); *Teatru*, de Victor Ion Popa (1958); *Ningea în Bărăgan*, de Fănuș Neagu (1959); *Opere*, de I.L.Caragiale (1959); *Sensul iubirii*, de Nichita Stănescu (1960); *Scrieri alese*, de G.Bacovia (1961); *Poeme*, de Ilarie Voronca (1961) și, evident, altele – nu foarte multe, însă nici puține în condițiile date. Concomitent, dar cu un... pas înainte, se publicau, deci, cu prioritate, grămada de „opere” semnate de autori deveniți deja cântăreți profesioniști de curte – nume care, scoase acum de sub oblăduirea ideologiei comuniste, nu mai înseamnă nimic, sau pe-aproape, pentru literatura noastră națională: Eugen Frunză, Marcel Breslașu, Victor Tulbure, Dorel Dorian, Dumitru Ignea, Ion Bănuță, Tudor Mănescu, Dragoș Vicol, Tiberiu Vornic, Aurel Mihale, Maria Banuș, Ion Meșoiu, Constantin Prisnea, Dumitru Mircea etc., etc., etc.

Desigur, urmărind aparițiile editoriale din acea perioadă, nu e greu de constatat cât de riguros funcționa aparatul de menținere a echilibrului între cărțile-elogii ale slăvitorilor partidului și conducătorilor săi (după 1971, mai ales *conducătorului său*, în persoana lui Nicolae Ceaușescu!) și creația de valoare, care a fost integrată patrimoniului literar-artistic național. În acest cadru intrând, între altele: *Poezii*, de Lucian Blaga (1962); *Prânzul de duminică*, de Eugen Barbu (1962); *Dincolo de nisipuri*, de Fănuș Neagu (1962); *Jocul cu moartea*, de Zaharia Stancu (1962); *Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu*, de Augustin Z.N.Pop (1962); *Aventuri lirice*, de Geo Dumitrescu (1963); *Moartea cuvintelor*, de Veronica Porumbacu (1963); patronate fiind de același bun augur al deschiderii spre un nou mod de abordare a creației literare. Continuând pe această idee, începând cu anul 1965, sau imediat după aceea, în urma alegerii lui Nicolae Ceaușescu ca Președinte al României, a avut loc o deschidere politico-ideologică semnificativă, neașteptată și nemai sperată spre crearea de opere autentice, în realitate chiar o oarecare eliberare a creației din chingile ideologiei comuniste – dacă nu cumva e prea mult spus... Și nu cred că e, dacă ne amintim de „22”-le august 1968 când, ca urmare a invadării Cehoslovaciei de către trupele

Tratatului de la Varșovia, Nicolae Ceaușescu, după ce că România refuzase să participe la invazie, luase o atitudine total recalcitrantă față de sistemul-lagăr socialist printr-o cuvântare rămasă în istorie ca un semn al îndepărtării de politica impusă de Uniunea Sovietică...

Astfel, au putut vedea lumina tiparului scrieri ale unor autori *cam* sau *puși* la index... A fost liniștea de dinaintea furtunii cauzate de cenzura diabolică ai cărei reprezentanți, fanatici adepți pur sânge ai comunismului, își exercitau ocupația cu un zel greu definibil prin cuvinte. Acest fenomen s-a petrecut mai ales după vizita lui Ceaușescu (1971) în China (în timpul celebrei și dezastruoasei Revoluții Culturale, inițiată de Mao Zedong pe 16 mai 1966), și în Coreea de Nord, condusă pe-atunci de Kim Ir Sen, frate geamăn cu Ceaușescu în ceea ce privește apucăturile dictatoriale multate perfect pe cultul personalității.

Vizita a avut consecințe deosebit de grave în general, iar pentru scriitori a fost reinstaurată cenzura dându-i-se rostul de a mătura tot ce ar fi putut atenta la „politică înțeleaptă” a P.C.R.-ului. Nu pot continua fără a menționa în mod expres, anul 1971, an în care Nicolae Ceaușescu enunță *”Tezele din iulie”*, ansamblu de directive reglementând strict activitatea de creație din România, și declanșează, după modelul chino-coreean, minirevoluția culturală.

Nu intru în alte amănunte, ele aflându-se la îndemâna oricui, în toate documentele de partid din acea perioadă și care exprimă cu prisosință acest adevăr sinistru...

În aceste condiții, „aerisirii” imediată de după instalarea lui Ceaușescu la șefia statului, i-a urmat, în scurtă vreme, încorsetarea creației literar-artistice în cămașa de forță a cenzurii circumscrisă în contextul unei ideologii rupte de realitate, însă proclamată ca fiind asigurătoarea celei mai depline democrații. Dar, spre binele literaturii și în beneficiul nostru, al cititorilor, în acea perioadă au reușit să-și publice creațiile o serie de autori, prozatori și poeți – scriitori în general –, care s-au impus apoi formând grupul de creatori recunoscuți în timp ca fiind „generația șaizecistă”. Însă e locul să amintesc aici că valoarea, ca să răzbată spre perenitate, trebuia să lupte atât împotriva nonvalorii cât și împotriva cenzurii. Astfel, pe piața cărții din România au continuat să apară volume care, azi, nu de puține ori, sunt pomenite doar la capitolul *etc.* Între acestea notez: *Căile pământului*, de Ion Gheorghe (1960); *Cântecul constelației*, de Leonida Neamțu (1960); *Cât în 7 zile*, de Eugen Barbu (1960); *Lumină!*, de Radu Cosașu (1960); *Omul cu părul cărunt*, de Dumitru Ignea (1961); *Front fără tranșee*, de Petre Sălcudeanu (1961); *Inima și timpul*, de Valeriu Gorescu (1962)...; dar, tot în acea vreme au apărut și monografiile *Ion Creangă și Mihai Eminescu*, de Zoe Dumitrescu Bușulenga (1963), sau valoroase cărți de debut: *Cum să vă spun*, de Ion Alexandru (1964); *Persoana întâia plural*, de Ana Blandiana (1964); *Singur printre poeți*, de Marin Sorescu (1964); *Proza lui Eminescu*, de Eugen Simion (1964)... iar în continuare, *Temperamentul primăverii*, de Damian Ureche (1964); *Ora fântânilor*, de Ion Vinea (1964); *Oameni cu simțul humorului*, de Ion Băieșu (1964); *La porțile Severinului*, de Ion Grecea (1964); *Triunghiul*, de Pop Simion (1964) ș.a.

Se poate observa ușor cum, pe lângă acea literatură zisă „de serviciu”, semnată de autori *născuți peste noapte*, dar loiali țarcovnici ai regimului comunist, încet-încet își făcea simțită prezența noua literatură postbelică reprezentată atât de autori cunoscuți și consacrați, reveniți în „arena literară”, unii după îndelungate perioade de „tăcere”, cât și de tineri debutanți aducători de suflu nou în creația literar-artistă. Exemplele de care mă folosesc pentru argument, sunt, cred, edificatoare: *Poezii*, de B.Fundoianu (1965); debut: *Ultrasentimente*, de Adrian Păunescu (1965); *Liniste*, de Costache Anton (1964); *Iarna bărbaților*, de Ștefan Bănuțescu (1965); debut: *Francisca*, de Nicolae Breban (1965); *Somnul pământului*, de D.R.Popescu (1965); *Glastra cu sfecle*, de Valentin Silvestru (1965); debut: *Literatura română azi*, de Nicolae Manolescu (1965); *Studii de literatură română*, de Tudor Vianu (1965); *Versuri*, de Radu Stanca (1966); *Povestiri*, de Vasile Voiculescu (1966); *George Topîrceanu*, monografie de Constantin Ciopraga (1966); *Reîntoarcerea posibilă*, de Sorin Titel (1966); debut: *Schițe de critică*, de G.Dimisianu (1966); debut: *Confluente literare*, de Cornel Regman (1966); debut: *Vestibul*, de Al.Ivăsiciu (1967); *vară buimacă*, de Fănuș Neagu (1967); *Animale bolnave*, de Nicolae Breban (1969); *Absenții*, de Augustin Buzura (1970)...

După o privire de ansamblu, trebuie subliniat, neapărat faptul că, într-o perioadă scurtă, foarte scurtă de timp, au avut loc o mulțime de debuturi de incontestabilă valoare. Numele celor mai mulți autori ieșiți la rampă între anii 1965-1970, fixându-se cu scrierile lor în istoria literaturii, de fapt fiind cei pe umerii cărora a atârnat continuitatea creației literar-artistice autohtone.

DUMITRU HURUBA

RECAPITULARE DE STATUT

m-am plimbat prin viață
încordat – de colo până colo – de parcă
n-aș fi găsit niciodată vreo ușă de
closet – deschisă

când era să m-așez pe tronul de
rege – mi s-arunca – de
nu știu unde – un ciolan
penibil – de cerșetor

am tremurat și-am
transpirat: niciodată n-am
apucat să m-așez – dezinhibat și
confortabil – în pielea mea – cea întinsă
de sărbătoare

niciodată n-am apucat bine să văd
îngeri – că se și cuibăreau
burzuluiți – sub streșină – și
ciripeau asurzitor – a ploaie

nici nu cred că voi apuca să
mor – conform cu concluziile și consecințele
păcatului adamitic: într-una sunt
smucit – dintr-o parte în alta – ca să
nu văd centrul

nu am apucat să mă leg cu frânghia de
niciun catarg: mi-au cântat
sirenele-ntr-una – precum lelițele și lăutarii la
crâșmă – și tot am sărit și m-am strivit – încât
venerabilei Morți – îi va fi și
scârbă de plachia-nsângerată și
fără niciun Dumnezeu – după care va fi trimisă:
va
voma – întăritat și cu
nădejde – încât așa simt eu – că
nu va răzbi a-mi face onoarea să se
oprească la mine

voi rămâne – ca un avorton azvârlit de
curva de mă-sa - abandonat la
containerul de gunoi – până la
Judecata de Apoi (asta – în cazul în care
nu voi puți așa de tare – din pricina stagiului
printre
toate putrefacțiile lumii – încât până și
Preasfântul să-și mute nasul din
loc - și să mă dea la o
parte – amânat din carte)

ADRIAN BOTEZ

Mateiu Caragiale și incertul androgin

Unul din miturile fundamentale ale omenirii este cel al androginului, jumătate bărbat, jumătate femeie, reprezentând starea inițială a omului, unitatea spre care acesta tinde neîncetat. Astfel, după cum afirmă Jean Chevalier și Alain Gheerbrant în „*Dicționarul de simboluri*”, Adam cel dintâi, care nu era bărbat, ci androgin, devine Adam și Eva, pentru că a spune că Eva este scoasă din coasta lui Adam, înseamnă a sugera că întregul omenesc era nediferențiat la origine.

Nuvela „*Remember*” a lui Mateiu Caragiale vine să refacă această unitate primordială prin parcurgerea de către Aubrey de Verre a unui drum inițiat, o evoluție interioară ce pornește de la ipostaza dandy-ului, trecând prin cea a travestitului, pentru ca în final să ajungă la stadiul esenței pure. Plutind între două lumi, una reală și alta imaginară, între realitate și vis, naratorul personaj al acestei nuvele fantastice încearcă să ghicească în silueta lui Aubrey de Verre revenirea efemeră a ființei la starea originală de androgin, după cum subliniază și Matei Călinescu atunci când recitește „*Remember*” „*Într-o lectură lineară, dar cu retrospectivă reflexivă, Aubrey devine tot mai ambiguu, până la ambiguitatea hermafroditică, până la, pentru o clipă, androginismul primordial-angelic*”.

Cadrul este cel care face posibilă această călătorie fantastică și esoterică în același timp, spre originea ființei, căci nuvela debutează sub semnul visului „*sunt vise ce parcă le-am trăit cândva*” și se încheie prin evocarea aceleiași stări „*într-un târziu are să-mi pară poate că toată această întâmplare trăită a fost un vis*”. Văzut ca altă realitate, visul face posibilă trăirea unei experiențe imposibil de acceptat în condiții normale. O lume cu tot atâtea drepturi ca și cea reală, visul permite naratorului personaj să prezinte misterul unei ființe ce se caută pe sine. Nu întâmplător nuvela debutează prin contopirea acestor două realități, pe care naratorul le plasează la același nivel: „*Sunt vise ce parcă le-am trăit cândva și undeva, precum sunt lucruri viețuite despre cari ne întrebăm dacă n-au fost vis.*”

Așa cum amintirea, sub pecetea căreia stă întreaga nuvelă, aduce în prezent o istorie veche de șapte ani, la fel visul devine realitate pentru cel ce a cunoscut acea ființă ce reface în unitatea ei perfecțiunea primordială, androginul-înger a cărui prezență este însoțită permanent de „*mireasma de garoafă roșie*” și de cele șapte safire de Ceylan.

Între personajul narator și sir Aubrey de Verre există trei întâlniri semnificative, toate marcate de o simbolistică aparte ce sugerează înălțarea în plan spiritual. În prima dintre ele, ce are loc în muzeul din Berlin, este descris un dandy desăvârșit, „un tânăr despre care s-ar fi putut cu drept zice că-l desprinsese de pe pânză o veche vrajă... în deplină frumusețe, pășea singur în viață, nepăsător, cu fruntea sus... una din acele fapte excepționale, străine de omenire”. Fascinat de descendența, de vestimentația și de

cultura acestuia, naratorul continuă să îl întâlnească pe Aubrey doar în timpul zilei fie în muzeu, în taverna olandeză sau în cafenele.

După dispariția misterioasă a dandy-ului, urmează o a doua întâlnire, stranie, ce are loc după miezul nopții când naratorul personaj vede aceleași safire și simte același parfum de garoafă roșie purtate de data aceasta de „o femeie slabă și osoasă, fără șolduri și fără sâni, într-o rochie strâmtă de fluturi negri”. Aici rochia de fluturi negri este un semn al metamorfozei, al trecerii spre un alt stadiu. Deja era în plină transformare. Sub imperiul nopții, din crisalida prețioasă a dandy-ului, ieșise fluturele, simbol al pasajului spre un nou stadiu, unul superior, o împlinire a ființei care urmează să treacă de la condiția de om supus determinării sexuale, la condiția de androgin, ce unește într-o singură ființă ambele principii, masculin și feminin. Căci, să nu uităm senzația stranie pe care o are personajul narator atunci când îl vede pentru prima oară pe sir Aubrey de Verre: „atâta găteală, nici la o muiere nu mi-a fost dat să văd”, senzație rețrăită în momentul celei de-a doua întâlniri, de data aceasta cu femeia în rochie de fluturi negri: „nu știu de ce nu mi-a venit să cred că e o femeie ca toate femeile”.

O a treia întâlnire, la fel de stranie, cu Aubrey de Verre, se produce tot în cadrul nocturn: „Era o noapte de catifea și de plumb”, în care „mirosea a taină, a praf și a rătăcire”. Noua ipostază este una ce sugerează detașarea de valorile acestei lumi: „Pudra cu care își vâruise obrazul era albastră, buzele și nările și le spoise cu o vopsea violetă, părul și-l poleise, presărându-l cu o pulbere de aur, iar ochilor le trăsese jur-împrejur largi cearcăne negre - vinete ce-i dădeau o înfățișare de cântăreață sau dântuitoare. Încolo, îmbrăcat tot fără cusur, în frac albastru, sub mantaua ușoară de seară, cu orhidea la cheutoare, nelipsindu-i brățara de la mână, nici inelele din degete.” Dacă în ipostaza anterioară rochia marca feminitatea personajului, acum masculinitatea este simbolizată de orhidee. Cu toate acestea, naratorul personaj nu poate sesiza încă adevărata natură a tânărului: „După cum atunci nu-mi venise să cred că arătarea ce trecuse pe lângă mine era o femeie, acum mi se părea că ființa ce mă țara cu ea în umbră nu era un bărbat.”

Însă ceea ce predomină acum este albastrul, ce trece de la regnul mineral, reprezentat de safirele de care tânărul nu se despărțea niciodată, asupra propriei persoane. Dincolo de noblețe, albastrul simbolizează imaterialitate. În acest sens, Jean Chevalier și Alain Gheerbrant precizează în „*Dicționarul de simboluri*” faptul că „aplicată pe un obiect, culoarea albastră despovărează formele, le deschide, le desface. O suprafață colorată în albastru încetează să mai fie o suprafață... Lipsit de materialitate în sine, albastrul dematerializează tot ce pătrunde în el.” Iată cum dandy-ul berlinez se desprinde cu încă un pas de lumea reală, întorcându-se spre origini, spre momentul unic și efemer, când ființa se contopește cu sine refăcând perfecțiunea, androginul. Este un drum interior ce poate fi pus în legătură cu ocupația tânărului „ce se îndeletnicea cu cercetări oculte îndrăznețe, pentru cari era hărăzit, pe lângă o înclinare

înnăscută rară și cu cea mai uimitoare pregătire”, după cum ne mărturisește încă de la început personajul narator.

Trecând podul de peste canal, ceva se schimbă în ființa acestuia: „în paloarea-i lunară, cu părul său de aur, sir Aubrey nu mai avea ca înfățișare în acele clipe nimic firesc, semănând mai mult a serafim, a arhanghel decât a făptură omenească.” Chiar și căldura nopții ne duce cu gândul la serafim, la îngerul ce purifică prin foc, în ebraică serafim însemnând cel care arde, cel care înfierbântă (cf. Jean Chevalier și Alain Gheerbrant „Dicționar de simboluri”). Este importantă aici și simbolistica podului ce marchează legătura între lumi, între planul superior atins deja de tânărul Aubrey și planul uman în care se află personajul narator. Cei doi se despart, pentru că de acum încolo nu mai pot împărți același plan, însă Aubrey de Verre îi propune să se întâlnească în mai puțin de o jumătate de oră tot la pod, cu precizarea că „cine vine întâi așteaptă pe celălalt”. Să fie aceasta oare o invitație la depășirea propriei condiții? Scriitorul fiind singurul capabil să întrezărească prin arta sa licărul unei alte lumi. Evident că revenind la pod, naratorul personaj nu găsește pe nimeni și nici așteptarea lui nu dă roade. Cum să fie posibilă întâlnirea dintre cei doi atâta timp cât aparțin unor lumi diferite? Podul peste canalul berlinez nu este același cu podul ce duce spre o altă lume, o lume în care sir Aubrey de Verre poate îl aștepta încă pe naratorul personaj după cum a promis, dar întâlnirea presupune ca și acesta din urmă să atingă un stadiu superior, de ființă perfectă, de androgin, de serafim.

Această experiență stranie îi va marca existența naratorului personaj și nimic nu va mai fi la fel, după ce în apa murdară a canalului a fost pescuit trupul unui tânăr ce nu mai putea fi identificat, dar ale cărui obiecte erau încrustate cu safire de Ceylan. Povestind peste șapte ani această experiență unui cunoscut, va refuza să afle de la acesta finalul poveștii, preferând să o lase sub pecetea tainei, dând misterului, incertitudinii, drepturi depline.

Căci nimic din ceea ce este mister nu trebuie dezvăluit, iar refacerea perfecțiunii originare simbolizată de androgin este unul din misterele creației. Acesta este de fapt crezul artistic pe care Mateiu Caragiale îl urmează în nuvela „Remember”, după cum mărturisește prin vocea naratorului: „Îți va părea ciudat, am urmat, dar, după mine, unei istorii frumusețea îi stă numai în partea ei de taină, dacă i-o dezvălui, găsesc că își pierde tot farmecul. Împrejurările au făcut să întâlnesc în viață un crâmpel de roman care să-mi împlinească cerința de taină fără sfârșit. De ce să las să mi-l strici?”

MONICA BEGAN

Născută la 16 octombrie 1975, Brașov.

Studii: Liceul „Andrei Șaguna”, secția istorie – istoria artei (1994), Universitatea „Transilvania”, Brașov, Facultatea de Filologie, secția română – franceză. Lucrare de licență „Le théâtre mythique de Giraudoux, Cocteau et Anouilh”(1999).

Profesor de limba și literatura română la Colegiul de Științe „Grigore Antipa”, Brașov. Gradul didactic I obținut cu lucrarea „Valorificarea eclectismului macedonskian în evaluarea curentelor literare (clasicism, romantism, simbolism, parnasianism)” (2010)

Alexie Mateevici
(1888-1917)

Notre langue

**Notre langue est un trésor
Dont la source est bien profonde,
Précieux collier en or
Qui est sans égal au monde.**

**Notre langue est un flambeau
Au coeur d'une nation
Eveillée comme le beau
Prince d'un sommeil tout long.**

**Notre langue est vers qui chante
Nos douleurs et nos espoirs
Et essaim d'éclairs qui fendent
Le ciel bleu et les nues noires.**

**Notre langue est champ de blé
Qui au vent du soir frémit;
Tous ceux qui y ont peiné
Sanctifient ce beau pays.**

**Notre langue est feuille verte,
L'âme des bois éternels,
Le Nistre dans lequel perdent
Les étoiles leurs dentelles.**

**Notre langue est la chronique
De certains faits d'autrefois;
Sa lecture nous explique
Nos amours et nos effrois.**

**Notre langue est destinée
A élever de la gloire
Au ciel d'où va arriver
Notre fête patronale.**

**Notre langue est langue sainte;
C'est la langue des Sermons,
Langues des chants et des plaintes
Des paysans dans leurs maisons.**

**Ressuscitez vos paroles
Qui depuis longtemps rouillèrent;
Tirez-les à tour de rôle
Du mois, de la poussière.**

**Ramassez aussi les pierres
Qui s'allument du soleil,
Les mots faisant une mer
Qui n'aura pas son pareil.**

**Vous n'avez pas à vous plaindre
De la pauvreté des mots -
Notre langue est à atteindre
Le plus élevé niveau.**

**Et du gouffre ce trésor
Un beau jour sera jailli -
Collier superbe d'or
Étalé dans le pays.**

Version française par ION ROȘIORU

MIHAIL SEBASTIAN - COORDONATELE DRAMATURGIEI

Mihail Sebastian este o structură proteică implicată în proză, dramaturgie, eseistică, publicistică literară, muzicală, gazetărie. Opera care s-a bucurat de cele mai mari aprecieri și comentarii este opera dramatică. Traduse în mai multe limbi, jucate pe numeroase scene din țară și de peste hotare, comentate mai ales postum, piesele au fost considerate o bună perioadă de timp punctul de vârf nu numai al creației sale, ci și al dramaturgiei interbelice. Totuși, acest lucru este o maximizare a valorii sale dramatice, deoarece nu are forța lui Camil Petrescu care este după Ion Luca Caragiale cel mai important autor dramatic.

Prima piesă, *Jocul de-a vacanța*, este scrisă într-un timp relativ scurt între 20 martie 1936 și 29 august 1936. S-a spus despre opera lui Sebastian că temele migrează în creația sa din romane în creația dramatică. În *Jurnal*, găsim notată prima referire la piesă în data de 20 martie 1936: „Voi încerca să scriu piesa de teatru la care mă gândesc de câțeva vreme. Am văzut primul act uluitor de precis (până în replică de precis), astă-seară, în timpul spectacolului de la „Regina Maria”. Cu amintirile mele de la vila Wagner, cu oarecare teme reluate din Renee, Marthe, Odette, aș putea face un lucru gingaș.”¹ Tot în *Jurnal*, găsim mai multe variante de titluri pe care Sebastian le-a propus pentru piesa sa până la titlul definitiv: „Mă gândesc la felurite titluri (Vacanță e prea șters), „O zi cu soare”, *Jocul de-a vacanța*”, „*Jocul de-a fericirea*”.²

Ștefan Valeriu este personajul confesiv din *Femei*, care migrează în teatru și care propune persoanelor, care se află la stațiunea Weber, un joc: „Se cheamă jocul de-a vacanța și se mai cheamă jocul de-a uitarea și s-ar mai putea chema jocul de-a fericirea.”³

Acțiunea piesei este cu o desfășurare lineară, de la piesa de atmosferă care este, până la un punct, conflictul cum au observat comentatorii operei sale, se delimitează net între cei ce pot visa și cei ce nu pot. Contrastul este între o realitate comună și între libertatea neîngrădită la care poate aspira individul. Locatarii pensiunii și în primul rând frumoasa Corina sunt atrași de joc pe care-l mențin, îl îmbogățesc și trăiesc iluzia unei vieți petrecute în afara unor convenții rigide, greu de respectat. Prima care se trezește din joc este tot Corina, care curmă jocul și se desparte de Ștefan Valeriu pentru a-și salva iubirea. Cunoscutul critic Ion Vlad, referitor la joc, nota: „Jocul implică subtextul, adică un sistem de referințe cu variante semantice deschise, comparabile cu o suită de metafore. Etapele piesei se înregistrează atent, cu accente plasate pe câte o scenă din fiecare act: actul I, scena IV (Corina - Bogoiu, construită ca un recitativ dedicat imaginarelor călătorii ale funcționarului eliberat acum de conveniențe); scena XV (Corina Ștefan și invitația la joc); actul II scena III (Corina-Bogoiu); scena XVIII (Corina - Ștefan refăcând elegiac etapele

vârștelor); actul III scena VIII (Corina - Ștefan motivul iubirii); scena IX (Ștefan -Jeff și reîntoarcerea la vârsta adolescenței).”⁴

Această piesă a fost încadrată în categoria comediiilor lirice, deoarece are transparență, nuanțe și tonalitate și este considerată de Mircea Tomuș ca fiind „cea mai tristă dintre comediiile lui Sebastian” și atrage atenția asupra unui aspect important al modalității de receptare a teatrului lui Sebastian: „... întreg farmecul piesei și al personajelor se naște tocmai din subtila lor concepere. Atât motivul de bază, cât fiecare erou în parte se află la limita dintre simbol și realitate. Echilibrul lor merge pe acest tărâm atât de îngust și de nesigur e susținut de textul plin de poezie și de adevăr omenesc. Un remarcabil simț pentru nuanțe se asociază, în piesa lui Sebastian, unei forțe de sugestie deosebită. Expresia sa e aluzivă și precisă în același timp, creează atmosferă și numeroase ecouri, disecând totodată adevărate adâncimi sufletești”⁵

Ov. S. Crohmălniceanu considera că: „Toate piesele lui Sebastian sunt niște farse mai subțiri, intelectualizate, cu implicații sociale și morale serioase. De fiecare dată asistăm la o evadare din realitatea plată, cotidiană, prin acceptarea unei lumi iluzorii a imaginației.”⁶

Fericirea este cuvântul care se repetă în teatrul lui Sebastian și poate fi considerat un fel de lait-motiv, fiecare o caută și-o imaginează în felul său. Ștefan Valeriu promovează uitarea drept condiție a fericirii. El găsește fericirea în lucrurile simple, pe care le avem fiecare la îndemână, dar pe care le ignorăm, deoarece ne complicăm inutil viața. Personajele până la urmă își ratează fericirea după care tânjesc și prin această ratare se transformă în niște incorigibili vizitatori. Bogoiu se vede navigând pe mări și oceane și acostând în porturi celebre. Ține cu strictețe un jurnal de bord în care notează starea vremii. Ștefan Valeriu reprezintă tipul intelectualului blazat ironic, având oroare față de femeia deșteaptă. Nu este tipul intelectualului întâlnit la Camil Petrescu. Eroii lui Camil Petrescu suferă dacă partenera nu e cultă și inteligentă. Ștefan tocmai asta îi va reproșa Corinei. În Ștefan îl recunoaștem pe Mihail Sebastian. Dacă în romanul *Femei*, Ștefan Valeriu era un „animal tânăr de douăzeci și patru de ani”, în piesă eroul se află într-o altă etapă a trecerii și petrecerii prin existență: „Sunt treizeci și patru de ani - la 5 octombrie vor fi treizeci și cinci de când știu cu precizie că nu sunt interesant”. Ov. S. Crohmălniceanu preciza: „Dar dramele eroilor lui Sebastian nu sunt propriu-zis intelectuale. Aici, oamenii care au văzut „jocul ielelor” suferă, fiindcă sunt siliți să poarte o haină roasă sau modestă, să facă sacrificii pentru a putea pleca o lună la munte, să locuiască într-un orașel de provincie și să îndure platitudinea mediului înconjurător, să trezească o indiferență aproape totală pentru preocupările lor. Sebastian ne prezintă dramele sensibilității rănite și nu ale conștiinței eroilor lui Camil Petrescu. Sub o intelectualizare incontestabilă, dar numai de atmosferă, reîntâlnim teatrul sentimental. Piesele conduc, inevitabil, la situații care dezvăluie „micul vis” ascuns al fiecărui personaj... . Față de Camil Petrescu, se poate observa la

1. Mihail Sebastian, *Jurnal*, Editura Humanitas, Text îngrijit de Gabriela Omăt, prefată de Leon Volovici, București, 1996, p.47

2. ibidem, p.78

3. Mihail Sebastian, *Teatru*, Editura Minerva, București, 1987, p.37.

4. Vlad, Ion, *Convergențe*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972 p. 351.

5. Tomuș Mircea, *Mihail Sebastian; Jocul de-a vacanța*, în *Carnet critic*, Editura pentru Literatură, București, 1969, p.296

6. *Farsa intelectualizată, Mihail Sebastian*, în *Literatura română între cele două războaie mondiale*, volumul III, Editura pentru literatură, București, 1961, p.101

Sebastian o coborâre sensibilă a revendicărilor intelectuale. În locul „absolutului”, eroii acestuia din urmă acceptă măcar o „vacanță fericită”.⁷ Ar trebui puțin amendată opinia exegetului pentru că absolutul pentru eroii lui Sebastian înseamnă de fapt tocmai această vacanță care nu aparține conștiinței, dar care aparține sensibilității eroului.

Această comedie a surprins, încă de la apariție, prin stăpânirea la perfecție a tehnicii dramatice și a încântat prin dialogul viu, antrenant și inteligent. Poate fi inclusă în familia aceluia teatru francez în care visul, realitatea, umorul și sensibilitatea își dau mâna, însă dramaturgul a știut să se desprindă de modele, trecând intriga în plan secundar și lăsând loc atmosferei.

Piesa *Steaua fără nume* a fost scrisă în condiții vitrege. Inițial, concepută ca o comedie ușoară, a suferit apoi schimbări și a fost reprezentată la 1 martie 1944 sub pseudonimul Victor Mincu. S-a bucurat, la premieră, de o distribuție de excepție: Maria Mohor (Mona), Radu Beligan (Marin Miroiu), Nora Piacentini (Domnișoara Cucu), Marcel Anghelescu (Ispas, șeful gării), V. Brezeanu (Udrea), N. Tomazoglu (Pascu), ș.a. Direcția de scenă: Soare Z. Soare.

Subiectul piesei este de un lirism grav. Mediul ambiental unde se desfășoară acțiunea este micul oraș de provincie cu opt mii două sute de locuitori, așezat undeva pe linia București – Sinaia, care reprezintă un mediu amorțit al vieții cotidiene. Târgul este un cosmos închis, perfect rotund, iar evenimentele obișnuite primesc proporții uriașe: (rața călcată de tren, regulamentul școlar, spionatul vecinilor). În acest orașel de provincie, trenurile rapide nu opresc niciodată, lumină electrică nu există încă. Atmosfera este de suspiciune și spionaj reciproc, astfel vestea că profesorul de astronomie Marin Miroiu a plătit o sumă fabuloasă pentru o carte, declanșează un adevărat scandal. Domnișoara Cucu îl amenință cu „darea în conferință”. Din trenul de Sinaia, ca și călătorese clandestină, își face apariția Mona în acest univers. Este găzduită de profesorul Miroiu, care i se dezvăluie ca om de știință și-i deschide „porțile cerului”. În acest mediu provincial, în care pare să nu se întâmple nimic, oamenii ajung să fie stăpâniți de manii: Udrea lucrează întreaga sa viață la o simfonie, Miroiu studiază cerul și cataloagele siderale, domnișoara Cucu terorizează elevele din cursul superior. Frumoasa necunoscută primește mai multe semnificații: depărtarea, frumusețea, necunoscutul, speranța. Mona tulbură liniștea orașelului. Domnișoara Cucu e mai vigilentă, corpul profesoral și elevele sunt în stare de alarmă și chiar profesorul Miroiu nu-și mai ține orele de astronomie. Lumea profesorului Miroiu și lumea Monei se confruntă și nu poate ieși niciuna victorioasă. Farmecul provinciei i se opune sezonul ploilor cu orizontul îngust al iernilor ce par nesfârșite. Lumea Monei stălcucitoare în aparență este în esența ei o lume goală sufletește.

Dana Dumitriu remarca: „Miroiu are în prezența Monei revelația că existențele lor s-au topit într-o formă imuabilă, dincolo de care orizonturile s-au închis definitiv. Atât - nicio dramă a cunoașterii, niciuna a dezamăgirii cunoașterii. Descifrarea misterului Monei nu-l dezamăgește pe Marin Miroiu. Finalul piesei ni-l arată superior resemnat, întors la rosturile lui dinainte.”⁸

Dorina Grăsoiu, în monografia sa dedicată lui Sebastian, referindu-se la construcția piesei, observă: <<*Steaua fără nume* include, în construcția ei, două piese distincte: una, continuând tradiția comediilor caragialiene, reface un întreg univers uman prin prisma mentalității, a atitudinii, a ticurilor verbale, a automatismelor de comportament. Este piesa „provinciei” românești, nu în varianta ei idilică, patriarhală (gen *Ciuta* lui Victor Ion Popa sau *Mușcata din fereastră*), dar nici în cea tragică, ci în ipostaza ei „adevărată”. Ceea ce nu reușise în *Orașul cu salcâmi* (decât tangențial și cu totul nesemnificativ), Sebastian reușește acum: imaginea târgului cu mii de ochi, cu

mii de urechi,,„întotdeauna după perdele”, care și în somn,,vede”>>.⁹

O altă exegetă a operei lui Sebastian, Cornelia Ștefănescu, reușește să fixeze foarte bine calitățile acestei piese: „*Steaua fără nume* este mai bine realizată sub raportul tehnicii dramatice prin mișcarea personajelor, prin finalul scenelor, cunoscând și având parte și de o intrigă ingenios gradată. Actul al doilea al piesei constituie centrul de gravitate al piesei. El ne face să ne găsim deodată în plin teatru de fantezie lirică. În modesta încăpere locuită de profesorul - astronom, Mona află taina stelei fără nume, calculată de el prin complicate formule și în sfârșit confirmată ca reală existența ei într-un catalog numărând câteva secole vechime, a cărui achiziționare, în schimbul unor mari renunțări, a provocat neliniștea târgului. Într-o situație acut dramatică reapare motivul evaziunii în induioșătoarea manie astronomică a lui Marin Miroiu. El descoperă steaua și polarizează în ea toate nostalgiile compensative la o existență ratată la mediocritate. Această formă de a evada prin ceva nedefinit constituie și modul de seducție prin care își câștigă partenera în ipostazele unei conjuncturi erotice ieșite din comun.”¹⁰

Marin Miroiu este regele neîncoronat al cerului și al stelelor, dar în momentul apariției lui Grig, forța banului îl va face să piardă iubirea Monei care, fiind o ființă comună, nu poate să-i aprecieze valoarea și nu poate renunța la comoditatea vieții de la oraș, dar și la lucrurile materiale. El nu trebuie să se simtă umilit. deoarece, după plecarea Monei, nu rămâne singur, ci cu steaua care nu se abate din drumul ei. Grig o caracterizează foarte bine pe Mona: „Grig : Mona, tu ești un animal de lux. Ești făcută din puțin parfum, multă lene, din oarecare fantezie.” La întrebarea pusă de Grig dacă poate rezista aici, Mona nu poate răspunde decât plecând cu el. Plecarea este echivalentă cu situarea în cercul strâmt al mediocrității.

Scrisă înainte de eliberare, *Ultima oră* a fost jucată, pentru întâia dată, la 25 ianuarie 1946, pe scena Naționalului bucureștean, cu următoarea distribuție: Costache Antoniu (Alexandru Andronic), Ion Fiscuteanu (Grigore Bucșan), Niki Atanasiu (I.D. Borcea), M. E. Balaban (Ștefănescu), Marcela Demetriu (Magda Minu), Al. Demetriu (Voicu). Surprinzând la timp momentul de slăbiciune al marelui industriaș Grigore Bucșan care, derutat de o greșală de tipar dintr-un articol despre Alexandru cel Mare, pe care-l crede insinuare subtilă pentru a atrage atenția asupra afacerilor sale dubioase, Magda Minu îl determină pe Bucșan să finanțeze călătoria de studii în Asia a profesorului Alexandru Andronic. Omul de afaceri voia astfel să-l elimine pe Andronic, nebănuind că acesta era sincer și nu era interesat de avantajele materiale și nici de cele sociale. El era un timid, numit de studenți Alexandru cel Mic, prin timiditate se apropie de *Topaze*, al lui Marcel Pagnol, dar, spre deosebire de Andronic, eroul lui Pagnol nu are nevoie de intervenția energetică a unei femei care să-l scoată din situația inițială, lucru observat de comentatorii teatrului lui Sebastian.

Intriga piesei lui Sebastian este localizată în lumea gazetarilor și a protipendadei economice. Piesa este o comedie satirică politică, care surprinde mecanismul puterii, Grigore Bucșan este foarte bine conturat, remarcabil prin stăpânirea de sine și ridicol, prin teama de inofensivul istoric Alexandru Andronic. Este satirizată falsa libertate a presei care depinde de jocul de interese care determină apariția sau dispariția unei gazete. Este dezvăluită atmosfera dintr-o redacție, unde primează lipsa de organizare, abuzurile, dezinteresul pentru valoarea reală a unui text și ineficiența paginii tipărite.

Personajele intră treptat în scenă și astfel se definesc: slujbașul sărac, superiorul arogant, directorul orgolios și marele om de afaceri. Slujbașul sărac este nemulțumit, superficial legat

7. Ibidem p.101-102

8. Dana Dumitriu, *Mihail Sebastian, Si domnișoara de Stermania*, în „România literară”, an 8, nr. 20, 15 mai 1975.

9. Grăsoiu, Dorina, *Mihail Sebastian sau ironia unui destin*, Editura Minerva, București, 1986, p.186

10. Ștefănescu, Cornelia, *Mihail Sebastian*, Editura tineretului, București, 1968, p. 108.

sentimental de redacție, umil față de superior, dar față de colaboratori afișează superioritate și aroganță. Tipul directorului este individul orgolios și steril care își terorizează subalternii în felul în care, la rândul său, este și el terorizat de către marele om de afaceri Grigore Bucșan, care-i finanțează gazeta. Lumea presei, dependentă de marii vremii, și cea a protipendadei economice, este totuși vulnerabilă, dar știe să-și salveze pielea prin diverse manevre. În această lume „nebună”, singurul loc calm, de reculegere, loc care îndeamnă la visare, la evadare este camera lui Alexandru Andronic. Și acest loc liniștit este luat cu asalt, devastat la ordinul lui Bucșan. Directorul *Deșteptării* vrea și el să-l distrugă pe conu „Griguță”. Magda Minu este tipul femeii voluntare care, jucând totul pe o carte, îl prezintă pe inofensivul conferențiar ca fiind un tip lipsit de scrupule, de sentimente. Prin substanțiala sumă de bani oferită de Bucșan, profesorul își poate îndeplini visul trăit până atunci numai în imaginație, călătoria în Asia pe urmele lui Alexandru Macedon. Referitor la trăsăturile personajelor, Cornelia Ștefănescu observa: „Bucșan, asemenea altor personaje negative ale teatrului lui Sebastian, trece printr-un moment de slăbiciune, trădându-și neliniștea interioară într-o riscantă manevră de urmărire a adversarului, într-una din scenele cele mai realizate ale ultimului act. Andronic este timidul cinstit, distrat și naiv care câștigă repede simpatia. Magda Minu, asemenea Corinei și Monei, are toată inițiativa în piesă, dar, spre deosebire de ele, nu propune renunțări, nu dezarmează. Dacă abandonul Corinei poate fi privit ca o atitudine original polemică față de o stare de lucruri atunci de neschimbat, dimpotrivă, hotărârea Magdei prefigurează revelația vieții prin dragoste.”¹¹

Surprinzând ritmul amețitor al vieții citadine cu varietatea de medii sociale și umane, piesa nu este singulară în epocă, deoarece *Jocul ielelor* de Camil Petrescu și *Morișca* de Ion Luca Teatează teme similare.

Ultima piesă, *Insula*, deși nefinalizată, încheie circular creația dramatică a lui Mihail Sebastian, demonstrând încă o dată că evaziunea e o cale sigură de a ieși dintr-o existență limitată. Premiera piesei a avut loc la Teatrul Municipal la 17 septembrie 1947. Directorul de scenă, Mircea Șeptilici, a încredințat rolul dactilografei actriței Sara Man, al directorului agenției de voiaj lui Mircea Balaban, proprietăreasa a fost interpretată de Nela Mircescu, agentul de poliție a fost R. Anghelescu, iar bătrânul fiind Nae Ștefănescu, tânărul lucrător Puiu Hulubei. Personajul Lopez, absent în cele două acte scrise de Mihail Sebastian, apare în continuarea realizată de Mircea Șeptilici, rolul fiind încredințat lui N. Sirețeanu. Piesa aduce în scenă trei personaje care se găsesc într-o situație limită, prilejuită de o blocadă în port, cei trei eroi sunt foarte săraci, nu au hrană, bani pentru chirie, fără posibilitatea de a munci și se crede că și lucrurile pe care le-au vândut pot fi furate.

Asistăm la un soi de joc între esență și aparență, oferit de personajele principale Manuel, Bob și Nadia care nu sunt altceva decât fețe sau măști ale creatorului. Bob ar fi masca sportivului, Manuel este omul de lume, avocatul sobru, iar Nadia ceea ce ar fi vrut, dar n-a reușit Sebastian să fie, datorită resemnării sale. Fiecare dintre cei trei este un însingurat și-și trăiește fiecare în parte propria dramă. Autorul demonstrează că are puterea de a analiza dramatic o situație psihologică ieșită din comun și reușește să nu cadă în melodramă sau în tragedie, deși există elemente din amândouă în piesă. Nadia este cea care îi încurajează pe cei doi bărbați, tovarăși de suferință: „Eu întind mâna dacă e nevoie. Fur dacă e nevoie. Cer, implor, caut, urlu. Viața asta n-o dau din mână – că alta nu știu bine dacă mai găsesc. Veniți cu mine. Eu n-am scrupule și orgolii... Mergem oriunde. Mergem în cârciuma lui Lopez și vom cânta acolo. Vom cânta așa de tare, că o să ne audă surzii și o să ne dea o bucată de pâine ... fiindcă eu vreau să traiesc. Fiindcă nu vreau ca soarele, mâine dimineată, să răsară fără noi.”¹²

Personajele secundare ale piesei au, uneori, rolul de a suplini indicațiile scenice, iar alții vin să completeze unele neajnsuri, să întărească anumite trăsături de caracter sau carențele ale eroilor principali, alții având rolul de a decipta anumite semnificații aducând informații suplimentare în ceea ce privește evenimentele la care participă fără voie, eroii. Piesa nu este terminată și nu știm modul în care Sebastian ar fi rezolvat cazul dramatic propus de el.

Teatrul lui Mihail Sebastian aduce o notă inedită, prin care se desparte de înaintași și propune un teatru psihologic, situat între comic și tragic, găsind o posibilă ieșire prin evaziunea lirică. Cornelia Ștefănescu fixează locul teatrului lui Sebastian: „Fără să pună probleme de mare gravitate intelectuală, teatrul lui Sebastian nu cade nici în ușurătatea teatrului searbăd, convențională, a teatrului comic bulevardier. După teatrul mitic al lui Lucian Blaga, după teatrul de problemă a cunoașterii experimentat în diverse forme de Camil Petrescu, teatrul evazionist de esență lirică al lui Mihail Sebastian, alături de piesele lui G. Ciprian și G.M. Zamfirescu, reprezintă o contribuție esențială la configurarea dramaturgiei noastre dintre cele două războaie.”¹³

Mihail Sebastian este creatorul unui teatru de atmosferă, care îl poate salva pe spectator de la mediocritatea și rutina vieții cotidiene, de minciună și de nedreptate. Finalul pieselor este liric și, deși personajele nu-și pot depăși condiția, își acceptă destinul.

Comediile lui Mihail Sebastian sunt interesante și incită la cercetare, având locul lor bine statuat în ierarhia valorică a dramaturgiei interbelice și a celei nașionale.

Drd. ANA CAPOTĂ
Universitatea "Petru Maior" Târgu-Mureș

Bibliografie

- Arisan, Claudiu, T., *Hermeneutica umorului simpatetic, Repere pentru o comicologie românească*, Editura Amarcord, Timișoara, 1999.
- Brădățeanu, Virgil, *Comedia în dramaturgia românească*, Editura Minerva, București, 1970.
- Crohmălniceanu, Ov., *Literatura română între cele două războaie mondiale, vol III*, Editura Minerva, București, 1961.
- Drâmba, Ovidiu, *Istoria teatrului universal*, Editura Saeculum, I.O., București, 2000.
- Grăsoiu, Dorina, *Mihail Sebastian sau ironia unui destin*, Editura Minerva, București, 1986.
- Kirișescu, Alexandru, *Gaițele și alte piese de teatru*, Studiu introductiv și note de Valeriu Râpeanu, Editura Minerva, București, 1989.
- Massoff, Ioan, *Teatrul românesc, (VII)*, Editura Minerva, București, 1978.
- Mândra, Vicu, *Istoria dramaturgiei românești*, Editura Minerva, București, 1971.
- Munteanu Romul, *Farsa tragică*, Editura Univers, București, 1989.
- Popa, Marian, *Comicologia*, Editura Univers, București, 1975.
- Piru, Al., *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, Editura pentru Literatură, București, 1968.
- Rebreanu, Liviu, *Teatru*, Prefață de Mihaela Michailov, tabel cronologic de Ilderim Rebreanu, Editura Liviu Rebreanu, București, 2004.
- Sebastian, Mihail, *Întâlniri cu teatrul*, Editura Meridiane, București, 1969. Studiu introductiv și antologie de Cornelia Ștefănescu.
- Sebastian, Mihail, *Teatru*, Editura Minerva, București, 1987. Ediție îngrijită de V. Mândra.
- Ștefănescu, Cornelia, *Mihail Sebastian, monografie*, Editura tineretului, București, 1968.
- Tomuș, Mircea, *Carnet critic*, Editura pentru Literatură, București, 1969.
- Vlad, Ion, *Convergențe*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1972.

11. ibidem, p. 116.

12. *Opere alese*, vol 1, op cit, p 303.

13. Ștefănescu, Cornelia, *Mihail Sebastian*, Editura Tineretului, Bucurști, 1968, p118-119.

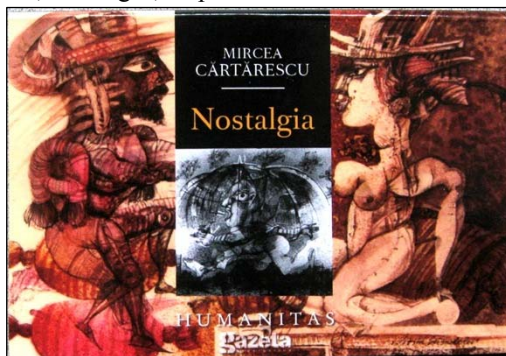
NOSTALGIA

Mircea Cărtărescu

Romanul, prin conținutul său, este un poem în proză, o epopee lăuntrică prin profunda implicare a autorului, așezând sufletul de creator în fața cititorului și disecându-l în cele mai adânci detalii. Prin capitolele sale cu aspect de povestiri individuale, autorul înfățișează diferite imagini ale aceluiași om, creatorul. Prisma literaturii este cea care relevă complexitatea ființei omenești, luând astfel diferite ipostaze, fiecare din ele în raport direct cu firul destinului: autorul real, „Ruletistul”, „Mendebilul”, sau Egor, după cum se poate deduce din „REM”, Andrei, păianjenul, Vali, Gina, Nana și arhitectul. Construit la granița dintre realitate suprarrealistă și visare, cele două, adesea într-un amestec pinkfloydian, romanul sintetizează rătăcirea simbolistă a corpului ezoteric în căutarea unei ieșiri din tipare, în momentul separării temporare, imposibile din punct de vedere omensc, dintre *res cogitans* și *res extensa*, prin intermediul nostalgiei.

Amestecul nefiresc de identități pe care le ia autorul de-a lungul romanului denotă complexitatea ființei în profunzimea spiritualității ei, incluzând androginitatea și un amestec totemic de ființe aparținând regnului animal, sugerând astfel armonia universală și contopirea cu Universalul în momentul completării ascezei. Deși ar părea rupt de legăturile celorlalte povestiri, „Ruletistul” este cea care stabilește atitudinea autorului față de propria condiție, iar povestirile care îi succed vor reprezenta parabole menite să urmărească evoluția acesteia: „ce poate face un om care a scris toată viața literatură? Cum poate ieși din arcanle stilului?”. „Ruletistul” îl înfățișează în acest caz făcând un pariu împotriva propriului destin, fiind în același timp conștient de evidentul avantaj pe care îl are adversarul: Ruletistul nu este un norocos imposibil, ci are un ghinion colosal în încercarea de a se sinucide, astfel depășindu-și condiția și ieșind din destin. Acest lucru luminează aparentul paradox al faptului că personajul suferă de o groaznică „spaimă paroxistică” în momentul apăsării pe trăgaci, fiind sigur că va pierde pariul și va muri. Există o strânsă legătură între „Ruletistul” și „Arhitectul” din punctul de vedere al atitudinii celor din jur în fața unei apariții de acest fel în societate: indiferent de modul în care se va manifesta personajul central, comunitatea, iar apoi lumea întreagă, vor perverti opera lui - o rup din firescul desfășurării ei într-un mediu potrivit actului barbar de a urmări moartea unui om, și anume retras într-o pivniță, într-o ambianță morbidă, și îmbracă grotescul în saten, mutând scena în înalta societate, ceea ce conferă imaginii o tentă de comedie, de teatru al absurdului acceptat în întregime și urmărit fix cu ochii injectați; sau mediatizează opera la nivel mondial, până devine un număr de circ ce creează dependență.

Implicarea directă a autorului în opera de față se poate deduce din nenumăratele ironii romantice prezente de-a lungul romanului, ilustrând intenția de autodepășirea creatoare: „Dar există un loc în lume în care imposibilul e posibil, și anume în ficțiune, adică literatură. Acolo legile statisticii pot fi încălcate, acolo poate apărea un om mai puternic decât hazardul.” Acest „hazard” va apărea mai târziu sub forma păianjenului, căruia autorul alege să i se substituie, devenind el însuși cel care țese pânza destinului personajelor sale. Prima marcă a androginității apare în visul Ruletistului, sub forma Dumnezeului final, dintr-o serie de Dumnezei pe care reușește să-i spulbere. Astfel, se evidențiază supremația deținută de această condiție.

„Mendebilul” e povestirea cu rol de profeție. Profetul, filosoful, iar mai târziu martirul este, în acest caz, cel ce poartă porecla de „Mendebil”, un *outsider* care se remarcă printre ceilalți copii și ajunge să-i domine. Pe lângă poveștile obișnuite culese din literatură, pe care le deapănă în fața auditoriului, ceea ce deține adevărata importanță este reprezentat de câteva aforisme

rupte din context, menite să iasă în evidență. El menționează condiția de „păpușă” a omului în mâinile unui „păpușar”, o anumită dedublare platonice a realității, referindu-se la relația om-creator, om-destin sau personaj-autor, prin tehnica oglinzilor infinite și așternând umbra de îndoială a cititorului însuși în legătură cu propria existență: Unde se termină sforile? În ce fel pot fi ele cățarate pentru a privi păpușarul în ochi? În viziunea lui, geneza umană trece prin toate regnurile animale, iar omul, pe parcursul formării sale, are posibilitatea de a alege în ce stadiu să rămână. Spiritualitatea este, astfel, prezentată în totalitate separată de condiția carnală, însă omul nu este ultima treaptă. Din acest lucru, se poate deduce faptul că „ultima treaptă” este, de fapt, suma tuturor stadiilor de formare anterioare, cea pe care o atinge romanul ca întreg, prin alăturarea tuturor identităților asumate de autor. Condiția umană este împărțită în „cei care nu s-au născut, cei care trăiesc, cei care au murit și cei care nici nu s-au născut, nici nu trăiesc, nici nu au murit. Aceștia sunt stelele.” Cei din urmă sunt cei care au atins acea stare ideatică menționată anterior, stadiu în care fie încă nu s-au format și încă fac parte din eternul cosmic, fie au trecut printr-o existență dar au atins acea stare prin asceză. Ideea de „stеле” ca atribut al omului face parte dintr-o metaforă amplă, fiind parte din imensa pânză cerească a păianjenului fatumului. Pasajul de sfârșit al povestirii, în care naratorul neagă existența reală a acestui personaj certifică faptul că se identifică cu autorul.

Androginitatea este dezvoltată în povestirea „Gemenii”, care așează în prim-plan scena unei travestiri, pentru ca apoi să se împartă în două personaje diferite, Gina și Andrei. Predestinarea celor întâmplare este anunțată pe parcursul povestirii prin diferite moduri: o carte de tarot înfățișând oglindirea unui bărbat într-o femeie, reflexia chipului băiatului în ochii ei, dar înfățișând-o tot pe ea. Titlul „Gemenii” sugerează, de asemenea, acest aspect,

dar amintește de implicarea personală a autorului în romanul său, aceasta fiind, într-adevăr, zodia lui (născut în data de 1 iunie). Noaptea petrecută în Muzeul Antipa aduce pentru prima dată motivul păianjenului ca prezență fizică, iar împreună cu celelalte exponate se formează legătura cu una din filosofii Mendebilului - gena umană care parcurge toate speciile - și anticipează o scenă erotică.

Ultima scenă a povestirii ilustrează transferul spiritual în celălalt, androginitatea fiind completă și având loc în urma consumării iubirii într-un cadru care are tentă de sacru: camera Ginei cu nenumăratele icoane pe sticlă, conferind imaginea de altar. Această trecere spirituală își are corespondentul într-o scenă anterioară, evidențiind veridicitatea întâmplării prin caracterul de superstiție: Traian crede că se poate transfera în corpul coropișniței captive dacă formează o conexiune destul de strânsă, ceea ce se pare ca a avut loc într-adevăr.

De-a lungul întregului roman, se remarcă jocul dintre narator, persoană și autor. Persoana a treia de la începutul povestirii nu descrie același personaj cu cel de la sfârșitul ei: în partea de început, femeia e în corpul bărbatului, care nu își acceptă noua condiție și încă recurge la vechile ritualuri de înfrumusețare feminină, iar la sfârșit este bărbatul în corpul femeii care decide să pună capăt absurdului prin focul purificator, incendiind camera și recurgând la suicid. Persoana întâi folosită între incipit și final aduce, de această dată, autorul pe același nivel cu naratorul. Neconcordanța autor-narator se remarcă și în „Ruletistul” și „Mendebilul”, în care naratorul este observatorul celor întâmplare, având o viziune exterioară asupra personajului care se identifică cu autorul. În „REM” se remarcă din nou ideea de androginitate, naratorul fiind femeie și identificându-se cu autorul. Persoana a doua folosită în „REM”, naratorul fiind Vali, transpune întreaga focalizare asupra Nanei, iar păianjenul metafizic prezent dar invizibil, cu rol de observator, reprezintă dedublarea autorului în calitatea sa de Creator a acestei lumi fictive.

„REM” este povestirea care valorifică cel mai mult ideea de visare necesară nostalgiei. Din punct de vedere psihologic, REM-ul este somnul care permite visarea, și astfel este singura modalitate de a depăși propria realitate. Atingerea REM-ului devine, în această povestire, singura rațiune de a fi, iar visul devine mai real decât realitatea. Corelarea care se poate face între Mendebil și Egor este atât prin asemănarea fizică, amândoi prezentând aceleași particularități descrise în diferite perioade ale vieții, cât anumite trăsături de caracter, precum înclinația spre a spune povești. Prin intermediul acestuia, are loc prima

încarnare a păianjenului într-un personaj reprezentat de autor: aspectul său arahnidic, dat de lungimea și grosimea membrelor, într-un mod atât de nefiresc pentru un om. De asemenea, rolul său de supraveghetor al destinului celor în jur îi conferă acest caracter.

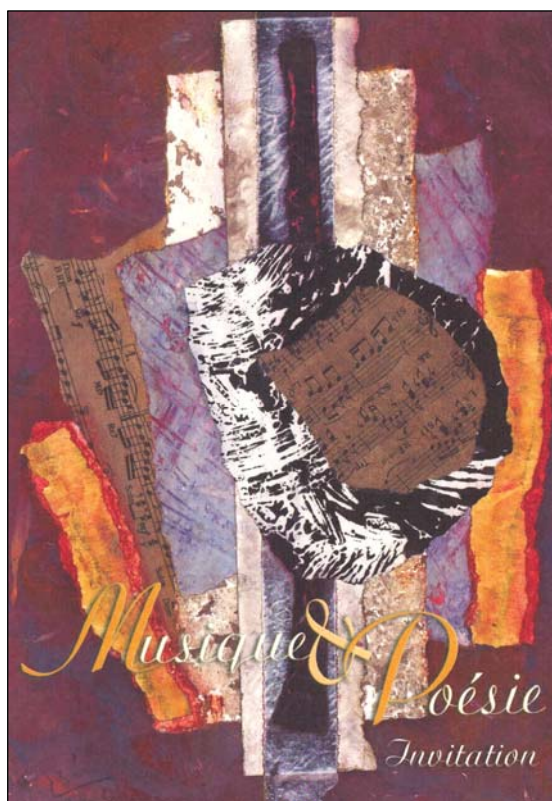
Prin împletirea dintre jocuri de copii și visare, Nana împreună cu prietenele ei ajung la anumite Adevăruri, enunțate anterior: creează „Omul” sub formă de androgin, creează ouă din care ies ființe de origine fantastică, dar care pot fi sosii spirituale ale lor și, cel mai important, ilustrează una din cele câteva imagini ale apocalipsei prezente în roman, și de data aceasta fiind prezentă o ființă supremă, un uriaș androgin care devine Pământul, ocazie cu care civilizația se poate reforma. Această idee trimite la una din meditațiile Mendebilului - „Pământul e un animal cu gândire și voință”.

Scena în care Nana atinge REM-ul este foarte asemănătoare cu scena finală din „Lumea Sofiei”, de Jostein Gaarder. Prin intermediul ironiei romantice, personajul ajunge față în față cu propriul Creator, chiar în momentul scrierii romanului. În „Veronika se hotărăște să moară”, există un pasaj care sugerează același lucru: „un joc creat de Paulo Coelho, un scriitor brazilian pe care avusese prilejul să-l cunoască cu prilejul unei conferințe la cafeneaua ...”. Acest fel de întâlniri metafizice ridică întrebarea „De partea cui e onoarea mai mare, dintre cei doi?”. Însă modul în care acest eveniment are loc în povestire este anticipat de un vis anterior. În „Gemenii”, autorul se află într-un borcan din care este eliberat de o fetiță care rupe un lacăt de carne. În „REM”, Nana îl găsește scriind într-o magazie închisă cu lacăt.

„Arhitectul” oferă imaginea completă a transformării omului în țesător de destine, trecând prin schimbarea fizică în păianjen. Condiția de geniu se dezvoltă, în acest caz, într-un mod neașteptat, într-un loc neașteptat. Pânza de păianjen apare de data aceasta sub formă de portativ,

obiectul de referință fiind muzica, iar REM-ul este starea pe care o atinge auditoriul în momentul în care arhitectul cântă o anumită bucată muzicală, foarte asemănătoare Nirvanei. Efectul halucinant poate fi asociat irevocabilității destinului urmat orbește, iar starea de REM are impactul unei doze puternice de drog. Imaginea finală prezintă o apocalipsă cu trăsături comune celorlaltor versiuni prezente în roman, și anume arhitectul-păianjen se extinde în așa măsură încât întregul Univers se absoarbe într-ânsul, scenă care, repetată, simbolizează victoria finală a autorului asupra propriei opere, în încercarea de a se reinventa, răzvrătindu-se împotriva destinului și devenind el însuși Țesătorul.

ANCA CHIOREAN

Poezia este o formă specială și superioară de comunicare, stabilită la nivel emoțional, prin intermediul limbajului artistic, între un emițător [E] = eu liric, închis în individualitatea lui creatoare și un receptor [R], în continuă deschidere, numerică și/sau interpretativă.

Astfel înțeasă poezia, am considerat interesant de urmărit care sunt funcțiile limbajului ce o definesc și în ce măsură sunt ele implicate în realizarea acesteia.

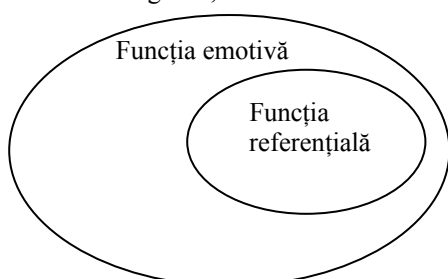
Funcția poetică nu are o existență autonomă, ci relaționează, obligatoriu, cu trei dintre funcțiile stabilite de Roman Jakobson (1964, 94) : emotivă, caracteristică E – lui, referențială, legată de contextul comunicării, și conativă, defnitorie pentru R.

Funcțiile fatică și metalinguală/metalingvistică, prin care se realizează controlul calității și al termenilor relației dintre E și R, sunt inoperante la nivelul poeziei.

Punctul de plecare al funcției poetice, asociată mesajului, e cea emotivă - dependentă și realizată de E = poet, cu sensibilitatea lui artistică, ancorată în realitatea obiectivă sau în cea imaginară.

Funcția emotivă, “numită și expresivă sau interjecțională” (Dicționar, 2005, 225), se transmite direct, E = eul liric. Ea se realizează -a) la nivelul structurii de suprafață, prin interjecții care “au valoare exclamativă și exprimă stări afectiv – emoționale, manifestări de voință s. a. (Hristea, 1984, 276), structură relevată de câteva exemple: “O, rămâi, rămâi la mine..., Oh ! lucrurile cum vorbesc..., Ah, amintirele-s ca fulgii, rămași uitați în cuiburi goale...,Vai mie, și mai ales --- vai,/neîntreruptei deplasări spre roșu..., O, Levant, Levant ferice, cum nu simți a mea turbare...”, și -- b) la nivelul structurii de adâncime (1), prin diverse mijloace: fonetice (repetarea unei vocale sau consoane, obținând și exploatând efectul stilistic al aliterației simbolice: “Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate..., Viii și morții viilor/ unii într-alții și unii peste alții...”), morfologice (pronume și verbe la persoana I și/sau a II – a: “ Că te-am zărit e a mea vină/Și vecinic n-o să mi-o mai iert..., Iubito, Și iar am venit.../ Deschide clavierul și cântă-mi... “, substantive și adjective – suport al imaginilor/trăirilor emoționale puternice, de tipul singurătate/singur, tristețe/trist, nefericire/nefericit, veselie, incintare, bucurie/bucuros, vesel etc.) și stilistice (inversiuni, interogații și exclamații, unele chiar retorice, intonații ș.a.: “ Unde te duci? Când o să vii?... , Și dulci treceau zilele toate, și-arar dureri dădeau ocoale..., Pustie și albă e camera moartă..., Iar diavolul, trecând prin groase ziduri..., Doamne, aruncă-ți trăznetul peste mine...”).

Valorificând valențele stilistice ale persoanei I sau a II-a, singure sau împreună, funcția emotivă este maximă, în timp ce funcția referențială e minimă. Raportul de incluziune subordonează funcția referențială celei emotive și poate fi redat grafic, astfel:

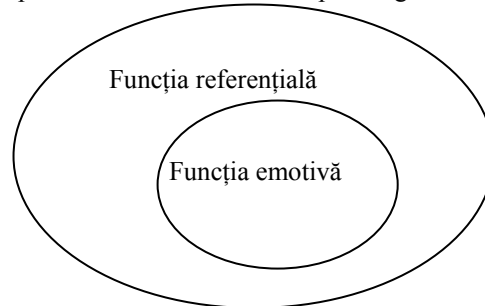

POEZIA ȘI FUNCȚIA POETICĂ A LIMBAJULUI

La nivelul poeziei lirice, funcția emotivă se împlinește prin eul liric, fiind mai puțin relevant ce referent o motivează. Funcția referențială poate fi satisfăcută de Eros sau Thanatos, de natura terestră sau cosmică, de timpul diurn sau nocturn, de problemele geniului etc., constituindu-se într-un catalizator: “Luna... din noaptea amintirii o vecie-ntreagă scoate”, sau inhibitor:” Odaia mea mă înspăimântă/ Cu brăie negre zugrăvită---“.

În “Oh, plânsul tălângii când plouă!”, referentul bacovian – sunetul tălângii în ploaie – e dominat de emoția puternică, transmisă prin acest vers -- refren al poeziei “ Plouă”. În structura de suprafață a funcției emotive, reținem interjecția “ oh “, iar în cea de adâncime, substantivul “plâns”, verbul “plouă “, (folosit de cinci ori!) și semnul exclamării.

În poezia epică, inclusiv în lirica obiectivă sau a măștilor (2), raportul se inversează, deoarece epicul sau liric obiectiv se alimentează dintr-un context istoric, social, mitic, etnografic etc., pe care-l explicitează. Funcția referențială “numită și denotativă sau informativă“ (Dicționar, 2005, 225), își subordonează funcția emotivă. Folosirea persoanei a III-a se concretizează într-un transfer de emotivitate, de la poet la personajul care-l reprezintă, cu consecințe la nivelul funcției emotive, al cărei volum se reduce indiscutabil. Raportul de incluziune va fi exprimat grafic :

Funcția emotivă se realizează indirect, prin intermediul personajului căruia i se delegă atribute ale personalității poetului, inclusiv sarcina de a-l exprima, devenind un E(1), de interfață, între E = eu liric și R avizat, care decodează ușor substituția.

Când Prințul din Levant își cheamă servitorii: “ veniți să-l vânăm cu sageată de foc ! “, înțelegem că emoția lui e doar o parte din cea a lui Augustin Doinas [E = eul liric] și că vânătoarea simbolică este un referent exploatat masiv și susținut de un lexic adecvat. În structura de suprafață, asistăm la vânătoarea unui “mistreț cu colți de argint “ ; în cea de adâncime, verbul la imperativ “veniți“ și exclamația marcată grafic după fraza deschisă de verbul “priviți “.

Suprapusă mesajului, funcția poetică e fructificată și apreciată de R = cititor, căruia îi corespunde funcția conativă, numită și “persuasivă sau retorică“ (ibidem). Produs al unui E (identic sau nu cu vocea lirică !), emoția selectează două tipuri de R ; -- a) al emoției imediate și puternic subiectivată prin includerea -- sau nu -- a persoanei a II-a, cu referent emoțional direct (“tu răsăriși în cale-mi,/ Suferință, tu, dureros de dulce”); și -- b) al emoției intermediată de un personaj – epic sau

liric obiectiv . Distanța dintre persoana I / poet și a III – a/ personaj creează impresia detașării eului liric, referentul enunțului fiind indirect (“Și el e emirul, și toate le are... [iar Meka]... Cetatea preasfântă îl cheamă în ea...”).

Raportul dintre E și R e cel dintre singular și plural, în ambele situații ale poeziei, lirică sau epică. E este întotdeauna o singularitate (măștile/personajele sunt doar o modalitate de transfigurare artistică a realității !), închisă în unicitatea ei, iar R este parte a unei mulțimi în continuă deschidere, deschidere ce legitimează, în fond, valoarea estetică a poeziei.

Implicata în realizarea celor trei funcții ale limbajului, poezia devine parte a poeziciei, definită de Jakobson “parte constitutivă a lingvisticii, care se ocupă de raportul dintre funcțiunea poetică și celelalte funcțiuni ale limbajului “ (3) [1964, 97]. Cunoscutul lingvist atrăgea atenția asupra greșitei limitări a poeziciei la studiul poeziei, considerând că “studiul lingvistic al funcțiunii poetice trebuie să depășească limita poeziei “ (4) [idem, 94], opinie corectă, dacă ne gândim la proza lirică sau la piesa poematică, masiv impregnată de lirism.

MIHAI PETRE

N O T E

- 1.Pentru structura de adâncime și de suprafață, vezi Dicționar, 2005, 22 și 522,
- 2.Lirica subiectivă este un fals pleonasm; el exprimă opoziția la genul liric obiectiv, cunoscut și ca lirica măștilor, folosită și de Eminescu în *Luceafărul*.
- 3.Jakobson a depășit modelul triadic al comunicării, propus de Karl Buhler (apud, Jakobson, 1964, 90 și Dicționar, 2005, 225), ocupându-se exclusiv de comunicarea verbală. Rămân în afara modelului sau comunicarea organizațională, politică, publicitară, științifică ș.a.,
- 4.”În sensul mai larg al cuvântului, poetica se ocupă de funcțiunea poetică nu numai în poezie..., dar și în afara poeziei, când o altă funcțiune se suprapune funcțiunii poetice” (ibidem, 97).

BIBLIOGRAFIE

Dicționar, 2005 = Angela – Bidu Vrâncianu, Cristina Călărășu, Liliانا Ionescu – Ruxândoiu, Mihaela Mancaș, Gabriela Pana Dindelegan, *Dicționar de științe ale limbii*, ed. a II – a, București, Editura Nemira,
Jakobson, 1964 = Jakobson Roman, *Lingvistica și poezia*, [în] *Probleme de stilistică*, București, Editura Științifică,
Hristea, 1984 = Hristea Theodor (coordonator), *Sinteze de limba română*, București, Editura Albatros,
Poezii de M. Eminescu, Alex. Macedonski, D. Anghel, G. Bacovia, Ștefan Augustin Doinaș, N. Stănescu și M. Cărtărescu.

Sunt un soi de cub

De fapt, dacă mă privești cu mai multă atenție, o să vezi că nu sunt tocmai un cub. Semănă mai degrabă cu o sferă pătrătoasă. Nu insist prea mult asupra formei, fiindcă dacă te-ai apropia și mai mult, ai putea să mă vezi con sau piramidă sau mai știu eu ce. Dar nu asta contează. Sunt o formă acolo, nici mică, nici mare, nici îngustă, nici lată...un ceva etern intermediar.

Acum sunt verde.

Diminețile am o culoare incertă, apoi culoarea tot variază în funcție de unele caracteristici interne, dar vom ajunge și la asta.

Culoarea mea e a cameleonului, cu deosebirea că uneori dau în transparență, în transparența aia totală frizând imaterialitatea.

Cică „mă imaterializez, deci exist“.

M-ai putea vedea chiar și așa, dar nu în stânga sau în dreapta sau în față sau în spate și în niciun caz la nivelul solului.

Ține minte: nu sunt cub și nici n-am fost în prima zi de geometricitate. Probabil se dorea să fiu cub sau paralelipiped, o fi fost o întreagă complicitate în acest scop... nu știu sigur, știu doar că n-am tolerat sub nicio formă formele alea preimpuse, prefabricate, prescurtante, finite.

Asta a fost de fapt o problemă. Oricum eram așezat, pus, învățit, răsucit, răspus, repus, răsturnat (etc.) nu mă potriveam nicidecum cu spațiul în care geometrizar. Ba stăteam o secundă (una singură!) în echilibru perfect - solul neted sub dosul meu drept - după care mă prăvăleam în stânga sau în față, sau mă trezeam în cap...înțelegi tu. Ba mai mult, eram (nu mereu, să nu exagerez) altceva *atunci*, în acel *moment*, decât trebuia să fiu. De pildă, eram sferă când trebuia să fiu paralelogram.

Da, sferă. Mi-au plăcut dintotdeauna sferile fiindcă nu-ți oferă multe posibilități de a le apuca. Sunt oarecum intangibile, oarecum intimidante, alunecoase...Cel mai simplu e să le iei în brațe.

Acum sunt tot sferă. Dar nu mă rotesc în jurul propriei axe. Tu te rotești în jurul axei mele. Ia-mă acum în brațe să ne rotim împreună până nu devin prismă și încremenesc. Atunci s-ar putea să vezi doar lumina ce mă traversează iridiscentă și se-mprăștie în roșu, oranș, albastru, verde, violet...ca pe coperta albumului „The Dark Side of The Moon“.

Dacă-ți apropii urechea de capul meu poți auzi șoapte, răsete, oftaturi, triluri de păsări, zgomot de trafic, cartele de metrou înghițite și scuipate și aparate portocalii cu negru și verde, poți auzi trompete, plane, saxofoane, aplauze de final de spectacol de teatru, pagini întoarse, pagini rupte, pagini scrise, pagini nescrise, pagini amânate, copii jucând șotron, sticle de vin sparte, pahare ciocnite, brichete aprinse, țigări stinse, rugăciuni absconse, aproape incompreensibile, vuiet de mare claustrat în scoică, ecouri, amintiri, visări, elegii și undeva în spate de tot, în surdina-surdinei, poți auzi un alt sunet, fluctuant dar în general egal, adânc, uneori sictiriu, cel mai frecvent expansiv. Îl recunoști? E Marele Generator de Frământări Existențiale și Dileme Metageometrice.

Apropie-te mai mult.

Până o faci, voi încerca să-mi stabilesc o formă pentru următoarele cinci minute.

Vreau să fiu puțin copil. Voi deveni cub rubik.

Apoi ne putem juca, dacă vrei.

ANDREI VORNICU

Să scriem un haiku

Fusesse vreme frumoasă. Acum ploua. Ploua mocănește și eu aveam de mers undeva cu o treabă ce nu suferea amânare.

Am luat în mână caietul și pixul și am început să scriu ceea ce mă nemulțumea atunci, în momentul în care priveam pe fereastră vremeiala urâtă de afară. Deși era vară, totul îmi părea trist și descurajant. Măcar în atâta spațiu cât putea cuprinde privirea mea strecurată pe fereastră. În restul lumii... Dar nu întotdeauna ploaia mă deprimă, astăzi însă mă simt amărât și trist. Chiar dacă e fără vreun motiv anume.

Așa că am scris imediat cuvintele de mai jos. Pe aceeași foaie se mai găsea scris un alt poem haiku la temă (*soarele-n nori – /mii de scântei sar din foc/ prin aerul umed*). Dar l-am ignorat. Deși el anticipa, poetic de bună seamă, ploaia de-acum.

Acum însă am scris altceva:
amintiri amare

Și imediat m-am gândit la ce ar face un ins care ar avea astfel de amintiri. S-ar gândi acum la tinerețe mai întâi, la un trecut în care totul fusese fraged, viu, plin de viață și iute am scrijelit pe foaie cu pixul:

pe masa veche mere verzi

Dar și acel trecut sugerat de masa șubrezită ca și prezentul afirmat de merele verzi sunt și ele amare pentru poet, deși realizează altă cerință a poemului haiku: *paradoxul*. Așa că poetul, cuprins de amărăciune, ar vrea să bea ceva, să bea ca să-și înece supărarea, ca să uite. Așa că am încheiat imediat poemul astfel:

și-un pahar spart

Pentru un poem haiku reușit trebuia, de la bun început, să respect regula celor trei versuri în 5-7-5 silabe. Or eu scrisesem trei versuri în 6-8-4 silabe. Trebuia să aflu o soluție imediat, cel puțin în plan formal. Pentru partea ideatică urmând a mai adăsta după aceea asupra poemului câțva timp.

Amintirile dulci sau amare te trimit imediat la trecut și, deci, limitează temporal extensia poemului la ceea ce a fost. Așa încât am înlocuit cuvântul „amintiri” cu „gânduri”. Pentru că, nu-i așa?, gândurile zboară fără opreliști în toate direcțiile timpului (dar și în orice colțișor al spațiului!). Dintr-odată amărăciunea devenise atotcuprinzătoare și eu, poetul, reușisem să realizez aproape instantaneu, și în mare măsură, trei dintre trăsăturile estetice care se cer unui haiku: *yo-haku* (spațiul gol), *fueki* (eternitate) și *sabi* (solitudine). Dar realizam, totodată, și cât de profundă era amărăciunea mea, care se întindea dinspre un trecut nebulos și asupra prezentului, amenințând parcă și viitorul.

Dacă tot am renunțat la amintiri și m-am putut întinde oriunde în timp, a trebuit să înlătur, ca nefolositoare, vechimea mesei, eliminând cuvântul „veche” din al doilea vers. Dar versul rămas nu-mi spunea nimic despre ceea ce

trebuia să mă vindece cumva de amărăciune. Merele verzi mă salvau prea brusc și nici nu mă duceau prea departe de gândul banal al satisfacerii unei simple poftite omenești (destule mere din magazinele noastre sunt apetisant de... verzi!). Așa că am refăcut versul al doilea astfel:

pe masă un pahar spart

și, imediat, am realizat cât de zadarnică a fost încercarea mea de a-mi îneca în băutură gândurile amare. Așa că tocmai ce am spart paharul, scăpându-l pe tăblia dură a mesei. Sau el s-a spart de prea multă și puternică strânsoare? Și totuși, eu voiam mai mult de la acest vers (și de la pahar, nu?). Spargerea unei pahar la beție nu e ceva prea... estetic!? Ce am băut ca să-mi aline gândurile? Vin, de bună seamă. El alină dezamăgirile, el completează fericit bucuriile și tot el te salvează (preventiv) de atâtea boli. Dar dacă, apăsător de prea multe gânduri amare, am tot amânat să beau licoarea salvatoare? Sau voi fi sperat la o altfel de vindecare de bună seamă. Și totuși, dezastrul a fost altul. Și el s-a petrecut cu vinul, nu cu mine cel care așteptam minunea, salvarea. Așa că versul meu a devenit:

în pahar vinul acrit

Rămas, din nou, fără speranță, m-am îndreptat spre merele verzi, și ele salvatoare într-un fel (doar sunt recomandate de medici, nu-i așa?). Dar, vai, merele mele erau de-acum împrăștiate pe jos. Nimeni nu va ști dacă ele au căzut pentru că erau prea coapte sau dimpotrivă. Eu cred că abia scăpaseră din blânda atingere a petalelor florii de măr (e primăvară, așa că am realizat și *kigo*-ul impus de haiku). Ele au fost, probabil, aruncate pe jos de o brumă întârziată sau de o furtună prea puternică pentru frăgezimea codițelor lor (iată cum am mai realizat o altă cerință estetică a haiku-ului, cea numită *hosomi*, adică delicatețe, aplecarea spre lucrurile mărunte). Și acum, în loc să fie atârinate încă pe ram, acolo unde le este locul pentru a se desăvârși, merele zac fără rost și fără viață pe jos. Cât despre gustul lor...

Resemnat rămân cu gândurile mele amare de la început și pe hârtie cu un poem haiku. Poate l-am adus la forma ideală, poate era mai bun poemul în 18 silabe, dar cum munca poetului pe text nu se termină niciodată, iată cum a rămas poemul la (acest) final:

*gânduri amare –
în pahar vinul acrit
pe jos mere verzi*

De bună seamă că nu mă credeți că așa a fost. Dar tot atât de bine mă puteți și crede. Numai așa povestea mea va fi fost una adevărată. Poate și una folositoare cuiva sau la ceva anume. La scrierea unor poeme haiku cât mai apropiate de cerințele impuse de formalismul, dar îndeosebi de rigorismul estetic japonez, lucruri pe care unii le vor ignorate. Dar, cred eu, acele poeme nu sunt poeme haiku. Despre alte norme impuse de haiku poeților cu alt prilej (poate).

MARIAN NICOLAE TOMI

Cronica literară

CITIȚI HERTA MÜLLER!

Motto: „Există cuvinte care fac din mine ce vor.”

(Herta Müller)

Nobel rămâne Nobel. Există voci literare puternic auzite în sferă mondială, care n-au avut încă această șansă. (Llosa e doar un exemplu). Câți dintre marii scriitori n-au primit acest premiu, deși l-ar fi meritat din plin!... Sau de câte ori nu s-au bucurat de recunoașterea supremă nume mai puțin cunoscute, ajungând să ia direct marele premiu, generând mirare? (Cum a fost autoarea austriacă Elfriede Jelinek).

De la aflarea veștii că scriitoarea germană de origine română a primit Premiul Nobel pentru Literatură pe anul 2009, în România a început o campanie de traducere a operei scrise în limba germană și aproape necunoscută la noi. Lucrul acesta nu trebuie să surprindă pe nimeni, e foarte bine că se întâmplă, dar să nu uităm că și-n sfera traducerilor sunt promovate cărți pe principiul (dacă poate fi acesta un principiu) prieteniiilor fără frontiere. Scriitorii români își aranjează invitații pe la Ambasade, Consulate, își fac glorie cu mânuța lor, cunosc acolo alți autori, îi aduc (prin cărți) în țară, se duc la edituri, cu programe, cu premii internaționale și așa mai la vale, într-o bună tradiție a literaturii de curte (cu „c” mic). Și apar tot felul de traduceri din literatura universală (numită generic), numai ce trebuie întârzie să apară.

Herta Müller trebuia tradusă de mult. Cunoscută. Traducerea mai trebuie și citită. Nobel-ul suedez și universal se bazează pe o recunoaștere națională. Din timp. Dar mai bine mai târziu. La finele anului 2009, apărea la Editura Humanitas fiction, tradusă de Nora Iuga, cartea „Încă de pe atunci vulpea era vânătorul”, („Der Fuchs war damals schon der Jäger, 1992), roman, iar la începutul lui 2010, la aceeași editură, Alexandru Al. Șahighian traduce romanul „Leagănul respirației” („Atemschaukel”, 2009), cel care a convins Academia suedeză în a rosti următoarea motivație: „Premiul Nobel pentru literatură îi este acordat scriitoarei Herta Müller, care descrie cu lirismul său concentrat și proza plină de sinceritate universul celor deposedați.”

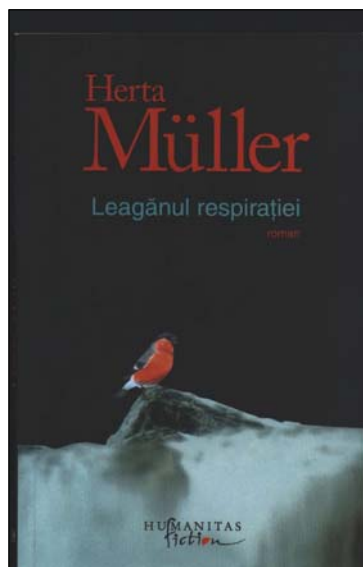
Traducerea mai expresivă a Norei Iuga și cea mai exactă a lui Alexandru Al. Șahighian alcătuiesc o imagine complexă asupra scriiturii ce-o caracterizează pe Herta Müller. Seria de autor de la Editura Humanitas urmează să fie completată cu romanele „Călătorie într-un picior” („Reisende auf einem Bein”, 1989) și „Omul e un mare fazan pe lume” („Der Mensch ist ein grosser Fasan auf der Welt”, 1986). Așadar, mașina de tradus a pornit în cazul Herta Müller, care a debutat în 1982, la Timișoara, cu volumul de povestiri „Niederungen” („Ținuturile joase”). Mai are un roman, „Animalul inimii” („Herztier”, 1994), două volume de eseuri, „Hunger und Seide” („Foame și mătase”), 1993, și „Der König verneigt sich und totet” („Regele se înclină și ucide”, 2003, câteva volume de povestiri și poezie.

Tânăra pentru premiul Nobel, la cei 57 de ani, Herta Müller mai are timp să scrie literatură pentru încă un Nobel.

„Încă de pe atunci vulpea era vânătorul” este un roman alcătuit din secvențe de viață trăită sub teroarea fricii de Securitate, într-un comunism cu ușile/ granițele închise. Alegorie a unei lumi cu valori inversate, pândită de nesiguranță, de lașitate și trădare, cartea aduce în discuție, la un nivel abstract, relația dintre victimă și un sistem apăsător. Acel sistem năștea dorința de fugă din țară, de evadare, de emigrare: „Trebuie să fug, trebuie să trec Dunărea în Iugoslavia. Și nu știu să înot.” Adevărul care iese la suprafața textului este unul imbatibil, notat cu acribie în mai multe locuri din carte: „În iepure bate inima pământului”, adică teama se poate vindeca, cu încredere, cu luptă, cu ieșire la liman. Măcar de unul singur.

Într-o lume de simboluri, „Încă de pe atunci vulpea era vânătorul” începe cu capitoul „Drumul viermelui prin măr” unde „furnica trage după ea o muscă moartă” și musca e mai mare decât furnica,

ducându-ne cu gândul chiar la o posibilă fabulă în care comunismul ne făcea pe toți egali. Adina și Clara sunt două personaje tipice, prin mentalitate, comportament, din sfera școlii, care cresc, se dezvoltă, cu gândul că odată va fi mai bine. Ele stau pe pătură, cos și observă cum „soarele e un dovleac aprins”, „plopii sunt cuțite verzi”, simt cerul foarte aproape în umăr, obrazul care miroase a fructe stătute și văd cum „în freacățul plopilor se află cojile

verzi ale tuturor verilor care au rămas în drum”, iar „între sat și podul fără râu atarnă oi”. În jurul lor, în mintea lor, se-nvârt povești adevărate. Frizerul spune că un bărbat moare atunci când se umple un sac cu părul tuns de la el. Croitoreasa crede că o femeie moare când resturile de stofă de la cusutul rochiilor și fustelor pentru ea vor umple un sac. Fiecare cu varianta lui, cu superstiția dobândită în timp. Și apare imaginea dictatorului, pe hârtia de ziar, cu ondulele pe frunte: „Negrul ochiului privește zilnic din ziar în țară” (...) „Ondulele de pe frunte îi crește zilnic până la degetele de la picioare, se gândi Adina, sacul cu păr s-a umplut de mult, e îndesat până la margine și mai greu decât el. Asta îi înșeală pe toți, până și pe frizer.”

Realitatea este privită cu ochi mari, care știu că odată vor fi liberi să vadă și altceva decât rație, fabrici, partid, tovarăși, cafea pentru note mari. Transferul de trăsături, de la vulpe la vânător, este un mod lucid de-a percepe fața lumii cu detașare, cu amestec de necesar și prea-plin, de necesitate și libertate: „Ne aflăm în cameră. Acolo erau o sobă de fontă și un pat. Vânătorul a venit de afară și a adus această vulpe. Spuse, e cea mai mare. Ținea vulpea pe cei doi pumni ai lui cu picioarele atârinate spre dușumea. El își mișca brațele. Picioarele vulpii se bălăbăneau de parcă ar fi alergat. Și în spatele picioarelor, o coadă ca un alt animal mai mic. Și am întreat, pot să văd pușca? Vânătorul puse vulpea pe masă și-i netezi părul. Spuse, vulpile nu se împușcă, vulpile cad în capcană. Părul și barba și perii de pe mâini erau roșii ca vulpea. Și obrazii, încă de pe atunci vulpea era vânătorul.”

Cred că toate romanele despre comunism nu sunt decât romane ale evadării din comunism, ceea ce reușește să exprime și „Încă de pe atunci...”, care este un roman unde „miroase a Securitate”, prin trup, prin gând. Printre jocurile copilăriei se mai aude cântecul „Deșteaptă-te, române!”, un cântec interzis

care „mroase a rachiu”, iar „bâza” e un pretext pentru conviețuire/ supraviețuire: „când ne vizitează cineva, mama pune todeauna telefonul în frigider.”

Finalul cărții, surprins în curtea școlii, aduce sfârșitul unei perioade: hârtii, lozinci, steme, broșuri, ziare cu discursuri, fotografii, cravate de pionier și stegulețe roșii cu ciucuri galbeni de mătase, la care li se dă foc. Focul purifică, lumea poate de-acum călători în voie, își poate cumpăra bilet numai „dus”. În roman, vulpea și vânătorul sunt simboluri pentru cele două capete: slugă și stăpân. Vulpea apare în animal vânat, în covor de călcat cu picioarele, în blana de la gulerul paltonului.

Personajul-narator este pregătit pentru a prelucra peste ani flash-uri din copilărie. Cu o memorie care nu iartă și adaugă alte conotații fenomenului trăit. Interiorul e plin cu detalii, înafara e plină de gânduri. Această dublă identitate e îndeplinită și de faptul că sașii vorbeau limba germană într-un spațiu lingvistic de limbă română, fiind oază de identitate națională, atât cât permitea regimul. Aceasta i-a făcut să fie mai mult și mai des cu gândul și în altă parte, la frații, rudele lor din Germania. Herta Müller nu pierde nicio clipă din vedere și aceste realități cu fundament social, atât de bine „speculate” prin trimiteri la denumiri în ambele limbi, română și germană. La primul nivel de abordare a textului, cel direct, rămâne proaspăt și aparte faptul că nu există dialog și că e un fel de dialog univoc, nemarcat nici grafic, precum vorbitul de unul singur, ca stare de lucruri la care se ajunge atunci când nu ești înțeles/ ascultat.

Amintirile naratoarei se hrănesc din gesturi observate cu minuție, precum: bătutul covoarelor, ținutul puilor în cutii de pantofi, vana cu pământ în care cresc mușcate, cumpărutul cireșelor, caiselor, strugurilor în cornete din hârtie de ziar. Detaliile țin loc de intrigă, de acțiune. Herta Müller are un talent deosebit în a forma apropieri neașteptate, vecinătăți de imagini și fraze absolut surprinzătoare, care nu se opresc la nivel concret, ci se transpun cu succes în abstract, în filosofie, chiar: „Pescarul își scoate pantoful și-l întoarce, îl scutură. Din el cade un sâmbure de cireșă pe pământ. Uneori luna stă între plafon și perete, în colțul camerei. Are o dungă ca o cută de la călcat; pot vedea modelul paharelor de vin din vitrină și franjurile covorului. Desenez cu ochii franjurile covorului și las ziua să-mi umble prin minte. Pescarul cu meșa de păr smulge un fir de iarbă și și-l vârbă în gură. Mestecă, firul de iarbă se clatină. Să lași ziua să-ți umble prin minte, spune pescarul cu semințele de floarea-soarelui, nu ține mult, plopii, râul. În seara asta ține mai mult. În seara asta o am pe chelnerița.” Alte detalii surprinse cu bucurie: „deschide capacul sticlei de parfum și picură câțiva stropi pe încheietura gâtului, a ce miroase, întreabă și lasă capacul să alunece” sau „ea deschide frigiderul și pune margarina înăuntru. Lumina îi desenează un pătrat pe picioare, plec, spune el”, unde verbul „a deschide” se repetă cu rol de intrare într-o stare a lucrurilor.

Titlurile capitolelor sunt alegorice și descriu destine individuale, parte a celui comun: „Drumul viermelui în măr”, „Zilele pepenilor, zilele dovlecilor”, „Firul de iarbă în gură”, „Sărutul din palmă”, „Orașul care dă pe-afară” etc. Pornind de la particularități ale traiului zilnic din România anilor comuniști, redată și interpretată cu multă înțelegere de către Herta Müller, Ernest Wichner afirmă că „Încă de pe atunci vulpea era vânătorul” este cartea cea mai

românească a acestei mari autoare de limbă germană.” Mai bine și mai exact decât oricare alt scriitor care a trăit acei ani de Europa Liberă, de Vocea Americii, de blugi, cafea, săpun, ciorapi, țigări de la sârbi, Herta Müller surprinde cenușul existenței din decor și din oameni: „Cerul e gri, asta nu e o culoare, pentru că totul e gri. Blocurile de vizavi sunt gri, altfel de gri decât ziua, altfel de fără culoare”. Pentru a vedea atât de bine, a ajutat-o distanța față de țară. Uneori e nevoie de ea pentru a pune ordine, a da sens lucrurilor.

În „Leagănul respirației” e povestea unui tânăr de 17 ani din Sibiu, Leopold Auberg (tot Leopold, dar Bloom fiind eroul din „Ulisse”, de James Joyce), care a fost în lagărul sovietic, alături de alți sași, pentru că „fiind germani, rușii îi considerau vinovați pentru crimele lui Hitler”, deși niciunul nu participase la război. Herta Müller începe să scrie cartea împreună cu poetul Oskar Pastior („el povestea și eu notam”), și el deportat, la fel ca mama scriitoarei, dar ea nu vorbea niciodată despre acest subiect tabu. După ce Oskar Pastior a murit, în 2006, scriitoarea decide să scrie singură romanul și spune, în 2009, când îl termină, că „n-aș fi putut-o face fără detaliile lui Oskar Pastior din viața cotidiană de lagăr”. Așadar, avem un personaj real și unul literar. Cei cinci ani petrecuți în lagăr sunt prilej de analiză și introspecție în ființă, în destin, în implacabil, sunt timp trecut printr-o clepsidră a durerii, a dorului de casă, a unei tinereți obligată să vadă partea urâtă, dură a vieții, pornind astfel cu un alt fel de bagaj mai departe. Așa și începe romanul, cu „Despre împachetatul lucrurilor în valiză”: „Port cu mine un bagaj tăcut. Atât de profund și de îndelung m-am împachetat în tăcere, că nu mă pot nicum despacheta în cuvinte. Tot ce fac când vorbesc e doar să mă împachetez într-alt fel”. Leopold și-a luat în valiză și patru cărți, predestinate prin mesaj, „Faust”, „Zarathustra”, Weinheber (un poet) și o Antologie de poezie din opt secole, dar nu va ajunge să le (re)citească, pentru că în lagăr hârtia era interzisă și, după ce le-a ținut ascunse, le-a tocmit pe sare, zahăr, pieptene de păduchi, untură, mei. Plecarea de-acasă e așezată sub semnul unor cuvinte, așa cum întreg romanul vibrează la auzul unor cuvinte cu ecou pe termen lung. Bunica îi spune: „Știu că te vei întoarce” și acest talisman îl va însoți în toți cei cinci ani, când putea să și moară și să nu se mai întoarcă niciodată, la care se adaugă, simboluri ale purității, o batistă albă, primită de la o rusoaică bătrână din satul unde mergeau la cerșit, și o cană de lapte ce-i astâmpără setea, foamea, dorul.

„Leagănul respirației” e „pompa din piept”, „e un delir”, e o mare literatură de cunoaștere a sufletului omenesc, în condiții - limită, de viață și de moarte, inspirată dintr-o realitate pe bază de ciment, foame, păduchi, cerșit. La Herta Müller, camera se apropie foarte mult de obiecte, extrage de acolo toată seva cu care se amăgesc ochiul, privirea, sufletul. Astfel, lucrurile trec în ființe, sunt îngurgitate ca niște trăiri, ca niște sentimente care ne locuiesc o vreme și de care ne amintim mai târziu. Tristetea din obiectele surprinse de narator se răsfrânge asupra individului, care nu poate fi fericit într-o lume ocupată, acaparată, îngrădită. Personajul principal parcurge un proces de călire, mai mult decât unul de formare. El învață să supraviețuiască observând în jur moarte, mizerie, absurd: „M-am îmbolnăvit de ciment. Săptămâni în șir am văzut pretutindeni numai ciment: cerul limpede era din ciment netezit, cerul înnorat, plin de grămezi de ciment. Ploaia slobozea șnururi de

ciment din cer pe pământ. Blidul meu de tinichea cu picățele gri era din ciment..." Mai înalt decât acest zid de ciment, crește neîncrederea, ca o „melancolie de șantier”: „Trăim după cum vrea cimentul.”

Romanul arată o față a trecutului și confirmă propoziția „nu-i da omului cât poate duce”. Leopold cunoaște foamea, imediat după ce ajunge în lagăr, după o călătorie cu trenul cu animale, care-l face să se gândească la altarul de la biserică, la Sfântul purtând la ceafă drept guler o oaie: ”Oaia în ceafă – asta-i tăcerea. (...) Dar știu eu bine ce spun când zic că tăcerea în ceafă e altceva decât tăcerea din gură.” Îngerul foamei e o stare permanentă, care nu te lasă nici să mori, nici să trăiești. Leopold Auberg economisește pâine și-o pune în perna de la cap, unde se-adună șoareci. Caută în gunoi după coji de cartofi, coceni de varză. Foamea nu-i un obiect, îngerul ei e din aceeași carne. O lopată este sub formă de inimă și-i numită „lopată lui Stalin”. „1 lopată cu vârf = 1 gram de pâine”, prilej de-a visa mesele îmbelșugate de acasă. „E un chin și foamea nu ostenește niciodată”. Pâinea e înghețată, e acoperită de zăpadă, e glob în bradul de iarnă. Păduchii și ploșnițele locuiesc împreună cu oamenii, într-un tărâm al inumanului care astăzi ne este greu să-l înțelegem. A crede în scrisul Hertei Müller e un gest de recunoaștere, așa cum ne povestec bunicii. Știm că a fost așa. Personajul Auberg este un exponent al deportaților, care înregistrează tot, merge într-una ca o bandă fără oprire, deosebit de sensibilă la detalii, sentimente, interpretări de gesturi, de atmosferă. Fericirea din lagăr „e ceva gustos”, ca atunci când mănânci zăpadă și cauți unde e mai gustoasă, ca atunci când „un-strop-prea-mult-defericire” a făcut-o pe Trudi Pelikan să se arunce, să-nghită mortarul și să moară.

Leopold amestecă în narațiune trăiri prezente cu cele ale trecute, dialoguri și gânduri, într-un desen oscilator al senzațiilor tari, esențiale și care marchează definitiv: „Chiar și la șaizeci de ani după lagăr, mâncatul mă agită foarte tare. Mănânc cu toți porii. Când mănânc împreună cu alte persoane, devin dezagreabil. Mănânc știindu-le eu pe toate. Ceilalți nu cunosc fericirea gurii, mănâncă sociabil și politicos. (...) De la reîntoarcerea mea acasă, fiecare sentiment, în fiecare zi, își are foamea sa și așteptările la care eu nu răspund. Nimeni să nu se mai agate de mine. Învățător mi-a fost foamea, sunt inabordabil din smerenie, nu din trufie.”

Biografia lui Leopold Auberg surprinde la orice pas. Obșnuit cu lagărul, devine stingher în lumea de-acasă. Aici nu e fericit așa cum ar fi fost de așteptat. Starea de stinghereală e mai prezentă ca oricând. Nimeni nu vorbește cu el, decât protocolar. Casa de-acasă e condusă de rigoarea lui „nu mișcă – nu clintește”. Pe Leopold libertatea îl ia cu amețea. „Eram închis în mine și dat afară din mine – lor nu le aparțineam și mie îmi lipseam. (...) Probabil că râdeau când nu eram acasă. Probabil că mă compătimeau sau mă ocărau.” Lagărul l-a înstrăinat pentru toată viața, nu doar pentru cei cinci ani, când putea muri și chiar a fost considerat mort, atâta vreme cât nu existau vești despre el. Doar bunicul l-a mai așteptat și înainte de-a muri i-a dăruit un nor. Legătura cu bunicii creează apartenența la trecut, la istorie, atunci când prezentul e vitreg: „Să fii străin e, cert, o povară, dar să te simți străin într-o imposibilă apropiere e-o povară peste poate. Capul îl țineam în valiză, respiram rusește.”

Leopold nu scapă de trecut. Se căsătorește, divorțează, rămâne singur cu amintirile. Vede în lumea din jur o oglindă deformată, cântărește tot cu unitatea de măsură a lagărului. Ochiul lui trece dincolo de suprafața lucioasă, ademenitoare, falsă, a lucrurilor: „Bomboana i-a alunecat pe teighea, iar vânzătoarea și-a vârat-o iute iar în gură. Nu era bomboană, sugea un strop de sticlă șlefuită dintr-un policandru” e felul în care el a învățat să observe, să nu-i scape nimic, agreabil sau dezgustător.

Cele două cărți vorbesc în feluri diferite despre un spațiu închis și sufocat: prima despre Securitate, a doua despre Deportare. Rezultatul acestor impuneri ale istoriei? Mintea și caracterul libere. Ele se adună și se depun în timp. Herta Müller reprezintă un timp de care aveam nevoie. Un stil aparte, sensibil și aspru, de calibrul unui învingător care nu-și află liniște până nu scrie. Scrisul Hertei Müller taie respirația cu finețea și duritatea pietrei de diamant. Temele cărților ei nu trebuie să fie actuale ca să fie de interes. Scriitoarea se folosește de „retro” pentru a fi „în top”.

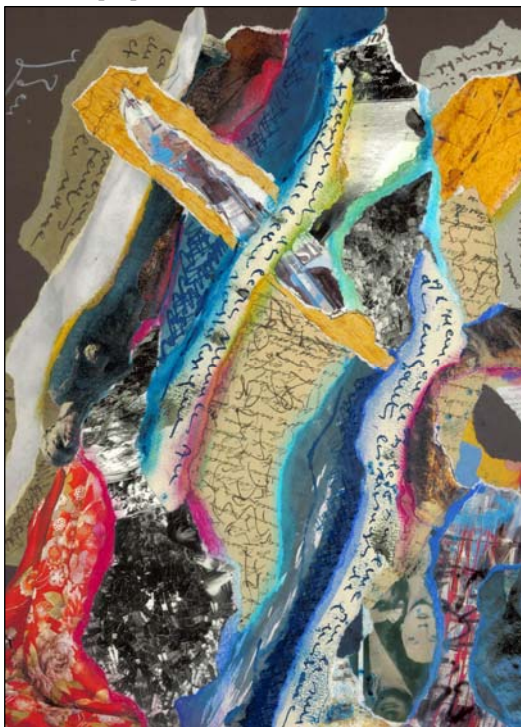
Despre ce lirism vorbește motivația juriului? El este prezent ca un leit-motiv în cuprinsul epic: „Nu mai puteam să-mi continui rugăciunea, mă simțeam păcălit. Dumnezeu nu mă asculta pe mine, el asculta piatra și alunele”, „și ducea mâna prin păr, de parcă acolo ar fi existat gânduri”, „cerul privește în sus, nu în jos”, „ferestre mici, luminate, un șirag de lune”, „în casă e atâta lumină, încât pereții se clatină, pentru că fiecare perete e mai mare decât întreaga odaie”, „o pasăre de ciment, care cânta un cântec de ciment”, „aceiași cântec târăgânat... îl cânta aerul”, „vântul de seară mireasa a cafea cu lapte caldă” sunt câteva extrase de poezie.

Dar cum rămâne cu proza plină de sinceritate? Unele fragmente sunt de-a dreptul dezarmante: „Ofițerul mormăie și încuviințează din cap. Merge pe urmele nevastei traversând camera. Soția șade deja pe capacul lăsat al closetului. El își scoate cizmele și le pune în fața ușii. Soția îi spune, scoate-ți cocoșelul. (...) El își scoate izmenele și se așează cu picioarele crăcănate peste lighean, se lasă în genunchi și vede plăcile de faianță de deasupra oglinzii. Membrul îi atârână în apă. Când testiculele i se scufundă, soția lui spune, bine. Când testiculele plutesc la suprafața apei, plânge și țipă, te-ai regulat până te-ai stors de tot, până și cizmele-ți sunt blege. Ofițerul își apleacă obrazul între genunchi, vede testiculele lui plutitoare, îți jur, spune el, dragostea mea, îți jur.” În altă parte, scena e de-un realism dureros: „Îmi îndes în gură cojile de cartofi și-nchid ambii ochi, așa simt mai bine cât sunt de dulci și sticloase cojile-nghetate de cartofi” sau e o revoltă de unul singur: „mama n-ar fi trebuit să-mi spună: Nu mai înțepa cartofii cu furculița, se sfărâmă, furculița-i pentru carne. Mama n-avusese cum să-și închipuie că stepa îi cunoaște glasul, că într-o noapte, cândva, cartofii mă vor trage după ei în pământ și că stelele sus înțepă toate.”

Poveștile Hertei Müller se transformă în eseuri, sub bagheta unui limbaj care, de puține ori, a emoționat artistic atât de mult. Luată în palme, apa romanului adăpostește sunetul valului, iar scoica vorbește de adâncuri, în cel mai posibil drept de autor, care nu e nici feminin, așa cum s-ar aștepta, nici masculin, așa cum s-ar bănuia, ci un singur întreg din care nu lipsește nimic.

Citiți Herta Müller!

ELENA M. CÎMPAN

LUCRURI ȘI LIMBAJE

Poezia ca stare, provocarea lucrurilor la viață, limbajul care creează sensul, iată semnele sub care **Mircea Stâncel** și-a elaborat volumul de versuri. „**LUCRURI ȘI LIMBAJE**”, apărut la Editura „**LIMES**” Cluj-Napoca, 2009 cu sprijinul **Consiliului Județean Alba**, în colecția **MAGISTER**, sub coordonarea lui **Mircea Petean**.

În mod cert, Mircea Stâncel are experiența poeziei bune spre care se îndreaptă cu detentă, are vocația discreției de a fi poet și de a trăi starea poeziei proprii.

Deși poetul se disimulează sub aparența lucrurilor zilnice și a limbajului care ne macină existența, poezia este acolo, în versul durut, revelat și memorat. Există în acest volum amprenta spirituală a poeziei ardelenne influențată de *Lucian Blaga*, accentul poeziei realiste de tip *Walt Whitman*, suprapusă peste un orizont de așteptare, așteptarea fericirii, explicabilă la nivel uman și motivantă, sau la poezia lui *Bacovsky*, poetul *Cadavrelor în vid*, sau al *Corabiei lui Sebastian*, volume pline de greutate în anii șaptezeci, când poezia bună era o experiență aproape religioasă.

Volumul are trei dimensiuni: „week-end la țară”, „intermezzo cu balade”, „câteva nopți & zile cu sebastian” – toate unitare, legate de temele principale ale poetului: **întoarcerea la natură, echilibrul vetrei eterne, casa la țară, lucrurile care ne răpesc timpul, limbajele care ne agrează sau care vin să aducă exilul la țară, departe de ruina orașului.**

Foamea autorului după certitudine vine din *glifele* discrete ale eternității, simboluri ale credinței care ne îndeamnă să privim spre minunile zilnice și să ne asigurăm de protecția divină într-o vreme când lucrurile sunt în schimbare și limbajele ating ființele, deviind de la rolul de comunicare și zidire.

Retragerea în mediul poetic, fuga de realitatea imediată îl provocă pe poet, ființa este afectată, amintirile sunt distorsionate, lumea e pusă în mișcare de mașinării erotice, se aude un cântec de început de secol în fundal, imposibilul zbor, chemarea naturii, iarba care vibrează, spectacolul ultim, prezența celuilalt ego sugerat de *sebastian*, imagine în schimbare pe un fond albastru la liziera pădurii, melancolia clipei eterne în mișcarea anotimpului, casa cu o mie de crăpături ce rezistă, singurătatea între cer și pământ, visul care nu se împlinește.

Veșnicia este prezentă în poeme prin temele biblice expuse discret ca în poemul „o sută cincizeci și trei de pești” amintind de episodul de la Marea Tiberiadei, privitor la pescuirea minunată din Evanghelia după Ioan, sugerând prezența lui *Isus*: „cineva mă îndeamnă să pescuiesc/să arunc năvodul, eu mă imaginez că sunt pe o corabie/stau legat de catarg,/cineva ar putea da drumul cântecului spre mine;/ cineva ar putea să mă îmbete/cu sunetele unui pian dezacordat,/cineva ar putea să cânte din corn, dar atunci se schimbă totul;/oricum, sunt îndemnat să arunc năvodul/mi se spune intens că voi prinde pește/mi se atrage atenția cu toată puterea că plasele mele/sunt suficient de rezistente.”

Meritul autorului e că pune în lumină acțiunea divină și nu este ostentativ prin persuasiunea mundană.

Privind în jur, Mircea Stâncel își definește spațiul și timpul în care trăiește, secolul e strivit de mașini, locuirea în cărți e fatală, femeia de serviciu vine și face curățenie peste tot, dragostea dilată epoca, pereții casei absorb limba aspră a istoriei, soldatul este așteptat de femeia sa în fânul uscat, distanțele blochează relațiile, viitorul pare scurt și fără aur, bărbatul nu crede că rochia femeii iubite va rezista în livada cu vișini, e undeva un paradis terestru, concret, real în care locuiește *sebastian*.

Pentru Mircea Stâncel universul apropiat devine definitiv, casa se menține și îl menține în starea de stabilitate universală într-o lume particulară deși cimentul nu este indestructibil și femeia nu se așează precum *Ana lui Manole* între cărămizile zidurilor, cărămizi roșii ca sângele.

Poemul „poveste scurtă fără sebastian” pune în lumină existența multiplă a omului, există un *alter ego* ce umple spațiul prin spiritualitatea lui, acel altcineva care este mai mult decât prietenul dar care dă echilibru lumii, iar lipsa lui dezechilibrează lumea, femeile cad în minciunile estetice ale bordelului, iar femeia păcătoasă ne spală cu lacrimile ei, poate e moartea simbolizată de această prezență feminină, afectată de păcatul lumii. În mod cert, poetului îi lipsește îngerul în momentele absenței, o simte, se înfioară de prezența păcatului care îi poate afecta ființa.

În fasciculul intitulat **intermezzo**, poetul cântă viața la modul simplu, intensitatea clipei îl copleșește: „*el este poetul ce mai speră în tine/femeie brună, ce ai vrea să pleci,/cu toate frumusețile în geanta de umăr,/pe bulevarde sau chiar pe poteci;/*”

Versul lui Mircea Stâncel vedește urme vechi de lecturi din marile opere literare sau culturale ale lumii, simboluri fundamentale, reluări de teme importante pentru literatura română prezentă, gânduri profunde despre viață compuse din lucruri și limbaje comune, accesibile, cantabile, echilibrate, într-un peisaj real pe care îl vedem zilnic în fuga noastră prin univers.

Deși poetul este atent la cuvintele sale, la vers, la construcția poemului, se simte o ușoară tristețe în care lucrurile scapă de sub control, uneori își aparțin și cad în banal, dar rămân importante prin forța pe care o dau stării poetice.

„*nu sunt atât de pur ca porumbelul la streașină,/nu sunt așa de demn ca vulturul de pe bedeleu,/privindu-mă mereu cu îngăduință,/nu pot să fiu așa de bucuros ca nepoții mei în ziua salariului,/și nici nu pot zbura ca îngerii, nu mă pot teleporta./ (nu pot zbura ca îngerii)*”

Versurile și titlurile poemelor sunt scrise cu literă mică, poetul își asumă banalul cotidian și poezia lui, limitele și dorul după altceva, crede în visuri și fiecare poem e un semn al speranței că viața biruie prin puterea ei, că oamenii mai pot iubi, că mai pot avea prieteni și că există pentru fiecare o casă și un timp special în care se pot ivi miracole ...

„*niciodată nu m-am spălat ca aici, în vâltoarea de clorofilă născută ca din întâmplare/pe tărâm, aici în plai, fără nicio schiță prealabilă/de pe valea ce vine direct din inima unui finut liber urcător/și coborător până la sfârșit.*” (**vâltoarea de clorofilă**)

CONSTANTIN STANCU

Cezarina Adamescu, Cultura omului, omul culturii

- note de lectură -

Între abilitățile literare ale Cezarinei Adamescu, se impune, tot mai mult, cuvântul care are curgeri de cascadă. Discursul scriitoarei este amplu, inteligent-fastuos, *descoperind opera* în profunzimea ei, etalând frumusețea limbii române, în chiar timpul ce trunchiază cu barbarie cuvintele, făcându-le cioturi, secătându-le.

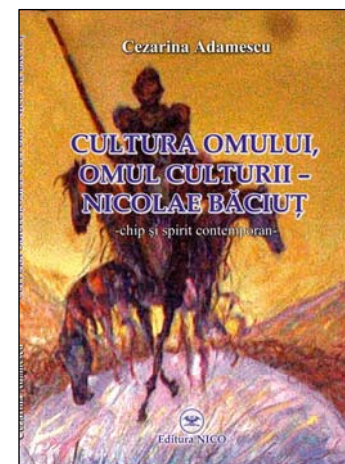
Cezarina Adamescu este autoarea *cuvintelor întregi*, purtând inegalabila bucurie a aflării valorilor spirituale în pagina tipărită sau în ideatica unui proiect cultural. Paginile scrise despre Nicolae Băciuț poetul, publicistul, inițiatorul de proiecte culturale puteau fi note, semnale editoriale, crochiuri, în limbajul hibrid și mai ales expeditiv al zilei. Numai că Cezarina Adamescu are darul (atât de rar!) de a nu omite părți din întregul care i-a dat satisfacția lecturii, de a răspunde întregului operei cu un întreg al receptării. Astfel, *Cultura omului, omul culturii – Nicolae Băciuț, chip și spirit contemporan*, Editura Nico, Târgu-Mureș, 2010, este o carte de excepție, cu un înalt curaj al spunerii critice, în

respirări ample, amănunțite. De altfel, într-un interviu realizat cu Nicolae Băciuț, 3 iulie 2010, Cezarina Adamescu lansează ideea curajului literar, care, în opinia interviuatului, are preț „doar dacă îl raportezi la noblețe.” Curajul Cezarinei Adamescu de a comenta în peste 100 de pagini cartea lui Nicolae Băciuț *O istorie a literaturii române contemporane în interviuri* are noblețe. Aceste întinderi ale analizei critice vin din respectul pentru operă, din cordialitate, din delectările spirituale ale unor lecturi *negrăbite*, din bun-gust și credința în duhul cuvântului. Într-un asemenea veșmânt, sunt detașate câteva capitole de reverberație din biografia culturală a lui Nicolae Băciuț, sub semnul clar al unicității: antologia de poezie *Boemia*, dialogurile cu Nicolae Steinhardt, cartea interviurilor literare constituită într-o istorie a literaturii române contemporane și profilul cultural al publicației *Vatra veche*.

Întrând în lumile cărților lui Nicolae Băciuț, Cezarina Adamescu creează lumi ale receptării (antologia *Boemia* este întoarcerea acasă a poeziei, dialogurile cu Steinhardt sunt o carte a trăirii și mărturisirii, *Vatra veche* este un spațiu cultural de prestigiu, interviurile lui Nicolae Băciuț definesc cultura omului și omul culturii), aproape definiri ale felului în care cititorul ar trebui să se apropie de ființa

cărților, aflându-se pe sine prin gândurile lor. Cezarina Adamescu prezintă *Istoria în interviuri* a lui Nicolae Băciuț în multitudinea sa, nu doar enumerând, ci alăturând inserturi de elocvență originalitate a comentariului critic.

Reținem, bunăoară, opinia referitoare la vocația jurnalistului sau cea legată de jurnalistica literară ca modalitate subtilă de a intra în mecanismele ontologice care-l definesc pe autorul interviuat, dezvăluind „din misterul care-i învăluie ca un halo fruntea”. Cezarina Adamescu, contrar obiceiului de azi, al *privirii la suprafață*, printr-un efort superficial de lectură, cel care denaturează, recurge la un fel de rescriere a aventurii intelectuale a sutelor de interviuri ale lui Nicolae Băciuț, nu doar rezumând (cu încetinitorul!), ci argumentând vitalitatea interviurilor. Fiecăruia îi rezervă un loc aparte în comentariul critic,

pentru a nu știrbi cu nimic rotundul lucrării, dinamismul ei, și pentru a avea argumentele actualizării. Cum ar putea să nu intereseze cititorul, spre exemplu, dezvăluirile „șocante” ale lui Gh. Grigurcu despre Școala de Literatură „Mihai Eminescu”?

Cezarina Adamescu își modelează temeinic comentariul, într-un evantai ideatic prin care *opera* își trăiește o a doua viață, invitând la atenuarea, pe cât posibil, a *șmecherismului* instalat în prezentul literaturii noastre. Se scriu recenzii, cronici literare, eseuri cu pana velearismului ieftin, pe „necitate”, sufocate de „generalități confortabile” (vorba lui Mircea Iorgulescu!). Cezarina Adamescu, știind la care scriitor *moliile nu-i rod frazele*, respectându-l pe acesta și respectându-se, semnează un

comentariu amănunțit, expresiv prin relevanța critică și acuratețea fluidului afectiv; încât, intuim cum Cezarina Adamescu trece de la masa de scris, cu toată hlamida cuvântului, în naosul unde se preamărește dumnezeirea cărților.

VALENTIN MARICA

Jurcan par lui-même...

Cei rămași pe pământ, roman,
Casa Cărții de Știință, Cj., 2010

N-am fost niciodată de acord cu laudele care i s-au adus lui Jurcan în calitate de autor al Jojolicii, deși ea era o părțică din coasta lui Alexandru. Nu cred că n-ar fi fost în stare să transfere umorul cam gros unui alt personaj, dar autorul s-o fi gândit c-ar fi păcat s-o văduvească pe Jojo de anume *calități* fără de care n-ar mai fi fost ea însăși!... Și nevasta (cea din carte) și amanta care-l spionează și spală cărți la subsol (parcă anume spre a-i da partenerului posibilitatea să se pună-n evidență ca cititor, gânditor, dar care pe alocuri se trădează ca prof de francă...) sunt niște *petites jojo*...

Nati – printre alții/altele e o *personajă en chair et en os* – compoziție ce ascunde precar adevăratele ei năzuințe și defecte. O *jojolică* mai sofisticată, dar care scurmă până lângă patul vecinului, să vadă ce și cum. O femeie care nu poate ieși nicicum de sub pământ. Starea de cărtiță îi convine atâta timp cât găsește prada în escapadele ei subterane, în opoziție cu Lavinia, care face totul la vedere(a) soțului: în casa, în baia, în magazia lui. Cu intenția – probabil – de a-l vindeca pe Septi care, precum Ulyses, pleacă, imaginându-și că undeva o Penelopă...

Parisul, *la douce France*, voilă Ithaca și Penelopa re/descoperită sub duble, triple fețe..., iar deasupra *asteroidul!* căci e anul asteroidului care amenință!

Nu-i plăcut, nu-i chiar necesar să te simți mereu amenințat de ceva/cineva? Nu-i în obișnuința noastră de-a ne plânge mereu?...

Toate evenimentele s-au petrecut, toate misterele Parisului au fost date-n vileag; ce s-ar face dară parizienii fără un asteroid, acolo?! O fi chiar Septimiu asteroidul care-i pune pe toți în mișcare, ca o repetiție generală înainte de.

Analiza cărții e o plăcere și pentru critici și pentru cetitorii de rând: primii caută deslușiri, dovedindu-se uneori oameni cu imaginație, ceilalți se lasă duși/seduși de preumblările falsului suferind prin lume. Autorul nu lăcrămează de mila personajului, pentru că se simte încă bărbat... *Noi doi formăm o singură persoană* – pământeană (care rămâne uneori pe pământ), aeriană, călătoare care nu numai livresc umblă prin lume, asteroid care nu acceptă ușor să se complacă în zona de atracție/gravitație a vreunei planete. Un asteroid Don Juan sau Quijote în căutarea libertății – o *dulcinee* înșelătoare,

cum și impresia unui traseu de neurmărit. Se pare că *Stăpânul* a fost învins de *Silberta*.... Colaje care se insinuează în mișcarea browniană a textului, colaje în care autorul se insinuează.

Paginile cu Annael în înălțimea Farului (un simbol) sunt de o prospețime și puritate care n-au nimic de-a face cu moartea, sau unde moartea e ultimul act al parcursului spre dorința de contopire cu apa și cu cerul. Ca o melodie în contrapunct, imaginea Laviniei umbrește lumina albastră a Oceanului sau o pune în evidență. *Eroul* încă oscilează în identificarea adevăratei Penelope, așa cum stă bine unui navigator poet...

Scria undeva M. Lapprand că umorul, excentricitatea, profesionalismul, jazzul, eclecticismul, senzualitatea și libertatea sunt cele șapte puncte de reper pentru a explora opera și personalitatea lui Boris Vian; cel puțin patru dintre acestea sunt necesare pentru a scrie despre Jurcan și cărțile sale.

Jucându-se de-a labirintul, autorul - după o amplă autoevaluare - *ni se arată* doar cât și cum vrea el, nouă celor rămași pe pământ și acolo stând și minunându-ne la căderea sa din cărți... El știe însă că *este* în cărți, iar uneori nu se sfiește să o spună, și bine (ne) face!

I. GRIGORE

O CARTE CONTRA PREZENTULUI ȘI ÎNVIORĂTOARE PENTRU SPERANȚELE VIITORULUI: „LECTURA – SUB PRESIUNEA CANONULUI”¹⁴

Pe 20 aprilie 2010, la Colegiul Național „Ion Creangă”, din București, au avut loc lucrările **Simpozionului Internațional, Ediția a III-a: *Lectura – sub presiunea canonului?*** Referatele prezentate, cu această ocazie, la cele patru secțiuni ale Simpozionului (Secțiunea I – *Canon/Anticanon/Dincolo de canon*; Secțiunea a II-a – *Lectura – între bucurie și obligație*; Secțiunea a III-a – *Primii pași spre lectură*; Secțiunea a IV-a – *Biblioteca, internet sau televizor?*) au fost culese cu hărnicie și judicios organizate și echilibrate, într-o carte, de către doamna prof. dr. **RODICA LĂZĂRESCU**.

¹⁴ Rodica Lăzărescu (coordonator), *Lectura – sub presiunea canonului?*, Editura Gabriel 2005, București, 2010.

Toți autorii referatelor sunt profesori/pedagogi, dascăli și bibliotecari (dimpneună, **FORMATORI DE SUFLETE!**), cu lungi „stagii” de îngenunchere la Altarul Revelator al Cărții. Adică, îngrijorați că învățământul mondial și național actual hiperbolizează maladiv **latura informativă** a educației școlare (creând premisele apariției unor generații de „roboți” și de monștri gelatinoși, „tobă” de informație haotică, neselectată valoric, paralizantă intelectual – dar complet lipsiți de afecte, de empatie și de un spirit de discernere **activă și reactivă**, în cadrul Cetății sub Asediu!) – și eludează aproape complet **latura moral-formativă** din educația tinerilor intrați în „*tocătorul de suflete, voințe și minți*” al școlii, până la nivelul la care se poate bănui o strategie a deformării și imoralității, infiltrată, pe căi cu totul „neortodoxe” (de către liderii sociali și politici ai lumii), în zona învățământului.

A înlocui **Biblioteca**, cu **televizorul** sau cu **Internetul** – e totuna cu a înlocui **Biserica**, cu **crâșma**: „*Sufletul bibliotecii este un quantum de suflete ale celor care îi trec pragul. Biblioteca este un spațiu însuflețit. Și așa trebuie să rămână!*” – afirmă, pe bună dreptate și cu mare acuitate, doamna bibliotecar Georgeta Tenea (cf. **Biblioteca – un spațiu însuflețit**, p. 349).

Din fericire, cine este lucid și citește, cu răbdare, consemnatele luări de cuvânt, are satisfacția de a se afla în fața unor alegații extrem de curajoase, chiar tăioase, în care **Adevărul este rostit cu gura întregă**. Căci numai așa se mai poate îndrepta, măcar câte ceva, din ceea ce au stricat, unul după altul, miniștrii postdecembriști ai... „**Educației!**”!

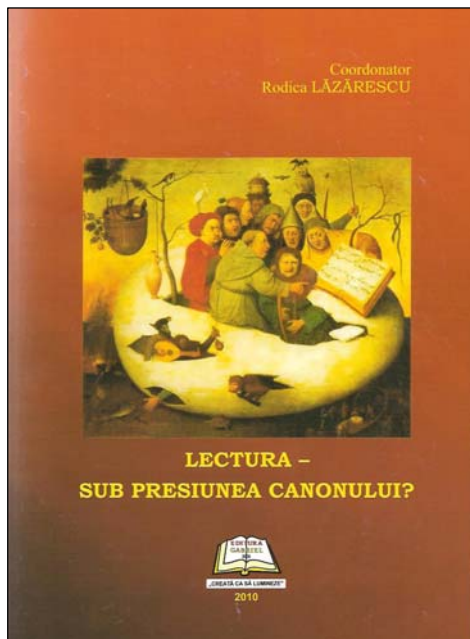
Secțiunea I conține 41 de referate, **Secțiunea a II-a** conține 32 de referate, **Secțiunea a III-a** conține 21 de referate, iar **Secțiunea a IV-a** conține 33 de referate. Total: 127 luări de atitudine, față de realitatea Duhului Românesc, la momentul 2010. În loc de **Prefață**, inventiva coordonatoare a plasat referatul dlui conf. univ. dr. Valeriu Marinescu: **De ce să [mai] citească tinerii de astăzi...**: „*În primul rând, tinerii ar trebui să [mai] citească din nevoia de cunoaștere (...). În al doilea rând, întrucât au vocație euristică – a descoperirii. Apoi, pentru că specia umană are vocația desăvârșirii (...). De frică, nu protestăm decât timid împotriva faptului că, de doi ani, adevărații scriitori numiți <<canonici>> – au fost dați afară de la proba orală a examenului de bacalaureat, iar la proba scrisă, subiectele formulate din operele lor au o importanță minimă (...). Artistul are puterea să scoată din sine starea sufletească. (...) Călinescu socotește că <<a înțelege înseamnă a recunoaște că, dacă am fi executat noi opera, am fi urmat norma artistului>> (...). Acestea sunt realitățile de la care cred că trebuie să pornim discuțiile în cadrul simpozionului nostru. Totodată, acestea sunt realitățile cu care trebuie să ne luptăm* (s.n.), în calitatea noastră de educatori, a căror misiune este perfecționarea,

desăvârșirea ființei umane” – iar în loc de **Postfață**, este postat, în mod deosebit de inspirat, referatul dlui insp. prof. dr. Dan Gabriel Onțeluș: **Despre lectură**: „*Deprimantă apare (...) imposibilitatea școlii de a mai schimba lucrurile. Când evaluarea instituțiilor de învățământ se face exclusiv după criterii financiar-contabile, discuția despre <<criza lecturii>> cade în ridicol. Când modele mediatizate devin maneliștii și pițipoancele, atunci savanții și artiștii le apar copiilor drept niște ciudați* (s.n.). (...) *Dar dacă această educație provoacă, prin efectele sale perverse, în sec. al XX-lea, două conflagrații mondiale și două regimuri totalitare criminale, iar în sec. al XXI-lea, relativism cultural și banalizarea răului și a păcatului, atunci cum mai este posibilă optimizarea cotidianului prin citit? În acest context, cât de simpatică apare moda textelor citite cu ajutorul programului PowerPoint al firmei Microsoft!... Avem aici o ilustrare perfectă a îmbinării dintre comoditate și superficialitate, specifică lumii de azi. Estetica și argumentarea, mijloace prăfuite ale umanismului – sunt înlocuite prin design inspirat și litere boldite, în stil Times New Roman!.. (...) Dincolo de imperialismul vizual, sub semnul căruia trăim (...), bucuria lecturii trebuie să fie, invariabil, un deziderat al autoformării oricărei persoane. (...) În pofida obstacolelor și a iraționalului din noi și din afara noastră, lectura este calea afirmării consecvente a nobilei umanități. Oricât de insidioasă ar fi obsesia acumulării și consumului, farmecul parcurgerii unei pagini de poezie eminesciană, a unui roman dostoievskian ori a unui text de popularizare a științei nu poate fi înlocuit cu altceva* (s.n.)”.

Creдем că, după aceste citate, nu este nevoie să insistăm asupra valorii acestei cărți și a unicității ei, în peisajul cultural românesc actual (cel puțin noi nu știm să existe în România, scris pe hârtie și „înramat” între coperti, un **ARSENAL DE DUH** mai important, mai vast și mai expresiv-sintetizant al pericolelor care izbucnesc, când de aici, când de colo, dar în cadrul unui „spectacol”

bine coordonat, dat de Forțele Socio-Terestre ale Entropiei Spirituale). Cartea aceasta are valoarea, eficiența și impactul revelatoriu al unui veritabil manual de „**artilerie/balistică spirituală umano-divină**”, manual de combatere a lumii antispirituale de azi, în care s-au constituit referatele acestui **Simpozion** – pentru a spera la victoria Spiritului Umano-Divin de mâine. Această plâsmuire sintetică despre primejdii de moarte ale sufletului și nădejdi îndumnezeite vine la un timp atât de potrivit, încât credem a se asemăna cu și a potența într-însa, oarecum („*mutatis mutandis*”...), valențele metafizice ale rugilor de exorcizare, datorate Sfântului Vasile cel Mare...

...Deci, o idee extrem de valoroasă și generoasă conține însăși inițiativa Colegiului Național „**Ion Creangă**”, a organizatorilor și coordonatorilor, de a fi gazdele și

stimulii unui astfel de **Simpozion**, cu tema de dezbatere centrată pe criza contemporană a lecturii, în fața ofensivei, deosebit de agresive și cu rezultate dezastruoase (mai ales din partea **televiziunii** și a **Internetului**), asupra mentalului uman, în special asupra tinerilor/copiilor. Iar a face publice îngrijorările, precum și soluțiile benefic-ameliorative, venite din partea și exprimate de către niște **autentici specialiști ai lecturii (profesorii și bibliotecarii**, de liceu și universitari) – acest fapt se constituie chiar într-un capitol cvasi-eroic (în aceste vremi) din războiul contra tembelismului, pasivității/pasivizării vinovate, inoculate de către cei care sunt responsabili (în guvernele țărilor lumii!) de formarea unor generații umane **vii, activ-reactive, responsabile, inovatoare și sănătoase** (din toate punctele de vedere, dar, în special, **sănătoase spiritual!**), generații care să nu poarte stigmatul involuției Duhului, ci să se dovedească demne de numele de „*om/umanitate terestră*”, de origine și esență divină.

Trăim, azi, printre ruinele produse de atât de contraproductivă ideea ale postmodernismului și ale „liberalismului” libertin, ale pozitivismului/tehnicismului ucigător de suflete, toate aceste năpaste fiind combinate cu fixația mentală periculoasă, a „**progresului tehnice continuu**”. Adică, a dezumanizării și vidării de sacral a omului. Și una dintre principalele vini ale acestor curente de gândire (de fapt, de destructurare a gândirii!) este **escamotarea Legii, a Necesității de Organizare**, ca factori vitaliști și vitalizatori. Alături, firește, de vina rupturii, aparent ireversibile, dintre **CULTURĂ** și **CULT!!!**

„**Canonul**” este, de fapt, ceea ce fizica numește ca fiind „**starea de neg-entropie**”. Împotrivirea față de haos și acceptarea condițiilor păstrării Luminii-Logos Ordonator. Deci, o șansă dată omului de a-și reaminti esența divină a făpturii sale.

Evident, „**canonul**” trebuie stabilit prin referință axiologică foarte profund responsabilă. Cel/cei care „presează”, în școală, prin **Programe, manuale, lecții**, pentru a afirma un anume „canon” structurant ființial, trebuie să fie deplin conștient/conștient. i că poate/pot, în egală măsură, să formeze, prin propunerea unor modele canonice pozitive, generații de oameni întregi și vii spiritual, sau să de-formeze/degenereze, grav și ireversibil, generațiile de duhuri fragile, prin propunerea, în cadrul „canonului”, a unor modele periculoase, sub-culturale/anti-culturale și destructuratoare de spirit. Este deosebit de dificil de evaluat valoarea propusă de vreun „**canon**”, atâta timp cât societatea umană contemporană s-a secularizat și mercantilizat excesiv: în lipsa unui reper stabil, **DIVINITATEA**, variabilele „**canonului**” sunt/devin periculos de multe, instabile, josnic-negociabile și, deci, extrem de relative: în pendularea lor spirituală tot mai largă, chiar și cei mai buni, chiar și pedagogii animați de cele mai bune intenții, pot pierde din vedere **ESENȚA** – deci, se pot, deseori, înșela... – **ȘI POT UCIDE, ÎN LOC DE A EDUCA!**

Da, rezultatele înșelării lor (aducătoare de grave, ucigașe/sinucigașe erezii ale Fiiței/ființării!), chiar non-voite, pot distruge umanitatea întreagă, cu tot cu planeta Terra!

...Spre exemplu, una este să propui și chiar, persuasiv, să impui „**Canonul Eminescu**” (generativ întru Divin și

călăuzitor de Neam) – și cu efecte perfect inverse (**catastrofale**, din punctul de vedere al formării spirituale a tinerilor din România!) se va solda propunerea și impunerea (prin decizia imperativă sau insidioasă... depinde de „**momentul lui Iuda**”!) – venită din partea unor așa-zise „**autorități culturale**”, de soiul lui Nicolae Manolescu sau Alex Ștefănescu...) „**canoanelor**”, grav-degenerative de Logos și Neam, tip „**Mihai Gălățanu**”, „**Ioana Bradea**”, „**Ovidiu Verdeș**” sau „**Mihail Vakulovski**”...

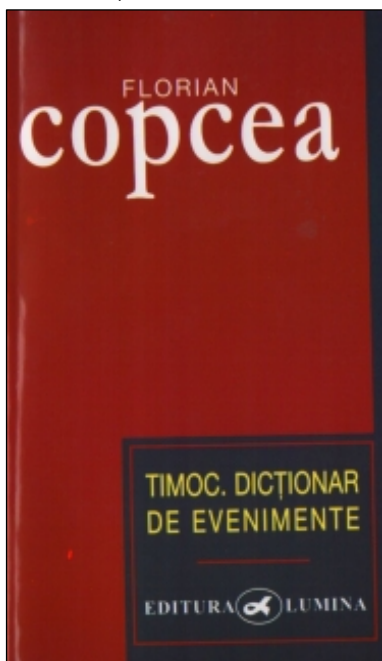
Vom încheia acest semnal (dat în legătură cu apariția, în România, a unei cărți de excepție, în care sunt reunite forțele de apărare și atac ale celor mai avizate Duhuri de intelectuali (români din România și români din Basarabia/„Republica Moldova” – forțe și personalități avizate din punct de vedere al sensului cuvintelor „**educație**”, „**grijă față de viitorul Neamului**” – Duhuri profund și autentic vegheatoare asupra destinului generațiilor tinere, care va trebui să nu irosească ceea ce umanitatea întreagă a strâns, printr-o evoluție spirituală extrem de anevoioasă, timp de mii de ani) cu un citat, deosebit de inspirat și de grav, cu energii interioare bine temperate, din referatul **Lectură sau studiu?** (cf. p. 249), al cercetătorului bucureștean George Liviu Teleoacă: „*Cataclismele istoriei (...) ne-au smuls pământul nostru, ne-au smuls grâul, mierea și aurul nostru, am dat tribut de copii pentru a deveni ieniceri, iar astăzi ne sunt absorbiți absolenții cei mai dotați și riscăm să pierdem totul, dacă mai stăm cu capul în pământ, privind la ceea ce spun unii și alții despre noi (...). În jurul nostru s-a țesut un păienjeniș de neadevăruri care trebuie și poate fi înlăturat (...). Parcă ne jenăm să le spunem tinerilor adevărul, deși legătura dintre politicianismul ruinător și derizoriul în cultură a fost demonstrată, cu peste o mie de ani în urmă, de Const. Rădulescu-Motru*”.

Nu, n-avem timp să mai greșim, nici să mai șovăim, amânăm, tândălim pe Calea Lactee – sau să mai tolerăm Minciuna!

Cei cărora li se adresează azi, în primul rând, cartea coordonată de doamna **RODICA LĂZĂRESCU** (remarcăm, cu superlative, inițiativa domniei sale, prin care a focalizat „flăcările” Ideii Soteriologice, plutitoare printre paginile volumului!) – adică **TINERII**, dar și **părinții și educatorii** lor, prea puțin conștienți și responsabili... – vor deveni, mult prea curând, dacă nu veghem (câți vom mai fi rămas treji... – și numărul mare de luări de poziție/atitudine, dintre paginile cărții, nu dovedesc altceva decât că **guvernanții țării și ai lumii privesc în cu totul altă parte, decât ar trebui...** – căci prin privirea „**inversată**”, față de cea de azi, ar putea aduce Binele și Eliberarea Spirituală a României și Terrei!) – ...vor deveni, acești aparent și/sau încă, poate, inocenți tineri – **enorme stive de bombe nucleare amorsate**, care vor spulbera până și amintirea unei ființe terestre, pe care un Dumnezeu a numit-o, într-un imemorial „*cândva*”, cică: „**om**”...

PROF. DR. ADRIAN BOTEZ

Frații din Timoc

Scriitorul Florian Copcea, luptător pentru drepturile românilor de peste granițe, aduce, la Editura Lumina, pe care o coordonează, volumul „Timoc. Dicționar de evenimente”, în care surprinde viața românilor din Valea Timocului, în mai multe corespondențe pe care le are în calitate de jurnalist la Agerpress. Cartea debutează

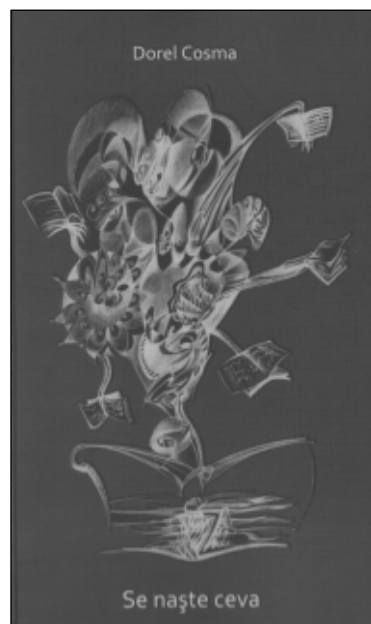
cutremurător cu un material despre istoria Bisericii Ortodoxe Române din Timoc, în care descoperim pe preotul Boian Alexandrovici din satul Malainița care, după 170 de ani, face demersurile pentru construirea primului așezământ de cult din Timoc, cu binecuvântarea Episcopiei Ortodoxe Române din Vârșeț. Biserica capătă hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, însă ipodiakonul este avertizat că dorește radicalizarea etnică, sugerându-i-se renunțarea la biserică și dărâmarea acesteia. Ia naștere o adevărată busculadă în care tânărul preot se alege cu dosar penal, însă având alături de el Biserica Mamă, reușește să repună lucrurile într-o lumină bună. Într-un memoriu trimis lui Antonescu, în anul 1941, în virtutea dreptului la autodeterminare, românii dintre Timoc și Morava cer alipirea la trupul României iubite „pe care o vor cinsti prin muncă și virtute ostășească”. Astăzi se fac afirmații că în Timoc ar trăi nu mai puțin de 2 milioane de români, însă mulți dintre aceștia nu au fost „contabilizați” la recensământ. După exemplul preotului Boian, vor fi ridicate mai multe biserici românești în Serbia, dorindu-se continuarea acestui demers până când românii din cele 300 de sate în care locuiesc să beneficieze de slujbe în limba natală. Jurnalistul Florian Copcea reușește să surprindă detaliat fiecare aspect și să transmită corespondențe de la fața locului pentru a cunoaște întreaga lume situația românilor cărora le sunt îngădite drepturile.

În Valea Timocului, mândria de a fi român se citește în gospodăriile arătoase, confrății noștri fiind cei mai de seamă gospodari. Pentru strădania lor de a conserva valorile românești au primit mai multe distincții Ion Cismaș – președintele Comunității românilor din Serbia primind de la prof. univ. dr. Gheorghe Florescu, vicepreședintele Fundației Culturale „Lumina”, medalia „Mihai Eminescu”. Fără tăgadă, cele mai frumoase momente sunt acelea în care românii se întâlnesc în Sfânta Biserică, care a fost peste timp sprijinul în clipele grele sau când se adună în sărbători în cântec, joc și spiritualitate românească pentru a arăta întregii lumi că sângele nu se face apă. În Valea Timocului au existat mai multe simpoioane despre identitatea spirituală a românilor, iar ocrotitorii spirituali ai acestor meleaguri străbune nu i-au lăsat să-și piardă nădejdea că istoria este vie, iar semnele românești nu pot dispărea. Florin Copcea este membru al Uniunii Scriitorilor din România, al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și al Societății

Scriitorilor Danubieni, colaborând timp de peste 40 de ani la publicații din țară și străinătate, iar cărțile sale au fost premiate în România, Rusia, Serbia, Macedonia, Ucraina, Franța, Anglia și Republica Moldova. I s-a decernat distincția de aur „Lumina” la Novi Sad, Serbia. Are publicate zeci de volume, iar dragostea pentru români l-a făcut să editeze această carte, cu realitățile unei lumi uitate la porțile Europei, care altădată strălucea cu mândrie. O lume care se luptă să-și păstreze identitatea etnică și spirituală, conturată de către jurnalist așa cum este, tragic, pe alocuri spectaculos, însă dincolo de toate acestea răzbate apelul la solidaritate și toleranță, la dorința ca identitatea să nu fie asimilată de alții, iar viața să dăinuie în firescul ei.

Poezia cântecului

Prof. dr. Dorel Cosma vine în fața iubitorilor de literatură cu sufletul deschis, prin intermediul primului volum de versuri ce-l editează la Fundația Interart Triade din Timișoara. Într-o concepție grafică deosebită, însoțit de un CD pe care sunt recitate cele mai frumoase poezii, cartea lui Dorel Cosma este o declarație de dragoste pentru literatură, un șirag de gânduri înaripate, păstrate ani de-a rândul în inima scriitorului, iar acum oferite ca într-o sărbătoare. „Poezia pe care o scrie Dorel Cosma nu se scrie în fiecare zi. Este o

respirare și are trebuință de timp, de acumulari, de multă înțelegere și înțelepciune adresate stării de a fi”, spune în prefață poeta Elena M. Cîmpan. Volumul „Se naște ceva” este însoțit de caricaturile semnate de Horia Blaga Negru, adevărate opere care întregesc frumusețea cărții. Nu mai puțin de 51 poezii ne prezintă viața întru lumină, cântecul speranței, freamătul bucuriei, amintirile îmbrăcate în vers: „Iluzia, visul/ Te-mbracă în glorie/ Dar nu te mențin/ În decor”. Timpul capătă, în poezia lui Dorel Cosma, alte dimensiuni, trecând din faza de agonie, din cea a lucrului infinit în casa liniștii: „Timpul cască fericit/ mă ascund într-un poem/ Cu o senzație/ Ce amintește absența”. Suntem într-o republică a vârtejului care „impune absurda tiranie a umbrei”, iar foșnetul ierbi dezmiardă lirismul impetuos: „În goana liniștii cerești/ Fantoma aburită/ Transmite sms-uri/ Dinspre nori”. La un clic, fumul gloriei se risipește, iar ambițioasele proiecte redevin ceea ce au fost „o roată închisă în cer”. Cotidianul este bine surprins de Dorel Cosma, iar zbulciul devine pentru o clipă joc. Originile conturate în atelierul de creație nasc poezii: „E o cruce invizibilă/ Și nu rezolvă golul existenței/ Nu vindecă rana originii/ Roade rădăcinile/ Și tu plutești/ În adevărul cotidian/ Simplu, ești doar un om”. Amintirile sfidează timpul răsfoind poem cu poem, imaginile unei vieți frumoase: „Din amintiri se ivește/ O expresie pierdută – copilul/ În reflexia unui pahar de sticlă – adolescentul/ Nerăbdător să-ți cunoști destinul – maturul”. Un vers al procreării lumii, elevat, încărcat de gânduri-flori, chipuri dragi, pe un drum al elogiului și grației pentru plăcerea intelectului pur: „Flori multe de primăvară/ Încât nicio pasăre nu

mi poate zbura”. Când „sufletul traversează/ liniștea albă/ a înghețatului deșert” atunci „se naște ceva/ pentru a învinge întunericul”. Adică, lumina lumii pătrunde dincolo de granița pământeană, aducând versuri dense care „plutesc peste sufletul/ frământat de/ conștiința singurătății/ Sunt visele din inima măduvii prăfuite”. Când timpul vorbește „parfumul florilor de câmp/ trimise spre lectură/ păstrează etern esența primăverii”. Avem de-a face cu o poezie matură, plămădită mulți ani în atelierul de creație, într-un paradis al culorilor intacte, care acum explodează într-o feerie. O poezie în care clipa devine eternitate, noaptea face loc zilei, iar cortina este trasă pentru a urmări frumoasa reprezentație. Intrați în casa poemului, sunteți așteptați cu masa întinsă și cu bucuria omului care radiază a fericire.

O lebadă suavă pentru Melania Cuc

Melania Cuc este una dintre cele mai harnice și talentate scriitoare din România. Are peste 20 de cărți publicate: *Peisaj Lăuntric*, poeme, Editura Litera, 1985; *Dincolo de jertfă și iubire*, poeme, Editura Macarie, 1991; *Impozit pe dragoste*, roman, Editura Macarie, 1999; *Vine Moș Crăciun*, poezie pentru copii, Editura Răsunetul, 1999; *Galaxii paralele*, eseuri, Bistrița, 2000; *Destin*, proză biografică, Bistrița, Editura Răsunetul, 2000; *Tablete contra disperării*, eseuri, Editura Aletheia, 2002; *Cinând cu Dracula*, roman, Editura Aletheia, 2003; *Biografia unui miracol*, proză, Editura G.Coșbuc, 2003; *Versuri scrise pe zăpadă*, pentru copii, Editura G. Coșbuc, 2003; www.rebel.ro, eseuri, Editura G.Coșbuc, 2004; *Căsuța cu povești*, versuri pentru copii, Editura G.Coșbuc, 2005; *Șotron*, eseuri, Editura G. Coșbuc, 2005; *Fructul oprit*, roman, Editura Karuna, 2006; *Iisus din podul bisericii*, Editura Limes, 2006; *Fără nume*, tablete – șotron, Editura Ardealul, 2007; *Femeie în fața lui Dumnezeu*, roman, Editura Eikon, 2007; *Graal*, roman, Editura Nico, 2007; *Miercurea din cenușă*, roman, 2008, Editura ZIP; *Dantela de Babilon*, roman, 2009, Editura Nico; *Autoportret*, poeme, 2010, Editura Nico; *Jurnalul de la Lăpușna*, Editura Nico, 2010. Cu noul volum de poeme „*Lebăda pe asfalt*”, Editura Anamarol, București, și dedicat nepotului Joshua McIntyre, este un prinos adus poeziei de calitate, actului demiurgic și creației stelare: „Învăț învierea mergând/ Pe picioare și iluzia asta contează/ Ca o medalie peste care/ S-a suprapus sufletul./ M-am oprit și scriu pe un singur rând/ Povestea-mi din carte.”. O lume a contrastelor, unde apocalipsa se împletește prin rugăciuni cu învierea, unde lumina și întunericul dansează braț la braț, unde atmosfera depinde de viața poatului, cel care are puterea de a schimba totul prin cuvânt: „Crește vremea la sânul meu/ Ca puiul de găscă între ruinele/ De la colosseum”. Un vers al triumfului, în care este prezent, poate mai mult ca în alte poezii, îngerul, cu aripile dătătoare de elixir: „Aștept cu capul sub aripă/ Într-un arc de triumf / Ridicat cu palmele din apă și lut.”. O poezie a procreației, în care eroina iese „De sub coaja oului/ În care îmi încerc clonțul/ Ca în propria-mi facere”. Melania Cuc are rolul de a creiona teme inedite, surprinse de ochiul magic al penei, de cheia sufletului deschis revelațiilor, o poezie a renașterii: „Mă ridic în poante./ Dau din aripi / Trec cu moartea-mi pre moarte...”. Fiecare subiect, fiecui element, fiecui substanță, capătă viață prin versul Melaniei, de la crocodilul evadat, la mașina poliției, toate sunt pe scena cu ierburi și animale sălbatice, într-o escadriță de serafimi în devenire. Iar și iar,

poetul, cu o muncă de Sisif, construiește opera: „O iau de la capăt./ Printre atâtea altare/ Ridicate în gând./ Peste turnuri virtuozose/ Dar fără biserici”. Când litera se transformă în cuvânt și cuvântul în vers, muza vine la adresa „creatoarei”, în atelierul de creație: „Un comis voiajor/ Îmi bate la ușă cu aripi/ De înger alungat din cer”. Pentru inima fără știință de carte, volumul aduce știința de frumos, de flori și anotimpuri, de uman și transcendent. La Melania tema religioasă capătă alte nuanțe, ritualurile schimbându-și locul: „Ca agheasma ridicată în macara/ Dintr-un iordan cu miresmi/ De santal înflorit”. În același registru, porumbelul Duhului este la ospăț: „Pasărea asta ciugulește din pâinea/ Rămășiă din cina de taină”. Ce face în acest peisaj lebăda? Ne răspunde chiar ea: „Îmi place la nebunie / Să tropotesc fără ghetă/ Printre mașini de epocă/ Și domni cu melonul/ Așezat direct pe asfaltul/ Din fața Bisericii cu hramul/ Tuturor sfinților”. Lebăda este într-o altă atmosferă la Moscova: „Prin centrul ochiului public/ Trece prima lebădă de la Balșoi-teatr/ Și-a dezlegat limba/ Și nojițele pantofilor de saten roz./ E fericită să mai poată atinge odată/ Asfaltul ciuruit de tinerii grauri”. La poeta noastră iluzia țese cu entuziasm nou arabescuri pe fundul paharului, cu lichior din flori de portocal. O mireasmă îmbietoare care se păstrează pe tot parcursul cărții, indiferent că asistăm la schimbarea gării la palatul de iarnă sau la afrontul de berzele tinere care aduc viață nouă. Un om al cuvintelor nu poate fi decât apărător al dreptății, umanizator până și al celor mai seci elemente, care se hrănește din întruparea cuvântului:

„Trăiesc doar cu pâine și apă./ Dau din norocul meu / Zeciuială văduvelor și orfanilor”. O lucrare în mare concordanță cu crezul în steaua protectoare: „Șterg cu mare atenție/ Urmele sandalelor / În care am umblat o vreme/ Pe lama credinței”. Levantul ne vinde smirnă și tămâie pe grâne, iar Melania ne oferă dragoste și viață în acorduri de versuri dansante. Unde trăim? Într-un loc al sacralității: „În orașul/ Unde sfinții pictează icoane/ Pe rogojina croșetată/ Din fir de gutapercă/ Și trestii de zahăr”. Mai este o lume a artiștilor, în care „Îngeri și ritmul hard rock/ Urlă, / Se contorsionează pe scândura scenei”. Bradul verde pe casa cea nouă e simbolul veșniciei, aducător de energie. Ce bine ar fi dacă am reuși, precum în poezie, să sorbim din cupa dragostei, într-o continuă mulțumire a inimii: „Beau semne de dragoste/ Pe săturate”. Până și Judecata de Apoi capătă la prietena Melania alte forme: „Dumnezeu mă judecă/ Cu cana de bere

neatină pe masă/ Îi stau dinainte/ Cocoloțată pe un mușuroi de termite/ Din care caprifoiul crește, doare / Ca o febră aftoasă”. Întru sentință „Se răsucesc șarpele în jurul/ Castanului care sărbătorește/ O sută de secunde de pace sinceră”. Poezia de față este ca un aparat de netezit inima, unde boemii mușcă din duritatea paginii de gardă. Este precum o fetișcană cu glas în schimbare, descrisă în toată splendoarea ei, care împrumută din coasta bărbătească vivacitatea, pe care o soarbe la prânz. Încă un act de identitate pentru scriitoare, pâinea cea din ziua de azi, care satură sufletul avid de literatură pentru mult timp, într-o așteptare, din cuptorul magic, a unui alt aluat, dospit din ingredientele magice marca Melania Cuc. O carte de duminică, un triumf general prin artă, un pas de coridă, peste care rugăciunile aduc, ca într-o pictură abstractă grădini cu flori macerate-n alcool, într-o veșnicie în stare lichidă. Fericită în drojdia pâinii poate bea semne de dragoste, rezemată de pironul din lemnul răstignirii. O poezie liniștită care sapă spre capătul lumii, unde un înger zîmbește prin colțul de geam.

MENUȚ MAXIMINIAN

Dulce harababură

Cu creionul suspendat în aer și gândurile duse, așteptam, așezată pe cheiul Senei, clipa în care gândurile or să aibă dreptul de a se scurge în cuvinte, când mâna nu e leneșă și butonul de avertizare nu semnalizează.

Căci asta e, butonul de avertizare de la o vreme e pus pe semnalizare. El zice că totul e zădărnice, inutilitate, iluzie, părelnicie...

Tu, prezență în absență ce ești, nu mă ajuți prea mult, căci spiritul tău științific, cartezian și perfecționist, analizează, disecă și pune diagnostice. E firesc, ești doctor. Spiritul rău refuză revelația și poate chiar accesul la divin.

Și totuși, chiar nu crezi că iubind la un moment dat al vieții, cu patima disperată a vârstei neiertătoare, ne e dată chiar această ușiță de acces către indicibil, inexprimabil ?

Ei bine, noi suntem însăși întruchiparea contrariilor : tu ești exact, eu sunt aproximativă, tu ești om de știință, eu sunt poetă, tu ești organizat și riguros, eu sunt expresia îngăduitoare a aiurelii.

Tocmai de aceea se atrag contrariile. Tocmai de aceea se iubesc.

Tot ce faci e bine plănuit și logic. Tot ce fac e hazardat, aleatoriu într-un fel.

Dar totul ne unește. Sau spus altfel, e capacitatea de a ne pierde într-o iubire târzie căreia nu ne pasă să-i evaluăm șansele, nu-i așa ?

Citesc în « *Sciences et avenir* » ceva tulburător legat de fericire. Suntem oare unii dintre noi predispuși la ea ? Da, unii dintre noi se pare că au reale aptitudini pentru acel « *bien-être* » dar nu e o fatalitate : putem învăța, se pare, să trăim mai bine.

Dacă în evul mediu viața nu era decât o suferință, o « vale a plângerii » pe care oamenii o traversau aspirând numai la mântuire, secolul luminilor a mai ajustat asta, promițându-ne fericirea pe pământ, aici. Uite, dragul meu scientist, până și oamenii de știință fac apel la psihologia pozitivă. Secolul luminilor... « *Le paradis est là ou je suis* » scria provocator, Voltaire. Fericirea devenise o aspirație personală, iar filozofii se întreceau între ei ca să-i da definiții peste definiții. Dar uite că secolul XX îndrăznește în fine să abordeze subiectul, lăsând până atunci în seama scriitorilor și filozofilor.

Antonio Damasio, profesor de neurologie și director al secțiunii *Creier și Creativitate* la o Universitate din California, se aplică în acest sens. Opus dualismului corp-spirit (iarăși Descartes ! de altfel americanul și scrie cărțile

Eroarea lui Descartes, publicată în 1995 și *Spinoza avea dreptate* în 2003) Damasio demonstrează că emoțiile noastre, departe de a fi simple unelte în serviciul supraviețuirii, sunt motorul esențial în căutarea fericirii...

Azi revenim la vorbele lui Voltaire și aflăm că fericirea e bună pentru... sănătate.

În 2001, Michael Baime, profesor de medicină la Universitatea Pennsylvania, budist, a acceptat să mediteze în timp ce Andrew Newberg, profesor la departamentul de radiologie și psihiatrie, tocmai îi immortaliza creierul într-o tomografie de emisie monofotonică. Când Baime a atins vârful de intensitate în meditație, lobul frontal stâng s-a activat. O zonă din lobul parietal drept a devenit mai umbroasă pe ecran, oarecum dezactivată. Această zonă se pare că este una de « *orientare și asociere* » implicată în percepția anturajului nostru. O altă zonă s-a stins, cea legată de percepția duratei. Spiritul concentrat în acest mod pierde noțiunea de corp, de mediu înconjurător, de timp care trece, trecând într-o senzație de eternitate...

Se pare că aptitudinea pentru fericire are și o componentă genetică, că a fi fericit transformă creierul și

Pentru îndrăgostiți sau psihologia pozitivă

că senzația de fericire se explică biologic prin activarea diferitelor circuite cerebrale. De unde psihologia

pozitivă, inaugurată în universitățile americane de profesorul Martin Seligman. Ideea e nu de a vindeca durerile sufletești, ci de a găsi fericirea. Primul congres de psihologie pozitivă s-a ținut la Washington în 2006, iar următoarea ediție europeană, la Copenhaga. Gânditorii francezi sunt neliniștiți (cu toate astea, nefericirea e o stare atât de *à la française*... ce ne-am face fără acel *mal de vivre* continuu, pe cheiurile Senei ? (În *Euforia perpetuă*, Pascal Bruckner scrie « *Suntem prima societate din istorie care îi face pe oameni nefericiți și nu fericți* »... sincer, nu cred, dar asta e, sunt filozofi, pot scrie orice ...

Psihiatrul Christophe André de la celebrul spital de psihiatrie Sainte Anne din Paris spune: « în lumea psihoterpiei ne punem problema mijlocului de a crește capacitatea pacienților de a savura mai bine momentele existenței lor. »

Tot el apără rolul emoțiilor negative, oferindu-ne și o proporție ideală, un bun echilibru : două părți de pozitiv și una de negativ, uite așa, starea noastră este cea mai potrivită. Căci e bine, zice el să resimțim și emoțiile negative, grija, durerea, neliniștea.

Și în acest timp, valuri de endorfine și serotonine ne inundă pe amândoi, așa cum trăim acum, departe unul de altul, la mii de kilometri, în lumi diferite, din cauza acelei potriviri tainice pe care oamenii de știință o descifrează, iar poeții o lasă să se scurgă în vorbe...

Iar la final, modific titlul acestor rânduri, care era, inițial: "Grava dependență de ceilalți"... Ce să fac ! Regimul de psihologie pozitivă începe deja să-și arate roadele...

CLEOPATRA LORINȚIU

Limba, tezaur salvat

Angela Pagano e un profesor italian cu particulară aplicare spre noile generații. Pentru tineri, a înființat o societate, Placet, specializată în proiecte și în cursuri de formare în domeniile lingvistic și gastronomic, celui din urmă fiindu-i asociată și introducerea în atât de puțin cunoscută - la noi - știință a vinurilor, Oenologia.

În domeniul lingvisticii, Placet și directorul ei editorial, prof. Angela Pagano, au colaborat cu societatea *e-education* pentru a realiza cursul *English Today*, foarte cunoscut în Italia și publicat în format video de ziarul *Corriere della Sera*. De asemenea, sub direcția sa, a fost pregătită redactarea textelor gramaticale pentru întregul curs *Español 24*, publicat de către prestigioasele cotidiane *Sole 24 Ore*, *Corriere della Sera* și apoi de către *La Repubblica*, în nu mai puțin de **22 de DVD-uri**, pentru care a asigurat și consultanța didactică. Sunt de menționat, printre realizările notabile din ultimii doi ani, **dicționarul italian-englez de gastronomie italiană și cel de Oenologie**, cel din urmă aflat în fază de finalizare.

Autoare de simpatice cărți ilustrate pentru copii, Angela Pagano și-a demonstrat spiritul liberal inițiind un proiect dedicat conservării limbii materne în mediile comunităților de imigranți. Interesul pentru copii în general, și, în cazul nostru, pentru copiii de alte etnii (implicit români) și pentru conservarea rădăcinilor lor culturale, au determinat-o să realizeze un site, www.lalinguasalvata.it, afiliat societății **Placet**, prin care celor mici li se oferă posibilitatea de a-și descoperi propriile rădăcini, citind și jucându-se cu computerul. Copilul e îndrumat să învețe cu ajutorul părinților și mai apoi singur noțiuni de limbă, de cultură și de civilizație din țara de origine, să își valorifice limba maternă ca pe cea mai importantă bogăție cu care l-a înzestrat natura, să își privească partenerii de joacă și de școală ca pe egali, să

devină o ființă demnă și conștientă de propria-i valoare. Materialele didactice sunt realizate de specialiști care lucrează în prezent în Italia și care provin din toate țările menționate (prezente în site), implicit din România. Luând ca punct de plecare experiența dobândită, Angela Pagano și

și **Asociația culturală româno-italiană "Dialog"** cu sediul central la Roma și cu **sucursală la Târgu-Mureș** își propun fundamentarea unei colaborări italo-române în domeniul educației copiilor de vârsta preșcolară și școlară mică (3-11 ani), prin activarea site-ului www.lalinguasalvata.it. Cadrele didactice din școlile românești și intelectualii din alte instituții de cultură (biblioteci, centre culturale) sunt invitați să contribuie la îmbogățirea site-ului, secțiunea română, propunând noi materiale, venind cu alte idei, într-un cuvânt să colaboreze la conservarea limbii, a culturii și a civilizației românești în rândul comunităților din Italia. Proiectul propune totodată cadrelor didactice din România **pregătirea reprimirii copiilor români**

care trăiesc în prezent în străinătate prin armonizarea temelor, și prin regândirea conținuturilor, astfel încât trecerea de la școala și de la programa italiană, la sistemul de învățământ românesc, să se desfășoare fără traume, prin fructificarea cunoștințelor dobândite de copii anterior.

Angela Pagano e alături de noi de mult timp, activând ca redactor al ziarului bilingv *Millennium*, în care ține pagina de cultură în limba italiană. În reportajele, în interviurile, în articolele și în cronicile ei a făcut cunoscute publicului din peninsula talente românești din varii domenii, personalități întâlnite cu prilejul unor simpozioane, a unor lansări de carte, expoziții și concerte, desfășurate frecvent în marile orașe ale Italiei.

Actualmente, d-na Angela Pagano este redactor-șef adjunct pentru secțiunea italiană a noului ziar românesc din Italia, **Dialog cultural**.

Material relizat de MIRELA CORINA CHINDEA

Vatra veche dialog cu Angela Pagano

- Spune-mi te rog, Angela, cum ți-a venit ideea să legi domeniul gastronomiei de lingvistică?

-Aș zice că a fost foarte simplu: proiectul Placet s-a născut mai întâi de toate din două pasiuni ale mele, gastronomia și limbile, care mă preocupă în egală măsură: în primul rând didactico-formativ și apoi ca domenii de cercetare. Provocarea a constat însă în a găsi limbajul și

rîmul potrivit pentru putea reda cititorilor din afara Italiei, în câteva proiecte editoriale, savoarea bucătăriei noastre - așa de bogată și plină de tradiții, așa de intim legată de pământul nostru, astăzi reevaluată în sensul reînțoarcerii la simplitate și la respectarea valorii produselor noastre autohtone - de a-l face pe cititorul altor culturi să se împărtășească din știința noastră în materie de gastronomie și să savureze ceea ce avem noi unic, astfel încât plăcerea lecturii să se conjuge cu cea a bucatelor noastre tradiționale.

S-a născut, așadar, ideea unui dicționar de gastronomie italo-englez, care și-a propus să umple un gol, aș

zice important - reprezentat nu doar de carențele existente în lexicul generic de sector, dar și de înțelegerea etapelor din procesul gătirii bucatelor - tocmai prin găsirea corespondențelor frazeologice din cele două limbi.

Apoi a mai fost ceva cu adevărat instructiv: faptul că aceste cursuri de gastronomie s-au adresat unor utilizatori străini, care, cu acest prilej nu s-au inițiat doar în nobila artă a gătitului, dar, cu ajutorul unui profesor de italiană, au început să învețe să dialogheze în limba noastră. Exemplu perfect despre cât de ușor se poate învăța o limbă străină, când e aplicată într-un context practic! Îți pot

spune că doar după o lună de lecții, cursanții erau deja în măsură să se exprime în fraze simple în limba italiană.

Poate că acesta e cel mai bun exemplu să explicăm straniul "mariaj" între gastronomie și lingvistică...

-În ce fel reușește proiectul Placet să se înscrie pe traiectoria europeană, atât de vehiculată în prezent în UE, a plurilingvistului ?

-Placet s-a născut din nevoia imperioasă de a găsi noi canale de comunicare și din dorința mea de-a exprima o idee: că nu se poate vorbi despre existența unui singur tip de limbaj și despre un unic mijloc de comunicare în Europa de astăzi, cel al limbii standard, întrucât trăim o realitate în care experiențele naționale și patrimoniile cu care fiecare a intrat în UE sunt extrem de variate.

Placet e un proiect cultural care își propune să contribuie la deschiderea de noi porți spre lume, oferă alternativa de-a ne apropia unii de ceilalți într-un alt mediu, printr-un alt limbaj, la fel de important în cultura noastră, și care completează, așa spune fericit, zestrea națiunii italiene, cu care noi ne facem cunoscuți în UE. Plurilingvistul e o resursă pentru Europa, care ne permite să lărgim și nu să reducem spațiile de comunicare și de întâlnire între culturi, este viitorul nostru, al tuturor, este forța de-a privi departe, dincolo de vocabularele noastre limitate și de-a putea învăța de la ceilalți, regăsindu-ne în rădăcinile noastre comune.

- Ai putea aprofunda afirmația că "orice limbă este un tezaur", pe care am întâlnit-o în prezentarea pe care o faci site-ului tău, www.lalinguasalvata.it ?

-Sunt convinsă că partimoniul oricărui dintre noi, bogăția fiecărui individ se află în limba pe care o vorbește, o bogăție pe care o putem împărtăși cu ceilalți. Consider că frumusețea unei limbi, muzicalitatea ei, ritmurile ei, ceea ce o leagă de istorie și de cultura din epocile trecute, sunt valori, bunuri primare pe care orice om le duce cu sine, oriunde ar pleca. Și, tocmai prin aceasta, deschidere culturală și ospitalitate înseamnă, dincolo de posibilitatea de a ne conserva propriile rădăcini lingvistice, să învățăm de la ceilalți, să le învățăm limba.

Jurnal

- Cui se adresează și ce scop are site-ul www.lalinguasalvata.it ?

-În "Povestea unei vieți", scriere autobiografică, scriitorul Aharon Appelfeld narează extraordinara sa epopee, care l-a purtat din natala Bucovina prin ascunzișul codrilor întregii Europe, pentru a scăpa barbariilor naziste, până în momentul în care a reușit să ajungă în Palestina. După ce ajunge acolo, încearcă, cu eforturi enorme, să își uite limba maternă, germana, ca să învețe limba renașterii comune, ebraica. Și, după ani, amintindu-și această experiență, reflectează: "Fără o limbă maternă, un om e un invalid... Fără o limbă a mea, nu sunt decât o piatră". Undeva, într-un alt loc, vorbind despre prietenia cu scriitorul Agnon, afirmă: "De la Agnon am învățat că locul natal îl poți purta oriunde și să-ți faci viața plină".

Site-ul nostru își are originile în convingerea că demnitatea de cetățean, în întreaga ei plenitudine, se poate câștiga doar atunci când se conservă propria limbă, atunci când putem arăta prin ce anume suntem diferiți și să o facem cu orgoliu, atunci când cunoștințele proprii se pot transfera altora.

Istoria migrațiilor ne învață că primele generații de migranți făceau eforturi să asimileze limba țării de adopție, învățându-i și pe fiii lor prevalent această limbă, pentru a facilita integrarea lor completă, adesea în detrimentul conservării limbii materne. Experiența ne arată că, procedând astfel, generațiile mai tinere se simt private de legăturile culturale și lingvistice cu țara de origine, lacună pe care uneori e greu s-o mai acoperi.

Site-ul "lalinguasalvata" ("Limba salvată", roman autobiografic de Elias Canetti) propune texte gratuite de lectură pentru copii în limbile migranților din Italia, în română, arabă, albaneză, chineză, oferind

totodată materiale de învățare și de aprofundare a învățării din punct de vedere lingvistic. Aș vrea să menționez că avem și un proiect de texte audio-video, pentru a putea propune copiilor povestiri și povești, în lectura unor vorbitori nativi.

5 .Consideri că site-ul poate veni în întâmpinarea cadrelor didactice din România ? În ce mod?

Site-ul s-a născut în Italia pentru a ajuta la rezolvarea unei curențe structurale cu care se confruntă copiii ce trăiesc la noi. Cadrele didactice din România pot contribui cu materiale, așa cum le pregătesc pentru școala din țara voastră, îmbogățind conținuturile oferite de noi cu experiențe autentice și oferind astfel un ajutor ulterior important copiilor care trăiesc în alte țări.

În afară de aceasta, site-ul ar putea reprezenta un domeniu de studiu și de experimentare, de analiză a problemelor care ies la iveală în momentul în care multe familii decid să se întoarcă acasă, fenomen care se evidențiază deja masiv. A gândi împreună asupra tehnicilor, conținuturilor și materialelor ar putea fi de real ajutor pentru aceia, cadre didactice și elevi, care vor fi în situația de-a trăi această nouă experiență.

Aș vrea să adaug ceva în final pentru publicul din România. Invit persoanele interesate de proiectul nostru să ia contact pentru mai multe informații cu domnișoara **Liliana Moldovan**, sef-serviciu Biblioteca Județeană Târgu-Mureș, directorul sucursalei noastre din țară și redactorșef adjunct al ziarelor *Millennium* și *Dialog cultural*, pe care o pot contacta la adresa de poștă electronică associazione.dialog@gmail.com și să propună site-ul www.lalinguasalvata.it în mediile în care există preocupare pentru educația preșcolară și școlară, pentru cultură în general. Contribuția publicului avizat din România poate salva de la uitare limba maternă și cultura de origine, realitate dramatică cu care se confruntă copiii români din Italia...

Tarcento, Italia

Interviu realizat de

MIRELA CORINA CHINDEA

Foto: Pieter Bruegel cel Bătrân, *Turnul Babel*

Jurnal

CE-AM CAUTAT ÎN AUSTRALIA

Iunie 2010

Nu mă prinse Maria de pe urmă. Pe tine te apăra Magdalena pe Swan Street. N-o fi să ne întâlnim. Așteptare românească. Și cerșetorul. Flux de pe Collins spre Little Lonsdale. Îți spusese de vineri. Maria la euthanasie. Îți cumperi blugi. Murise Maria când v-ai mutat vizavi de oficiul primului ministru. Cercul protestului împotriva morții calului, pentru interzicerea curselor. Ai vrut să-mi plătești cărțile lui Puși Dinulescu. Slujită cenușa Mariei și aici și la Stâlpu.

Pe Bourke, we want justice, a resolution to fight is undertaken. George Gallaway. Free Palestina. Libertate australiană. A fiasco, virtues of pessimism, blame game, leg-pull, anglosphere, xenotext. Aștia abia așteaptă să fie împușcați. Toată pleava la uraniu. Unu-i făcea nevastă-sii pizda cu creion chimic și căuta pe toți la pule să vadă care sunt scriși. Pricess Highway. Mașină de generat hidrogen. Toți lucrează în ascuns. Roboți pentru Ford Nissam Toyota. Feldioara. Philip Adams.

Vă insuflați hormonul ori chiar amicitie. De ce nu-ți electrizezi saltea. Business la golf. Suflet peste roboți selfmade necomercializabili. Pui piesa și se sudează singură. Ți-ai scos ochelarii, nu ochii. Profilul plat, clapele degetelor în dans, ghilotina verticală. Din față, vrăjitoare. Fâșii de patimă a ne mai vedea. Urcă treptele râzând. Prima nevastă îți semăna cu Michelle Pfeiffer, s-a sinucis din amor. Uniți în dispariție. Genii sfărâmicioase. Uite cine vine la școală. Mulți greci, italieni, puțini români.

Wurudjeri people of the Kulin nations, the traditional owners of the land on which the university stands. Cate din Sydney, well, George, you did almost everything. Faraday Street. Ce zi frumoasă să mori. Imax. Carici pe varză. Femeia nu știa șah, mutase totuși o piesă, i-am arătată L, pentru cal, iar ea, la picturi, s-a oprit la tabloul cailor. Interesat în trecerea zilelor mai scurte de la sud. Ai dreptate, în scris nu sunt de pe pământ. Îmi uit visele, nu numai pașii. Mi se apropie bumerangul. Azi de-aș fi de-o zi acasă aici aș muri nenăscut.

Grațiile urâteniei, altfel copilăroasă. The Troat by John Montague. Say your salam to the prophet. Hai, irlandezule! Her tender robe touch. Urlet. Epilepticul căzuse în timp ce irlandezul își recita coma (la mine, minute înainte, coma oceanului). Mai apoi, Nino, cu l'alba che muore un piccolo fiore. Puși, Ezra și-e Ivănceanu.

Corin: I am the boss in this house and I have my wife permission to say so. Tradiția îi ține. Miroase a pește. A pizdă. Astăzi vom mâca un pește. Ceata de reverenți. Că omul nu este numai materie. Adam e sedus de o femeie, Eva e sedusă de Lucifer. The Great Ocean Road. Lorne. Apollo Bay. De intrat în rezonanță, minereu la suprafață, câinii mai valoroși ca omul. La miezul nopții va veni Isus. Fieștecare-n lucrul lui. Oamenii aștia muncesc din greu pentru biserică și vizitatori.

First Baptist Romanian Church of Australia, Endeavour

Hills. Cel ce totul vede nu te va lăsa. Cina Domnului. Să-l pomenim nu numai pe buze, ci din adâncul inimii. O, de-aș avea eu limbi o mie. Sunt mai mulți samariteni. Oi în mijlocul lupilor. Mă pocăiesc, mă mântuiesc. Veneam de la Caracal cu mașina. Nu există creștin nepocăit. Ne cufundăm în moartea lui Isus Hristos. Nu poți să fii pecetluit cu două peceti (la adresa cui?) Verificați-vă viața cu ce e scrisă în scripturi. Niște necurați, niște leproși. Cui i se iartă mult iubește mult. Dă-mi și mie siguranța vieții veșnice. Salutări de la Mocanu. Sophia Loren a deschis aici Spaghetti Carbonara.

Psalm 118. Frații de la Harul n-o să vă lase la Brisbane, vine fratele Mânzat. Lărgirea împărăției lui Dumnezeu. Colectă specială pentru acel copilaș. Tatăl tuturor, amin. O, dă-ne o harfă. Fratele Marin va predica. Nu v-ai plictisit. De ce iubesc crucea? Unii n-au nicio credință, au draci. Poeții români au crezut în viața de dincolo. Îți mulțumim pentru moartea ta. În locul meu muri Cristos. Sticks and stones will break my bones but woods (?) will never do.

Helen, de trei ori botezată. Pastorul cu țara în camion. Zaharia cu prăjituri și nevastă frumoasă. Dom' prof. din lancrimă. Și câtă strungăreață. Mai urcă. Suburbii, pământ în scumpie, Chapel Street, chinezuța cu ochii închiși. Mai urcă vile, nu-n tramvai, lucruri numărate macro. Vecina veinătății pe-al meu scris. Țară de muncă, în '78 nu era pregătită să primească poeți. Traversate grădini, terenuri de golf, mausoleul. Laud ce-o să tac. Vă recunosc ca pe Lupașcu după șapte ani de secetă.

Bibeloul bătrâneții frumoase coboară în Flinders. Duceți-vă-n brânză. Carne macră de cangur, fragedă de crocodil de 400 de ani. Echilibru în coadă. Dans. Sârbiță-Sir-Puță, mai mic decât ălalți c-o zi, venit aici să le fie leat, dar mort să-i fie penultimă ultima zi. Outback town of Leonora. World Oceans Day. Das Paradies und die Perl. Mă închid cu pleoapele ca indienii cu obloanele în Mauritius, în Kamla Nagar. Mi se mai limpeziră, making eyes. Supărați incinerării.

Pe William, de sus, tai Bourke, les Lees Tailors & Invisible Patch. Trecut de Eagle nu sar rând, naivități nemandând, de ardei, de inimă rea, căcatul nu se mai supunea, Mirceo la Moscova. De ajunsese vizavi, și mai și, am singurul fâș din Australia. Ce-o fi rămas de noroc, diseară recitator. Cât mă închinai în budă că supremul e în noi. Dai banii pe parcare în fața bisericii. Olderfleet la antipozi. În conservare securitatea. Zi mohorătă, oceanul departe, cine l-o înota după moarte.

Dandenong e și departe. Ploaia lăcuie străzile. Nu se mai scula el Tom de noapte să ia Bucureștii la metrouri. Norocul Melbourne-ului cu mine. Cafea long cu studenții. Negativitate. Vă învăța cum să vă țineți minte visele. Să-mi fie frig mai ca în Argentina sub vara de la noi. O grație ne-om improviza din aventură. În oglinda geamului, la interceptie, sate ardelenesti australiene. Vărsare în frig. Tot n-am nimic de făcut. În loc să scriu demăsurat răsura. Buy Australian. Ca indienii. Puțini și mult. Rase decartate. Gene dominante. Vorbărie. Nu ne merităm. Bravează tu că râd eu. Fato, mă vezi bătrân, ori ce-ți închipui. Mâna nu mi-o vezi condei. Trăsei în bojdeuca din Doveton. Voinic, asiatică, fata popii, sinuciderea sinuciderii.

GEORGE ANCA

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

Sfântul Prooroc Ilie Tesviteanul

„În căruță de foc urcându-te, te-ai mutat în latura cea luminoasă, o Ilie Tesvitene! Și pe prorocii cei de rușine i-ai rușinat. Cel ce ai legat cerul cu cuvântul, asemenea dezleagă și greșelile noastre cu rugăciunile tale cele către Domnul și mântuiește sufletele noastre“! (stihira Utreniei)

Există în tradiția Vechiului Testament doi oameni care nu au murit. Unul este Enoh, iar celălalt Proorocul Ilie, sărbătorit în fiecare an pe 20 iulie. Credința creștină afirmă că cei doi, Enoh și Ilie, vor muri abia la sfârșitul istoriei întregii lumi, când vor vesti cea de a doua venire a lui Hristos, împlinindu-și în felul acesta destinul pământesc.

Sfânta noastră Biserică praznuiește și cinstește în chip cu totul deosebit prin slujbe înălțătoare, pe Sfântul Prooroc Ilie. Viața acestuia se desfășoară în sec. IX î.Hr. și o găsim în Sfânta Scriptură în "Cartea a treia a regilor", capitolele 17-19 și în "Cartea a patra a regilor", capitolele 1 și 2. În aceste scrieri se vede lupta grea, pe care a dus-o Sfântul Ilie cu păgânii din acele timpuri.

În acea vreme a trăit, în regatul lui Israel, nelegiutul rege Ahab și soția sa, Isabela. Ei îndrumau poporul să se închine la idoli silindu-l să se lepede de credința cea adevărată în Dumnezeu. Sfântul Ilie Tesviteanul a fost trimis de Dumnezeu, la rege, să-i spună că, datorită acestui păcat al idolatriei, pe care l-a impus cu cruzime supușilor săi, trei ani și șase luni nu va ploua. Ilie a fost amenințat cu moartea de către rege și a fost nevoit să se ascundă în tot acest timp. După ce s-a împlinit profeția, Dumnezeu i s-a arătat lui Ilie, spunându-i: **"Du-te și te arată lui Ahab și eu voi da ploaie pe pământ"** (III Regi 18,1). Ilie s-a dus la rege și a făcut dovada că este trimisul lui Dumnezeu. La rugăciunile lui **"s-a pogorât foc din cer și apoi ploaia a adăpat pământul însetat"**. Tot poporul, când a văzut această minune, a căzut cu fața la pământ și a strigat: **"Domnul este Dumnezeu, Domnul este Dumnezeu"** (III Regi 18,39). Proorocii mincinoși ai zeului Baal, cărui ei se rugau, au fost alungați, statuile au fost sfărâmate, iar fiii lui Israel s-au întors la Dumnezeul cel adevărat.

Sfântul Ilie l-a fost Domnului un smerit slujitor și Dumnezeu a făcut mari minuni prin el: a legat ploile; a înmulțit făina și untdelemnul văduvei care l-a adăpostit în vreme de secetă; l-a păzit pe Ilie de toate primejdiile, trimițându-i hrană prin corbi, dându-i adăpost, aprinzându-i focul jertfei în fața preoților lui Baal și a

regelui necredincios, toate pentru ca poporul iudeu să se întoarcă la credință. Despre Sfântul Prooroc Ilie, se mai știe că a înviat pe fiul văduvei din Sarepta Sidonului, l-a văzut pe Dumnezeu la muntele Horeb, a despărțit Iordanul lovindu-l cu cojocul, trecând ca pe uscat, și a stat înaintea lui Hristos, la Schimbarea Lui la Față, pe Tabor.

Dar episodul cel mai relevant din viața profetului Ilie rămâne „înălțarea” lui, care, mai mult decât minunile care-i sunt atribuite, se subtrage oricărei evaluări istorice. Înainte de „înălțarea” lui la ceruri, Ilie face o ultimă vizită, însoțit de Elizeu, la „fiii profeților” la Betel și Ierihon. Apoi, tot împreună cu Elizeu, traversează

Iordanul ca pe uscat, după ce a despărțit apele în două lovind apa cu mantia înfășurată. Dincolo de Iordan, Elizeu, destinat să-i succedă în slujirea profetică, cere învățătorului două treimi din spiritul lui (cf Dt 21,17). Pentru activitatea și virtuțile pe care le-a avut, Dumnezeu l-a ridicat pe Ilie la cer, cu trupul într-un car de foc, iar creștinii îl pomenesc de atunci, până în ziua de astăzi, în

fiecare an, la 20 iulie. Pentru că s-a ridicat cu trup cu tot în văzduh, albinele îl au ca patron. Dar nu numai micuțele zburătoare, ci și toți piloții. Din 1913, ziua de 20 iulie a fost proclamată drept Ziua Aviației Române. Sfântul Ilie este, așadar, cunoscut atât printre pașnicii apicultori, cât și printre piloții militari sau civili. Sfântul Ilie se bucură, din partea poporului român, de o mare cinste, pentru că, prin faptele lui, îndeamnă pe toți creștinii să nu se îndeparteze de la calea adevăratei credințe.

Bunul Dumnezeu nu ne cere în aceste zile să ne vindem averea și s-o dăm la alții, dar cu toate greutățile și necazurile, El ne-a binecuvântat în vremea aceasta suficient. Astfel avem și pentru noi cele necesare vieții și, de asemenea, putem da și la alții. Dumnezeu nu va rămâne dator, ci va binecuvânta puținul pe care îl dăm și, totodată, și puținul care rămâne. Să ne aducem aminte de văduva din Sarepta Sidonului, care a înțeles că trebuie să dea întâi lui Dumnezeu din puținul pe care îl avea, crezând în același timp că Dumnezeu binecuvântează și puținul care i-a mai rămas. Și de această dată putem vedea minunea lui Dumnezeu.

Sfânta Scriptură și tradiția Bisericii ne spun că Sfântul Ilie va veni, iarăși, pe pământ la sfârșitul veacurilor, ca Înaintemergător, la cea de a doua venire a lui Hristos.

De-a lungul timpului, personalitatea sfântului Ilie a fost o sursă constantă de inspirație, generând numeroase legende. Dintre legendele cu Sântilie, consemnate demult de folcloriști, cele mai răspândite în spațiul românesc sunt acestea: →

Foto: Biserica de lemn din Borza - Sfântul Prooroc Ilie

“Zice-se că Sfântul Ilie era un om tânăr, cu frică de Dumnezeu și cu sufletul curat, peste care nici cea mai mică minciună nu-și arătase pata ei de rugină. Era foarte harnic și în satul lui toată lumea îl cinstea. Când i-a venit vremea, a fost luat la oaste, plecând cu inima cam cernită, fiindcă era însurat. Și-a lăsat nevasta în grija părinților lui și, cu nădejde în Dumnezeu, a plecat. Dracul, știindu-l omul lui Dumnezeu, atâta aștepta ca să se răzbune. S-a prefăcut într-un bătrân drumeț, s-a dus la Ilie și i-a spus: "Măi, Ilie, tu ești om bun și crezi tuturor, da-i păcat de tine că nevastă-ta își bate joc de tine. Uite, chiar acum stă de vorbă cu un străin pe prispă afară". Ilie era un om cinstit și el toate le credea de bune; așa că l-a crezut și pe diavol. Și-a luat iute paloșul din cui și, încălăcând pe cal, a ținut-o tot o fugă până acasă. A descălecat și, apropiindu-se încet de prispă, a văzut doi oameni, un bărbat și o femeie, care, în faptul serii, stăteau de vorbă. Nu s-a mai uitat cine sunt și ce vorbesc. Cum era iute la mână, Ilie a tras paloșul și le-a retezat capetele. Tocmai după ce și-a potolit furia, era să înnebunească, bângâind de seamă că nu nevastă-sa și cu un străin stăteau de vorbă, ci fuseseră taică-său și cu maică-sa! Abia atunci și-a dat seama că moșul cel străin, ce-l înșelase cu vorbele cele mincinoase, fusese dracul și că-l împinsese în păcat, numai ca să-i ia sufletul. Mare i-a fost necazul că se lăsase înșelat de Ucigă-l Toaca, dar nici durerea nu i-a fost mai mică, văzând că și-a ucis părinții chiar cu mâna lui. Cu sufletul cernit, s-a dus să se jeluiască Tatalui Ceresc și să-i ceară să-l lase să se răzbune pe diavol, după cum l-o tăia capul. Dumnezeu i-a ascultat rugămintea, S-a gândit și i-a dat o căruță cu cai de foc și un harapnic care, când plesnea, slobozea foc și pocnea ca tunul. I-a mai dat voie ca, unde va găsi vreun drac, să-i facă ce-o vrea el. Sântilie atâta aștepta. Cum s-a văzut în căruța cea cu caii de foc, a pornit-o într-o goană ne bună la vânătoare de draci. Unde găsea vreunul îl și trăsnea, de rămânea cu limba scoasă și fărâme-fărâme, ca un pumn de grăunțe. Așa era de înverșunat Sfântul Ilie împotriva dracilor și atâta drăcime ucisese, că se luase Tartorul lor de grijă. Îi era frică să nu i se stărpească seminția, așa că l-a trimis jalbă lui Dumnezeu, zicând: "Doamne, nu ne omorî pe toți, că numai prin noi poți încerca credința oamenilor!". Dumnezeu S-a gândit că are dreptate și dracul, câteodată, și atunci S-a milostivit și, chemandu-l pe Sântilie, i-a spus: "Ilie, Ilie, acum cred că ți-ai mai stâmpărat năduful. Mai lasă-i și pe dracii ăștia pustiului și nu-i mai ucide pe toți! De acum să nu mai trăsnești, decât atunci când o fi furtună!" Și de atunci, numai când balaurii ridică nori grei, doar atunci pornește și Sfântul Ilie cu căruța lui, cu roțile ferecate de foc și fier, de se aude durduind până departe". **(Ion Ghinoiu - Zile și Mituri, Ed. Fundatiei PRO)**

“Biciul de foc; Când zărește vreun drac, Sântilie se și ia după el și, oriunde s-ar ascunde, îl plesnește cu biciul lui de foc. Când Dumnezeu i-a dat acel bici Sfântului Ilie, i-a zis: "Ilie, în toate poți să dai cu trăsnetul tău, numai în cruce nouă nu! De aceea, e bine ca în vreme de trăsnete și fulgere să-ți faci cruce des, căci dracul nu se poate apropia de cel care își face cruce, așadar nici Sântilie nu-l va putea plesni cu biciul, căci diavolul, fiind gonit de sfânt, în toate locurile se ascunde, numai unde vede cruce nouă nu. Întru aceasta, oamenii își fac cruce des, când fulgeră și trăsnește, ca să nu aibă timp crucea să se învechească. Nu e bine să lași deschise ferestrele și ușile

caselor pe furtună, că poate să se aciuiască vreă spurcăciune de drac în casă și se poate să trăsnească și casa. În vreme de furtună e bine să stai la luminișuri și mai bine să te plouă decât să te duci la adăposturi, căci la adăposturi se duc și dracii. Când trăsnește, Sântilie dă cu săgeata cea în trei dungi, ca sticla. Ea intră în pământ de nouă stâneni. La nouă ani iese de tot din pământ. Cine o găsește o păstrează și, când are junghiuri, o bagă într-un pahar cu apă, apoi bea apa de pe ea și se vindecă”. **(Ion Ghinoiu - Zile și Mituri, Ed. Fundatiei PRO)**

“Zice-se că Sfântul Ilie e geambaș mare, are căruță cu cai care scot foc pe nări. Sunt potcoviți cu potcoave de argint și, când îi mână, bat din copite și scapără, și de aceea se văd fulgerele, iar la noi pe pământ se aude tunând. În tinerețe, Sântilie tuna și trăsnea atât de puternic încât plesnea copilul în pântecul mamei și vițelul în burta vacii. Se mai spune, între români, că Sântilie e stângaci. Aceasta s-a întâmplat încă de pe vremea când trăsnea și fulgera, cum îi venea lui. Așa de tare trăsnea, încât zguduia pământul din temelii și se dărâmau casele oamenilor. În vremea aceea, fiind și Maica Prea Curată însărcinată cu Domnul Iisus Hristos, așa de tare a trăsnet Sântilie într-un drac, care se ascunsese sub streșina unui templu, încât s-a cutremurat tot pământul, precum și Fiul Ceresc în pântecul Maicii Sale. Atunci Iisus l-a blestemat pe Sfântul Ilie, să i se usuce mâna dreaptă, și îndată i s-a și uscat. De atunci Sântilie trăsnește doar cu mâna stângă, dar nici așa nu dă greș, cu toate că nu mai poate trăsni așa de tare.” **(Ion Ghinoiu - Zile și Mituri, Ed. Fundatiei PRO)**

“Pe vremuri, sărbătoarea lui Sântilie se ținea trei sau șapte zile, cuprinzând și ziua lui Ilie Palie, din 21 iulie, și cumplita Foca din 22 iulie. Sfântul Ilie nu știe când e ziua lui, căci dacă ar ști, ar face, de bucurie mare, un chef și o veselie de pomină, cu tunete și trăsnete, de s-ar prăpădi lumea. El mereu Îl întreabă pe Dumnezeu: "Când e ziua mea, Doamne?" "Mai este, Ilie, mai este", Îi răspunde Dumnezeu. După ce mai trec câteva zile, Sântilie merge din nou la Dumnezeu și Îl întreabă: "Mai este, Doamne, până la ziua mea?" "Apoi, Ilie, ziua ta a trecut, așteaptă acum pe cea care vine la anul!" Atunci, Sfântul Ilie, de ciudă și de necaz, pornește tunetele și fulgerele care răscolesc pământul. Atunci încep ploile de după Sântilie”. De aceea, în ziua de Sf Ilie, rar se întâmplă să plouă. Uneori însă plouă, tună, fulgeră, trăsnește, ce mai, tot tacâmul, înainte de 20 iulie, dar cel mai adesea, după Sf. Ilie, după 20 iulie, când Sfântul este foarte furios, pentru că nu s-a putut ține de cuvânt de ziua lui. Așa că să ne așteptăm... Să-și termine Sfântul ultimul somn și să-l vezi cum răbufnește! **(Ion Ghinoiu - Zile și Mituri, Ed. Fundatiei PRO)**

„Dracii în ceruri s-au apucat să facă munți, ziduri mari, să ajungă până la Dumnezeu ca să-l răstoarne. Dumnezeu dacă a văzut așa, a trimis pe Sf. Ilie și i-a zis:

-Ilie! Ia un căluș (pahar) de miere și o azimă de orz și mergi cu tunul de trănțește pe draci la pământ. Sf. Ilie când a tunat, toți au căzut la pământ, unii s-au făcut dohot, alții au fugit”. **(Elena Niculiță-Voronca în „Datiniile și tradițiile poporului român, adunate și așezate în ordine mitologică”).**

PROT. PR.NICOLAE GHEORGHE ȘINCAN

„Povestea lui Harap-Alb” – sau traseul inițierii conform prescripțiilor credinței ortodoxe

Fără îndoială, *basmul* lui Creangă a generat, în timp, multe interpretări pertinente, perceput fiind de către hermeneuți ca veritabilă *epopee* a poporului român (G. Ibrăileanu), mic *bildungsroman* (variantă adoptată în majoritatea manualelor școlare), „*istorie* a probelor de curaj pe care un tânăr trebuie să le treacă” (Al. Piru) sau ca „*un chip* de a dovedi că omul de soi se vedește sub orice strai” (G. Călinescu), *roman de aventuri* etc. Personajul principal a avut parte de asocieri cu *Heracles* și muncile aceleia, cu *țaranul* humuleștean, cu *Făt-Frumos* (lipsit, însă, de puteri suprafrești), iar mai recent o lectură pe formula – en vogue – a demolatorilor de mituri, a găsit în el prototipul „*smecherului* român” dintotdeauna (Mihai Goțiu).

N-am întâlnit încă, deși este posibil să existe, o abordare a „Poveștii lui Harap-Alb” care să aibă în vedere pregătirea teologică a lui Ion Creangă și să găsească, în aceasta, dacă nu o posibilă cheie de lectură, cel puțin o amprentă a formațiunii scriitorului.

G. Călinescu observa, referindu-se la „Povestea lui Stan Pățitul”, că „tot ce e transcendent, la Creangă e readus pe pământ și micșorat”. Aș spune că în „Povestea lui Harap-Alb” transcendentul e tălmăcit în „vorbărie țărănească” sau în „colori țărănești” (după expresia lui Călinescu) fără să fie micșorat. E doar porționat așa încât învățăturile/revelațiile să fie accesibile și asimilate de către novice fără să se risipească ori micșoreze întregul. Agenții inițierii – Sfânta Duminecă, mai apoi și calul năzdrăvan – au grijă, veghează ca pacientul inițierii (crăișorul) să nu sufere vreo sminteală, nici trupească, nici sufletească, pe parcursul devenirii lui (crăișor – Harap-Alb – împărat). *Minunile* sunt înfăptuite gradual și *camuflate*, cum ar spune Eliade, în contingent, tocmai ca să nu zdruncine și să nu strice fragila alcătuire a ființei umane.

Fiul cel mic este „alesul”, bătrâna miloagă (nimeni alta decât Sfânta Duminecă... incognito) știe asta (îi spune limpede: „ție ți-a fost scris de sus să-ți fie dată această cinste”) și este *ales* tocmai *întrucât nu are ambiția măririi și puterii*, nu consideră că merită și *nu vrea* moștenirea tronului împăratului Verde, *dorește izbânda numai ca să aducă mângâiere tatălui său*, craiul dezamăgit de fiii mai mari. Mai mult, își asumă, alături de frați, vina eșecului, fiind mai rușinat și mai întristat decât ei („Fiul craiului cel mai mic, făcându-se atunci roș cum îi gotca [...] începe a plânge în inima sa, lovit fiind în adâncul sufletului de apăsătoarele cuvinte ale părintelui său”). Are, așadar, atributele esențiale cerute unui creștin autentic: credința în Dumnezeu, inocența, smerenia, bunătatea, mila, trăirea suferinței *dimpună* cu aproapele. Sunt calități deocamdată latente, ce se cuvin *lucrate*, aduse la iveală, activate. Or, aici intervin agenții inițierii. Ei țin de transcendent, își fac apariția dintr-un alt spațiu (la Sfânta Duminecă, „în ostrovul florilor” se ajunge călătorind „De

la nouri cătră soare,/ Pintre lună și luceferi,/ Stele mândre, lucitoare”, iar calul năzdrăvan, care „n-are ființă pe lume”, e familiarizat cu traseul, cunoaște calea într-acolo).

Un prim pas al inițierii îl constituie întâlnirea crăișorului cu „o babă gârbovă de bătrânețe, care umbla după

milostenie”. Întâlnirea este crucială și se petrece în grădină (spațiu terestru, dar cu valențe paradisiace), într-un moment în care crăișorul este *derutat* („nu se dumerea ce să facă pentru a scăpa de rușine”) și *orb*, copleșit de supărare („nu-mi văd lumea în fața ochilor de necaz”). Confuz, la apariția bătrânei, mezinul reacționează cu mânie și dispreț: „Ja lasă-mă-ncolo, mătușă”, „lasă-mă-n pace”, „tocmai de la una ca d-ta ți-ai găsit să aștept eu ajutor?”. Trufiei și furiei lui, baba cerșetoare le răspunde *calm*, cu

blândețe și respect („Luminate crăișor”). Îl sfătuiește, îl îndrumă *să se elibereze de mânie* („nu te iuți așa de tare”), *să fie milostiv* („miluiește baba cu ceva”), *să-și înfrâneze mândria și să discearnă între aparență și esență*: „Cel-de-sus varsă darul Său și peste cei neputincioși [...]. Nu căuta că mă vezi gârbovă și stremțuroasă”. La acestea se adaugă un exemplu spontan de *smerenie*: prinsă de propriul discurs, baba se mândrește „Of! Crăișorule, crede-mă, că, să aibi tu puterea mea, ai vântura țările și mările, pământul l-ai da de-a dura”, dar se corectează imediat – „uite ce vorbește gârbova și neputincioasa! Iartă-mă, Doamne, că nu știu ce mi-a ieșit din gură!”. *Înfrânarea trufiei* este, negreșit, un exercițiu spiritual de prescripție creștinească. *Răbdarea și stăruința* bătrânei sunt alte lecții creștinești ce slujesc „vindecării orbului”. *Lucrarea* lor dă rezultatul așteptat. Crăișorul se îmbunează, se îmblânzește, își manifestă milostenia: „ține, mătușă, de la mine puțin și de la Dumnezeu mult”. Gestul, oricât de mărunț (e vorba de doar „un ban”), își află răsplata deîndată și cu prisosință: „Acum, luminate crăișor, ca să vezi cât poate să-ți aducă milostenia, **stăi liniștit**, uită-te drept în ochii mei și ascultă cu luare-aminte ce ți-oi spune”(s.n.). „Neliniștea sufletească este simptomul mândriei ascunse și demonstrează lipsa de experiență și de pricepere a omului”, spune Sf. Ambrozie. Numai în condițiile în care crăișorul, *liniștindu-se launtric*, o poate privi drept în ochi și are auzul deschis întru „luare-aminte” – bătrâna îi revelează taina izbânzii: „du-te la tată-tău și cere să-ți deie calul, armele și hainele cu care a fost el mire și atunci ai să te poți duce unde n-au putut merge frații tăi”. Este necesară și obligatorie, așadar, *conectarea la un traseu inițiativ deja parcurs și confirmat* prin ascensiunea părintelui, pentru a fi posibilă continuarea lui de către fiu, pe cont propriu, spre o treaptă superioară: de la crăie la împărăție. Bătrâna îl îndeamnă ca, odată ce se hotărăște să porceadă la drum, să fie – nu imperativ, ci „*cu rugămintă*” – *stăruitor*: „Tatu-tău s-a împotrivi, dar tu stăruiește pe lângă dânsul cu rugămintă, că ai să-l îndupleci”.

Despărțirea crăișorului de baba cerșetoare e însoțită de „spaimă și mirare” (se află aici tulburarea novicelui consecutivă *vedeniei/arătării* diferenței dintre ce *pare a fi* și ce *este* „stremțuroasa”, atunci când se ridică „tot mai

sus” în văzduh, „învăluită într-un hobot alb”). *Spaima* (semn al necredinței) și *mirarea* (semn al lipsei de experiență) sunt urmate imediat de „venirea inimii la loc” și de „**încrederea în sine** că va izbuti” (s.n.). Încredere insuflată prin cuvintele bătrânei: „puțin mai este și ai să ajungi împărat, care n-a mai stat altul pe fața pământului așa de iubit, de slăvit și de puternic”, dar receptată greșit: încredere vanitoasă în sine, mai mult decât în Dumnezeu. Sf. Ioan Scărarul spune: „Sufletul mândru, care se bizuie numai pe sine, este sclavul temerii; el se teme și fuge de cel mai mic zgomot al lucrurilor”, temerea fiind, în fond, „**lipsa credinței** întru așteptarea neprevăzutului”(s.n.). Credința, desigur, nu-i lipsește total crăișorului, dar încă este *oscilantă*, iar temerea în fața neprevăzutului se va manifesta și în momentul întâlnirii crăișorului cu Spânul, în situația rătăcirii în pădurea-labirint.

Deocamdată, ascultând povețele Sfintei Dumineci, crăișorul recuperează hainele și armele „vechi ca pământul” ale părintelui său, pe care – mic exercițiu de smerenie și de trudă – nu poruncește vreunei slugi să le curețe, ci el însuși „se apucă de le grijește bine și le pune deoparte”.

Cel mai greu este pentru crăișor să discearnă între aparență și esență, să identifice *binele ascuns* sub înfățișări dintre cele mai modeste. Greșește în privința bătrânei, i se atrage atenția, apoi este martorul privilegiat al metamorfozării ei, dar nu asimilează învățătura. Greșește a doua oară, disprețuind, lovind și alungând „răpciuga de cal grebănos, dupuros și slab”, care se repede la tava cu jărătic și este iarăși martorul transformării: mârtoaga devine cel mai frumos mânzoc din toată herghelia. Calul năzdrăvan își „pedepsește” stăpânul zburând cu el până la nori, lună și soare, îl ametește, „îl bagă în toate grozile morții” ca să-și „răstoarcă cele trei lovituri” cu frâul în cap, primite când s-a apropiat de tava cu jărătic. El procedează după vorba „una pentru alta”, altminteri spus *ochi pentru ochi, dinte pentru dinte*. Asprimea este, momentan, necesară pentru ca învățacelul să ia aminte la posibilele consecințe ale propriei aroganțe și agresivități. După ce își dovedește puterea nepământeană, calul revine la modesta înfățișare dintâi („gloaba cea de cal”) și acesta va fi chipul arătat lumii pe tot parcursul călătoriei spre împărăția lui Verde împărat. Important este că fiul craiului îl *cunoaște* acum „și de urât, și de frumos, și de bătrân și de tânăr, și de slab și de puternic”.

Un alt moment important pentru traseul inițiativ al crăișorului este întâlnirea cu Spânul, petrecută după ce mezinul iese din spațiul cunoscut și ocrotitor al „craiei tătăne-su”. Depășind încercarea la care îl supune propriul tată, el primește sfatul părintesc („să te ferești de omul roș, iară **mai ales de cel spân** cât îi pute” – s.n.) și trece podul spre lumea necunoscută (spațiu posibil ostil). Semnificativ, întâlnirea are loc într-un perimetru labirintic, pădurea în care crăișorul s-a rătăcit. Pentru a treia oară mezinul greșește și se lasă înșelat de aparențe neidentificând, de data asta, *răul ascuns*. Consecințele sunt grave întrucât acum se lasă păcălit de *cel viclean* care afișează bunătate („Cât despre inima mea, s-o dea Dumnezeu oricui, zice Spânul oftând”) și bune intenții („mulțamește lui Dumnezeu că m-ai găsit și tocmește-mă. [...] căci așa sunt eu de felul meu, știu una și bună: să-mi slujesc stăpânul cu dreptate”). Spânul este *falsa călăuză, impostorul*. El invocă numele lui Dumnezeu spre a fi

credibil, își schimbă glasul și straiile ca să nu fie recunoscut, apare ca salvator arătos, călare pe un cal frumos, simulează compasiunea, lasă impresia că îi dă rătăcitului libertatea de-a alege: „m-aș tocmi la d-ta, **dacă ți-a fi cu plăcere**” (s.n.). În fața ezitărilor crăișorului inocent care ar dori să asculte de povața tatălui, Spânul aduce argumente mincinoase, dar convingătoare, „ai să-ți rupi ciochinele umblând și tot n-ai să găsești slugă cum cauți d-ta, că pe-aici sunt numai oameni spâni”, menite *să-i amplifice spaima* și, implicit, *să-i influențeze alegerea*. „Boboc în felul său la trebi de aieste” – naiv, lipsit de orice experiență în confruntarea cu fățărnicia și viclesugurile, crăișorul este o victimă ușoară. S-ar putea pune întrebarea de ce calul năzdrăvan nu intervine absolut deloc. Nici cu fapta (ar fi putut să-l scoată pe rătăcit din pădurea-labirint înălțându-se în zbor deasupra ei), nici cu vorba (avertizându-l, sfătuindu-l pe crăișor, reamintindu-i să nu se încreadă Spânului). Aparent, își abandonează stăpânul/învățăcelul, nu-și mai manifestă puterile neobișnuite, respectiv calitatea de agent al inițierii, rămâne în ipostaza de „smârțog” slab, necuvântător și neputincios. De fapt, crăișorului îi este dată astfel *deplina libertate de a alege calea* ieșirii din labirint, are *liber arbitru*, iar dacă alegerea lui este greșită, se cuvine să devină responsabil, să-și asume erorile – neascultarea sfatului părintesc, neputința de a desluși dincolo de aparențe, opțiunea pentru falsa călăuză, pierderea nădejzii și credinței (*uită de Dumnezeu, se teme* că, fără ajutorul Spânului, nu va găsi drumul cel bun) – și să suporte consecințele: pierderea identității inițiale (din crăișor devine Harap-Alb) și a statutului – din stăpân ajunge, sub jurământ, slugă („și atâta vreme să ai a mă sluji, până când îi muri și iar îi învie”, îi spune Spânul).

Spânul, de altminteri, reprezintă răul relativ, intrinsec contingentului, *răul necesar* (sintetizat de înțelepciunea populară prin zicala „în tot răul e și-un bine” sau „rău cu rău, dar mai rău fără rău”), *răul îngăduit vremelnic de către instanța divină* ca „stăpân” al celui ales să devină împărat, într-o înțeleptă a celuia. Sf. Ioan Scărarul explică astfel de împrejurări: „se observă deseori că Dumnezeu face și acest lucru: văzând El că încă de la început sufletele sunt viteze, **încuvîntează să fie atacate**, voind astfel să le încununeze în scurtă vreme” (s.n.). Că așa stau lucrurile reiese și din ceea ce, la un moment dat, calul năzdrăvan îi spune lui Harap-Alb: „Nu te teme, știu eu năzdrăvăniile de ale Spânului; și, **să fi vrut**, de demult i-aș fi făcut pe obraz, dar lasă-l să-și mai joace calul. Ce gândești? **Și unii ca aceștia sunt trebuitori pe lume** câteodată, pentru că **fac pe oameni să mai prindă la minte...**” (s.n.)

Aflat în situație-limită (are de ales între *a trăi* în minciuna „sacralizată” prin jurământ sau *a muri* pe loc de mâna celui care prin viclenie i-a furat identitatea), Harap-Alb își regăsește credința în Dumnezeu și se lasă în voia Lui: „Fiul craiului, văzându-se prins în clește și fără nici o putere, îi jură (Spânului) credință și supunere întru toate, **lăsându-se în știrea lui Dumnezeu, cum a vre El să facă**”(s.n.). Spânul slujește devenirii *alesului*, dar o face involuntar și inconștient. Replică precum „știu eu ce poate el” sau „Până l-am dat pe brazdă, mi-am stupit sufletul cu dânsul” vin din emfază și ipocrizie, nu din conștientizarea rolului ce i s-a dat în formarea viitorului împărat, căci Spânul, de fapt, nu lucrează, nu ostenește, doar minte,

violencește și poruncește. Scopul lui ascuns e să-l piardă pe moștenitorul de drept al împărăției, scopul declarat e să schimbe, cât mai repede, rosturile în împărăția pe care se grăbește s-o preia: „Dacă Ț-a ajuta Dumnezeu să mă rânduiești mai degrabă în locul d-tale, îi vede, moșule dragă, ce prefacere are să ie împărăția”, prefacere în sensul distrugerii armoniei prin stabilirea unor ierarhii rigide: „sluga-i slugă și stăpănu-i stăpân; s-a mântuit vorba”.

Lecția pe care o primește crăișorul, încă o dată, acum mai tranșant, ca *slugă*, este una fundamentală: aceea a *smereniei*. Ajunși la curtea împăratului Verde, Spânul îi poruncește lui Harap-Alb cu asprime, îl amenință, îl palmuiește din senin, îl nedreptățește, are „purtare necuviincioasă”, e răutăcios, îl ponegrește („Hei, hei! Nu știți d-voastră ce poam-a dracului e Harap-Alb aista!”), ține discursuri demagogice („îi mergea gura ca pupăza, de-a amețit pe împăratul”) prin care se justifică, trufaș, de ce se poartă rău cu sluga lui. Harap-Alb nu protestează, nu se răzvrătește, nu cârtește, nu trădează jurământul, se supune smerit („- Da, stăpâne, zise Harap-Alb, lăsând ochii în jos.”, „- Da, stăpâne, răspuse Harap-Alb cu umilință; sunt gata la poronca luminării-voastre”). Sunt cunoscute probele prin care Spânul vrea să-i pună lui Harap-Alb capul în primejdie și să-l piardă: îi poruncește să-i aducă sălăți din Grădina Ursului, să vâneze cerbul cu nestemate, să o pețească, pentru el, pe fata împăratului Roș. Se poate lesne observa că probele vin din partea răuvoitorului, care e înzestrat doar cu putere pământeană și care dorește moartea fizică a slugii ca să nu-i fie dată lui în vileag prefăcătoria, dar sunt trecute, de fiecare dată, cu ajutorul agenților inițierii. Lor li se destăinuie Harap-Alb, lor le împărtășește sincer măhnirile, temerile, deznădejdea, dorința de a muri („Și de-aș muri mai degrabă, să scap de zbucium; decât așa viață, mai bine moarte de o mie de ori”). Deznădejdea și autocompătirea sunt întâmpinate cu muștrări: „Vai de mine și de mine, Harap-Alb, parcă nu te-aș fi crezut așa **slab de înger**” (s.n.), îl dojenește Sfânta Duminecă, sau „Stăpâne, zise atunci calul nechezând cu înfocare, nu te mai olicăi atâta!”. Creștinului autentic i se cere *curaj*, Georges Bernanos avertizează că „**Singurul pericol** care-l paște pe un om deznădăjduit, când înfruntă ura sau disprețul, este de a se **înduioșa asupra propriei sale soarte**” (s.n.). Harap-Alb învață să nu-și mai plângă de milă; înainte de-a pleca spre împăratul Roș să împlinească cea de-a treia poruncă este ultima dată când se lamentează. Tot atunci, calul năzdrăvan își arată puterile „în ciuda Spânului, ca să-i punem venin la inimă”. Înșelătorul primește astfel un avertisment, dar continuă, în fața împăratului Verde, să joace rolul celui ce ar fi nevinovat, ba chiar victimă: „tot m-a tras Harap-Alb pe șfară!” și își întărește spusele cu trimiteri violente la învățăturile duhovnicești: „unde-i cetatea mai tare, acolo bate dracul războiu mai puternic” (în Pateric – „la intrarea într-un sat de ticăloși stau doi draci. În jurul unei mânăstiri de cuvioși călugări nevoitori întru desăvârșire stau două mii.”).

Sfânta Duminecă și căluțul năzdrăvan – chiar dacă rostirea lor este în registru popular, uneori hâtră, aparent lipsită de cucernicie – *lucrează prin cuvânt asupra dinlăuntrului*, sunt un fel de duhovnici, de părinți spirituali. Ei nu execută probele în locul lui Harap-Alb, nu-l înlătură pe Spân – deși ar avea, oricare dintre ei, asemenea putere – știind că nu acesta este ajutorul de care

are nevoie viitorul împărat. *Lucrearea lor se face asupra ființei* lui, asupra duhului, în sensul cultivării *speranței și încrederii în Cel de Sus* („pune-ți nădejdea în Dumnezeu, că mare-i puterea Lui; nu ne-a lăsa El să suferim îndelung”) și *răbdării* („mai răbdă și tu, fătul meu, că mult ai avut de răbdat și puțin mai ai”), „Nu fi așa de nerăbdător”, în sensul *întăririi credinței* în Dumnezeu („Mare-i Dumnezeu, ne-a scăpa El și din aceasta!” „Mare-i Dumnezeu!” „nu-i după cum gândește omul, ci-i după cum vre Domnul”, „Și chiar haidem, cu ajutorul Domnului, să isprăvim o dată și trebușoara asta.”).

Când apare, totuși, revolta („cel care suferă, chiar dacă mai rostește câte-o vorbă rea în durerea lui, este vrednic de iertare” spune Sf. Ioan Gură de Aur) și Harap-Alb îl blestemă pe Spân dorindu-i moartea („rămânere-aș păgubaș de dânsul să rămân [...] că tare mi-e negru în fața ochilor”), Sfânta Duminecă nu-l ceartă, îl domolește arătându-i că dreptatea se cuvine lăsată în grija Celui de Sus: „Lasă-l, Harap-Alb, **în plata lui Dumnezeu**, că și-a da el Spânul peste om vreodată, pentru că nu-i nicio faptă fără plată” (s.n.).

Treptat, Harap-Alb învață să prețuiască și să respecte (bătrânei i se adresează de-acum cu „măicuță”, îi sărută mâna, îi mulțumește de găzduire și ajutor, îi urmează, fără abatere, povețele, calului năzdrăvan îi spune „dragul meu tovarăș”, „căluțule”, iar mai târziu îi va mulțumi până și împăratului Roș, adică celui ce ar putea fi socotit în categoria *asupritorilor*). Atitudinea trufașă dispăre, la fel – naivitatea. Nu se mai lasă înșelat de vorba prefăcută (ascultă povața și rămâne ascuns când cerbul îi cere „cu jale”: „Leși numai oleacă să te văd înalte, vrednic ești de comoara ce ți-o las și apoi să mor cu plăcere, dragul meu!”). A înțeles, lămurit de cuvintele Sfintei Dumineci, că încercările prin care trece au rostul lor: „Când vei ajunge și tu odată mare și tare, îi căuta să judeci lucrurile de-a fir-a-păr și vei crede celor asupriți și necăjiți, pentru că știi acum ce-i necazul”. A învățat – esențial! – să fie *recunoscător lui Dumnezeu* și să-I mulțumească „**și de bine, și de rău**” (s.n.), să nu se teamă de încercările lumești, iar Sfânta Duminecă, o dată ce s-a statornicit credința/încrederea în (voia lui) Dumnezeu, este mulțumită de progresele învățăcelului: „Ia, acum mai vii de-acasă, fătul meu!”. Este vorba de credință așa cum o definește părintele Nicolae (Steinhardt): „Ce înseamnă credința? Încredere în Domnul, *deși* lumea e rea, *în ciuda* nedreptății, *în pofida* jосniciei, *cu toate că* de pretutindenii nu vin decât semnale negative”.

Exemplele de smerenie și iubire se adună și pe altă cale. Agenții inițierii se adresează constant crăișorului/ Harap-Alb ca unuia care le este superior („luminat crăișor”, „stăpâne”) sau cu dragoste („fătul meu”) și nu își arogă nici un merit, nu așteaptă recunoștință. Când Harap-Alb mulțumește Sfintei Dumineci pentru ajutor, „pentru buna găzduire și îngrijirea ce are de el”, răspunsul bătrânei are tot valoarea unei învățături: „**nu eu, ci puterea milosteniei și inima ta bună te ajută**, Harap-Alb” (s.n.).

De altfel, după cea de-a două probă (vânarea cerbului), Sfânta Duminecă nu mai intervine deloc, iar calul nu-și mai manifestă decât în trei împrejurări puterile năzdrăvane. Traseul inițiat nu s-a încheiat, dar Harap-Alb, întrucât a parcurs treapta esențială (statornicirea credinței) în devenirea sa lăuntrică, este considerat *pregătit* și, în consecință, lăsat să facă față altor încercări

fără sprijinul Sfintei și/sau să identifice singur, *dincolo de aparențe*, alte posibile ajutoare (unele ascunse sub înfățișări ciudate și grotești – Gerilă, Setilă, Flămânzilă, Ochilă, Pășărilă, altele părănd neînsemnate și lipsite de orice putere – furnicile, albinele).

Drumul de întoarcere spre împăratul Verde cu trofeul vânătorii dovedește că Harap-Alb **nu se lasă ispitit** de bani și nici de puterea vremelnică („Mulți crai și împărați ieșeau înaintea lui Harap-Alb și care dincotro îl ruga, unul să-i deie bănărit cât o cere el, altul să-i deie fata și jumătate de împărăție, altul să-i deie fata și împărăția întreagă pentru asemenea odoare. Dar Harap-Alb **ca de foc se ferea** și, urmându-și calea înainte, la stăpănu-său se ducea” – s.n.). „Calea înainte” este, aici, calea nerătăcirii spirituale. Pe de o parte, Harap-Alb respectă sacralitatea jurământului – cu toate că situația îl nedreptățește. Pe de altă parte, nu dorește dobândirea *altei împărății* decât aceea către care a purces. În contingent, această împărăție este *a celor buni* (fetele împăratului Verde observă, de la început, că „Spânul de fel nu samănă în partea lor, nici la chip, nici la **bunătate**” – s.n.) și ea pregătește accesul, în transcendent, spre altă împărăție – cea a raiului („moștenirea cea dorită”, „pământul celor blânzi”). „În binefacerile împăraților lumești noi vedem preînchipuirea prea luminatului nostru Împărat. Căci El își împărtășește darurile Sale uneori prin Sine însuși, alteori printr-un prieten al Său, alteori printr-un slujitor, iar alteori fără a fi cunoscut, celor care s-au pus în slujba Sa”, spune Sf. Ioan Scărarul. Păstrând proporțiile și considerându-l pe Spân instrument, nu agent al inițierii, probele la care este supus Harap-Alb se aseamănă – prin *scopul lor tainic*, inaccesibil Spânului – mai degrabă „ascultărilor” cerute neofitului în viața monahală, transpuse în viața de mirean, decât muncilor herculiene. Ca uns al lui Dumnezeu pe pământ, înainte de a moșteni tronul, viitorul împărat se cuvine să dobândească și să dovedească virtuți creștine. Sf. Apostol Pavel spune că *nu putem birui răul cu rău*. Într-adevăr, Harap-Alb nu recurge la mijloacele Spânului, nu răspunde vicleniei, fățarniciei și minciunii prin viclenie, fățarnicie și minciună. Confruntat cu răul, nu se va înrăi. Ajungând, prin constrângere conjuncturală, sluga celui rău, nu se va face frate cu necuratul ca să treacă puntea, nu va semna pactul mefistofelic. Dimpotrivă, el va deveni mai credincios, mai atent cu tot ce-l înconjoară, mai bun, mai blând, mai înțelept, mai harnic, mai recunoscător, mai milos. Ajutorul pe care îl dă măruntelor vietăți vine din bunătate, milă și capacitate de sacrificiu – decât să omoare furnicile, alege calea primejdioasă, lăsându-se în grija Atotputernicului: „să dau prin apă, mă tem că m-oiu îneca, cu cal cu tot. Dar tot mai bine să dau prin apă, **cum a da Dumnezeu**, decât să curm viața atâtor găzduite nevinovate. Și zicând **Doamne-ajută**, se aruncă cu calul în apă...” (s.n.). Factorii ai inițierii sunt, în bună măsură, și „monștrii simpatici”. Deși registrul este preponderent comic, dincolo de tolocăneală, de hazul „neortodox” al

situațiilor sau al

expresiei, cei cinci dau exemplu de *grijă pentru aproapele și spirit de sacrificiu* (Gerilă răcește casa de aramă să le fie bine celorlalți, chiar dacă lui i-ar fi priit „înfocată” cum era, Flămânzilă și Setilă, deși sunt „rupți în coș de foame și de sete”, încep să mănânce și să bea numai după ce se satură ceilalți, Ochilă și Pășărilă stau de veghe când ceilalți nu sunt atenți). Ochilă îi reamintește lui Harap-Alb că „**tot omul are un dar** și-un amar; și unde prisosește darul nu se mai bagă în samă amarul” (s.n.). Gerilă *potolește gâlcevile și îndeamnă la bună-înțelegere* „căci cu vrajbă și urgie raiul n-o să-l dobândim”, iar la despărțire tot el *cere iertare* în numele tuturor (nu pentru o vină anume, căci – în fond – ei l-au ajutat pe Harap-Alb să scape din capcanele împăratului Roș, ci pentru o vină prezumtivă, posibilă): „Harap-Alb, mergi sănătos! De-am fost răi, tu ni-i ierta, căci și răul câteodată prinde bine la ceva”, *iertarea* (atât în sensul solicitării cât și în sensul acordării ei) fiind, pentru bunul creștin act fundamental, necesar, obligatoriu și, mai cu seamă, *mântuitor*.

În evoluția lui, Harap-Alb trece de la deznădejde și gânduri sinucigașe, la dragoste de viață și entuziasm (sinonime ale creștinismului în viziunea părintelui Nicolae: „În afară de dragoste de viață, creștinismul e și entuziasm”). Transformarea este vizibilă pe măsură ce se apropie de curtea împăratului Roș, deși presupusese, la plecare, că-i va fi mai rău decât cu Spânul („Cu Spânul tot am dus-o, căne-cânește până acum. Dar cu omul roș nu știu, zău, la cât mi-a sta capul”). Gesturile îi sunt însoțite de bucuria faptei bune săvârșite dezinteresat (când ajută albinele, de pildă, „Harap-Alb **aflându-se cu bine** despre asta, aleargă în dreapta și-n stânga și nu se lasă până ce găsește-un bușihian putregăios, îl scobește cu ce poate și-l face urdiniș” – s.n. sau „mergea el, **mulțămît în sine** de această facere de bine...”). Crisparea, întunecarea, încruntarea au dispărut, lăsând loc vioioșiei exprimate, când întâlnește arătările ciudate, prin *ironie bonomă* (acceptată printre însușirile bunului creștin, întrucât, spune părintele Nicolae, „Bunăvoința și gentilețea nu implică neapărat prostia și nu exclud ironia”). Râsul lui Harap-Alb nu e răutăcios, nu e batjocoritor, nici contaminat de infatuarea supraomului nietzschean, e semn al bune-dispoziții continue pe care o presupune înțelepciunea creștină. Totuși, râsul acesta se cuvine *strunit* ca să nu alunece în superficialitate. De aceea intervin, din nou, factorii inițierii, cei cinci „monștri”: „Râzi tu, râzi, Harap-Alb, [...] dar unde mergi, fără de mine n-ai să poți face nimica”, „Râzi tu, râzi, Harap-Alb, [...] dar unde vă duceți voi, fără de mine degeaba vă duceți”, „Râzi tu, râzi, Harap-Alb, [...] dar unde te duci, fără de mine rău are să-ți cadă” și, mai ales, „Râzi tu de mine, râzi, Harap-Alb [...] dar **mai bine ar fi să râzi de tine**, căci nu știi ce păcat te paște” (s.n.). Îndemnul vine în sensul *cercetării atente și cunoașterii propriei condiții*; altfel spus – se impune a vedea bârna din propriul ochi și abia apoi paiul

din ochiul aproapelui. Ca și Sfânta Duminecă, dihaniile, pocitaniile, schimonositurile întâlnite au darul de a prevedea evenimentele, iar Harap-Alb se poartă „prietenos cu fiecare”.

Răul ipostaziat de împăratul Roș, personaj lipsit și el de puteri suprafirești, este mai puțin virulent decât cel ipostaziat de Spân, iar probele la care îl supune pe Harap-Alb sunt, la limită, oarecum oneste și justificabile prin grija paternă: vrea să se încredințeze pe mâna cui își dă fata. Teritoriul, cunoscut de calul năzdrăvan, reprezintă spațiul experienței reiterate („Las’ pe mine, stăpâne, că știu eu pe unde te-oiu duce la împăratul Roș; pentru că m-au mai purtat odată păcatele pe-acolo cu tatu-tău, în tinerețele lui.”). Șirul probelor, mai lung, vizează *cizelarea răbdării și discernământului*. După fiecare probă trecută dintre cele cinci, Harap-Alb își manifestă nerăbdarea de a se reîntoarce la curtea lui Verde-împărat, dar împăratul Roș îl temperează: „a veni ea și vremea aceea, voinice”. Tot de nerăbdare îl „acuză” și fata împăratului („ia mai îngăduiește puțin, nerăbdătorule”) și îl sfătuiește: „nu te grăbi așa, Harap-Alb, că te-i pripi”. (Pripeala, opusă cumpănirii/ cumpătării, atrage consecințe negative). Fata, văzută prin ochi profan și comentată de gura lumii („care ce știa și cum îi ducea capul”), este „o farmazonă cumplită” din pricina căreia se fac multe jertfe, care tulbură pacea caselor, strică petrecerile lumești prefăcându-se în pasăre vorbitoare ori trimițând mesageri înaripați. Din perspectivă profană, ea rămâne o ființă tainică, o apariție misterioasă („nu se știa care dintre toate acele vorbe era cea adevărată”).

Ultima probă la care îl supune pe Harap-Alb împăratul Roș este cea mai subtilă și cea mai dificilă: viitorul monarh creștin are de ales între fiica de suflet a împăratului și fiica naturală, i se cere, așadar, *să discearnă între fals și autentic*, în condițiile în care cele două chipuri sunt identice, fetele au aceeași vârstă „și **nu e nici o deosebire între dânselle** nici la frumusețe, nici la stat, nici la purtat” (s.n.). O eventuală confuzie între *fals* (fata de suflet) și *adevărat* (fiica naturală) ar avea drept consecință ratarea fericirii și izgonirea de la curtea împărătească, dimpreună cu însoțitorii: „dacă-i ghici-o, fericite de tine a fi. Iară de nu, luați-vă catrafusele și începeți a vă cărăbani de la casa mea, căci nu vă mai pot suferi”. În această împrejurare, Harap-Alb își asumă propriile limite, nu se mai bizuie, orgolios, doar pe sine. Ca să nu dea greș, apelează smerit la crăiasa albinelor căreia „începe a-i spune toate cu de-amăruntul și o roagă de toți dumnezeii ca să-i deie ajutor”. Primește ajutorul de care avea nevoie și, odată trecută proba, el are îngăduința împăratului Roș de a porni cu fata spre împărăția unchiului.

Experiența erosului nu lipsește din formarea viitorului împărat lumesc, dar tâlcul ei, în acest caz, se află dincolo de starea înălțătoare a iubirii împărtașite (Harap-Alb și fata împăratului Roș „mergeau fără a simți că merg, părându-li-se calea scurtă și vremea și mai scurtă, ziua ceas și ceasul clipă; dă, cum e omul când merge la drum cu dragostea alături”). E, mai degrabă, *o nouă și ultimă încercare* pentru Harap-Alb, întrucât se cuvine ca el să rămână credincios jurământului și *să-și înfrângă voia sufletului*. Aflăm că „Sălățile din Grădina Ursului, pielea și capul cerbului le-a dus la stăpănu-său **cu toată inima**. Dar pe fata împăratului Roș mai **nu-i venea s-o ducă...**”

(s.n.). Însă a trăda, acum, chiar și în numele iubirii, ar însemna să nu-și asume deplin greșeala care l-a adus în ipostaza de slugă a Spânului și să n-o ispășească până la capăt, să nu ducă la bun-sfârșit cea de-a treia probă și, în consecință, să-și saboteze propria devenire. Totuși, prin fata împăratului Roș, impostura Spânului este dată în vileag „Iară Spânul, văzând că i s-a dat vicleșugul pe față, se răpede ca un câne turbat la Harap-Alb și-i zboară capul dintr-o singură lovitură de paloș”. Își justifică gestul (gest nedrept, întrucât Harap-Alb *nu a trădat*) invocând că „așa trebuie să pățească cine calcă jurământul!” În fond, reacționează din disperare și nu face decât să-și dea arama pe față când nu mai are nimic de pierdut ori de câștigat, dovedind că *el este cel rău și viclean*. Părintele Stăniloae arată (referindu-se la „răul suprem”, dar observația este valabilă și în acest context) că „Răul se demască atunci când a ajuns la disperare, când vede că nu mai are niciun rost să se disimuleze, știind că nu mai are pe cine să câștige prin înșelăciune”.

Replica imperativă „**Pân-aici, Spânule!**”(s.n) rostită de calul năzdrăvan, arată clar faptul că *doar atât i-a fost îngăduit celui viclean să se manifeste*, că există niște limite dincolo de care acela nu mai poate acționa *după voia lui*, dincolo de care îl așteaptă pedeapsa: „Și odată mi-ți-l înșfacă cu dinții de cap, zboară cu dânsul în înaltul ceriului și, apoi, dându-i drumul de-acolo, se face Spânul până jos praf și pulbere”. Pedepsirea/ aneantizarea Spânului este, de altfel, ultima situație în care agentul inițierii mai intervine.

Moartea lui Harap-Alb este interpretată, îndeobște, ca alegorie a trecerii de la etapa formării feciorului de crai la etapa deplinei lui maturități, când poate să-și întemeieze o familie și poate conduce o împărăție pământeană ca moștenitor vrednic și mai departe purtător al virtuților înaintașului.

Totuși, moartea și apoi readucerea la viață ar putea avea și conotațiile trezirii din somn thanatic („Ei, da’ din greu mai adormisem!”), ale *învierii* într-o altă dimensiune, ale ieșirii din contingent, de sub incidența jurământului mundan și, implicit, din starea de rob al impostorului, o dată ce *lucrarea întru desăvârșirea duhului s-a încheiat*.

În finalul basmului, Creangă delimitează ferm două spații: „acolo” și „pe la noi”. „Acolo” unde Harap-Alb devine împărat „**Veselia mare între toți era, chiar și sărăcimea ospăta și bea! Și a ținut veselie ani întregi și acum mai ține încă**; cine se duce *acolo* be și mănâncă.” – s.n.). Or, *veselia tuturor* (la nuntă participă Sfânta Duminecă, împărați, crai, „oameni în samă băgați”, crăiasa albinelor, crăiasa furnicilor, un „păcat de povestariu fără bani în buzunariu”, sărăcimea) și *comuniunea fără de sfârșit, țin de transcendent*, de împărăția cerească, de locul luminat unde dimpreună ajung cei buni și blânzi. Prin contrast, „**pe la noi cine are bani bea și mănâncă** iară cine nu, se uită și rabdă” (s.n.), în *contingent*, relațiile fiind stabilite de „ochiul dracului”, banul usurpator de valori spirituale, avuția care dezbină și asuprește, stabilind false, nedrepte, și totodată vremelnice ierarhii.

... Probabil asupra acestor aspecte – inițiere, devenire creștinească – va fi reflectat și Garabet Ibrăileanu când a identificat în „Povestea lui Harap-Alb”... veritabila epopee a poporului român.

MIHAELA MALEA STROE

a. NAȘTEREA

La naștere, **apa** apare sub forma unor „praguri” existențiale care, odată oficiate, deschid drumul pământesc al nou – născutului.

Fiecare moment, care precede sau urmează nașterii propriu-zise, este investit ritualic: **apa** desface legăturile malefice, deschide drumurile, asigură comuniunea dintre lumile prin care omul trece și se pe-trece, purifică și sfințește, întemeiază noua viață, interzice sau eliberează.

Astfel, în Bucovina, femeia care trebuie să nască nu are voie să dea apă nimănui pentru că nu va putea naște „până ce acela căruia i-a dat apă nu-i va da apă de băut din pumni”¹⁵. Pentru ca femeia însărcinată să fie tămăduită de

„zburător”, moașa - sau o babă din sat - aduce „apă neînceptută”, o toarnă într-o căldare, pune nouă feluri de plante la fiert, apoi se spală bolnava, iar apa se aruncă la răspântii, rostind descântecul: „Avrămeasă / Cristineasă, / Leușteanu, / Și odoleanu, / Mătrăgună, / Sânge de nouă frați, / Iarba ciutei / Și mama păduri. / Cum se sparge târgul, / Cum se sparge oborul, / Așa să se spargă faptul / Și lipitura / Și zburătorul. / Cum se răspândesc răspântiile, / Așa să se risipească vrăjile / Și lipitura / Și zburătorul!”¹⁶.

În comuna Fundu Moldovei din județul Suceava, după ce s-a născut copilul, moașa îl ia și „după ce i-a tăiat și legat buricul, îl pune într-o covățică, cu apă rece, fie iarnă, fie vară, și așa îl spală”, pentru ca să fie „nesimțitor și târziu la frig”¹⁷.

Scăldătoarea are loc imediat după naștere, „gestul” prefațând „cuvântul”; în oala nouă, moașa pregătește **apa** călduță, nu fierbinte și clocotită pentru ca viața lui să nu fie „neliniștită ca pa când fierbe și clocotește”. În apa care face posibilă trecerea în lumea pământească se pun obiecte ritualice care prezic destinul noului născut: o rămurică de busuioc de la Ziua Crucii, bani de argint, o floare de bujor, lemnul Domnului, o bucățică de făgure de miere, una de pâine, zahăr, un ou, lapte dulce, agheazmă.

„Cuvântul” consacră „împământe-nirea” noului-născut, realizând un posibil portret al destinului: „Scump ca argintul, / Dulce ca mierea, / Bun ca pâinea, / Sănătos ca oul, / Rumene ca bujorul, / Atrăgător ca busuiocul, / Și alb ca laptele” sau „Să fie sănătos / Și norocos / Și mintos / Și voios / Și frumos / Și drăgăstos / Și-nvățat / Și bogat / Om de teabă.”¹⁸

Prin **apa** de la botez se stabilesc legăturile cu lumea profană, dar și cu lumea sacră; apa de la botez se aruncă întotdeauna într-un loc curat, lângă un pom sau pe straturile de flori „iar luminile de la botez se păstrează în casa unde se află copilul botezat, rostindu-se „Rugăciunea săptămânei”: „Sfânta Vineri, Vinerea, / C-ești la față tinerea / Inima-ți încărunțea, / Nime nu se pricepea. / Numai trei fete fecioare / A lui Lazăr sorioare: / Una Maria Malina, / Una blânda Mădălina / Și-una d-alba Rusalina. / Ele, cum mi te-au văzut / Îndată s-au priceput / Și în câmp că

mi s-au dus / De la Rusalim spre-apus. / Pe la revărsat de zori, / Să găsească nouă flori / Nouă flori bune de leac. / Ele flori bune de leac / Orișicât / S-au trudit / N-au găsit, / Ci-au găsit / Pe lanterate / Nouă lumânări curate. / Luminile s-au aprins, / Raiul s-a deschis, / Cristos a învins, / Maică-sa a răs / Și din gur-a zis: / - Cine-a ști și-a spune / Altă rugăciune / A Prea Sfintei Vineri / Totdeauna joi seara / Câte de trei ori / Și vineri dimineața / Câte patru ori / Scos îi va fi sufletul / Din negură, / Din păcură, / Din văpaia focului, / De supt talpa iadului / Din viță, / În viță, / Până într-a șaptea viță.”¹⁹.

Când se face cumetria – masa dată în cinstea nașilor, în ziua botezului – femeia care a născut (numită „nepoată” în Bucovina) trebuie să spele mâinile moașei: „toarnă apă curată într-un blid și apoi, luând cu mâinile sale apă de-aceea, spală cu dânsa mâinile moașei; iar după ce i

le-a spălat, îi dă o ștergură nouă, ca să se șteargă”²⁰

A doua zi sau a treia zi după botez, are loc „scăldăciunea” când copilul este scăldat de nași. Moașa este cea care pregătește „scăldătoarea”, turnând „apă curată și ne-nceptută” într-o oală nouă, adusă de nașă, pentru a avea copilul „glas ca și oala cea nouă, când se cumpără din târg”, o pune pe foc în care se adaugă plante diferite – busuioc, fire de grâu, mărar, mintă, romaniță, mac, sămânță de cânepă – dar și mai multe pene de pasăre „ca să priceapă și să învețe ușor (copilul), și tot așa să trăiască în lume.”²¹

După „scăldăciune”, nașa cu celelalte femei, luând lumânarea de la botez într-o mână, o sticlă cu rachiu fiert cu miere și un pahar în cealaltă mână, pleacă după moașă care a luat „apa” în care a fost scăldat copilul și „prinzându-se de mână și formând un danț se duc cu toatele până la o apă mergătoare (...), jucând și cântând”:

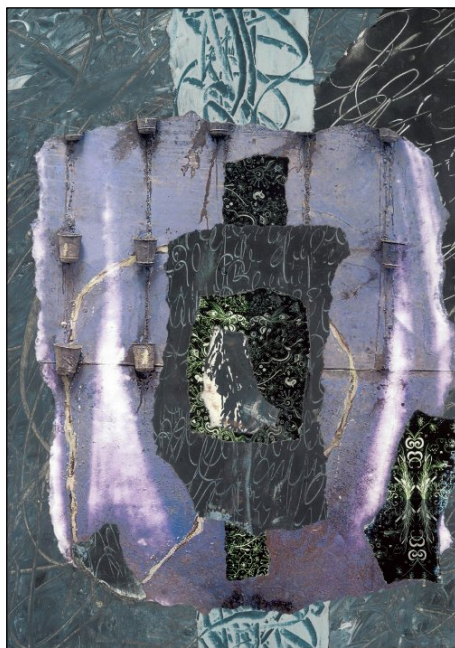
„Hopa, hopa, / C-a zis popa / Să jucăm / Și să cântăm / Să ne învățăm / Bine-n lume să facem, / De rău să ne apărăm. / Să nu facem nicicând rău / Să fie lui Dumnezeu / Neplăcut / Și urât. / Să facem numai frumos, / Să placă și lui Cristos / Să facem numai plăcut / Să placă Duhului Sfânt. / Să facem numai bine / Să placă la orișicine.”²²

La o săptămână după „scăldăciune”, se desfășoară „scăldătoarea nepoatei”, moașa scăldând-o pe femeia care a născut într-o apă în care s-au pus diferite plante – mintă neagră, mărar, romaniță, gălbinele, tămâiță, zmeurică, sulfină, nalbă, poala Sântă-Măriei, calapăr, lemnul Domnului, stohuri de fân. Apoi, moașa îi toarnă în vârful capului femeii apă sfințită și o spală pe tot corpul, iar „nepoata” (femeia) spală, apoi, mâinile moașei tot cu apă sfințită²³. După ce spală și cămașa femeii în aceeași apă, moașa ia „scăldătoarea” și o aruncă într-un loc retras, „pe unde nu umblă nici oamenii, nici vitele, anume ca să nu calce

într-însa și să se bolnăvească”²⁴.

Dacă se întâmplă să fi luat cineva „somnul” copilului, pentru a-l recăștiga, mama cumpără o ulcică nouă, se duce la trei fântâni și aduce „apă neînceptută”, iar, la întoarcere, nu vorbește cu nimeni, nici nu se uită înapoi, altfel, apa nu e de folos.

POETICA IMAGINI ÎN CEREMONIALUL DE TRECERE (III)

¹⁵ S. Fl. Marian, *Nașterea la români, Studiu etnografic*, Ediție critică de Teofil Teaha, Ioan Șerb, Ioan Ilișiu, Text stabilit de Teofil Teaha, Editura „Grai și suflet – Cultura națională”, București, 1995, p. 14.

¹⁶ Ibidem, pp. 21-22.

¹⁷ Ibidem, pp. 40-41.

¹⁸ S. Fl. Marian, *op., cit.*, vol. I, VII, *Scăldătoarea*, pp. 57-64.

¹⁹ S. Fl. Marian, *op., cit.*, vol. I, XII, *Botezul*, pp. 104-126.

²⁰ Ibidem, p. 160.

²¹ Ibidem, p. 163.

²² Ibidem, p. 167.

²³ Ibidem, p. 176.

²⁴ Ibidem, p. 177.

Ajungând acasă, spală copilul pe frunte și pe tâmpile și îi dă să bea vreo trei picături, iar cu apa rămasă merge la casa femeii care „i-a luat somnul” și o aruncă în cruciș asupra ferestrei, ia puțină „tencuială” pe care o pune în leagănul copilului²⁵.

Pentru a-l vindeca pe copil de „ceasul rău”, descântătoarea merge dis-de-dimineată, până a nu răsări soarele, la un pârâu sau la o fântână și aduce „apă neîncepută”, nevorbind cu nimeni și având grijă să nu o vadă cineva. Apa adusă este descântată cu ajutorul cuvântului: „Ceasul rău cu spăriat / Ceasul rău cu duh necurat / Ci te ia pe cale, / Pe cărare / Și du-mi-te-n mare; (...) / Că acolo este / O mreană galbenă / Cu coada geamănă / C-un ochi de foc / Și cu unul de apă / Stinge pe cel foc. / Așa să se stingă / Și ceasul rău, / Ceasul greu / Ceasul de spăriat / Și cu duhul necurat: / Din fața obrazului / Din creierii capului. / Din inimă, / De sub inimă. / Din ficiți, / De sub ficiți, / Din carne, / De sub carne. / Din ciolane, / De sub ciolane. / Din toate ciolănele, / Din toate încheieturile. / Să nu rămâie rău de leac / Ca un fir de mac, / În patru despicat, / În mare aruncat. / Descântatul de la mine / Leacul de la Dumnezeu / Și de la Maica Precista!”. Rostind versurile, împunge trei fire de usturoi cu un ac, spală copilul cu „apă descântată” și îl dă cu usturoi pe tot corpul²⁶, apa vărsându-l, apoi, într-un „loc neumblat”.

Vindecarea de „roșată” sau de „roffii” se face cu ajutorul „stropilor care cad de pe roțile morii” sau cu „rouă de pe iarbă”, care se iau în zori, „până a nu răsări soarele” și se spală copilul²⁷. Dacă are „morbul” (boala) numit „aripi”, mama „taie”, cu un foarfece, „scăldătoarea copilului”, de trei ori, în cruciș, zicând că-i „taie aripile”²⁸.

Când se tunde copilul prima dată, nașul îi pune înaintea „o strachină cu apă curată, neîncepută” (strachină cumpărată de naș) în care toarnă și puțină „agheazmă”. După ce l-a tuns, nașul spală copilul cu o parte din apă, cealaltă i-o dă să o bea, iar restul de apă îl duce și-l aruncă la un pom verde, anume „ca să-i meargă norocul ca din apă”²⁹.

b. NUNTA

Încadrând ritualic ceremonia nupțială propriu-zisă, elementul acvatic are rol de **incipit** și de **consacrare** a nuntirii. **Scalda** are loc în ajunul sau în ziua cununiei, într-o „apă neîncepută” în care se pun bani de argint, lapte dulce, un fagure de miere, flori frumos mirositoare, busuiocul-simbolul dragostei: „În ajunul sau și în ziua cununiei, dis-de-dimineată, atât mirele cât și mireasa trebuie să se scalde într-o scaldă sau baie, anume spre acest scop făcută, sau și într-o apă curgătoare. Nescăldați nicicând nu se cunună”³⁰. Această sacralizare a nuntirii, prin **apă** se întâlnește și la alte popoare, la greci, la romani, în India-țara scaldelor prin excelență, la evrei, la albanezi³¹: „la romani, mirii primeau miresele cu apă și foc, în India, socrul spală picioarele mirelui cu apă, cu lapte și cu balebă de vacă, urmând împreunarea mâinilor și vărsarea apei peste palmele unite ale mirilor.

În Bucovina, ca și în alte ținuturi românești, înainte de a pleca la cununie, alaiul merge la casa miresei pentru a o lua și, odată „porțile legate” deschise, în urma „orației” rostite, „colăcerii” intră călare și merg până în fața ușii unde gazda îi așteaptă cu un colac împlântat într-o suliță, o cană cu apă și o sticlă cu vinars pe care le pune pe un scaun, jos, să fie cât mai aproape de pământ; colăcerul, coborându-se de pe cal, „înconjură scaunul, se pleacă și ia de pe scaun colacul împlântat în suliță și sticla cu vinars, iar cana cu apă o varsă”³².

Tot înainte de cununie, mireasa, împreună cu doi flăcăi „cărora le trăiesc părinții”, pleacă la o fântână. În drum spre fântână joacă trei hore, iar, odată ajunși, iau apă într-o doniță în care pun și busuioc, se întorc acasă, repetând cele trei jocuri în jurul doniței.

În momentul în care vin „colăcerii” cu mirele ca să „ridice” mireasa, nașa și cu mireasa îi întâmpină cu acea doniță cu apă și cu busuioc și stropesc în cele patru părți ale pământului, iar apa o toarnă peste picioarele cailor „colăcerilor”, busuiocul punându-se în perna pe care vor dormi mirii, crezându-se că „atât cât va șede acest busuioc în pernă, atât vor trăi noii căsătorii”³³.

La întoarcerea de la cununie, mulți le ies înainte cu cofe pline cu apă pe care le varsă în cale, urându-le ca toată viața să le meargă din plin”³⁴.

După cununie, la casa mirelui, mireasa este întâmpinată de soacra cea mare care o ia și o învârte de trei ori în jurul unui vas cu apă. Apoi, mireasa toarnă apă socrilor și nașilor pentru a se spăla, în semn de ascultare. După această spălare ritualică, mireasa îi stropeste pe toți nuntașii, de jur împrejur și, împreună cu mirele, duce restul apei la rădăcina unui pom din grădină³⁵.

„Spălarea” ritualică, de a doua zi de după cununie, se desfășoară la o fântână sau la un pârâu, pentru a desăvârși legăturile dintre cei doi miri, iar „după ce se spală, mirele se șterge de șorțul miresei, iar mireasa de poala cămeșii mirelui”³⁶.

Co-participația ritualică, înțelesă ca integrare în social a noii familii, are loc la **uncrop**³⁷ (bulg. Ykpon-băutură fierbinte), a doua zi, după masa mare, consacrația legăturilor realizându-se prin **muzică** și **dans**: „Noi jucăm și tropăim / Pământul să-l netezim / Bem, cântăm și veselim / Și din gură chiuim: / Să sărim în hop și-ntrop / Că e ziua de uncrop.”³⁸

Dacă o femeie se mărită a doua oară, primul soț fiind mort, în timpul cununiei, o altă femeie toarnă o doniță cu apă pe mormântul primului bărbat, „ca să-i trăiască cel de-al doilea și să stingă focul ce arde pe mort pe lumea cealaltă”³⁹.

DRD. LUMINIȚA ȚARAN

*fragment din Lucrarea de Doctorat, Poetica imaginii
în creația populară din Bucovina, coordonată de
Prof. univ. dr. DUMITRU IRIMIA*

²⁵ Ibidem, p. 230.

²⁶ Ibidem, p. 243.

²⁷ Ibidem p. 246.

²⁸ Ibidem, p. 247.

²⁹ Ibidem, p. 259.

³⁰ S. Fl. Marian, **Nunta la români, Studiu istorico-etnografic comparativ**, Ediție critică de Teofil Teaha, Ioan Șerb, Ioan Ilișiu, Text stabilit de Teofil Teaha, Editura „Grai și suflet – Cultura națională”, București, 1995, p. 270.

³¹ Ibidem, pp. 270-272.

³² Ibidem, p. 299.

³³ Ibidem, pp. 308-309.

³⁴ Ibidem, p. 318.

³⁵ Ibidem, p. 443.

³⁶ Ibidem, pp. 487-489.

³⁷ Ibidem, pp. 490-516.

³⁸ Ibidem p. 505.

³⁹ Ibidem, p. 545.

SPINOASA PROBLEMĂ A AROMÂNILOR

Aromânii – “frați di mumă și di-un tată”
O ISTORIE...

M.A.E.-CIOROIANU, AROMÂNII ȘI PUSTIUL...(IV)

Pe 11 februarie 2008, am primit de la profesorul, cărturarul și marele patriot **HRISTU CÂNDROVEANU**, liderul cultural și moral-spiritual al aromânilor din România, o scrisoare cu mare scârbă și durere îmbibate în ea... Alăturat scrisorii, era motivul scârbei și durerii: copia xerox a deciziei MAE (Departamentul DRRP – ...adică, al Relațiilor cu Românii de Pretutindeni...) de a da “aviz negativ” (datat 18 decembrie 2007), în ce privește susținerea editării, în continuare, a **SINGUREI** reviste a aromânilor, care se mai ținea în viață: **Dimândarea**...

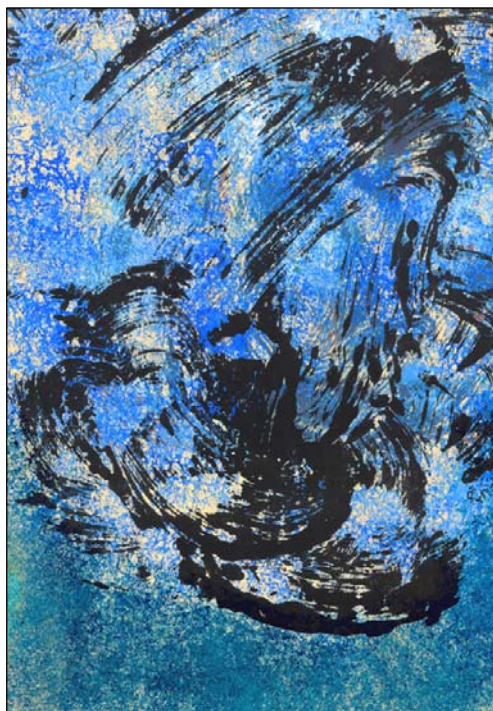
“Stimate domnule Președinte (n.n.: al Fundației Culturale Aromâne “**Dimândarea Părintească**”),

Vă informăm că cererea dumneavoastră de finanțare depusă la DRRP privind susținerea proiectului <<Susținerea editării revistei **Dimândarea**>> a fost supusă spre analiza Comisiei de evaluare și selectare a programelor, proiectelor sau acțiunilor destinate sprijinirii românilor de pretutindeni și organizațiilor reprezentative ale acestora în data de 17 decembrie 2007 și a primit aviz negativ.

Cu stimă,
Laura Jerca
Coordonator

Domnului Hristu Cândroveanu
Președinte
Fundația Culturală Aromână
<<Dimândarea Părintească>>

Trecem peste faptul, absolut evident, că MAE nu organizează, pentru angajarea funcționarilor săi, un concurs serios, prin care să le fie testate cunoștințele de limbă românească (...nu numai că virgula este un soi de “Terra Incognita”, pentru coordonatoarea Laura Jerca, nu numai că fraza este construită cu picioarele-n sus, aducând data lângă...”avizul negativ” – dar ce-o fi aceea: “susținerea proiectului susținerii...”???!!! – când erau atâtea alte formulări, care să sune curat românește, cea mai simplă fiind “aprobarea proiectului susținerii”... - dar ce atâta grijă și pierdere de timp, pentru leul rănit

al aromânilor – dl **HRISTU CÂNDROVEANU**...??? – ...suntem bănuitori că această “neglijență” traduce nu doar un dispreț imbecil, pentru cauza aromânilor, atât de greu oropsiți, ba chiar sălbatic hăituiți, de către vecinii României, **tocmai pentru că România și-a luat mâna de deasupra lor, în ultima vreme... - cum și-a părăsit/TRĂDAT și propriul ei destin, de altfel... - ci chiar rea-credință programată și afișată..., în tot MAE!!!... - însă... “Passons!”...).** Dar nu se poate trece peste:

1-“avizul negativ” în sine (...iar ministrul să nu se prevealeze de existența unui așa-zis „vot democratic”, al unui „**Consiliu de evaluare și selectare a programelor**” etc., pentru că **politica generală a oricărui minister este fixată de către MINISTRU**, de comun acord cu membrii cabinetului Primului-ministru și cu toate „comitetele și comisiunile”...!!!) - pentru că, dacă nu susții unica revistă a fraților aromâni, dintre care mulți au venit chiar în România! ... (dl. prof. **CÂNDROVEANU** “la București este”...după sintaxa gen dna Jerca... - și tot la București este și redacția asinatei reviste **Dimândarea**!!!), atunci ce speranțe să mai aibă ceilalți români din străinătate, pentru ajutor/susținere/apărare...???!!! - ...și dacă MAE nu ajută românii “de pretutindeni”, **atunci cel puțin patru cincimi din rostul său dispar!!!** – pentru că relațiile internaționale (fertile și utile!!!), din ultimii ani, ale României (ne referim la cele **demne**, de pe picior de egalitate și colaborare, **nu la cele de slugăreală a Marilor Puteri**, căci pentru slugăreală n-am avea nevoie de MAE, miniștri, ambasadori etc. - ci de orice onorabil rânđaș, onorabilă femeie de serviciu ori spălătoreasă...) sunt admirabile, sublime, dar... **lipsesc aproape cu desăvârșire**...!!!

2-...Și nu putem trece nici peste sigla MAE, care înfățișează o pajură, cu burta plină de cele trei steme...dedesubtul căreia scrie : “Ministerul Afacerilor Externe” - iar deasupra ei scrie : “**SEMPER FIDELIS PATRIAE**”... “Fidel”...cărei patrii, domnule Ministru **ADRIAN CIOROIANU**?! Pentru că, dacă nu sunteți fidel patriei românilor, și aromânilor, și megleno-românilor, și istoromânilor, și bucovinenilor și basarabenilor... **EU NU CUNOSC O ALTĂ PATRIE!!!** Am auzit că dvs. cunoașteți și o altă patrie a românilor, aromânilor etc.: **porțiunea de deșert saharian, dintre Alexandria și Cairo**... Acolo ați dori să fie duși “anumiți români”...dar, la ora aceasta, cu “avizul negativ”, referitor la

UNICA PUBLICAȚIE A AROMÂNI-LOR, ținută în viață, ani în șir, cu eforturi titanice, de către patriotul **HRISTU CÂNDROVEANU**... - încep să mă întreb care vor fi fiind acei "anumiți români"... - și răspunsul pe care încep să mi-l dau este: **"TOȚI ROMÂNII" ...care mai au conștiință de români!!!** În rest, "yesmanii" și trădătorii (cu voie sau...prin incompetență!) de țară pot sta pe lângă dvs., în liniște, la București...Spun asta pentru că și eu, ca și domnul prof. **CÂNDROVEANU** (...pe lângă extrem de multe alte fapte de ctitorire culturală românească, și autorul unui extrem de util, pentru adevărații apărători de istorie – *Caleidoscop aromân*...),

ne amintim anumite lucruri care țin de istorie (și, domnule Ministru

ADRIAN CIOROIANU, vă pâra, nu știu cine, că ați fi "specializat în istorie"...cu toate că, după emisiunea de anul trecut, de pe *TVR-1*, de la *"Zece pentru România"*, când apărarea lui Ion Antonescu v-a revenit dvs., iar dvs., din apărător, ați devenit procuror-acuzator public al lui Antonescu - ...ceea ce mi-a trezit amintiri oribile, despre mascarada de proces al soților Ceaușescu... **decembrie 1989!!!** - încep să bănuiesc un lucru urât: că faceți parte dintre cei care sunt plătiți să distrugă istoria poporului lor!... Ne amintim, de exemplu, că **liberalii adevărați, Brătienii, au dat bani, din vistieria României, pentru ca, în Sudul Dunării, să funcționeze, pentru frații aromâni, 135 de școli în limbă română** (primare, licee teoretice și școli profesionale de fete și băieți...) - câte școli ați făcut, în Sudul Dunării, dvs. și partidul dvs., **CARE GUVERNEAZĂ ÎN ACESTE ZILE!!!!**...domnule **ADRIAN CIOROIANU?!** - **NICIUNA!!!** - asta e răspunsul corect...și ați permis să fie desființate și cele înălțate/ctitorite și subvenționate de poporul român, prin liberalii Brătieni...azi stau și mă-ntreb ce mai înseamnă **"PNL"...**????!!! - ...**"N"** de la "nimeni/nimănu", probabil... - se poate face și o traducere mai acuzatoare...! - ...și **"L"**...de la ce, oare?...sunt foarte multe cuvinte neplăcute, care încep cu **"L"**...de la "lichele", până la "lingăi"...dar, încă sper, PNL-ul să mai însemne și altceva... - să zicem, "libertate"...

...**Tot liberalii Brătieni i-au adus, în Patria – Mamă, pe AROMÂNII!!!** Dvs., domnule Ministru **ADRIAN CIOROIANU** (dimpreună cu toți colegii dvs. de partid, în frunte cu dl Călin Popescu Tăriceanu!!!) – **DE CE VĂ LEPĂDAȚI, AZI, DE AROMÂNII????!!!** Probabil, pentru că Petre Țuțea a spus, cu toată îndreptățirea, că **"Macedo-românii nu sunt români! SUNT SUPER-ROMÂNII! ROMÂNII ABSOLUȚI – atât de loviți și de goniți, că au instinct național de fiare hăituite (...)** **SUNT SEMIZEI!!! (...)** **Au o bărbăție atât de perfectă!!!!"**... - iar evreul Benjamin Tudela întârea,

din adâncul veacurilor (1770): **"Nimeni nu se poate război cu ei, niciun rege nu poate domni asupra lor!"**...

Da, domnule Ministru **ADRIAN CIOROIANU**, se pare că dvs. de aceea îi prizoniți și nu le dați dreptul **NICI MĂCAR LA O SINGURĂ REVISTĂ, ȘI ACEEA AFLATĂ PE TERITORIUL ROMÂNIEI!!!** - ...pentru că sunt **"PREA ROMÂNII"**, pentru că mai au **"SENTIMENTUL/INSTINCTUL NAȚIONAL"** (ceea ce stăpâniți dvs. de la Washington, de pe axa bășesciană Washington-Londra-București... - nu mai acceptă!!!...ci vin/ar veni cu bombele cu uraniu sărăcit, cum au procedat la sârbi...)...pentru că sunt **"SEMIZEI"** - ...ceea ce pune

în inferioritate evidentă pe oricine nu poate fi măcar... "om întreg" ... - pentru că **"AU BĂRBĂȚIE ATÂT DE PERFECTĂ"**, în aceste vremuri în care țara noastră, ca și lumea întreagă, este condusă doar de criminali lași ori de țafte...de efeminați pidosnici și de "fameni", cum zicea alt **SUPER-ROMÂN**, de care (la fel ca de aromâni!) nu mai aveți nevoie să vă dea bătăi de cap: **EMINESCU**... Probabil că dvs., domnule Ministru al MAE, doriți (ori chiar pregătiți...) **PUSTIUL ROMÂNESC!!!**

Domnule Ministru **ADRIAN CIOROIANU**, toate aceste bănuieli, formulate mai sus, se vor transforma în **CONVINGERI ABSOLUTE**, dacă veți păstra "avizul negativ", asupra **UNICEI** reviste aromânești!!!

Și, acum, preiau această luptă (contra nemerniciei unor politicieni români și contra încercării, de către ei - se pare, având în spate forțe oculte și antiromânești străine - a distrugerii sentimentului/instinctului național românesc), **ÎN NUME PROPRIU**: numai țărâna îmi va putea închide gura, în demersul meu de a vă demasca, de câte ori veți mai da prilejul (și dvs. aveți înăscuta măiestrie să dați astfel de prilejuri aproape **ZILNIC!!!!**)!!!

...Adrian Cioroianu nu mai este Ministru MAE. Oare următorii miniștri, dl Comănescu (...și DRRP-ul aflat, acum, sub conducerea sa) *et ejusdem farinae*...(pentru că toate guvernele, de la Carol I încoace, s-au dovedit trădătoare de cauză aromânească!), se vor vădi mai puțin nesimțitori, decât fostul ministru și „chipul” său năuc, reflectat în DRRP?! Așteptăm, așa cum românii au tot fost învățați...Dar, între timp, tot așteptând, mulți dintre noi vor trece de cealaltă parte a „cortinei” vieții...Probabil că asta se și vrea, prin aceste tergiversări sfruntate...**Pustiirea - PUSTIUL** de oameni responsabili și cu inimi arzătoare, încă, pentru Neam... -

PROF. DR. ADRIAN BOTEZ

Partidul minte

De cînd am ieșit la pensie limită de vîrstă, cincizeci de ani, am devenit mai înțelept. Decît regele Solomon. De aceea sunt cunoscut, recunoscut și respectat de toată comunitatea. Din bar. Prefer, chiar și la vîrsta aceasta a senectuții numită pe drept cuvînt a treia tînerete, o *blondă plină de caracter*. Așa am fost învîțat, iar la rîndul meu i-am inițiat pe alții în tainele esoterice ale vieții, nemțește i-am disciplinat. Dacă n-ai caracter, ești pișdrinkwasser.

- Să trăiți bine! Apăi nu mereți la vot, domnilor?!

- Cum nu, numa' doar să gătam încă o *ispită blondă*.

- *Încă una și mă duc*. Da' imediat e 9 și se-nchid urnele, domn' colonel!

- Corect. No, măi Văsălie, nu geaba oi făcut tu armata cu mine, se cunoaște gîndirea logică, de soldat instruit.

Văsălie este un exemplu de aplicațiune ghespre avantajele sistemului educațional modern și românesc, mai ales că e văcarul satului. O făcut mai întai numa' opt clase, căte erau necesare să învețe alfabetul înainte să-l ie în armată. O fost la dlilîbau, că de altfel era băiat săritor, muncitor și respectuos cu ofițerii. La tîrnacop și la lopată era frunțaș, cu care grad s-a liberat după un an și patru luni. Așa era pe vremuri. Și ce vremuri! L-am convins să se înscrie în partid, apoi la o școală de ucenici cu specializarea lucrător prin așchiere, că asta era singura opțiune a școlii din cauza unui maistru mecanic ce se apropia de pensie și nu se putea schimba profilul. După lovitura aia de stat ce-i zic unii revoluție, la nu-ș ce vreme, partidul, minte luminată, l-o sfătuit să se înscrie la seral, pe rută progresivă, dacă tot e zelos și lipește afișele electorale întocmai și la timp. În mileniul trei începuse moda cu liceul și tătă lumea era musai să-l facă. Chiar dacă la un test numit de frunțașul nostru HIQ, adică de înaltă inteligență, a ieșit CES, un fel de cerințe speciale. Școlile de ucenici dispăruseră, școlile profesionale se desființaseră, idem Școlile de Arte și Meserii ori singura opțiune pentru cei cu CES rămăsese liceul., Uite așe o gătat Văsălie al nostru liceul la vreo douăzeci de ani după ce armata îi deschisese mintea că este un soldat bun și instruit care servește patria. O încercat apoi la bacalaureat de vreo două ori, dar după competențele orale trecute încrezător, cu zâmbetul pe buze, pentru că s-a prezentat, nu s-o putut prezenta la scris că n-avea cine scoate vacile la pășunat și era bai mare cu vādanele din sat. Că atât le-o trebuit, să afle că vacile lor stau acasă pentru că Văsălie s-o dus la bacalaureat. L-or făcut pe Văsălie cu ou și cu oțet, cum le-o venit la gură, „amu îi doftor și poticar de vaci olandeze din Maramu”.

Să nu credeți că dacă e zi de vot la noi, pe valea Izei, bodegile trag oboanele, gonesc mușterii fideli și toată lumea șomează. Așa o fi zăcând litera în legea aia electorală, da' căte nu zice ea și nu se respectă. Că nu mai e pic de respect în țara asta pentru oamenii care au trudit o viață. Care au tot votat conștiincios

din 6 martie '45, de la tătucu Groza și primul guvern democratic impus de tătucu Stalin încoace pentru viitorul luminos și strălucit al patriei. Care au crezut sincer și naiv. Care într-o prealungă sforțare n-au ratat nicio votare.

Prima dată m-a prins în Armia română. Sculați, frezați și încononați cu noaptea-n cap, cu cântec înainte marș! La ora 6 punct începea votul, iar la 8 se raportase că Armata a terminat votarea. Trecute fix. Emoționat și transpirat de importanța incomensurabilă a votului pe care țara îl cerea insistent de la mine, avivat de entuziasm și curiozitate maladivă, soldat parșiv și neinstruit, am tras cu ochiul la ceasul Popeda, cadoul pe care mi-l făcuse bunicul la terminarea liceului. Era 9 și o țără. Da' n-am spus la nimeni. Ce, parcă secția de turnătorie la care lucra nevastă-mea nu se angajase din proprie inițiativă să lucreze foc continuu în ziua legală de repaos, duminica, dar să și voteze 100% tot până la ora 9? Am întrebat-o dup-aia, când s-o fâpat sara-n pat lângă mine, "măi, femeie, tovarășa inginer, o gătat votul pân' la 9 cum o zis partidul?" Da' coasta de drăcușor o tot îboldea. Și pe ea și pe mine. "Călca-te-ar nevoia, Doamne iartă-mă, cu votul și partidul tău, și vrei barbate, să-ți torn o minșună în sfînta zî de duminică, dăstul c-am robotit tătă zăua în loc să ne hodinim... Și fași?... Șezi molcom, barbate, și nu puni mâna că-i pacat!..." Păcat, nepăcat eu nu mă lăsam. Că eram tînar locotenent în putere. Nu ca acum. Colonel în rezervă.

Acum fac politică, doar asta mă preocupă de cînd am ieșit la pensie și statul mi-a recunoscut valoarea prin cei 5000 de euro lunar. Ce altceva să fac? Să tricotez? Croaziere? Afaceri legale cu armament? Firme de pază și protecție? Nu are rost să pierd timpul cu mărunțisuri.

Am votat, dacă număr intelectual pe degete, de vreo 30 de ori. Cel puțin. Fără să mai socotesc și turul al doilea de scrutin apărut ca scaiu de curînd. Ciudată invenție așa zis democratică.

Înainte vreme nu mai pierdeau oamenii muncii timpul unic, se mergea la sigur și ieșeau din prima. Recunosc acum, în al doispelea ceas, spășit, cu mâna dreaptă pe inimă și stînga pe *Tu și Tuborg*, că nu prea știam cu cine votez. Nici nu conta, era sarcină de partid. Trebuia să-mi exercit conștiincios dreptul și îndatorirea de cetățean și membru. Și încă ce membru! Trebuia ca eu și *Budulea Taichii*, intelectuali fini și fii ai satului, să dăm exemplu. Pozitiv. Mi-e greață. Îmi vine să vomit. Răgâi decent și intelectual. În fosele nazale mii de înțepături îmi gâdilă părul din nas. Am înghițit însetat de amintirea vremurilor bune, lacom, fără să respir, o juma' de halbă. Sau o fi de la spumă? D-aia trebuie să presar nițică sare pe gulerul de fix două degete. Alb și imaculat.

Întotdeauna la vot îmi îmi iau costumul, cămașa de ginerică, cu guler alb, imaculat și cravata. Partidul minte luminată așa ne-a învățat din '45 pînă-n '89. Āla partid, nu putregaiurile astea de-acum de care n-a auzit nici nevoia: *P.R.S.D.R., P.A.P., P.F.D., P.P.P., P.N.D., P.F.D.R.* Invenții drăcești să sucească mințile oamenilor de bună credință. Eu cred în cine cunosc. Păi nu-l știu eu pe tovarășul Iliescu de la Editura Tehnică, după ce l-au dat jos de n-a mai fost prim secretar la Timiș, c-a avut curajul să spună adevărul despre corupție și corupți într-o plenară a partidului? E

leat,cum moșu' meu, tataia, da' nu le-a trecut văleatul. M-am certat abitur și cu nevasta pe tema asta, ea e naivă și a prostit-o opoziția. Mai să ajungem la divorț. Politic nu reușesc s-o dovedesc nici cum.

Acum mă duc să-l votez! Da'... „eu... pentru cine votez?...” Mă ridic hotărât de la masă. Picioarele ei scârțâie pe dușumeaua capitalistă de rășinoase, din perioada interbelică, veche dar rezistentă încă. Picioarele mele tremură de nerăbdare și genunchii încadrează decent un picior de masă, dezvelit impudic de fața de masă alunecată licențios. Halbele clinc-clinc, țiling-țiling, zurgălâi la sania lui Moș Crăciun. Mă ia așa, o ameițitoare euforie politică. Cred că e de la tensiunea oscilantă și bahică. Radu, grijuliu, mă prinde de braț. Sughit printre scaunele ce se învârt ca la carusel și seмпiedică de mine..

- „Nu mă-npinge c-amețesc!”

- Loșon, loșon, numa'ncet, domnule draghe!

Erjikeneni, barmanița, la cele peste o sută de kile ale sale, impune respect de la distanță. Cu auzu-i fin, a remarcat zgomotul de halbe supărate la masa noastră. Duce lejer câte cinci halbe într-o mână, una pe fiecare deget viguros și butucănos ca o coadă de ciocan. Cu pieptul pietros la-naintare, deschide pârție printre mușterii binedispuși și neatenți. Ierte-l sfântul pe cel căscat de nu se ferește din traseul ei, mai bine s-ar contra unei locomotive cu aburi, diesel sau electrice. Te trosnește vijelios având grijă să-și anunțe cu franchețe intențiile. “Pardon la mine, pardon la mine!”. Când o superi, dă cu pumnul. În teighea, de joacă halbele tontoroii din inerție o jumătate de oră. Unii conșcători mărturisesc din proprie experiență, de bună voie și nesiliți decât de conștiința admirativă, că e mai bine să-ți spargă o halbă-n cap, decât să primești un pumn în meclă. Dar asta e o chestie de opțiune. Altminteri e o femeie cu suflet de aur. Întotdeauna are grijă de mine și mă creditează până vine pensia. Că nu e bine să spui adevărul despre pensii, mai ales naționalităților conlocuitoare care se vor simți discriminate. Lumea din ziua de azi e invidioasă și interpretează greșit munca depusă pentru patrie, partid și popor, pentru iubitul conducător. Oricum, îmi plac ungueroaicele de pe la noi, s-au dat pe brazdă chiar dacă-s *ude mereu*. Ca să nu rămână ne, s-au măritat cu românași. Uniți, majoritari și potenți. De-ar fi la fel și în politică!

- Te-ai hotărât cu cine votăm? - mă repune Radu pe tapet, luându-mă protector de braț pentru a mă așeza pe același scaun ce scârțâie teribil, precum economia noastră de veșnică tranziție. Ca mine, pensionar și, vorba poetului, *rătăcitor, cu ochii tulburi, cu trupul istovit de cale*, prin hăurile promisiunilor electorale.

- Da' tu cu cine votezi?

- Mă cunoști, n-am niciun secret. Cu Schimbarea la Față. Istoria se scrie și modernizează numai aplicând teoria schimbării.

- Așa crezi?

Am încredere deplină în el. A fost profesor de istorie, socialism științific, economie politică la Academia Ștefan Gheorghiu. Plus filosofie. Materialist dialectică e drept, dar ce contează, are viziunea însumării faptelor. A recunoscut că n-a fost simplu Profesor, a avut epoleți cu un grad secret, atât de enigmatic, încât este pensionar de la 45 de ani. La cerere, plus salarii compensate. Ce pensie are, nu întrebați. E un mister chiar

și pentru prietenii cei mai apropiați. *Prietenii știu de ce*. E colțos, d'ia-l cheamă Radu Colțosu.

- Musai. Schimbarea e motorul progresului, e factorul dinamic al dezvoltării sociale, e șutul în cur pe care-l primește societatea pentru a face un pas înainte. Năică, uită-te în jur și ia aminte! Lupul își schimbă părul, șarpele pielea, bebelușul se schimbă de două-trei ori pe zi. În tinerețe câte mândruțe ai schimbat, mai poți să ții minte? La viața mea am schimbat mulți șefi și multe neveste. Ca să te duci la oraș te schimbi de haine, pe noi ne-au schimbat alții mai tineri, politicienii schimbă partidele, până și prezervativul le schimbă...

- Corectă asocierea. De la mine citire: orice partid e un prezervativ care-și protejează membrul introducându-l într-un loc cald, într-o funcție. Sau pe o listă. De europarlamentar, de uninominal, de miniștri sau secretari de stat, de ...

-... mâine-poimâine o să schimbi lumea asta cu alta.

- Pușchea pe limbă-ți, cobe! Mai pot. Să fac politică. Tare mi-e, Radu mamii, Radule, c-o să ne iasă pe nas schimbarea și

preschimbarea. E ca berea caldă agitată inutil, superfluu, în van și degeaba. Face spumă în exces și răgâi des după ea.

Ieșim împăcați cu soarta. Cu politica nu. Doi pași la stânga linișor și alți doi pași la dreapta lor. Pământul se clatină cătinel ca deplasat de la axa lui în urma vreunui păcătos de tsunami. Precis a mai fost o țără de cutremur în Indonezia, de l-am resimțit noi în Maramu. Radu sughite pe larg și-un semn cu cotul face.

- Fii antenă la muierea ta! - mă avertizează înțelept ca orice becher experimentat - Cam târziu se duce la vot...

E o remarcă demnă de președintele Biroului Electoral Central, grăbit să anunțe statistica voturilor anulate.

- Aș, fii solemn! A fost dimineată, înainte de a merge la biserică. Acu' mă caută pe mine, că sunt plecat să votez de patru ore, ori în zece minute se închide secția.

Ne-am pitit din reflex pavlovian după un autobuz ce tocmai deșerta niște turiști veniți să ne viziteze obiectivele de interes național ale comunei. Și să voteze. Pericolul a trecut, s-a dus la cealaltă secție, odată cu turiștii.

- No hai!

- Rădăcule, băiatule, știi ce visez eu de când tot votez conștiincios? Că toate partidele și-au contabilizat voturile, dar le lipsește votul meu. Mă-nțelegi? Sunt la limită. Le mai trebuie un vot ca să iasă din rahat. Le arde la degete, dansează pe jăratec. Mă așteaptă cu limba de-un cot pe mine: Năică Breazu. Eu sunt salvatorul, de mine depinde viitorul lor. D-ai, ca să fiu imparțial și echidistant, îi voi vota pe toți. Vreau să-i bag în ceață. **Votul meu chiar contează**. De o jumătate de secol îmi spun același lucru, dar pas de-nțeleg...

Radu râse inconfundabil, baritonal, pe do de jos, ca de o glumă izbutită.

- Anume?

- Până în '89 chiar dacă nu votam, tot ei ieșeau. Acuma când îi votez pe alții, niciodată nu ies. Din '90 sunt, cu rare excepții, abonați permanent, ca șobolanii la țărăte, indiferent de scandalurile în care sunt implicați.

- Asta se numește vot democratic într-o democrație originală și funcțională.

- Numește-o tu cum vrei, că io-mi bag picioarele în ea, lapoviță. Ce dracu' or fi pus ăștia ziua alegerilor pe un timp ciufut ca ăsta?... M-am udat la izmene, de mi-a înghețat mustața.

Noroc c-am ajuns. La școala unde prietenul nostru Aurică, tot profesor de istorie, și-a tocit pingelele zeci de ani pentru două sute de euro pensie. D-aia noi, în criză de conștiință, ca intelectuali și confrăți de suferință, mereu îi facem cinste cu o horincă mică și o halbă mare. Că Vasăli, cum îi zice nevastă-mea cu accentul ei simpatic, văcarul satului, cu seralul făcut la fără frecvență, are o simbrie dublă tocmită. Plus un pet de horică la săptămână și un pachet de țigări pe zi." 'tui floarotina ei de viață", cum oftează nea Aurică. Ca să-mi treacă amăreala berii răbufnită precum un damf de damigeană spartă, mă uit pe geamuri la liste și candidați. Ochelarii mi se aburesc de supărare sau de la răsuflarea fierbinte a nasului aproape lipit de fereastră.

- Măi, acesta, unde-i mă, Iliescu la președinți?!

- Nu-i, că nu mai are voie. Ultima oară era senator independent pe listă de partid.

- Nu mă-aburi cu șmecherii d-ăstea electorale, că nu ține! Ce-i aia "independent pe listă de partid"?! N-o fost el șeful meu, toarășu prim, la județul Timiș? N-om fost noi colegi de partid zeci de ani? Nu poate el să grațieze pe cine vrea și când vrea mușchii lui cerebrali? Ce-i aia "nu mai are voie", nu e el emanația legitimă a revoluției, nu a fost președintele nostru, al tuturor românilor două mandate și treisferturi, adicătelea 11 ani, când Constituția dădea voie atunci doar la 8? De ce n-a scos o lege să fie președinte pe viață, să fii făcut un referendum, să vezi tu că țara ar fi fost de acord...? Să știi că iar l-au săpat ăia!

Iluminarea aceasta demnă de un Buddha în devenire mă liniștește. E ca o lumină albastră ce mă învăluie și nu-mi dă voie să mă concentrez. Se știe că albastrul e o culoare rece, iar flacăra albastră cu reflexii mov e un simbol în ataraxia orientală. Ca să pot percepe ce este dincolo de vălul mayei al opțiunilor electorale, e musai să mă detașez. Sunt singur în cabina de vot și sunt conștient cât de inconștient sunt. Nu știu cu cine să votez. Hormonii mei intelectuali sunt instigați de amintiri defulate.

Partidul minte luminată s-a gândit la câte un slogan emblematic pentru candidat.

Învingem împreună. Corect. Oho, a vrut să spună noi, cu oamenii noștri, adică ai lui. Că d-aia s-au coalizat, pupat și mogulizat. Vom învinge și vom fi iar la putere. Nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase. Dar oare ce pute p-aici prin cabină?... Înteleg eu, nu-s tălâmb. Et in Arcadia ego. Am tras și eu, ca și Creangă ori Năstase, cu pușca în mistreții de pe Golia. Sunt și eu ca și el homo. Sapiens. Subtilitatea mesajului subliminal e evidentă. Cum să nu fiu de-acord cu eșalonul doi, fiii și ginerii tovarășilor noștri? Puff! ștampila pusă cu hotărâre patriotică îmi ia o piatră de pe inimă. Din inimă o să-i duc nevastei un buchet cu trei trandafiri în această zi memorabilă a mileniului trei.

De ce le e frică, nu scapă! Foarte corect. Să-i ardem pe corupți la salariu cu 25%, respectiv 15, ca să trăim mai bine. Peste vreo 300 de ani... Că 471 sunt prea mulți, are dreptate, da. Arză-v-ar para focului să vă arză! Cum să nu fiu de acord să-i ardem în flăcările iadului pe nesătulii și mincinoșii de parlamentari? *Baronii locali.* Nu, nu e bine. E un titlu de noblete, cu miros de sânge albastru. Mai bine *avortonii locali*, cu sânge balcanic. Arde-i, zbang!

Ștampila asta îmi dă puteri să mai cred în speranță. Îmi simt viitorul încordat vibrând în pantalonii, lângă șliț, ca în urmă de cincizeci de ani, în Armata română. E mobilul pus pe zoom. Că altfel pe lângă alte alea, m-a lăsat și auzul.

- Zi, nevastă!

- Te-am cătat! Hai, odat' acas' gură-casci, tu când pleși la politica aia a ta uiți să mai vii!

- Taci, femeie că sunt la vot și hotărâsc soarta țării.

- Și vorghești?! Ca di obișei, fași și vrei... Dup-aia du-ti la poticărie, la lelea Floarea să-ți deie nește penișilină, prafuri cevașilea, că mă doare capul!

Femeile! Eu mă chinui aici în chinurile facerii de bine să-mi aduc aminte care-i cea mai bună alegere a viitorului strălucit, iar pe ea o doare capul. Întodeauna capul e problema.

„Revoluția bunului-simp”. Superb! Îmi place. Bunul simț e sublim pe la noi, nu lipsește cu desăvârșire. Bine că l-au păstrat politicienii, l-au transmis din generație în generație, ca să ne aducă aminte și să ne dea lecții cum se vinde petrolul românesc din Marea Neagră înainte de a fi românesc cu acte. Ei care astăzi se bălăcăresc și se acuză pentru demagogie, iar mâine se pupă tovarășește și prietenește. Actele vorbește, ștampila se umezește, îl votăm.

Credință – nădejde – dragoste! Așa mai zic și eu. Exact ce-i trebuie omului naiv, simplu și pensionar. Ca mine. ăsta vorbește bine, e patron de fotbal și cioban în timpul liber, când îl lasă treburile Europei, hormonii și accesele. Nu i-o fi ieșit niciun abces pe noadă de când stă implementat pe aceleași idei para? Normal, stau și iarăși gândesc intelectual cum să procedez ca să-mi împac conștiința. Succesc, răsucesc, lustruiesc ștampila pe toate părțile. Îi simt puterile paranormale. Ați îmbârligat-o, stimabililor! De votul meu depinde viitorul vostru. Sau al nostru? Nu sunt convins de această aserțiune parșivă a democrației atâta vreme cât am o certitudine irefutabilă, inexorabilă, implacabilă, chiar inebranabilă. **Al nostru nu este și al lor, după cum noi nu suntem ei.** Ca atare mă uit curios, de-a dreptul indecent, la fundul ei rotund și rămân siderat. Citesc cât se poate de coerent, doar am ieșit la pensie anticipat: TATOV. Tulai, Doamne, mă simt precum Salvador Dali, într-o continuă erecție intelectuală când totul vine în întâmpinarea dorințelor mele. Intuiția și mirosul meu fin, de fost ofițer specialist în contrainformații, nu dau greș. Asta-i o manevră revărășească. Știam eu că frații de la răsărit și-au băgat coada în revoluția lovitură de stat, dar toviți ăștia insistenți ca musca la găoaza calului au început să mă scoată din sărite. Ta. Tov. Pentru inițiații ca mine e limpede. E abrevierea de la Tavarici tradus Tovarăși. *Hai la lupta cea mare.*

Hai România!... Unde?... Cred că pe autostrăzile suspendate. Mergem cu el, că frumos și bine este să fii aerian. Cu o precizie de doctor chirurg, îi articulez o ștampilă în semn de simpatie. Ca și cum i-aș fi strecurat plicul gras cu verzișori în buzunarul halatului alb.

Spune lucrurilor pe nume. El vrea a fi fost precum șeful său la celelalte alegeri *un președinte pentru toți românii.* Ioi, domnule draghe, vorba lu' Erjikeneni, te bolond te, de vrei spui lucrurilor pe nume, tu la mine! Io ardelean, cositorit c-o moldoveancă, un exemplu de aplicațiune a toleranței. Io pesedist, ea opoziție, tu udemerist. Învață tu la mine politică marco bella. Bellissimo ar fi un astfel de președinte. Fromos este la tine vorbit, dar iștenem și nemirtem ce vrei tu de la noi. Poate vreun post de ministru sinistru.

Cu câtă sete și îndărjire revoluționară lipesc ștampila. Foflenghi! Toți au dreptate și nu pot să nu-i aprob. Pozitiv, de șase ori. E cifră magică 6. În mitologia mistică e semnul trinității de două ori, în politică al trivialității dublate, în sex al genialității. Menage a trois. Înmulțit cu doi. Ce logic e! Oare de ce se zice că politica e nonsens, că e la fel de ilogică și de curvă ca aia robustă și cu fustă a lui Șoflete, Merii, în care intră patinând toți șoferii?

- Năică, ai votat?

Radu dă colțul perdelei, întâmplător bleu ciel cu dungi albe de la cabina din peafele, îngrijorat de evoluția sondajelor *IMAS* (nota bene: Institutul Mai Aveam Speranță înainte de vot) la exit-poll. Cu acordul comisiei electorale care a constatat că tocmai a bătut gongul de final.

- I-am tatov de nu se vâd! Dacă nici acu' n-o să iasă la renumărarea voturilor anulate, e pentru ultima dată când mai merg la vot pentru tovarășii ăștia... Trăiască regele!

NICOLAE MUNTEANU

De dincolo

Alexandru Talex despre sine Versus calomniatorii de astăzi

Moto:

*Mesajul ființei mele își va continua
prin dta mersul său în memoria generațiilor.
Eu l-am primit de la Panait. I-am
făcut față, deși uneori m-a descumpănit.*

(Alexandru Talex)

În timp ce edituri românești și străine tipăresc scrierile lui Panait Istrati și exegeze închinat acestui scriitor, în timp ce

foruri academice și universitare demonstrează actualitatea gândirii istratiene și valoarea creației sale beletristice, în timp ce în Spania e cel mai cunoscut și citit dintre autorii români iar, recent, în Franța, Catherine Rossi dă cititorilor un volum de 459 pagini „*Les voies initiatique chez Panait Istrati et Harry Martinson (Rêverie, vagabondage, écriture)*”, un calomniator își ridică glasul jalnic, odios într-un ziar bucureștean de week-end cu intenția de a demola atât pe Istrati cât și pe Alexandru Talex, omul care și-a sacrificat propria operă în favoarea adevărilor biografice și operei istratiene, făcând justiție pentru cel atacat de mercenarii scrisului de altădată. Prin abuz, calomniatorii vor să-și alăture numele insignifiante de cele ale celebrițărilor, lansând cu mefistofelic rânjet bombe, ineptii, acuzații neîntemeiate și fără argumente (plauzibile sau nu). Ne amintim sintagma eminesciană despre cei ce vorbeau în numele geniului „nu stăvindu-te pe tine, lustruindu-se pe el”. Speța aceasta infamă nu a dispărut, dimpotrivă. Astăzi se rostesc și se urzesc minciuni grosolane de către apostafi care încearcă să răspândească deruta, publicând scenarii funambulești, ipostaziind în Alexandru Talex un „agent al Siguranței” recuperat de securiști. Indivizi de dincolo de barierele subculturale vor să aducă în actualitate o conștiință, un vizionar politic. De fapt, Panait Istrati este într-o actualitate permanentă, căci el n-a spus adevăurile „în șoaptă”, le-a strigat tare, ca să trezească omenirea din orbirea utopiei roșii. România de astăzi și-a câștigat prin sângele martirilor libertatea de a vorbi deschis despre ceea ce este dureros și intolerabil.

Viața și conduita morală a lui Alexandru Talex, puterea devoțiunii sale au fost semnalate de cei ce au recunoscut în el o ființă curată, un caracter. Cât despre „recuperarea” sa de către Securitate, să luăm aminte la următoarele mărturisiri făcute de-a lungul anilor în corespondența noastră. El nu s-a bucurat de avantaje materiale; s-a luptat cu o mie și una de griji și nevoi cotidiene. N-a primit onoruri oficiale, n-a hălăduit prin casele de creație de la Sinaia, Peleș, Mogoșoaia și Neptun ca privilegiații regimului trecut. N-a scris elogii la adresa puterii bicefale. Scrierile i-au zăcut mult timp în edituri, la cenzură. A fost împotriva oricărei încercări de măsluire a adevărului în literatură: *Pudoare trebuie să avem față de el, să nu-l măsluim, să nu-l fardăm din motive de chiverniseală proprie.*

Ce ins care i-a înfundat pe mulți ar fi trăit în sărăcie, ar fi scris toată viața într-o debara și n-ar fi avut un birou luxos și bani cu nemiluita? A viețuit ca un ascet. Poate că ai fost deziluzionată, și ai fi avut tot dreptul. Oricât de boemi am fi totuși: o măsuță slăbănoagă cu o planșetă de bucătărie pe deasupra, fără o bibliotecă elegantă care să mobilizeze pereții, totul cam „à debarras”, așa cum indică și dicționarul „loc de depozitare a lucrurilor netrebuincioase” unei lumi care și-a pierdut cumpătul. (București, 30 ianuarie 1983) Aceasta era camera sa de lucru. Bravul calomniator își înfinge spada otrăvită în cei care ar trebui lăsați să doarmă în patul veșniciei, lângă Dumnezeuul culturii pe care l-au slujit cu sacrificii de sine și ardoare. El se înfruptă din cadavre și se luptă cu fantome. Rezultatul acestei staffimahii nu poate fi decât un fiasco.

Intervenția mea este cerută de cel ce nu mai poate să se apere singur. Știind că Panait Istrati e un subiect complicat, „un caz”, care poate fi redeschis în funcție de conjunctura politico-istorică, Alexandru Talex îmi scria un fel de memento: *Nu uita, că în ziua în care nu voi mai fi, ai responsabilitate dublă, reprezentându-mă și pe mine.* (30 ianuarie 1983)

De dincolo de mormânt, rândurile acestui mesaj reapar scrise ca pe un mare ecran, solicitându-mi luarea de cuvânt împotriva defăimătorului. De aceea am spicuit pentru cititorul de bună credință aceste fragmente din corespondența mea cu Alexandru Talex. Ele neantizează orice vorbă abjectă a denigratorului.

Extrase din scrisorile lui Alexandru Talex către Maria Cogălniceanu

• *L-am iubit pe Panait pentru forța de-a crede, cu prețul suferinței. Pentru forța de a-și mărturisi căderile, tot crezând în ideal. Pentru forța de-a rămâne om, în acest pustiu care e omenirea, populat numai de lupi. Îl voi iubi până la capătul zilelor mele, având o singură dorință: de-a transmite oamenilor întâlniți în drumul meu, cât mai multă căldură din căldura inimii sale, a făpturii sale întregi, așa cum mi s-a relevat acum peste 40 de ani. Ar mai fi și o altă dorință, supremă: să-i pot face dreptate, post-mortem, dând iama curajos în noianul de calomnii cu care a fost împrôșcat în viață. La asta și lucrez acum. Nu la memorii personale, ci la reconstituirea vieții unui om, care m-a ajutat să rămân demn în propriii mei ochi. Nădăjduiesc în reușita acestui cel mai scump țel al vieții mele. Ca să-l pot realiza cât mai nestăviliv, mi-am câștigat existența prin truda cinstită, anonimă.* (București, 28 februarie 1975)

• *...nici eu nu stau pe roze pecuniare...*

(București, 30 mai 1975)

• *Fără să vrei, mi-ai confirmat calitatea de ziarist, la care țin în chip deosebit și care corespunde dealfel realității. Nu sânt, n-am veleități și mi-e oroare de „publiciști, istratologi” și alte drăcovenii asemănătoare. Mai presus de toate și de orice sânt un om căruia întâlnirea cu Istrati i-a deschis ochii asupra rostului său în viață. Mi-am câștigat pâinea trudind prin redacții, refuzând să-mi vând simțirea pe gologani „cui o da mai mult”. În presă mi-am agonisit prin pricepere profesională și cinste, un loc onorabil, la care țin, nemăsurat de mult. [...] La „Rotunda 13”, când s-au sărbătorit anul trecut 90 de ani de la nașterea lui Panait, dl. Cioculescu m-a prezentat „scriitor”. Luând cuvântul, i-am mulțumit de amabilitate, am refuzat calitatea atribuită și-am precizat: numai ziarist și poate prieten al lui Istrati, dacă faptele mele o arată.*

(București, 22 mai 1975)

• *Eu m-am retras din viața publică, în care nici în trecut nu prea am strălucit. Nu-mi plac lucrurile oficiale, unde o anumită*

„comunicativitate” oficială ascunde lipsa de conținut a cuvintelor sau declarațiilor.

(București, 14 decembrie 1975)

• *Încolo, toți supraviețuim la limita posibilităților vârstei și a onorabilității, ceea ce și trebuie dealtfel.*

(București, 7 februarie 1976)

• *Mermoz a izbutit ca în cadrul „Foire Internationale du Livre” care are loc la Nisa (între 1-6 mai) să organizeze un stand „Panait Istrati” cu fotografii și operele sale tipărite la Gallimard. Totodată, va ține o conferință pe 5 mai, după cum se vede pe afișul ce-ți anex ca să-l expui la cabinetul din liceu. Eu am fost invitat să particip și de aceea figurez pe afiș. Nu m-am putut duce deoarece termenul e prea scurt, ca să fi putut face formalitățile pentru pașaport. Que ma joie demeure...*

(București, 1 mai 1976)

• *Pentru că v-au plăcut vederile trimise, vă alătur o alta care chintesenziază, prin imagini, Parisul monumentelor. Văzând-o, m-am gândit la dta și, deși eram un turist fără devize, n-am putut să n-o iau pentru cei ce alcătuiesc familia Cogălniceanu.*

(București, 11 decembrie 1976)

• *Nu țin la sentimente de florile mărilor și nici la bunăvoințe mizericordioase. Mai bine, singur cuc, dar onest și demn în fața vieții și a oamenilor. [...]*

• *În anii stalinismului, când Panait era interzis, pe listă figurând până și o plachetă a mea despre el⁴⁰, - am avut de înfruntat numeroase tracasări, care n-au izbutit să mă dea peste cap. Dimpotrivă, l-am simțit pe Panait cum mă întovărășește zi de zi, și-mi dă puteri să continui visul.*

(București, 22 ianuarie 1977)

• *... nu fac parte din categoria celor ce-și exploatează prietenii...*

(București, 25 mai 1977)

• *Panait nu este pentru mine un „subiect” sau o „datorie de inimă”. El este adevărul vital, relevat în anii tinereții, care m-a ajutat să dau un sens existenței mele și în același timp să nu devin ceea ce el a condamnat întodeauna.*

(Paris, 18 iulie 1980)

• *Din păcate, viața mea actuală este grozav de disputată de 1001 griji și nevoi cotidiene.*

(București, 26 octombrie 1980)

• *Mesajul ființei mele își va continua, prin dta mersul său în memoria generațiilor. Eu l-am primit de la Panait Istrati. I-am făcut față, deși uneori m-a descumpănit.*

(București, 6 mai 1983)

• *Nu e vorba de modestie exagerată la mine, ci de ținerea cu bună cuviință în limitele unui comportament firesc. Ceea ce am făcut eu pentru Panait și opera lui putea s-o facă orice alt dezinteresat, scofând din uitare nedreaptă un om și o operă. Poate chiar mai bine decât mine!*

(26 martie 1984)

• *Pudoarea scrisului nu înseamnă când dăm ceea ce-i mai bun în ființa noastră. Pudoare trebuie să avem față de el, să nu-l măsluim, să nu-l fardăm, din motive de chiverniseală proprie.*

(9 iulie 1987)

• *Încă nu am decăzut atât de mult ca să fac figură de scriitor din vremea noastră⁴¹. Nici nu sânt dealtfel și nici nu țin. Am stat acasă, pe cât pot, înaintând cu pași de melc către sfârșitul evocării mele.*

(București, 24 noiembrie 1974)

• *Cartea mea zace la editură, așteptând o deslegare care încă cere lungi așteptări⁴². Până la urmă s-ar putea chiar s-o retrag. Cu corespondența Istrati-Rolland, l-am întrecut pe eternul Don Quijote, care se lupta cu morile de vânt, tot apărând niște Dulcinee închipuite.*

(București 29 ianuarie 1978)

• *Les besognes quotidiennes - nu m-am franțuzit, dar nu vreau s-o rostesc... en roumain, m-au cam dat peste cap, în efortul de „a cânta și la vioară”, în același timp.*

(București, 31 mai 1987)

• *... fiți zdraveni în vârtoarea vieții! Nu vă predați!*

(București, 24 februarie 1987)

• *De la Panait, am învățat, să privești ceea ce fac oamenii și nu numai pentru „căușul” de mălai de care ai nevoie. Ci pentru aceea neostoită foame lăuntrică pe care adăpând-o, îți simți întreaga făptură îndumnezeindu-se. Ori, de la vorbă la practică, totdeauna a fost o prăpastie, pe care numai zmintiții (citește: visătorii) au transformat-o într-o pajiște populată cu închipuiri aievea.*

• *Doamna Elena Kazantzaki mi-a scris recent că noi am aparține celor „Les Toujours debout!” Indiferent cum, dar totdeauna neclintii și drepti în bătaia soartei și a viselor.*

(București, 24 august 1983)

• *Partea a doua, finală, a acestei evocări a vieții lui Panait, ca om și scriitor, este neînchipuit de dificilă. Și-ți mulțumesc de urarea ce-mi faci de-a avea seninul sufletesc și puterea fizică de-a realiza - așa cum bine spui - „complicata scriere”. Panait și-a terminat viața în apoteoză. Ca om și artist. Apoteoză a suferinței, dar și apoteoză a adevărului rostit și trăit cu conștiința calcinării de sine, fără milă, pentru ca flacăra nestinsă a acestui adevăr să aprindă și să calcineze generațiile în continuare, transmițând-o neatinsă în eternitate. Îmi pare bine că ai înțeles „rolul” meu în închegarea imaginii și profilului lui Panait, pentru posteritate. Și te felicit nu numai pentru perspicacitate, ci și pentru încrederea că voi fi în stare să continui fără nicio știrbire a adevărului. **N-am tăcut până la 70 de ani, ca să încep să îndrug de-acum încolo cai verzi pe pereți**⁴³.*

(București, 2 mai 1981)

• *Să nu uiți, prietenă, niciodată, că Panait este un subiect „cu capcane”. La propriu și la figurat. În ce-l privește, nu se poate miza cu certitudine decât pe noi înșine. Și, dacă, în afară, se prelungeste și ceva din ceea ce se frământă în noi, e foarte bine. Am început, de pe acum, să simt povara celui de-al doilea volum, care va fi finalul acestei evocări. Prima ei parte a și început să se depărteze de mine, lăsând loc ultimei; am și început să-mi primesc „oaspeții” acestei ultime încercări, deopotrivă de dificilă atât pentru Panait cât și pentru mine. Pentru el, ce preț a trebuit să plătească pentru a fi ales această cale a sacrificării de sine; **pentru mine - condiția sine qua non - ca acest adevăr să nu fie alterat, chiar dacă el ar reclama sacrificiul vieții mele**⁴⁴. Altfel, la ce bun să fie scrisă? Falsificări la acest „caz Istrati” fiind cu duimul...*

(București, 30 martie 1981)

În apărarea lui Alexandru Talex a cărui memorie a fost pângărită în paginile **Evenimentului zilei** din 1 mai 2010, ni se alătură personalități din Franța cum sunt: Christian Golfetto (président de l'Association des Amis de Panaït Istrati et de la Fondation Panaït Istrati), Roger Dadoun (professeur à l'Université Paris VIII), Roger Grenier (écrivain, lecteur aux Editions Gallimard), Henri Stiehler (professeur à l'Université de Vienne et de Francfort), Jeanne-Marie Santraud (professeur à l'Université de la Sorbonne) ș. a. Aceștia sunt șocați de afirmațiile *sans fondement* proferate în ziarul amintit.

Considerăm că argumentele noastre sunt elocvente întru apărarea lui Alexandru Talex iar hulatorul va dispărea dintre „formatori de opinie”. În ce mod? Se va vedea.

Suflet de elită, suflet de sărbătoare, care ar fi trebuit sărbătorit la Centenarul nașterii sale, Alexandru Talex ne privește de dincolo de mormânt cu amărăciune și poate cu toleranță. Singura satisfacție poate fi solidaritatea istratienilor și a cititorilor.

MARIA COGĂLNICEANU

⁴⁰ Sublinierea mea.

⁴¹ Sublinierea mea.

⁴² Idem.

⁴³ Sublinierea mea.

⁴⁴ Idem.

Încercări de străpungere a tăcerii gândului

(II)

Ioana i-a prețuit întotdeauna pe socrii ei, Liviu însă a avut o privire critică necruțătoare asupra soacrei sale și considera, cu ostilitate, că în loc să fie sprijin pentru fiica ei, e un pietroi de moară și o suprasolicită. În consecință, tot ce s-a întâmplat în familia Ioanei (mamă și frate) i-a rămas străin. După unele bănuiele ale mele, întărite de ecouri la „cald” venite de la Ioana, discuții foarte neplăcute avuseseră loc cu prilejul primirii banilor pentru editarea lucrărilor profesorului. Se pare că mama și fratele se coalizaseră în contestarea drepturilor Ioanei pentru realizarea ediției, socotind că întreaga sumă trebuia împărțită egal, nu doar cea convenită moștenitorilor autorului. La asta s-a mai adăugat, cred, felul în care fusese lichidată gospodăria și tranșarea „pe picior” a împărțirii bunurilor după căsătoria mamei Ioanei. Cel mai sensibil punct dintre toate rămâne însă locuința.

Cum se întâmplase că după mutarea mamei în proaspăt construita casă a noului ei soț, ea nu rămăsese în stăpânirea niciunuia dintre copii, nu știu. Din perspectiva evoluției bolii Ioanei, poziția apartamentului nou, proprietate personală, a fost nu tocmai un dezastru, dar nici benefic. Înclin să cred că soluția a fost parte a războiului rece ce se purta între Liviu (și în numele Ioanei) și restul familiei. Cred că Liviu a rămas cu impresia - nu într-un totu falsă, poate doar exagerată - că, odată cu mariajul ei (e adevărat, nu prea agreat de mamă), Ioana devenise un soi de „altă tabără”. Și curios că la validarea acestei impresii a contribuit servitoarea de atunci, o fetișcană suferind evident de o formă ușoară de zămintală. Deși era plătită jumătate-jumătate de cuplul tânăr și mama Ioanei, Anișoara, așa o chema, nu o recunoștea ca stăpână decât pe „doamna ei”, pe mamă, în favoarea căreia mai șterpelea din cumpărăturile tinerilor și ale cărei interese le apăra cu orice prilej, deseori într-o formă cu totul jenantă pentru „doamna ei”, mai ales când era vorba de oaspeți, deși majoritatea îi cunoșteau meteahna și n-o luau în serios. Intervențiile Anișoarei erau subiect de istorisiri comice, dar traiul cu ea în casă, cu trasul cu urechea pe la uși, cu intratul intempestiv în camere, nu trebuie să fi fost foarte plăcut. Mi-aduc aminte însă de un episod relevant pentru felul în care Anișoara își manifesta propria ei evaluare asupra stării de fapt din locuință. În camera tânărului cuplu, ocupând un întreg perete și acoperind ușa de trecere spre camera învecinată, se găsea marea bibliotecă din rafturi de stejar băiuit întunecat. Alături de alte obiecte decorative, puține - fiindcă era tixită cu volume pe două rânduri, erau două foarte reușite busturi ale lui Goethe și Schiller, acesta din urmă cu peruca buclată a modei timpului. Într-una din zile, după ce Anișoara ștersese praful, cele două busturi au dispărut. Chestionată asupra sorții lor, a mărturisit de îndată că le-a dus: „pe domn (Goethe) în camera lui doamna și pe doamnă (Schiller) în camera lui domnișoru”. Cu părere de rău și bodogăneli a restabilit situația și i-a readus pe „domnu” și doamna” la locul lor. Istoriile din acestea cu mici șicane la adresa intrușilor (în opinia ei) se petreceau zilnic în varii ocazii, o picătură chinezească ce pune greu la încercare nervii și sensibilitatea tuturor. Tocmai mi-am amintit de o asemenea șicană, mă viza pe mine ca prietenă a tinerei doamne (Ioana - ca și Liviu - era convinsă că, în zămintală ei, Anișoara era selectivă). Într-o după-amiază, venind în vizită, a răspuns la sonerie ea și mi-a spus senin că „doamna nu-i acasă, s-a dus la Opera maghiară”. Doar locația cu totul improbabilă m-a făcut să șovăi câteva momente, timp în care a apărut venind dinspre bucătărie Ioana, care a certat-o exasperată (cu totul zadarnic, de altfel) și m-a avertizat ca sub niciun motiv să n-o iau în seamă, fiindcă avea interdicție de a răspunde la sonerie care anunța un oaspete pentru ei (se suna de două ori în asemenea ocazii). Se pare că această interdicție, de dată recentă, îi fusese impusă după o altă asemenea ispravă. Cu toate boacănile ei, Anișoara a rămas

în post, mama Ioanei nu s-a putut decide să o concedieze, dintr-un soi de inerție, cred. A plecat singură, după vreun an și ceva, într-o criză de smintelii ei, patologice, se pare. Toate acestea aruncă o lumină explicativă asupra lipsei de simpatie a lui Liviu pentru soacra sa, cu desăvârșire neajutorată în chestiunile de ordin practic. Fusese o viață scutită de ele, până la decesul mamei ei (întâmplat subit pe când eram în anul al II-lea, prin ianuarie); și când a dat piept cu ele s-a simțit pierdută, dezorientată. În esență, ginerele avea dreptate, soacra lui aștepta sprijin de la Ioana, se baza pe ea, fie și în calitate de zid al plângerii. Oricum pentru ceasurile grele, neliniștile și spaimile fiicei, mama nu era niciodată de folos: când afla, căsca ochii mari, copleșită de panică, și de altceva nu era în stare. Bănuiesc că Liviu glosa fără pic de empatie pe marginea balanței cu totul dezechilibrată a ceea ce ar fi trebuit să fie sprijin mutual în familia Ioanei. Mă întemeiez pe unele observații aproape înlăcrimate cu privire la prezența mamei ei la spital, după o operație dificilă ca anestezie generală, întotdeauna cu riscuri în cazul ei, fiindcă suporta greu anestezicile obișnuite. Veghea nocturnă la căpățul ei, pe un scaun incomod, cu brațul legat de marginea patului spre a se trezi dacă, din întâmplare, ar fi ațipit, era pentru Ioana expresia de netăgăduit a grijii mamei pentru ea. Mi-o invoca mie, dar era un răspuns la acuzele lui Liviu, am înțeles. Spre a-i evita sarcasmale răutăcioase, în ultimii ani Ioana alesese să se întâlnească cu mama ei pe teren neutru, ca să spun așa, când ieșea de la facultate. Tot de-acolo o și suna.

Cea mai dureroasă departajare între „ai tăi” și „ai mei” a survenit însă tot după revenirea din State. Când părinții lui au avut probleme de sănătate, Liviu i-a interzis categoric Ioanei să-i viziteze. A fost întâi boala care l-a ținut la pat pe tatăl lui, un cancer pulmonar, cred. N-a durat foarte mult, câteva luni, însă în tot acest răstimp Ioana n-a putut să-l vadă niciodată, spre marea ei amărăciune. Ținea la George în chip deosebit și, dincolo de dorința ei sinceră de a-l vedea, avea bănuiala că interdicția venea de la Marioara și Liviu, nu de la bolnav. Motivația acestei respingeri mi-a rămas neclară, o mixtură între dorința de a o proteja de imaginea suferinței și cea a bolnavului de a nu se expune. Deși respingerea ei - alungarea ei între străini, în fond - era în sine dureroasă, am convingerea că Ioana a resimțit-o mai puternic pe cea a abandonării socrului ei, chiar dacă îi fusese impusă. La înmormântarea lui, boala a împiedecat-o să urmeze sicriul până la mormânt: panta extrem de abruptă i-au zădărnicit efortul, fiindcă de astădată nicio interdicție din lume n-ar fi funcționat. Am aflat de la o prietenă comună despre încercarea ei nebunească de a ajunge totuși până sus, în ritmul nu foarte lent, determinat probabil de vizitiul dricului: căii nu pot înfrunța o pantă abruptă mergând la pas. Eu urmasem convoiul, convinsă fiind că se făcuseră în prealabil înțelegerile potrivite. Dacă au fost făcute sau doar subînțelese, nu știu. Însă niciun an-doi mai târziu, când mama lui Liviu a fost internată în spital - avea o boală cronică de ficat, acutizată probabil - Ioanei nu i s-a permis să o viziteze la spital și, indiferent de motivația invocată, cred că subtextul era: tu cu ai tăi, eu cu ai mei. Cât de mult a amărât-o pe Ioana această excludere, am putut constata chiar din faptul că mi s-a plâns de ea: era ceva cu totul neobișnuit, întrucât Liviu și căsnicia ei n-au figurat niciodată între subiectele de discutat. Și era vorba mai mult decât despre discreție, cred că bine am înțeles eu, era vorba de teritoriul ei vital: nu-și ocrotea numai intimitatea, cu oroarea de exhibiționism educată din pruncie, ci, într-un fel, punctul arhimedic al vieții.

Cred că Ioana era conștientă, cel puțin parțial, de procesul de înstrăinare; s-ar fi putut să-l creadă reversibil, însă în ultimii ani de viață socot că certitudinea impasului fără ieșire alterna cu episodice și firave iluzii. M-a frapat până la lacrimi prezența în jurnal, într-una din ultimele însemnări de pe la începutul lui 90, a lui „noi, Liviu și cu mine”, fiindcă o asemenea formulare nu e de găsit nicăieri în altă parte. Mi s-a părut un soi de încercare de instituire magică, o chemare patetică de configurare; și pe neașteptate, îmi vine în minte versul eminescian „Din valurile vremii iubita mea răsai...”

Fac un efort spre a mă desprinde de focalizarea asupra Ioanei, fiindcă la urma-urmei tema rândurilor de față nu este ea, ci Liviu. Nu e o temă nouă, însă ea a apărut, oarecum impusă, la destui ani după moartea Ioanei, în conversații cu amici și colegi. În multe dintre acestea, am fost pusă în situația de a-i lua apărarea lui Liviu, căruia nu puțini îi reproșau o atitudine cel puțin neglijentă față de problemele de sănătate ale Ioanei. Mi s-au părut nedrepti și, unii, răuvoitori. Abia atunci am început să reflectez cu adevărat la această temă, să-mi schimb perspectiva. Ca memorialist, lucrul acesta e cu riscuri, fiindcă se întemeiază aproape exclusiv pe observații personale, cu foarte rare confirmări prin discuții directe. Aidoma altor zone ale vieții, a funcționat și aici principiul separării: „prieteni mei” și „prieteni tăi”; în paranteză fie spus, mult mai târziu, cumulând amintirile proprii cu unele informații provenind de la foști studenți, am înțeles că și în relațiile privilegiate cu studenții capabili de performanță, chiar dacă nu neapărat foarte tranșant, departajarea era prezentă, poate și fiindcă munca pe un proiect (era vorba de pregătirea unor lucrări pentru cercuri și sesiuni științifice) presupune doar un îndrumător și un student. Și nu mă pot abține să nu menționez cu mare amărăciune o informație provenită dintr-o sursă foarte bună, că unul dintre foștii studenți pentru a cărui aducere, după 89, la catedra de literatură comparată, Liviu a depus multe diligențe, s-a plâns ulterior că nu poate avansa în ierarhia didactică din cauza... lui Liviu! Pramatie, i-am spus atunci în gând și nimic nu m-a făcut ulterior să-mi retrag calificativul.

Revenind însă, după acest ocol, destul de târziu am făcut constatarea, doar pentru mine, că deși, teoretic, Liviu avusese mai mult timp de lectură pe durata americană, roadele, în scris, au fost puține; lista cărților lui apărute după 1981 o confirmă, după cum se impune și faptul că ea cuprinde în mare măsură „aggiornamenti”, ce-i drept, vădind o lectură extraordinar de bogată; îmi reprim dorința de a face acum observații asupra ariei și locului bibliografiei din zona filozofiei: sunt așa-zicând „la minut” și în mod cert ar fi nevoie de o aplecare mai laborioasă asupra chestiunii, a cărei semnificație mi se impune acum, mai ales ca o fertilă posibilă comparație cu a Ioanei. Asta nu înseamnă că n-a scris; cred însă că s-a ancorat în zona actualității literare și, mult mai intens decât înainte, publicisticii literare vizând promovarea prozatorilor tineri. De altfel, ultimul său volum transformă în capitol de carte o parte din aceste cronici; spun „carte”, fiindcă, în privința volumelor alcătuite dintr-o antologare a publicisticii, eventual sub un titlu bine ticluit, cu impact, Ioana și Liviu aveau aceeași părere. Stau acum și mă gândesc la posibilul impact negativ pe care l-a avut numirea lui ca preparator la catedra ce se numea atunci de „literatură universală” și care a funcționat distinct de cea de literatură română până foarte târziu, cred că până în 1990. Prin forța împrejurărilor, activitatea la o astfel de catedră presupune o disjungere de publicistica literară orientată firesc asupra fenomenului literar românesc. Nici măcar modificarea denumirii (și nu doar, ci și a orientării tematicii cursurilor și seminariilor) în „literatură comparată” n-a schimbat lucrurile fundamentale. Justificarea repartiției lor în catedre diferite a fost o normă nescrisă – nu știu în ce măsură întemeiată – a evitării unui cuplu la aceeași catedră. Nici nu știu dacă nu cumva căsătoria lor – iminentă, se știa acest lucru – celebrată la începutul lui iulie, imediat după examenul de licență (de stat, i se spunea atunci) n-a fost grăbită tocmai în vederea rezolvării din start, prin repartiție, a unei asemenea situații. Mi-aduc vag aminte de unele zvonuri care circulau printre colegi în acest sens, însă de o informație sigură nu dispun, căci în al doilea semestru al anului V, prietenia mea cu Ioana a trecut printr-o lungă perioadă de răceală. Nici n-am fost la căsătoria lor civilă la care, dintre colegi, a participat ca invitată a Ioanei doar una și nu din grupa noastră, ci din a lui Liviu. Acesta a fost poate și motivul pentru care Ioana n-a abordat subiectul cu mine decât o singură dată și l-a și abandonat repede, stânjenită de amintirea absenței mele.

Și mai e ceva în legătură cu această catedră: șeful ei, profesorul Liviu Rusu, revenit în 1961, după vreo 13 ani de „exil” ca bibliotecar la BCU, făcea parte în opinia mea din categoria celor ce îmbătrânesc urât. Cu mijloace perfide a făcut tot ce i-a stat în putință spre a-i obstrucționa pe mai tinerii săi colegi. Cred că a fost și ceva legat de introducerea profilului „literatură comparată” pe lista celor în care se puteau face înscrieri la doctorat – această formă de „perfecționare”, cu un cuvânt în uz la acea vreme, fusese destul de recent reintrodusă, în procesul, demarat de câțiva ani, de revenire la organizarea academică din perioada interbelică și încă se mai făceau ajustări la regulamente –, însă profesorul L. Rusu, singurul cu drept de conducător științific în profil, avea o plăcere perversă în a prelungi răstimpul de la înscriere și până la susținerea tezei. Și nu era vorba de exigență, ci strict de manevre birocratice, căci altfel n-a manifestat niciodată vreun soi de interes pentru munca doctoranzilor săi. Se poate să fi fost și ultragiagat de audiența moderată a seminariilor sale. Cartea lui „Tragicii greci” a putut fi audiată sub formă de expuneri la cursurile practice opționale ale anului nostru (în anul IV, nu știu dacă și în V). Am fost o singură dată, atrasă de una dintre colege, entuziasmată de ele, și n-am fost defel fermecată de oratoria patetico-sentimentală, care, în opinia mea cam dură, nemodificată nici după lectura volumului, se reducea la o amplă povestire a acțiunii pieselor. În deplină cunoștință de cauză pot spune așadar că aceste cursuri n-au fost niciodată evenimente. E de ajuns să le compar cu extraordinarele prelegeri ale profesorului de Istoria Artelor Virgil Vătășeanu, ale cărui cursuri am avut privilegiul de a le audia vreme de trei semestre (cred) spre a face diferența, o diferență zdrobitoare. Și nu e vorba doar de carisma frapantă a profesorului Vătășeanu, ci de impactul formativ al cursului său: era dintre cei care-ți oferă merinde intelectuală pentru o viață. Nici din unicul curs audiat, dar nici din cartea profesorului Rusu, n-am aflat nimic substanțial despre natura tragicului și nici despre tragicii greci. Pot să bănuiesc, deci, că revenirea la catedră n-a fost triumfală, după cum se aștepta probabil. Fie din acest motiv, fie din (sau și din) altele, acreala meschină a lui L. Rusu s-a revărsat asupra colegilor de catedră doctoranzi și a produs mari întâzieri în obținerea titlului de doctor: Liviu și-a susținut teza în 1977, la 5 ani după Ioana.

Poate că speculațiile mele în legătură cu aspectele defavorizante ale repartizării lui Liviu la o catedră cu o poziție oarecum marginală în ansamblul vieții academice și literare să fie fără teme, chiar dacă, în acest moment nu le socotesc astfel, rămâne însă în picioare observația cu privire la sterilitatea relativă a celor doi ani americani; să spun că a trecut cu arme și bagaje în zona criticii literare, poate ar fi exagerat, dar nu cu totul.

Am reflectat îndelung la posibilele explicații ale acestei întoarceri la prima iubire, publicistica de specialitate, fiindcă ea a fost însoțită de alcătuirea unui cerc de prieteni din mediul revistelor literare clujene, pe de o parte; pe de alta, nu pot să scap de gândul că volumele publicate sunt „aggiornamenti”, ceea ce practic înseamnă lipsa unui proiect nou. Și aici intervine întrebarea căreia nu-i pot da un răspuns: să fie dezinteres sau vlăguire?

Oricum acasă lucrurile nu păreau să se reechilibreze; pe fundalul penuriei generalizate din ce în ce mai greu suportabile s-au născut, sau doar s-au cristalizat, divergențe având ca sursă boala Ioanei. Circulația dinspre cartierul Mânăștur – din ce în ce mai aglomerat – ajunsese infernală și Ioana trebuia să plece dimineața cu cel puțin o oră înainte, să ia un troleu în sens invers, spre stația ultimă, și să încerce de acolo să ia parte la asaltul brutal, al unei mulțimi nervoase, dominate exclusiv de dreptul celui mai tare în disprețul tuturor regulilor de politețe, cât de minimale, al unuia care venea spre centru. Era un calvar cu mari riscuri pentru piciorul bolnav, cu rana superficială și temporar închisă sau chiar deschisă. Și să nu mai vorbim despre impresia deprimantă a unei gloate agresive. Cum situația nu dădea niciun semn de ameliorare, Ioana ajunsese la concluzia că

o mașină ar fi salvatoare și a stăruit pe lângă Liviu să investească în două cecuri pentru o Dacie suma modestă de dolari cu care se întorseseră din State. Greu și complicat de înțeles de ce, Liviu a refuzat cu încăpățănare. Și n-a fost doar o singură discuție, însă nu s-a clintit nimic din pozițiile divergente. Că Ioana s-a străduit să nu interpreteze refuzul obstinat al lui Liviu drept dezinteres pentru starea ei de sănătate, și, poate mai grav, pentru ea în general, e neîndoielnic; îndoielnic este rezultatul strădaniei, fie și pentru că, lucru rarissim, a abordat într-o discuție cu mine subiectul divergenței și asta în prezența lui Liviu, într-una din vizitele mele de sfârșit de săptămână. Eram în bucătărie, fumuoaarul obișnuiților casei și locul plimbărilor de pauză ale lui Liviu, care nu participa niciodată la discuțiile noastre; mă considera un oaspete exclusiv al Ioanei și cele mai adeseori schimbam doar un salut, căci el deschidea ușa; la plecare mă conducea Ioana, așa că nu ne mai vedeam. A fost un mic șoc pentru mine abordarea subiectului relațiilor lor, în general tabu, cât și faptul că Ioana încerca în chip vizibil să determine, să provoace o replică a lui Liviu sau poate doar o susținere din partea mea. Nu s-a întâmplat nici una, nici alta. Liviu n-a dat vreun semn că ar avea de gând să spună ceva și-a păstrat figura impasibilă (avea acest dar și trebuia să-i observi cu atenție privirea spre a vedea o reacție, nu ușor de descifrat), iar eu m-am ferit să avansez vreo opinie. N-am făcut-o niciodată, din convingerea adânc înrădăcinată că există locuri unde accesul străinilor este interzis și nicio invitație nu anulează interdicția. Pe de altă parte, cred că boala Ioanei ajunsese săcâitoare pentru Liviu și că i se părea că ea se complăce în această stare și nu face destule eforturi pentru a și-o ameliora. Acesta trebuie să fi fost motivul pentru care ostilitatea lui față de familia Ioanei a crescut, după cum s-au înmulțit reproșurile (probabil necruțătoare) când surprindea micile trucuri prin care Ioana încerca să comunice cu mama ei evitându-l. Asta însemna însă participarea la numeroase probleme cărora neajutorata tanti Elvira (așa-i spuneam eu) trebuia să le facă față după moartea celui de-al doilea soț și divorțul fiului, cu alte cuvinte o povară pe umerii Ioanei și cine știe ce alte intenții de participare a ei la găsirea unor soluții. Așa-mi explic scena de dispută între cei doi, surprinsă involuntar de o colegă de catedră la o oră foarte matinală. Mi-a vorbit despre ceartă (așa o calificase, după tonul înalt și aspru), la câțiva ani după dispariția Ioanei; poate e prea mult să spun că am ghicit o satisfacție în constatarea despre caracterul îndoielnic al armoniei cuplului, mai mult o aparență decât o realitate, însă o tușă de răutate n-a lipsit. De prisos să spun că îl viza pe Liviu. Și chiar în vreme ce scriu, mi-a răsarit în minte o remarcă plină de amărăciune a Ioanei referitoare la neputința ei de a-și ajuta mama în găsirea unei locuințe; în vila doctorului Vintilă se instalase familia fiului lui și, deși nimeni nu-i contestase dreptul de a locui în continuare acolo, tanti Elvira se simțea ca o intrusă, a cărei plecare era de așteptat și așteptată. Nu cred că Ioana să-i fi spus deschis lui Liviu că ar putea participa la soluționarea problemei; mai curând socot că el s-a exprimat dintru început și fără echivoc asupra responsabilității soacrei sale pentru dificultățile pe care (avansează ideea) personal le considera mai curând mofturi sau, oricum, tolerabile.

Cel puțin în ceea ce privește slăbiciunea mamei ei în a face față provocărilor vieții, Ioana era întru totul de acord cu Liviu. Era însă departe de a-i împărtăși severitatea și, cu dragă inimă, ar fi preluat asupra ei poverile. Se enerva, firește, de câte ori mama ei lua decizii păguboase și se lăsa jumulită de oricine avea o astfel de intenție, de la nepoata ei, la meșterii chemați spre a drege câte ceva. Avea însă o indulgență tandră, aproape maternă, pentru ea. Era ca și când, de când dispăruse mama mare și se născuse un gol de autoritate în familie, Ioana ar fi împrumutat privirea tatălui ei, reflectată în numele de alint cu care i se adresa cândva, Mărgeluș. Deși n-a făcut niciodată niciun soi de comentariu asupra deciziei mamei sale de a ieși din starea de văduvie, cred că Ioana n-a considerat niciodată durata foarte lungă a acestei stări drept o urmare a fidelității față de profesor, ci o urmare a convingerii nestrămutate, nici măcar exprimate - căci avea statutul de axiomă - a bunicii, a mamei mari, că pentru copii un tată vitreg este neavenit. De altfel, a doua căsătorie a

Elvirei a avut loc numai după ce și Daniel, al doilea născut, a terminat Conservatorul. Fusese o perioadă dificilă pentru ea cea în care se trezise singură, cu doi copii mari, asupra cărora trebuia să vegheze, să-și asume responsabilitatea de cap de familie, și asta fiindcă, înțelesese și acceptase Ioana, cea mai adâncă nevoie a mamei a fost întotdeauna aceea de a fi protejată, ocrotită.

Am rămas cu impresia că Liviu nu-i iertase niciodată soacrei sale împotrivirea la căsătorie sa cu Ioana, că nu-l considerase destul de bun pentru ea, ci, așa cum mi-a spus odată, doar o manta de vreme rea. Pe la sfârșitul anului IV, o ceruse pe Ioana de soție și Elvira se opusese nu atât ideii în sine, cel puțin formal, ci oportunității unei căsătorii în acel moment, când amândoi erau încă studenți. A fost așadar nu un refuz, ci o amânare. Parțial cel puțin, am asistat la discuția pe care tocmai sosirea mea a întrerupt-o. Pe atunci se alesese oarecum un program, posibil fiindcă exista o anumită regularitate a vizitelor, și evitam zilele în care știam că Liviu e acolo. De aceea am fost foarte mirată, când, intrând în camera Ioanei, l-am găsit acolo și nu numai pe el, ci și pe tanti Elvira. Ioana era întinsă pe canapea, cam ca de obicei, iar Liviu și tanti Elvira în picioare, vizibil antrenați într-o discuție, doar ei, pe care prezența mea a întrerupt-o. Aș spune că Liviu era în ofensivă, avea ceva imperios în atitudine, în vreme ce Elvira avea un zâmbet binevoitor, de om matur în fața unui copil. Părea foarte sigură pe ea, aș zice, pe poziția ei, din care, era lîmpede, nimic nu o putea clinti. N-am bănuțit nicio clipă subiectul disputei; nici nu aveam cum, fiindcă despre o căsătorie nu se discută oarecum în pripă, pe nepregătite, iar faptul că cei doi stăteau în picioare - tanti Elvira chiar lângă ușă, rezemată cu spatele de sofa de teracotă - lăsa să se înțeleagă că e mai curând o discuție ad-hoc. Tanti Elvira a plecat cea dintâi la puțină vreme, câteva minute, destinsă și zâmbitoare, cu aerul că pentru ea discuția era oricum încheiată. Nici Liviu n-a mai stat mult, având însă pe față, de obicei impasibilă, ca o boare de îndârjire. Ioana n-a adus vorba despre subiectul disputei (nu aveam nicio îndoială) și mult mai târziu, nici nu știu cu ce ocazie, l-am aflat. În sinea mea m-am gândit atunci că era vorba despre vreun proiect de vacanță sau cam așa ceva. Însă chiar și așa, am făcut pentru mine însămi observația că Ioana nu participa la discuție și n-ai fi putut bănuții că e de o parte sau alta; îmi lăsase impresia că e neutră. Și cred

că așa și era, așa a perceput-o și Liviu; ba s-ar putea să fi văzut în pasivitatea ei un acord tacit cu mama.

Îl considerase Elvira vreodată pe Liviu „manta de vreme rea”? Cred că numai cu aproximație se poate accepta formula, în măsura în care mama spera că se va ivi un pretendent mai potrivit, după standardele ei, ceea ce ar fi însemnat un bărbat ceva mai în vârstă, cu o carieră deja consolidată, care să-i ofere Ioanei protecția de care ea însăși beneficiase prin căsătorie. Nu că s-ar fi îndoit de capacitatea lui Liviu de a se afirma, asta ținea însă de viitor, cu toate dificultățile și incertitudinile pe care le presupune. În plus, cei patru ani de prietenie a celor doi numai lini nu fuseseră, ci foarte agitați, cu perioade de despărțire, cu destulă suferință (Elvira o vedea numai pe a Ioanei). Privită în ansamblu, din perspectiva ei, una cu vechi tradiții persistând și azi, în fond, categoric Liviu nu părea candidatul ideal la mâna fiicei ei, chiar dacă nu se pun la socoteală șoaptele insidioase cu privire la caracterul interesat al preferinței lui Liviu pentru fiica profesorului Popovici. Am constatat cu amară uimire că această părere a persistat, iar respingerea ei categorică a fost taxată drept o naivitate înduioșătoare. Cel puțin în această privință socot că cei care l-au cunoscut pe Liviu în calitate de profesor îmi dau dreptate întru totul, inclusiv în ceea ce privește uimirea că o astfel de opinie s-a putut naște.

Înăsprirea tonului în ceea ce privește implicarea Ioanei în problemele alor ei, refuzul categoric de a empatiza cu ei erau motivate, cel puțin la suprafață, de grija pentru starea de sănătate a Ioanei. Sunt însă tentată să cred că această grijă suferise mutații și mi-e greu să spun în ce măsură Liviu era conștient cu adevărat de complexa lui transformare lăuntrică.

La o întâlnire aniversară recentă a anului nostru, o fostă colegă de grupă brașoveancă mi-a istorisit un episod pe care-l socot semnificativ. Aflată la Brașov pentru o inspecție pentru gradul I și găzduită de această colegă, Ioana și-a prelungit șederea cu o zi spre a hoinări pe străzile vechi ale orașului, profitând și de vremea deosebit de frumoasă. A fost o zi pe care a trăit-o cu încântare, m-a asigurat colega mea, însă în telefonul de după încheierea inspecției, Ioana i-a spus lui Liviu că n-a găsit bilet de tren mai repede, motivându-și în felul acesta amânarea întoarcerii. Înclin deci să cred că după atâția ani de constrângeri și servituți, de limitare a posibilităților de mișcare provocate de o boală care nu ceda, Liviu ajunsese la exasperare; nicio mirare că bolnava tindea să se substituie bolii, era acolo, la îndemână pentru răbufnirile încordării, cu o atitudine înțelegător prevenitoare, tocmai aceea care, printr-un efect pervers, e provocatoare.

#

Privesc cu sentimente amestecate numărul mare de pagini ce s-a strâns, într-un răstimp, e drept, lung, prea lung. Sunt conștientă că, dat fiind „cuvântul din poveste/Înainte mult mai este” - după vorba basmului (bizar pomenit în contextul acestor șiruri ce n-au nimic comun cu epica lui pură) – voi fi nevoită să-l segmentez. Și, dacă vreau să-l termin, cu tot scepticismul meu cu privire la interesul virtualului cititor pentru persoana mea, va trebui să-mi îngădui pragurile de jurnal, imixtiunea timpului acestei zăbavnice redactări, fără de care anchiloza, tăcerea gândului mă paralizează zile întregi. La urma-urmelor, cititorul, dacă va fi vreunul, le poate sări și am împăcat astfel și capra și varza.

Firese ar fi să așez moartea Ioanei ca ultim eveniment al acestei prime părți, însă nu voi face astfel, fiindcă în ultimul an de viață al Ioanei, tulburatul 1990, s-au întâmplat prea multe. A fost pentru toți un an haotic și trepidant și va trebui să-mi adun puterile și să pun surdina tristeții care mă copleșește de fiecare dată când mă gândesc la ironia neomenească a sorții care nu i-a îngăduit Ioanei să țină primul ei curs Eminescu în calitate de profesor universitar, să deschidă solemn noul an universitar în funcția pe care tatăl ei o avusese și pe care de mult o meritase.

ELENA NEAGOE

La ora albă

**La ora unu fără-un gram,
Erai columbă, eram ram;**

**La ora două fără-un strop,
Erai alee, eram plop;**

**La ora trei fără-un piper,
Erai fereastră, eram cer;**

**La ora patru fără-un bumb,
Erai dogoare, eram plumb;**

**La ora cinci fără-un suspin,
Erai mireasmă, eram crin;**

**La ora șase fără-un scai,
Erai fântână, eram rai;**

**La ora șapte fără-un fulg,
Erai ofrandă, eram rug;**

**La ora opt fără-un stârlci,
Erai mânie, eram bici;**

**La ora nouă fără-un fir,
Erai zmecea, eram zefir;**

**La ora zece fără-un nod,
Erai livadă, eram rod;**

**La ora un'ș'pe fără-un ban,
Erai ninsoare, eram han.**

**Și-apoi la zero și-un trifoi,
Erai stupină, eram roi.**

**Și iar și iarăși tot așa,
Și tu ceva și eu ceva,**

**Aflam la ora albă fix,
Cât frig e-n y,cât în x !**

ION ROȘIORU

Asterisc

MERITOCRAȚIA

Maestrul Corneliu Leu face parte din spița intelectualilor de viță veche, care nu se adaptează unui sistem anume, pentru a-și susține opera și mai ales, pentru a lăsa senzația că viața unui intelectual pur-sânge ar trebui să fie trăită în turnul de fildeș.

Ajuns la vârsta de aur a creatorului, deși domnia sa susține că ... a atins după un calendar al biologicului, vârsta care se potrivește cu luna Decembrie, - scriitorul nu abandonează masa de scris, nici cetatea și este mai atent la detalii decât oricând.

În vreme ce majoritatea intelectualității române, care a mai rămas pe meterezele Patriei, - bieți străjeri ca de operetă, înclinându-se dincotro bate vântul politicii, maestrul Corneliu Leu își continuă lucrarea dinlăuntrul Cetății, din Agoră. Promotor al culturii naționale contemporane, unic în felul său, implicat în editarea revistelor, clasice și electornice, de tiraj dar mai ales, de esență naționalistă de un bun simț impecabil, - fără să fluture lozinci și fără să facă valuri cu vorbe fără acoperire, scriitorul își face meseria de credință: scrie ceea ce simte!

În urmă cu ceva timp, a lansat o seamă de materiale care, împreună, ar fi trebuit să constituie acel manifest potrivit pentru a trezi din somnolență, resemnare și să scoată din consumisul de duzină, eșantionul de intelectuali care a mai rămas încă fidel națiunii, societății așa cum este ea azi, debusolată, degradată ca un preș bătut de vânt din toate punctele de vedere și...puncte cardinale.

DESPRE MERITOCRAȚIE nu este doar o sintagmă care atrage atenția asupra unui punct nevralgic care, o dată resuscitat, încă ar mai putea scoate România din criza morală, economică... Este un concept complex sugerat mai întâi, apoi dezvoltat cu acuratețe de un Om care întrunește în esența sa de scriitor român valențe ce le-ar putea părea unor, incompatibile pentru a funcționa, fuziona perfect într-o singură viață de om.

Meritocrația nu este napărat diametral opusă democrației, nu este un ciur și un dârmon care să cearnă grâul de neghină într-o secundă. Meritocrația se construiește, și prin sistemul politic, dar mai ales prin starea de conștiință a individului ce conștientizează că este doar o monadă din angrenajul ce va susține sistemul, unul mai bun, către care tinde.

De ce oare, o celebritate în materie de cultură, așa cum este maestrul Corneliu Leu, un om care a depășit demult zona frustrărilor de tot felul, un intelectual împlinit indiferent de sistemul politic în care a trăit, - și a trăit frumos, pragmatic dar ceea ce este esențial fără a face compromisuri de care să se rușineze mai apoi, un astfel de om nu își găsește liniștea, împăcarea cu el însuși și mai ales concordia cu un „rest” din lumea contemporană?? Mă întreb retoric desigur, pentru că, știind eferevescența cu care își trăiește fiecare zi din viață, intelectual vorbind, - nu mi se pare că acest exponent clar al elitei culturale

române, ar putea sluji deodată la mai mulți stăpâni. Țara îi este una singură mamă și Corneliu Leu și-a câștigat dreptul să vorbească în numele ei, despre un Viitor mai bun care se poate realiza doar prin meritul fiecărui individ, printr-o competiție a creierelor.

Au fost perioade, ani chiar, în care maestrul Corneliu Leu părea să vorbească în deșert.

Intelectualul român, căruia i se adresa, era prea așezat confortabil în funcții publice, ori prea umilit de un sistem care îl trata la „grămadă”, fără să-i caute cineva acea fațetă de diamant care îl face să strălucească la singular.

Un Profet Bătrân - și spun Bătrân cu venerație și nu pentru a marca o vârstă care ține de biologic, de cronologia care ne duce adesea în derizoriu, - din păcate, aruncând idei și concepte de o rarismă înțelepciune și potență creativă, la coșul de gunoi, doar pentru că autorii acestora au trecut cu ceva mai departe de jumătatea vieții.

Și iată că, ceea ce percepea cu antenele-i sale de viitorolog, Corneliu Leu, ca fiind inevitabil, dacă nu se intervine prin MERITOCRAȚIE, s-a și întâmplat, mai repede decât ne așteptam, și nu doar în România. Recesiunea a mușcat!

Lumea întreagă pare a fi condusă azi de inși ce nu au dovedit nimic important prin ei înșiși, diletanți în materie, dar care au puterea diabolică de-a da nuanțe roz-bombon acolo unde coaja pământului e deja crapă la propriu. Și... un popor-de-furnici care să-i susțină prin așa zisa decorație, se găsește sub soare.

Pentru ceea ce pledează de la o vreme bună încoace, maestrul Corneliu Leu, (și) în lucrare sa intitulată sugestiv Despre Meritocrație, - nu este un miraj, nu este nicio extravaganță, mai degrabă poate fi luat ca un act de curaj pe care să-l perpetuăm din Om în Om, de la o instituție la alta, dar mai presus de toate, este la prezent : un semnal că funia disperării naționale se strânge, iar Meritocrația este singura realitate, valabilă în toate timpurile istorice, - care restaurată corect, ar mai putea încă să ne readucă pe linia de plutire.

Dacă un Bătrân Scriitor nu poate dormi liniștit, cu capul cu coroana-i de păr alb așezat pe perna cărților pe care le-a scris, cum pot dormi azi, tinerii României? Fermentul viitorului este în ei și, ca păstrăvii care urcă împotriva șuvoiului, către izvoare, ei, tinerii intelectuali români s-ar cădea sa prindă curaj, să-și recunoască rădăcinile, apoi, să inițieze un Cod al Onoarei Naționale.

Meritocrația!

Ceea ce a făcut și face maestrul Corneliu Leu este împlinirea unei datorii de onoare. Dar câți dintre noi îi vom merge, împotriva valului, umăr la umăr? Invocăm destinul moartă și ronțăm pop corn în fața televizoarelor, - tot programe de spălat creierele.

MELANIA CUC

Vecinătăți de-a dreptul familiare

Doamna asistentă Iana mi-a telefonat... mă plânseam gazdei, cu ocazia unei reuniuni stradale a numerelor cu soțul la doctorul Perianu, că resimțeam... o oarecare indispoziție, un handicap... niște perifraxe ce nu-și aveau locul între cunoștințe vechi, că doar ne mai făcusem mici servicii... reciproc... dar, cu paharul în mână și ceva la bord, nu mergea de-a dreptul. Știți, colegii de breaslă îi spuneau, desigur, pe la spate, *Perianus*... sunt solidari în colegiile profesionale, cu intrușii, dar când vine vorba de asigurați... taie în carne vie, scuzați!

Pe scurt, doamna mi-a comunicat că domnul doctor are o fereastră în consultații, n-ar strica să vin și să profit... de vecinătate, relațiile personale... mai ales fiind vorba de ceva delicat... zicea ea prin deducție, că doar nu formulasem nimic precis... cred, la zaiafetul cu pricina.

Într-adevăr, în vila amenajată la parter ca o veritabilă clinică, era liniște, mă rog, nicio mișcare... gazonul părea neatins.

Doamna Iana era la recepție... și m-a condus în cabinetul de consultații numărul 3, cel dincolo de coridor, unde consulta doctorul Perianu cazurile de familie.

– Poți să te dezbraci, mi-a zis. Hai, degajează toată partea inferioară și întinde-te pe pat!

Cunoașteți cum e la medic... cu neîndemânare, nu vezi pe unde să-ți pui lucrurile, te întrebi cât ești de curat... nu știi ce urmează... stare crispată, chiar dacă am conversat nițel între timp – vreme frumoasă, ai noștri – bine...

Doamna Iana s-a așezat în coasta mea și, echipată cu o mânășă cauciucată, a început să exploreze presupusa zonă încriminată... accentua puncte necunoscute, vorbind ca pentru sine: *strict profesional... investigații preliminare...*

Combinăția asta de atingeri ale unei vechi cunoștințe, atmosfera intimă a cabinetului, cine știe... a provocat indezirabilul.

– Ah – ah, a zis doamna asistentă, nu-i rău pentru un pacient, chiar o erecție avem aici!

– Făceam sport, pe vremuri, am îngăimat.

– Arată bine, cred că am s-o chem pe Silvia.

Și, nici una, nici două, scoate mobilul: *Silvia, treci puțin pe la mine, am un caz interesant!*

Cinci minute n-a durat să apară... s-a orientat la țanc fata... determinată... avea maxilarul inferior proeminent, poate așa se vedea de jos... vorbea și vedeam un clește... decis.

– Se susține, a spus Silvia, ajutând-o pe doamna Iana să deruleze un prezervativ.

S-a săltat pe pat, îngenunchiată cu spatele la mine, a suflecat puțin halatul mov și... s-a așezat... aterizare de expertă, am simțit doar o vibrație scurtă, parcă electrică și erupția... de necrezut!

– Gata, poți să mergi la baie, mi-a comunicat doamna Iana, intră aici, nu te grăbi, noi ne retragem la o cafea.

Când am ieșit din baie, vorba vine, abia m-am descurcat la chiuvetă, hop! doctorul Perianu instalat la birou... și eu încă despuiat...

– Așaa, ai ajuns și pe la mine, a rostit el, voios. Ia să vedem, poziționează-te aici, cu picioarele pe folie... mda, o mică iritație... lasă că-ți prescriu ceva cu gratuități... ca între vecini. Vezi, plătește o consultație la asistenta mea, să fii cu hârtiile în regulă... Frumoasă zi, nu găsești? Ai apucat să guști din fazanul de la familia Troscoț? Delicios! Păcat că socializăm în reprize.

Am plătit ce era de plătit, în definitiv, nici nu poți prețui sănătatea, e ceva relativ. Afară, chiar am realizat că avea dreptate doctorul: o zi senină, case cu soț și fără soț cât vezi cu ochii.

MARIAN DRUMUR

GLISANDO

acestei sâmbete i-am visat
uneori

fuga sfâșietoare
acel glisando
periferic înspre

unde

ce nu se lasă pipăit
de mă ademenește balastul cifrei
6 o țintă cu edificiul geometric
neîmplinit
pur și simplu
un neglijeu de esența apei
lucrătoare
din jurul pietrei speră nejustificat
să rămână hotar
și astfe aflu furat de impresii că
însușirile jocului
n-au realitate
dincolo de parfumul persistent
al formelor impalpabile
absorbite de cerc

ARTICULAȚIE

între bastionul cetății și intrarea
oituz seara s-a ticăloșit
într-un tandem al cailor putere
întunericul

pândește fâșia de lume
supusă motoarelor în 4 timpi

pe sensul giratoriu
arteziana tușește cenușie de pare că
ochiul ei glisant inspiră din
amintiri

sensul roții
pribegind prin secunde
puse pe tapet
îngână cercul orologiului din turla
ruginită în Dom

cu gândul pe accelerație iau fumul unui
camion fără euro 4
și ascult viforul unui claxon
când nu mă încadrez
prin omățul de capete traversează
un limbaj mohorât
al perpendicularei cronometrate
în banda dreaptă

ION SCOROBETE

Fascinația schaltinienei

Schaltiniena este una din cele peste 60 de poeme cu formă fixă. Numele ei derivă de la cel al poetului **Raymond Schaltin**, prin adăugarea sufixului *...ien* la feminin, adică *ienne*. Acest poet al veacului al XX-lea a pornit de la strofa de 10 versuri (*dizain*) cultivată de **Emmanuel Lochac** (1886-1956) și a creat ceea ce e cunoscut astăzi sub numele de schaltinienă. În 1955 el a publicat o culegere de versuri intitulată **Les schaltiniennes**. Specia propusă, un fel de sonet căruia i-ar lipsi primul catren, și-a găsit numeroși adepți, unii permițându-și să-i aducă ameliorări formale, așa cum s-a întâmplat și în cazul altor poeme cu formă fixă, inovațiile dovedindu-se mai mult sau mai puțin inspirate, constituind însă, în chip cert, o probă a vitalității speciei ce îmbie la virtuozitate artizanală. Din bogata producție de schaltiniene franceze vă propunem, în straițe românești, un mic grupaj de poeme menit să diversifice peisajul poetic în care versificația liberă este tot mai preponderentă și, inevitabil, tot mai monotona. Nu-i obligatoriu să aderăm fanatic la prejudecata că versul de factură clasică ar distruge automat și inevitabil, dintr-un exces de buiestrare ritmică și constrictivă, poezia. De ce, în fond, nu s-ar potența reciproc?

Raymond Schaltin

Schaltinienă

Am alergat în patru vînturi, în briza dulce am vibrat.
Pe plaja de argint șiragul de pași l-am împlântat hoțeste.
Prin spuma lîn rostogolită și-n valul ce dezmeticește
Am înotat din zori în seară sub soarele în clocot dat.

Se înălțau din tamarișcă-n rafale răsete voioase.
O față roșie-n grozame schița un dans împurpurat
Pe-o arie aridă unde grâul cules și-l vânturase.

Coboară seara și nisipul, brâu insulei, se pustnicește.
Valul, neîncetând o clipă să strige iarna, răgușește.

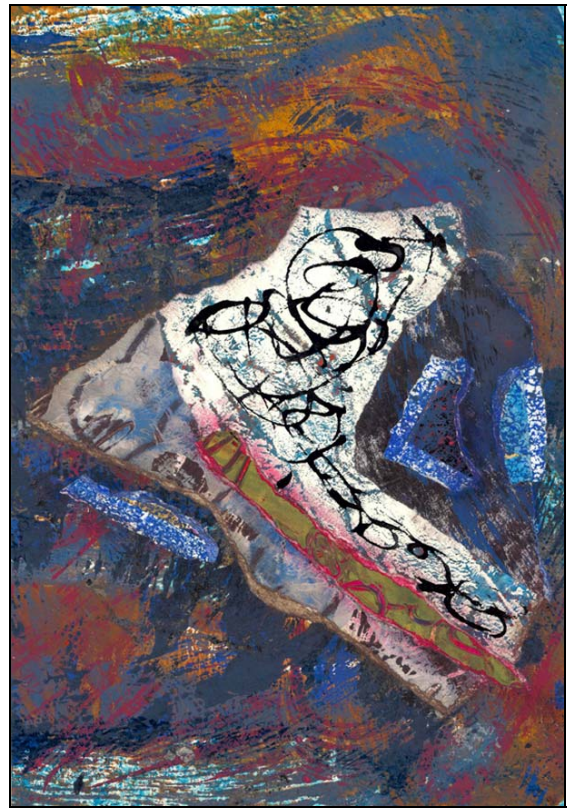
Sterile-s țipetele toate de cormoranul mare scoase.

Jc.Blondel

Pe stâncile tale

Pe creasta stâncilor abrupte bătrânul far se profilează
Menit să lumineze drumul copiilor bretoni ce-acasă
Se-ntorc în toiul nopții dintr-o campanie anevoioasă
Printre brizanți pe care vântul la pândă parcă îi postează.

Nu doar șenalul îl deschide ci dă și replica tăioasă
Momentelor în care-n fața-i oceanul mâniaș turbează,

Lupii de mare arogându-și o-ntoarcere spectaculoasă.

Lumina-i astfel rotitoare ițindu-se mereu din ceață
Aprinde în orice privire încrederea deplină-n viață.

Lumina ta fără pereche neîncetat miraculoasă.

Pierre Michel

Farul din Chassiron

Îndrăgesc momentu-n care coasta mării se-aurește
Sub un soare ce pe boltă se ridică glorios
Trandafir ce prin văpaia-i se impune curajos
Cu nebuna-i redingotă tot ținutul se gătește.

Sunt uimit:în preajmă totu-i hărăuire de culori,
Păsărelele,oceanul,vântul ce se zbenguiește
Par ciudatul bal la care vin duioasele candori.

Cine nu-i atins de vraja farului din Chassiron,
E natura nesfârșită? E-un altoi cât un creion?

Ori eu veșnic la cheremul schimbătorilor fiori?

Sylvie Freytag

Nesfârșită mahnire

Cât îmi lipsești! Atâta nevoie am de tine!
Această existență se cade s-o trăiesc?
Eu vieții mele goale un sens nu-i mai găsesc,
Tăcerea-ți absolută se prăvălește-n mine.

Neîncetat te caut pe zeci de căi, avan.
Dorul de tine numai în insomnii mă ține.
Nimic nu-s fără tine și nu-mi găsesc alean.

Forța de viață-mi este privirea-ți zâmbitoare
Și orice mângâiere și răs ori sărutare.

Însă de-s obosită e că te-aștept în van!

Stellamaris

Măine furtuna

Măine, deja sunt semne, va fi furtună mare;
Sufletul meu așteaptă această sărbătoare!
Se pregătește vântul să urle pe-ntrecute;
Simt inima-mi cum volte ar vrea să execute!

Petrelul mă invită la acest dans pe care
Îl afluieste viața spre noi și-i dă amploare!
Simt inima-mi cum volte ar vrea să execute!

Oceanu-i tot un freamăt și valul e voinic;
Îmi fuge oboseala și liber mă ridic!

Simt inima-mi cum volte ar vrea să execute!

Miraj

Conturu-acestui mamelon
Marin și flu ca un miraj
Visării tainic apanaj
Țâșnit din vechiul Avalon,

Ce-mbie umbra radioasă
Și-acest suspin de violon;
Această muzică duioasă

Sunt sigur că de-aici provine,
Dar nu-nțeleg ce mă reține!

Mi-e inima aventuroasă!

Februarie

Imperceptibil ziua crește
Chiar dacă frigul se menține.
Iarna de drum se pregătește:
Imperceptibil ziua crește!

Veți spune că-s de tot puține
Aceste clipe. Foarte bine!
Imperceptibil ziua crește!

Coroborând nimicuri fine
Conclud că primăvara vine:

Imperceptibil ziua crește!

Drumul

Drumul fir fără sfârșit
Să-l disting până în zare
Nu pot căci un dâmb apare
Altfel m-ar fi plictisit.

El nu pregetă o clipă
Să se piardă-n depărtare
Când agale când în pripă.

Ce scop are? Îl ignor,
Dar pe el sunt călător

Cu dorințe arzătoare!

Trezirea pădurii

Zânele, când iarna-i gata, prind din nou să se arate.
Poalele pădurii-agale să-nverzească s-au pornit.
Mugurul, chiar de plesnește, stă o vreme aiurit.
Soarele-i orbește porii și pupilele-nsetate.

Arborii sunt goi și scoarța lor păstrează noaptea-n ea.
Anotimpul ce rezistă, vai, cu ei s-a tot fâlit.
Dacă toate stau întocmai unde e speranța mea?

O, răbdare, dragi prieteni! O dryadă minunată
Riscul să se-nece-n brumă nu-l percepe niciodată;

Dar, a te grăbi nu-nseamnă oare și a decădea?

Etrava mai apoi

Tronsonul înainte, etrava mai apoi...
Două bucăți de navă se reîntorc din mare;
Stropii de ploaie-s semne amare de-ntrebare:

Ori urlă-o vrăjitoare ori vântul e în toi?

Nu iese nicio navă pe-un timp cum cel de-acum,
Dar, totuși, ei se pare că și-au văzut de drum:
Tronsonul înainte, etrava mai apoi...

Doar două remorchere umile vrând să-i facă
În ciudă fricii vasul continuă să-l tragă.

Tronsonul înainte, etrava mai apoi...

Prezentare și traducere de
ION ROȘIORU

Un român în India (III)

file de jurnal -
noiembrie-decembrie 2009

Se spune că față de India nu poți avea sentimente neutre. Ori iubești țara aceasta cu tot ceea ce îți oferă ea, ori o detești integral, cu toate incongruențele și ipocriziile ei. Personal, nu cred

că poți iubi o țară, oricare ar fi aceasta, pentru simplul motiv că sentimentul în discuție nu e făcut pentru a fi resimțit față de entități abstracte și eterogene. Dacă însă ar fi să accept această aproape sentință, doar de dragul discuției, nu văd ce ar fi de iubit într-o țară în care până și cel mai mic gest se transformă într-o luptă surdă cu un sistem excesiv birocratic și, mai ales, excesiv corupt.

Familiarizat cât de cât cu aerul și oamenii Indiei, realizez că trei lucruri îmi sunt imediat necesare. În ordine, un cont bancar în care urmează a-mi fi virat salariul, un telefon cu o cartelă prepaid și o conexiune la internet. Contul sunt obligat să îl deschid la National Bank of India și, mai mult decât atât, mi se transmite că trebuie să aleg obligatoriu sediul din apropierea Universității. Oricare altul e inutil, deși e vorba de aceeași bancă. Mă prezint în fața funcționarilor. Mi se pun în brațe patru-cinci formulare voluminoase. Ajung acasă și sunt complet bulversat. Nu știu cum să le completez. Am în față multiple tipuri de conturi și carduri între care trebuie să optez. Învăț acum o altă lecție a Indiei: nimeni nu citește cu atenție formularele. Ele sunt depozitate într-un colț al biroului și acolo rămân. După două-trei drumuri la bancă pentru lămuriri, cred că totul e în ordine. Mă prezint în fața funcționarului cu toate formularele completate. N-am noroc. Astăzi se pare că nu e ziua în care se primesc hârtiile. Vreau să întreb ce anume activități se desfășoară astăzi la bancă. Nu apuc. India nu are timp de ironiile mele ieftine. Sunt împins într-o parte de ceilalți indieni care se îmbulzeau deja în spatele meu de minute bune. Revin într-o altă zi și în cele din urmă depun actele. Întreb dacă asta e tot. Mi se spune că nu. Contul nu e încă deschis și cardul nu a fost încă emis. „Vă anunțăm noi”. „Când?”. „Când?”, mă interesez. „Nu știm, într-o săptămână - două. Dar cel mai bine ar fi să mai treceți pe la noi din când în când”. Într-o bună zi, primesc de la bancă înștiințarea pe care o așteptam: contul este deschis. Cu scrisoarea

primită va trebui să mă prezint la bancă pentru a intra în posesia cardului.

Între timp, debutase o nouă aventură. Mi-am cumpărat un telefon mobil, numai că pentru procurarea unei cartele trebuie să completez alte formulare. Câteva fotografii de pașaport, câteva zile pierdute și o problemă care pare insurmontabilă. Compania de telefonie are nevoie de un act care să ateste adresa mea din România. Ea nu e trecută în pașaport. Conform legislației românești, la primirea unui Pașaport de Serviciu, trebuie predată Cartea de Identitate. Ea urmează a fi recuperată odată cu înapoierea pașaportului, la întoarcerea în țară. Permisul de conducere a rămas acasă, așa că nu am asupra mea niciun act care din care să reiasă adresa mea românească. Uimit și ușor enervat, încerc să înțeleg ceva din toată această poveste cu iz de Kafka sau Boris Vian. Întreb: „dar de ce aveți nevoie de adresa mea din România? Am pașaport, am un act oficial emis de Guvernul Indiei care dovedește cine sunt și ce fac aici. Apoi, nu e vorba de un abonament, ci de o cartelă prepaid, deci practic șansa de a înșela compania de telefonie este nulă”. Indianul mă privește de parcă ar fi avut brusc o revelație. În cele din urmă, totul se rezolvă. După câteva zile, sunt conectat.

În paralel, duc o altă luptă pentru internet. Băieții de la magazin mă asigură că, după ce semnez formularele (alte hârtii și, desigur, alte fotografii și copii de pe pașaport!) pot cumpăra un device, îl conectez prin usb la laptop și totul va funcționa. Am o lună internet gratis, după care îmi încarc contul lunar în funcție de cât vreau să download. Îmi pot lua laptopul în călătoriile mele și pot accesa internetul de oriunde din India. Timp de o săptămână completez formulare, aduc documente și răspund la întrebări. Cumpăr device-ul. În conectez... nimic. Sun la companie și mă întrebă unde stau. Când aud răspunsul meu, mă informează că rețeaua s-ar putea să nu funcționeze în zona în care locuiesc. „Dar am fost asigurat că funcționează în întreaga Indie. Eu stau chiar în capitală... deci?”. Niciun răspuns. După alte două săptămâni, totul e rezolvat. În aceste 14 zile mi se spune zilnic că totul se va termina cu bine. Imprudent, întreb: „dar de unde știți că se va rezolva?”. Mi se răspunde prompt: „domnule, există un Dumnezeu deasupra noastră”. Sunt stupefiat și, evident, cu nervii la pământ. În India, deci, Dumnezeu, are și atribuții legate de internet. Credeam că numai în România El are atâtea responsabilități colaterale fișei postului.

Încă nu sunt în deplină legalitate în „incredible India”.

Cei care au viză valabilă mai mult de 180 de zile trebuie să se înregistreze la FRRO. Alte formulare, alte fotografii, alte copii de pe pașaport. Mi se solicită, printre altele, și o hârtie oficială prin care angajatorul (în cazul meu, Delhi University) își asumă întreaga responsabilitate pentru conduita mea pe timpul șederii în India. Dacă se va impune, Universitatea va trebui să asigure expatrierea numelui Ovidiu Ivancu pe propria ei cheltuială.

După ce plătesc o amendă (mă înregistrasem la mai mult

de 14 zile de la intrarea în țară pentru că toate actele solicitate necesitaseră timp), iată-mă în perfectă legalitate!

Eliberat de coșmarul ciocnirii cu birocrăția indiană, merg la o serată de poezie la Ambasada Portugaliei. Este pentru prima dată când particip aici la un astfel de eveniment. Aveam să constat că manifestările culturale publice au în India un mod aparte de a se desfășura. În primul rând, indienii se manifestă zgomotos. Dacă le place o poezie, exclamă cu toții, dacă sunt plictisiți vorbesc la telefon sau între ei. Această constatare avea să fie validată în timp. La un concert de muzică clasică (Frederic Chopin) organizat de Ambasada Poloniei aveam să fiu uluit când, la final, o femeie aflată în sală, trecută de prima tinerețe, s-a ridicat și i-a cerut pianistei să interpreteze o anume bucată muzicală favorită. Eram parcă la o nuntă cu maneliști și lăutari. La același concert, un bărbat din imediata mea vecinătate, eructa de zor și a continuat să facă asta fără a-și acoperi măcar gura cu mâna într-un gest de minimă decență. Tot la Ambasada Portugaliei aveam să iau contact pentru prima dată cu ceea ce, în timp, a ajuns poate lucrul cel mai greu de suportat în India: modul lor de a mânca. Știam că indienii își folosesc mâinile, mai precis întotdeauna mâna dreaptă, de vreme ce stânga are alte scopuri (în India nu se folosește hârtia igienică). Ceea ce nu știam, însă, era incredibila rapiditate cu care oamenii aceștia îngurgitează, cu gura deschisă, scoțând diferite zgomote care nu de puține ori au avut un efect devastator asupra propriului meu apetit. Îi observasem înainte mâncând la colțuri de stradă, dar îmi imaginasem întotdeauna că lucrurile stau altfel în cazul indienilor ceva mai educați. Pentru rigoare, trebuie spus că am întâlnit și excepții.

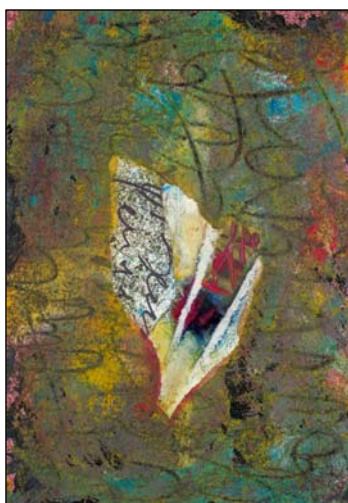
Cursurile sunt și ele prilej de nemulțumire. În primul rând din cauza lipsei punctualității, noțiune complet străină, se pare, atât profesorilor cât și studenților. Într-un an universitar nu-mi aduc aminte să fi început să predau la ora stabilită de mai mult de două-trei ori. În cele mai multe cazuri, scenariul este următorul: ajung la 7.30 la Universitate pentru cursul de la ora 8. Aștept până cel devreme la 8.15 în birou, după care șansele de a găsi pe cineva în sala de curs cresc exponențial de la minut la minut. Încerc să le vorbesc despre punctualitate, inițial înțelegător-concesiv (în definitiv, sunt într-o lume guvernată de alte reguli!) și mai apoi autoritar. După ceva vreme, pot începe să predau la zece minute după ora oficială. În primele treizeci de minute, întârziată continuă să apară cu diferite scuze. Nu prea am alternative: prezența nu este obligatorie și nu pot face altceva decât să respect un regulament pe care nu îl înțeleg.

În pauze, merg la cantină împreună cu studenții. Cantina e un spațiu destul de murdar, în spatele Facultății de Arte.

Acolo bem un ceai, un suc natural și... fumăm o țigară. Fumatul e aparent o problemă în Delhi. Oficial, nu se poate fuma în spațiile publice sau în zona campusului. Pentru că regula e atât de absurdă și impusă oarecum peste noapte, nimeni nu o prea respectă. Cu toate acestea, din când în când, o studentă grațioasă ori un indian între

doouă vârste te privesc acuzator, deși fumezi la mai bine de 10 metri de ei. E uluitor cum o lege apărută din senin se bucură de sprijinul unui număr important de cetățeni care își închipuie că astfel se poate lupta împotriva poluării. E și o serioasă doză de ipocrizie aici. Aceeași studentă alergică la fumul de țigară ce se ridică în aer la zece metri de ea nu va avea nicio reacție văzând un bărbat urinând în fața ei, la mai puțin de zece metri. Urinatul în public pare a face parte dintr-un soi de „cultură”, în vreme ce fumatul e un viciu intolerabil. În același timp, polițiștii călare sau pe jos nu par a da nici ei vreo importanță acestei legi menită a combate poluarea (într-o țară în care, așa cum spuneam, oamenii urinează pe stradă și vacile își marchează teritoriul fără niciun fel de restricție, impregnând aerul cu arome aproape irespirabile). Aceleași tabuuri și în legătură cu alcoolul. El se vinde doar în locuri special amenajate și, oficial, hindușii nu beau. În realitate, la nunți îi vezi, oameni în toată firea, retrăgându-se în colțuri întunecate cu sticlele de whisky în mână și cu pachetele de țigări în buzunar. La o recepție oficială organizată de Ambasada României de 1 Decembrie, am văzut politicieni indieni de prim rang scufundați serios în aburii alcoolului. După o vreme, paharele scăpau din mână, declarațiile deveneau tranșante și emoționante. De la aceeași recepție m-am întors în

mașina unui fost membru al Parlamentului, V.J. Deși nu mai era decât un lider al partidului de opoziție, omul avea la dispoziție un șofer și un jeep alb pe care flutura mândru nevoie mare drapelul Indiei. În drum spre metrou, V.J. îmi spune că nu înțelege de ce indienii obțin așa de greu viza pentru Europa. Îmi spune că a încercat să meargă în România, dar formalitățile au fost mult prea greoaie și, finalmente, a renunțat. Nu am timp să vorbesc, nu am timp să răspund. V.J. vorbește despre el însuși și deține o cantitate de orgoliu cel puțin egală cu cea de alcool consumat în cele câteva ore în curtea interioară a hotelului Claridges (unde se ținea recepția).

E decembrie deja. Ce repede trece timpul! Mă pregătesc să înfrunt prima iarnă indiană.

OVIDIU IVANCU

Vânătoare cu șoim

- tablete șotron-

Prin ochii mei speriați curg valuri de mentă strivită-n mojar de cupru coclit. Otrava asta-i ca un seu ce-mi unge pupila, tot rană verde și în care șoimul clocește unul dintre cei doi săni infertili ai pământului.

Tu ești vântul, eu... un fel de planetă copilăindu-se, o neadaptată pe cerul de unde o altă cometă frumoasă mă pleznește din bici peste față.

Din locul tău plin cu ace de siguranță, îmi zâmbești cu indiferență de infanță îmbrăcată în palton de molton și guler de hermină sălbatică.

-Va fi iarăși viscol roșu la galerie și în leagănul răstignit peste degetele organistului! Îți descriu deznodământul cu greșeli de ortografie pe o față de apă brodată cu alge bătrâne.

Lângă noi, oceanul galactic este plin cu trunchiuri din arbori-gingobiloba și delfinii ce se sinucid înghițind pahare după pahare pline cu aer.

Psst! Trece înapoi cămila prin urechile acului cu care cos note la partitura destinului..

Sunt un șef de gară cu chipiu vișiniu și hapul de nitroglicerină în buzunarului vestei de salvare.

Peste capul meu trec migratoarele cu aripi din plastic de calitate extra. În urma lor, fiul risipitor al unui timp în care până și piloții de pe messersmith-uri își fac turul de încercare pe cerul gurii spuză de afte.

Ustură prezentul prin care trecem razant ca o bisectantă dintr-un lung șir de cuvinte înfipite în tomuri de hârtie trecută prin ceară fierbinte.

Săptămânile foarte lungi și păsările cu aripile tăiate se alungă din umbra ce se ține după mine pe picioroange din duminica slăbănogului.

De altminteri, coliliu este și abisul și gloria mondială, așa cum stau stratificate întâmplările, pe sub osul frunții, în locul din care gândul meu urlă la luna, unde bocancii tăi valsează ca o pereche de miri salvați de pe titanic.

Este calmă, trândavă spuma sunetelor pe care le asmute poporul spre fosa orchestrei și muzicanții cântă marș-forțat în sala palatului cu regi și regine ce-și împart între ei firimituri de prescuri și iluzii ambalate în staniol de duzină

Un înger ambigen clatină arborele de ceai și mugurii cad fără rod pe trotuarul cu fete pierdute.

Îmi șterg pe furiș lentila ochelarilor și mă mint că te văd din nou frumos și deștept pe sub masca ce mușcă din carnea ta vegetală.

Miriștea de dimineață e invadată de viruși și de lăcustele ce clănțnesc intensiv oxigenul căzut în genunchi între bărbat și femeie.

Eu trăiesc pe fugă toate evenimentele și fiecare literă scoasă din rândul societății de lux. Cântăresc pustiul între

degete iar... restu-i tăcerea încleșată-n călușul din gura ce minte cu voluptate de amantă pe timp de război.

Vorba ta bună se prelinge din suflet pe limbă ca un cheag de sânge în lapte-ndulcit.

Doamne, până și amurgul acesta-i câinesc în mahalaua cu vânătorii beți de victorie! Latră calul și călărețul, ogarul nechează, aleargă, se pierd cavalerii mesei rotunde prin crângul otrăvit cu pelin înflorit.

Nici o celulă în altă celulă nu mai are măsură sub lună și ... încă îmi repeți că sunt sentimentală, așa... ca un cioclu care altoiește măcieși în gardul cimitirului cu animale sălbatice?

Sunt o literă moartă!

Fac constatarea cu indiferență de perceptor fără simbrie și merg mai departe, printre imaginile decupate cu foarfecele mare, de croitorie.

De ieri, în atelierul de manufactură s-au stins felinarele.

Vremuiește vremea în butoiul cu mierea albinelor din asia mică.

Sălbatic este și dansul de nuntă și mătcile nu știu mai nimic din somnul în care zace războinicul ca într-o cămașă de zale zornăitoare.

În sarcofag este cald și liniște de duminică bizantină.Cine să-l mai recunoască de rege pe imberbul fără mustăți și fără nod la cravată?

Alte maladii și celule cu cinci degete la o singură mână are mapamondul prin care văduvele tinere vând castane cu miezul fierbinte lângă colosul din Rodhos, locul unde se joacă șeptică pe coșuri pline cu rodii ce fermentează alcooluri.

Nimic nu prevestește furtuna, nici crucea din tinichea și vopseluri pe care o cară zidarul pe umăr.

Curge untdelemn dulce pe osia ceasornicului ce se rotește ca un circar desupra publicului dornic de sânge. Colombina cârpește ciorapul și cântă despre un bărbat ce și-a ținut, minte ea, promisiunile.

Navigăm în derivă prin oceanul de suflete îmbuibate cu bere la halbă și miliarde de fluturi ce nu mai știu cum se fabrică mătasa din propria salivă.

La liziera cu rezervația de vânătoare în carantină, lichenii cresc ca solzii leviathanului de-a lungul șirii spinării unui domn singur.

Nu mă mai desparte de zidul plâns de ana, decât andezidul pe care ploaia scrijelește poeme. Funebre.

S-a acrit laptele-n țița caprelor negre și aerul se croștează ca un parpure aruncat peste abisul în care șoimii jonglează cu portocale solare.

O, da, nu-i nici zi, nici noapte în așternutul peste care inchiziția mea toarnă benzină ușoară!

Fetița ce-mi vindea odată chibrituri în gară, are șofer și limuzină la scară. Umblu prin orașul ce privește cu indiferență din vitrina cu bomboane fondante.

Între noi doiă stă garnitura de tren, fluier roșu, nervos și fără rost, ca un gardian de rezervă.

MELANIA CUC

Vatra veche dialog

Prof. univ. dr. Dan Dungaciu

« Ceea ce ne lipsește este un sens »:

-Anul trecut ați lansat volumul de studii sociopolitice, „Cine suntem noi?” Parafrazând acest titlu îmi permit să vă întreb : Cine sunteți dumneavoastră, D-le Dan Dungaciu?

-Sunt născut la Târgu-Mureș, plecat în 1990 la București pentru studii și stabilit acolo. În orașul natal revin însă de câte ori am ocazia, nu numai pentru că mama mea este acolo... Actualmente sunt profesor universitar la Catedra de Sociologie a Universității din București și Șeful laboratorului de Relații internaționale al Institutului de Științe Politice și Relații internaționale al Academiei Române. Am fost beneficiarul unor stagii și vizite de pregătire în afara României, am călătorit mult, în scopuri academice. În prezent, dincolo de cursurile de la facultate pe care le predau studenților și masteranzilor sau doctoratele pe care le coordonez, îmi focalizez interesul pe cercetarea spațiului răsăritean, în special R. Moldova, românii din jurul României, dar nu numai. Am publicat peste zece volume, cam 50 de studii în revistele românești și străine, sunt implicat în mai multe proiecte internaționale în Est sau în Vest.

-În volumul „Portrete și controverse” faceți o incursiune în istoria sociologiei românești. Pornind de aici doresc să vă întreb dacă există în momentul de față o școală sociologică românească?

-Greu de spus și probabil că este prea devreme să ne pronunțăm pentru asta. Premisele au existat la un moment dat... Ispita științelor sociale a fost, la început, cea a sincronizării, dar a sincronizării proaste și ineficace: sincronizarea cu subiectele occidentale, nu cu metodologiile apusene. Astfel că am asistat la un soi de abordare complet provincială a unor subiecte cu care nu aveam, riguros vorbind, prea mare legătură. Ulterior, după necesarul contact cu Apusul, pe care l-au avut câteva generații de sociologie, s-au creat premisele pentru o sincronizare bună: subiecte locale (regionale) abordate cu metodologii occidentale. Această abordare este singura care poate produce ceva benefic pentru sociologia românească. Dacă este capabilă să producă și o școală de sociologie, sau mai multe, rămâne să vedem.

-În privința elitei europene care sunt cele mai importante vârfuluri ale gândirii sociologice contemporane?

-Aici se cuvin câteva comentarii, pentru că statutul unei asemenea întrebări se modifică astăzi. În primul rând, însuși noțiunea de „vârf”, de ierarhie, este astăzi greu de acceptat, mai ales că și științele sociale au fost trecute prin acidul dur al postmodernismului care a avut ca efect și punerea în criză a oricăror ierarhii „tari”, imuabile, definitive. Postmodernismul este asociat și în domeniul

nostru cu „de-construcția”, cu critica, cu punerea în criză a oricăror ierarhii și criterii. În al doilea rând, specializarea sociologiei a devenit extrem de acută în prezent – nu înseamnă că este și întru-totul benefică – astfel că nu mai vorbim despre „Sociologie” ca în secolul al XIX-lea sau chiar secolul XX, ci de sociologii de ramură, fiecare dintre ele cu ierarhiile și vârfurile ei, mai mult sau mai puțin acceptate unanim, firește. În al treilea rând, există o mare presiune a sociologilor din afară, din „periferie” asupra celor din „centru”, care vin cu expertiza lor specifică și particulară, una la care nu are acces, de cele mai multe ori, sociologul din „centru”, adică cel din spațiul euro-atlantic. Astfel că această veritabilă „globalizare” a făcut ca „centrul” și „periferia” să devină în științele sociale tot mai greu de identificat, de aici și dificultatea de repera foarte clar care sunt „vârfurile gândirii sociologice contemporane”.

-Care este principala orientare a științelor socio-umane contemporane? Prin ce se definește contextul paradigmatic actual specific acestor științe?

-M-aș opri la una dintre provocări, îndrăznesc să spun că este cea mai acută. Am mai pomenit-o: atmosfera post-modernă care se instaurează, tacit, în Vest, dar care nu ocolește nici Estul. Atmosfera aceasta este greu de configurat cu rigoare: incapacitatea noastră de a ne clarifica astăzi perspectivele și viziunile

sugerează o stare, o atitudine, un sentiment, o atmosferă; o condiție socială. În esență, postmodernismul acesta este: o angajare existențială. Îl putem numi fie “sfârșitul certitudinilor” (Ilya Prigogine), fie “procesul Rațiunii”, fie oricum altfel. Nucleul acestei atitudini este “dezvrăjirea” certitudinilor modernității ilustrată prin incapacitatea cadrelor noastre (încă) moderne de a furniza sensuri sociale – aceasta e rădăcina și, concomitent, consecința postmodernității. Criza sensului nu este numai individuală; este socială, politică și economică. “Sentimentul postmodern” – “cadru mental” postmodern – este, din nou, rădăcina și consecința acestei stări de fapt.

Ceea ce pare că ne lipsește astăzi – și ceea ce pare că avem nevoie acum – este un *sens*, “un espace de sens”, după formula unui cercetător francez. Și el explică, în continuare, cam așa: deși toate prefacerile pe care le experimentăm zilnic pot avea, individual, semnificații, nimic nu ar indica faptul că “ele ar avea sens”, dacă prin sens înțelegem trei lucruri: fundament, unitate și țeluri finale. “Fundament” ar însemna principiul de bază de care depinde proiectul colectiv; “unitate” însemnând că “perspectivele asupra lumii” sunt colectate într-un proiect global coerent; iar “țel” sau “scop final” desemnând proiectie spre altceva considerat a fi mai bun. Am putea numi, dacă vreți, societățile marcate de acest sentiment drept *societăți fără de sens*. Consecințele sunt că dezordinile sociale, economice sau politice, deși interdependente, se înscriu din ce în ce mai greu într-un cadru explicativ comun. De aceea consideră o serie de sociologi actuali că nu pare să existe o sarcină mai mare astăzi decât de a fundamenta cele mai simple și banale

cuvinte într-o colecție de sensuri colective și stabile. Nu este sarcină mai urgentă decât reconstrucția separației simbolice care există între sfera experienței cotidiene și orizontul așteptărilor.

Putem face noi asta? Eu mă îndoiesc; sau, cel puțin, sunt mai sceptic decât autorul invocat, pentru că el pare acum, în faza “soluțiilor”, să re-cadă într-un “iluminism” facil și neputincios. Ideea însă că trăim în societăți *fără de sens* – ceea ce înseamnă, simplu spus, *contradicții între practicile noastre sociale și principiile noastre* – a devenit un item important pe agenda sociologică de la început de secol XXI. Aș spune, ca să închei răspunsul la întrebarea dumneavoastră, că asta este marea provocare a “culturii noastre sociologice”.

-Cu ce probleme se confruntă cercetătorii din domeniul sociologiei? Ce provocări a adus secolul XXI în cadrul acestui domeniu de cunoaștere și cercetare?

-Având în vedere ce spuneam mai sus, mi se pare limpede că cercetătorii din domeniul sociologiei se confruntă astăzi cu o problemă gravă. Și, probabil, că mai multe cuvinte ar trebui spuse despre consecințele acestei situații descrise anterior pentru viitorul societăților noastre și, simultan, pentru viitorul dezbaterilor din disciplinele sociale. Nu avem acum răgazul să stăruim pe larg la acest punct, dar cel puțin o sugestie merită să fie făcută: una dintre cele mai importante urmări ale acestei “stări mentale” de la început de secol poate fi o consistență *resurecție religioasă*. Religia va fi probabil unul dintre “răspunsurile” cele mai importante la lumea nesigură și deprivată de sens, pentru că religia rămâne “furnizorul” crucial de semnificații și soluții existențiale. Nu e de aceea neverosimil să ne așteptăm în viitor la o reîntoarcere cu fața spre Dumnezeu și la abandonarea pseudo-religiilor și pseudo-zeițăților care au populat mentalul modern atâtea veacuri. Aceasta este explicația pentru – aparentul – paradox că un trend mai degrabă secular (sau chiar ateist) – cel postmodern – merge în paralel cu o *resurecție religioasă*. Consecința este că mișcările spirituale și religioase trebuie să își capete un loc din ce în ce mai însemnat pe agenda sociologiei; acestea pot oferi un cadru spiritual sau un *sens* într-o lume din ce în ce mai văduvită de așa ceva. În bine sau rău...

Aș conchide astfel răspunsul la întrebarea dumneavoastră legată de provocările secolului XXI: Ne aflăm acum la începutul unui nou veac. Nevoia de a ne proiecta în viitor nu a fost probabil niciodată atât de puternică, deși parcă nu am fost nicicând mai dezarmați sau mai puțin pregătiți la nivel conceptual pentru a întui acest viitor. O criză care este astăzi mai mult decât teoretică pare să marcheze profund societățile noastre. După cum am încercat să arătăm aici, o largă prăpastie între practicile noastre sociale și principiile noastre se cascadează progresiv. Pare că trăim astăzi în *societăți fără de sens*, sau, mai bine, într-o *criză globală a sensului*. Asta înseamnă, în definitiv, la nivel social, sfârșitul certitudinilor. Ce putem spera? Poate nu mult. Dar cel

puțin că acest “sfârșit al certitudinilor” nu va fi și începutul confuziilor. Cel puțin pentru sociologi...

-Aveți o relație specială cu Republica Moldova. Ați scris studii, cărți de specialitate și ați acordat interviuri pe acest subiect. Când s-a format și cum s-a consolidat acest interes?

- În timp... Am fost în R. Moldova, am predat cursuri pe această temă, am fost și sunt implicat în proiecte internaționale pe această temă. Am publicat două volume despre R. Moldova, primul „Moldova ante portas” (Tritonic, 2005), al doilea „Cine suntem noi? Cronici de la Est de Vest” (Cartier, 2009). Am avut și satisfacții însemnate. Sunt laureat al premiului de stat „Meritul de Onoare” al R. Moldova, decernat la 29 decembrie 2009 de către președintele Republicii Moldova, Mihai Ghimpu; am fost desemnat „Autorul anului în R. Moldova - 2006”, premiul acordat de Postul de Radio Vocea Basarabiei, Chișinău, pentru volumul “Moldova ante portas”, Editura Tritonic, București, 2005; iar în 2005 mi s-a decernat Premiul „Inima de Aur” pentru activitate publicistică având ca temă R. Moldova, decernat de Fundația pentru Democrație Creștină, Chișinău.

-Care este situația românilor care muncesc și trăiesc în străinătate? Ce poate face România pentru cetățenii care formează diaspora românească?

-Există, practic, trei „categorii” socio-politico-istorice care trebuie identificate atunci când vorbim despre românii din afara frontierelor: românii din R. Moldova, românii din jurul granițelor României și din Balcani

(„băștinași”), respectiv cei născuți acolo unde trăiesc astăzi și diaspora (cei care, dintr-un motiv sau altul, au ales să părăsească țara). Pentru fiecare dintre aceștia trebuie gândite și aplicate clasificări sau strategii specifice, punctuale, căci și ei, la rândul lor, trebuie tratați de la caz la caz.

Acești români au nevoi diferite și posibilități financiare diferite. Trăiesc în regimuri politice foarte diverse, unele favorabile, altele ostile lor. Politica statului trebuie orientată diferențiat spre aceștia, pentru că a-i trata global este o eroare strategică. Nevoile unui român din Chicago nu sunt aceleași cu ale unui român din Bălți sau din regiunea Timocului...

-Credeți ca prin inițierea unor proiecte culturale, cum ar fi deschiderea unor biblioteci românești în străinătate, putem contribui la schimbarea imaginii României peste hotare? Inițiativele, în acest sens trebuie să pornească din România sau trebuie să fie generate de românii din străinătate?

-Cu siguranță! În acest domeniu nimic nu e prea mult și eforturile trebuie făcute nu doar de stat – depășit de multe ori de situație – ci de toți cei care vor și pot să facă ceva. Ideea unor biblioteci românești în străinătate, și în Est, dar și în Vest, este un element de imagine extrem de important. Inițiativa, pentru ca să fie eficace și să se concretizeze, ar trebuie să vină din ambele părți.

LILIANA MOLDOVAN

Meridiane muzicale

Arta ca ADN

Pianista solistă Ioana Maria Lupașcu este una dintre figurile reprezentative pentru muzica românească. A studiat de la vârsta de 4 ani pianul, trecând prin fazele cunoscute în formarea profesională, pentru ca în anul 2000 să fie admisă ca masterand, nivel virtuozitate, la Conservatoire du Lausanne Elveția, clasa profesor JF Antonioli. După câteva luni se mută în Italia, unde devine studenta marelui pianist rus Lazăr Berman, la Accademia Europea di Musica. Câștigătoare, finalistă sau laureată a numeroase concursuri naționale și internaționale, între care amintim "Mihail Jora" București, Konzertheum - Grecia, Ferdi&Lili Statzer, Istanbul, Turcia (unde a câștigat și premiul "Vedat Kosal"), Ioana Maria Lupașcu își demonstrează marea valoare ca solistă, fiind prezentă pe scene din Italia, România, Elveția, Croația, Lituania, Slovacia, Turcia, Belgia, Spania.

În Italia, a atras atenția criticilor după un recital la Conservatorio "Giuseppe Verdi" din Milano, unde e invitată frecvent, zărele definind-o "ricca di

virtuosita" ("plină de virtuozitate"). Invitată permanentă în stagiunea fribourgheză, participă cu recitaluri solo sau împreună cu muzicienii de marcă la diferite festivaluri de muzică precum: "Pazailis Music Festival" Lituania, Gala

'Proms of Delight' - Ediția de Paște 2007 care a avut loc la Ateneul Român, Festivalul de Teatru de la Sibiu - Capitală Culturală Europeană în 2007, unde a participat la o seară de muzică și dramaturgie alături de mari nume ale scenei: Ion Caramitru, Richard McCabe, William Nadylam.

În România, a concertat cu cea mai mare parte a orchestrelor naționale filarmonice și a cântat sub bagheta celor mai renumiți dirijori, între care îi amintim pe JF Antonioli, Brian Barker,

Liviu Buiuc, Ken Carella, Mika Eichenholz, Iurie Florea, Dorin Frandes, I. Ionescu-Galati, colaborând cu violoniști de marcă precum Ladislau Petru Horvath și Florin Paul.

În 2007, lansează Cd-ul "Live Piano Solo" (Ed. Libris), pentru ca în 2009 să ofere melomanilor un alt Cd, "Piano Recital" (Ed. Casa Radio).

Ioana Maria Lupașcu este în prezent solista Filarmonicii "Paul Constantinescu" din Ploiești, fiind invitată să prezideze sau să facă parte din juriul mai multor concursuri naționale de pian.

Ca jurnalist-corespondent din străinătate (Italia) pentru "Monitorul", cu o activitate susținută timp de trei ani, Ioana Maria Lupașcu a reținut atenția publicului prin articole săptămânale notabile și a fost răsplătită în 2004 cu Diploma de Excelență din partea ziarului amintit, pentru contribuțiile publicistice.

În 2008 lansează romanul autobiografic "Prințul Baghetei", la Editura Meteor Press. Primul tiraj s-a epuizat în doar trei luni de la apariție.

Ioana Maria Lupașcu colaborează în prezent și cu ziarul bilingv "Dialog cultural", care apare în Italia, cu o rubrică permanentă de educație muzicală.

MIRELA CORINA CHINDEA

Partiturile Ioanei

(foto Daniel Lare)

-Aș vrea să discutăm despre tine ca om, Ioana Maria Lupașcu, și să ne relatezi despre experiența personală din timpul tsunami-ului din 2004, episod pe care-l amintești în cartea "Prințul baghetei". Spune-ne, în ce împrejurări ai plecat în Maldive și cu ce scop?

-Cred că multe din cele ce ni se întâmplă au un rost, chiar dacă nu ne dăm seama imediat care ar fi acela. În Maldive, am fost chemată pentru a susține două recitaluri - de Crăciun și de Anul Nou - și invitația m-a bucurat pentru că se îmbina cu o vacanță de vis pe o insulă paradisiacă. Nu putea ști nimeni ce avea să urmeze, adică acel val teribil care a traversat Oceanul Indian în dimineața de 26 decembrie 2004. Acum totul mi se pare atât de departe de parcă i s-ar fi întâmplat altei persoane, ceea ce probabil înseamnă că am reușit să depășesc trauma. Șocului inițial, pe care l-am avut în urma faptului că tsunami-ul a măturat insula pe care eram și apa a trecut peste noi - un moment de groază, pe care îl visam după aceea luni întregi, de fiecare dată când adormeam - i s-au adăugat cele cinci zile de coșmar

pe care le-am petrecut apoi tot acolo, deoarece nu aveam cu ce să plecăm și apoi spaima de repetare, care a generat o paranoia colectivă teribilă. Sincer, nici nu pot spune care din cele două experiențe a lăsat mai multe urme...

Nebunia mulțimii și trăirea în fiecare secundă cu teama și cu spectrul morții.. stările îngrozitoare prin care treci... după care, la un moment dat vine altceva, adică atingi un prag și... ajunsesem să nu mai îmi pese. Totuși m-am întors cu bine și fără nici măcar o zgârietură. Însă la numai o zi după întoarcerea în Italia, unde locuiam la acea vreme, am primit o nouă lovitură: moartea tatălui meu, care făcuse în săptămâna care precedase tsunami-ul de trei ori infarct, ultimul fiindu-i fatal. Simțeam că am făcut schimb, că m-am întors eu și el a plecat. Mi-a fost extrem de

greu să depășesc acest nou șoc și primul pas spre vindecare a fost o discuție cu o doamnă muzicolog, cu mare renume în Italia, Adriana Maimone, pe care o îndrăgesc tare mult și de a cărei prietenie mă bucur și care a întors sensul unei propoziții: "Ioana de ce te gândești că tatăl tău a murit pentru că tu erai în Maldive și nu te gândești că tu erai în Maldive pentru ca el să poată să moară?" Cred că avea dreptate, nașterea și moartea sunt date de Dumnezeu și nu se schimbă, dar ceea ce se petrece între aceste două puncte ne aparține, prin liberul arbitru cu care am fost înzestrați și greutățile ne sunt date de multe ori spre a ne încerca, căci fiecare avem de dus o

cruce iar felul în care trecem prin aceste încercări ne hotărăște veșnicia.

-E ceva schimbat în viața ta de atunci ?

-Am învățat foarte multe de la tata și îmi pare rău că nu îl mai am alături. Acum așa avea atât de multe de discutat cu el, mai ales că înțelegerea mea este mai amplă decât în urmă cu cinci ani, și în plus tocmai pentru că el îmi spunea mereu că, în orice fac, important e să mă pot privi în ochi în oglindă după aceea. Ca om, în fiecare moment mă călăuzesc după acest sfat al lui, pe care îl consider foarte bun. Valorile mele s-au reorganizat de la sine, am început să văd altfel lucrurile, probabil se numește maturizare. După acel moment (din Maldive) m-am întors în țară, apoi a murit și maestrul meu, marele pianist Lazăr Berman. Am crescut personal și profesional. Am concertat cu aproape toate orchestrele din țară, am scos două discuri, m-am angajat, fiind din 2007 solista concertistă a Filarmonicii Paul Constantinescu din Ploiești, am trăit experiențe foarte intense, am scris o carte care s-a vândut atât de bine încât s-a epuizat în primele trei luni după apariție, am început să scriu la câteva publicații, mă simt bine din acest punct de vedere, al exprimării artistice. Acum am o fetiță și a fi mamă mă împlinește și mă face fericită. Mai mult, i-am făcut o bucurie foarte mare mamei mele, care acum e atât de motivată în rolul de bunică. Era un gol pe care nici nu știam că îl am, pe care fetița mea l-a umplut. Sunt emoții atât de ample, care m-au îmbogățit și din punct de vedere profesional, ca interpret. Până la urmă, în viață, asta este ceea ce contează cu adevărat: dragostea și ceea ce lași în urma ta. Dragostea ia forme diferite: în cea față de Domnul, pentru părinți, partener, copii, prieteni sau pasiunea pentru ceea ce faci. Ceea ce lăsăm după noi și motorul care ne face să mergem mai departe sunt copiii, timpul petrecut cu cei dragi, relațiile pe care le construim cu cei pe care îi purtam în suflet. Viața este atât de fragilă și se poate încheia în orice moment, de aceea încerc să mă ghidez după câteva principii pe care le-am adoptat întru totul mai ales după 2004: orice ar fi eu sunt corectă și egală cu mine însămi, țin la valorile mele și pun suflet și intensitate în tot ceea ce fac... și construiesc totul cu pasiune și cu răbdare, astfel încât "clădirea" mea să se sprijine pe o fundație solidă și să nu cadă la prima adiere de vânt. Asta fac în profesie, în relațiile cu ceilalți, în familie și zi de zi cu mine însămi.

-Cum vezi acum, după ani, catastrofele prin care trec ființele umane? Ce părere ai despre ce se întâmplă în România ultimilor ani? Crezi că lipsa de solidaritate e o tară de sistem sau e vorba despre profilul nostru psihologic ca popor ?

-Mi-e greu să cred că lipsa de solidaritate și răutatea de acum ne definesc ca popor, pentru că românul în istoria sa a fost patriot și generos, corect, înțelept și ospitalier. A avut coloană vertebrală. Nu așa putea pune această răutate pe seama sărăciei și nici agresivitatea și mitocănia duse la extrem, pe seama stressului. Cred că este vorba de un melanj între trecut și prezent care dau aceste tipologii noi, atât de odioase. Lipsa educației și a culturii, pe de o parte, duce la bătărbănie, aroganță și, evident, la răutate. Din păcate, o trăsătură destul de

adâncă în mentalitatea românului de astăzi este preocuparea

pentru moartea caprei vecinului și asta ne-a dus la acest mare regres. În loc să ne folosim energia spre a face ceva bun și constructiv, ne bucurăm de răul altuia și ne preocupăm nu să ne meargă nouă bine, ci să îi meargă și altuia prost. Evident ajungem să ne meargă cam la toți prost. Eu îmi iubesc țara și sunt extrem de mândră de ceea ce văd în jurul meu, dar, pentru a merge înainte, mi-am pus un fel de ochelari de cal și nu iau în seamă grosolăniile de care te izbești acum la tot pasul în țara noastră. Încerc să "amendez" ceea ce nu mi se pare a fi la locul său, în sensul că nu mai frecventez locul în care nu am fost tratată cum trebuie. Cât privește sistemul... Am mers din rău în mai rău, în sensul că prea puțini dintre cei care ne-au condus s-au preocupat de îmbunătățirea vieții cetățeanului, de ridicarea nivelului lui de trai iar aceste găuri peste care am trecut vin din urmă și ne împiedică să mergem mai departe. Întorcându-mă la prima parte a întrebării, catastrofe au existat întotdeauna în orice parte a lumii, cam în toate perioadele. Singura cale este cea a întoarcerii la smerenie și la Dumnezeu. Știți, nu vreau să fac pe deșteapta stând comod la mine acasă și făcând pe filozofa, însă în viață este extrem de important să urmărim exemplul lui Iov. E de asemenea și foarte greu, dar în toate, în orice se întâmplă, când Dumnezeu ne încearcă, sau când plătim pentru păcatele noastre, singura atitudine care ne salvează este cea a dreptului Iov : " Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat!

-Ce proiecte personale și profesionale ai pentru 2010-2011 ?

- Încerc să nu îmi fac foarte multe planuri, dar am dorințe. Sunt o persoană căreia nu îi place să stea și nici să se plafoneze. De exemplu, Maestrul meu îmi spunea că bucuria după fiecare concert reușit durează o seară - acea seară - pentru că a doua zi dimineață te gândești la următorul, și o iei de la capăt, trecând prin toate stările și stadiile construcției. La fel, tatăl meu mă sfătuia după fiecare reușită să nu mă culc pe o ureche și să nu mă mulțumesc cu puțin. Ce am realizat este bun făcut, întotdeauna trebuie să privesc spre următorul pas. Să nu privesc în urma laudându-mă, ci înainte, trăgând de mine. Aceste concepții de viață mi le-am însușit și esența mea s-a dezvoltat în a fi în acest fel. Îmi doresc să îmi îmbogățesc repertoriul cu concerte noi și interesante, să scriu, să fac lucruri care să mă stimuleze. Cât anume din aceste proiecte se va realiza... Dumnezeu știe, însă eu voi face tot ce îmi stă în putință. Nu îmi place să vorbesc înainte prea mult, după aceea însă vă pot spune tot. Cât privește partea personală... până acum cariera a contat mult mai mult, însă trec printr-o fază a vieții în care această parte personală a căpătat prioritate.

Tarcento, Italia

MIRELA CORINA CHINDEA

Vatra veche dialog cu Gabriela Crețu

Mărturisiri despre o închipuită vină politică

-În volumul „Acești nebuni care ne guvernează”, Pascal de Sutter, cercetător renumit în domeniul psihologiei aplicate își expune convingerea ca există un profil specific al omului politic contemporan. După părerea dumneavoastră care sunt trăsăturile marcante ale portretului politicianului român?

-Nu cred că există un tip numit "politicianul român"; ar fi simplist și păgubos să reducem marea lor diversitate la o schemă. Există politicieni de vocație și politicieni de profesie, există oameni care fac politică cu pasiune și oameni care doar ocupă locul sau chiar sunt atât de lamentabili încât devin motivul neîncrederii în politică...

În schimb, cred că există ceva care se numește "sistemul" politic românesc și care funcționează ca un tipar; pe unii îi acceptă, îi împinge în față și-i uniformizează, pe ceilalți îi exclude sau ascunde; din acest motiv nu este lipsită de rațiuni impresia că politicienii români seamănă prea mult între ei. Politicienii nu seamănă; criteriile de selecție ale celor care ajung vizibili, da. Nu întotdeauna aceste criterii au legătură cu reprezentativitatea, selecția democratică, meritul personal.

Am pus sistem în ghilimele pentru că nu știu dacă se poate numi astfel un mediu unde organizarea este absentă iar regulile sunt facultative. Politica noastră este bazată pe credința profund eronată că omul și societatea nu sunt obiecte de cunoaștere în ele însele; drept urmare, se consideră că poți să-ți asumi responsabilitatea de a conduce oamenii și societatea fără să ai niciun fel de știință despre oameni, societate, politici; s-ar putea spune că acceptăm la volan șoferi fără carnet... Dacă mulți dintre cei ce conduc nu au carnet de conducere, nu cred că faptul nu este întâmplător. Conduc cei care „trebuie”; este îndoielnic însă că în mod real sunt cei care au primit mandatul de la cetățeni și în interesul societății în ansamblul ei...

Politicii i se cere să fie pragmatică; această este trăsătură sub care se deghizează diferitele interese oligarhice; politica lipsită de omie nu-i mai atrage pe cetățeni; mai rău; îi alungă. Rata participării la vot a scăzut în 20 de ani de la 85 la 30 și ceva la sută. Încrederea în instituțiile democrației s-a deteriorat și mai puternic. Populismul, în înțelesul lui manipulator și periculos, a devenit o maladie contagioasă; dintr-un discurs de campanie al Dreptei care se voia victorioasă într-o țară de oameni săraci s-a transformat în conținutul însuși al politicii. Spațiile publice pentru dezbateri reală și serioasă lipsesc; educația cetățenească, de asemenea. Parlamentul însuși și-a pierdut esența sa originară, de loc în care se înfrunta interesele divergente ale cetățenilor prin dialog. Un fel de surogat de dezbateri politică se revarsă fără întrerupere din studiourile de televiziune în eter. Comunitatea socială reală, bazată pe relațiile directe dintre oameni și sentimentul apartenenței, a fost înlocuită aproape fără să ne dăm seama, de falsă comunitate a publicului de televiziune. Ne mai înțelegem unii cu ceilalți doar pentru că suntem spectatorii aceluiasi program...

-Se poate mândri România cu o elită politică valoroasă?

-Eu sunt un supporter al democrației; consider că este, fără îndoială, cea mai bună formă de guvernare dintre cele existente; atunci când este autentică. Cu elitele nu construiești democrația;

eventual, doar obții ierarhii. Nu cred că de elite ducem lipsă, nici de ierarhii; oameni valoroși, dacă la asta vă gândiți, se mai găsesc. Ducem lipsă însă de caractere – de oameni care să îmbine credința într-un ideal cu voința de acțiune, perseverența cu umanismul. Ducem lipsă de modalități și criterii de selecție democratice și aplicate cu perseverență. Avem o mare confuzie; confundăm expertiza într-un domeniu – lucru laudabil și util – cu

excelența în politică. Din acest motiv, am avut și atâtea dezamăgiri provocate de oameni care aveau o bună imagine ca specialiști, dar au fost lamentabili în politică. Și încă ceva; politicieni care nu au reușit să strălucească în sistemul nostru politic ciudat, s-au dovedit absolut remarcabili în politica europeană și viceversa, unii care sunt considerați mari politicieni în țară sunt priviți ca niște curiozități afară. Problema noastră nu o reprezintă oamenii; criteriile după care îi selectăm sunt problematice...

-Ce rol joacă femeia în universul politic românesc, dar în cel european? Există vreo diferență între perspectiva europeană și cea românească de a percepe rolul femeilor în politică?

-Privită dinspre Europa, româncea are o singură calitate politică - este absentă. De la Bruxelles nu vă vedeți

dumneavoastră; se vede Guvernul României. Or, acest guvern are în componență o singură femeie; politicile publice menite să întărească poziția femeilor sunt caragialești, adică sunt sublime dar lipsesc cu desăvârșire.

Este posibil ca unii europeni să nu înțeleagă dacă ceea ce văd este Arabia Saudită sau țară din Uniunea Europeană, unde mai multe state au deja guverne paritare. Inclusiv guverne de dreapta, ca în Franța, au un număr egal de bărbați și femei în componență. Guvernul spaniol are chiar nouă membre și opt membri. Faptul că ministra apărării avea 37 de ani și era însărcinată în luna a cincea când și-a preluat mandatul nu a subminat securitatea Spaniei; la noi, fiecare remaniere guvernamentală s-a făcut prin eliminarea femeilor... Cum să ne mai mirăm că româncele și românii pleacă acolo și nu se mai întorc?! E o altă lume.

Cine se uită nu vede doar guvernul; vede și parlamentul, care ar trebui să fie reprezentativ pentru toți cei care trăiesc în această țară. Or, avem reprezentate în parlamentul național 19 minorități etnice, dintre care multe depășesc cu puțin cele cinci mii de voturi necesare pentru a avea un deputat. Democratic, este foarte bine.

În schimb, majoritatea cetățenilor țării – adică femeile, mai mult de 52% din populația cu drept de vot – au câte o reprezentantă la fiecare trei sute de mii de locuitori. Aici este măsura discriminării femeilor.

Se consideră că interesele lor pot fi reprezentate foarte bine de oricine; mai curând, de fapt, ele sunt total ignorate. Uitați-vă pe stradă! Căutați în mulțimea care trece pe cel care e urmașul unor italieni sau polonezi sau orice etnie diferită care trăiește aici, în România, de sute de ani. Nu-l veți identifica; nimic nu sare în ochi; sunt la fel ca toți ceilalți. Am decis însă că diferențele culturale și de origine sunt suficient de relevante pentru a avea propria reprezentare.

Căutați, în schimb să deosebiți un bărbat de o femeie. Diferența este evidentă; și acceptată, de altfel. Cu toate acestea este un adevărat „complot” pentru a împiedica femeile să se exprime politic. Votul „uninominal” face parte din acest „complot” care nu este totdeauna involuntar; comisia specială pentru elaborarea legii electorale era alcătuită la început doar din bărbați. A fost o adevărată luptă pentru ca să intre și doua femei între cei șaptesprezece membri; s-a obținut, în cele din urmă,

participarea dar ...fără drept de vot! Se întâmplă în anul de grație 2007, nu în 1807.

-În acest context neprietenos, puternic obturat de mentalității misogine, mai reprezintă politicul un domeniu de activitate și cercetare pasionant și provocator? Ce sfaturi puteți oferi unui tânăr sau unei tinere care și-ar exprima intenția de a deveni politician.

-Un domeniu de cercetare dar și un domeniu de acțiune. Teoretică și practică, simultan. Să nu le confundăm, totuși. Știi motto-ul blogului meu – *Să gândești este un act periculos. Îndrăznește totuși!* Să studiezi, să înțelegi societatea și să scrii despre ea poate fi periculos; există adevăruri incomode, altele care dor, altele care trezesc. Ele trebuie spuse. Să mai și elaborezi soluții pentru probleme, să organizezi societatea astfel încât să funcționeze, este esențial; este și respectabil. Trebuie să reconstruim această respectabilitate a activității politice. Ea este una dintre cele mai dificile; inerția este mai mare decât anticipăm, opoziția la schimbare poate să vină de unde nici nu te aștepti...

Atunci când am vorbit de pregătire nu am vrut să afirm că cine face o facultate științe politice ajunge politician; cunoașterea, studiile sunt o condiție necesară; nici pe departe și suficientă. Nici măcar analiști politici nu pot fi cei care-și închipuie că o diplomă ar trebui să le garanteze vreun loc direct în parlament. Este vorba și de cealaltă cunoaștere – a vieții, a oamenilor, a nevoilor și diversității lor, de câștigarea și menținerea încrederii, de capacitatea de a lucra împreună cu oamenii și mai ales pentru ei. Un sigur sfat aș îndrăzni să le dau. Să nu încerce să intre în politică înainte de a fi înțeles diferența dintre interesul public și interesul privat. Numai după ce sunt siguri că le este clar că vor să slujească interesul public, să facă primul pas. Dacă interesul privat li se pare mai important, să intre în afaceri și să lase locul pentru alții...

-Care a fost cursul carierei dumneavoastră politice și câte obstacole ați întâmpinat până să ajungeți europarlamentar?

-Politica înseamnă gestionarea relațiilor dintre oameni; asta este o problema de autoritate, nu doar de legitimitate (să fii ales) sau știință (să ai vreo diplomă). Autoritatea se construiește în timp. Eu am făcut politică, la bază, toată viața. Am decis însă să intru în bătălia alegerilor la aproape 40 de ani și numai după ce oamenii mi-au dat semnalul că pot să-i reprezint; aveam autoritatea profesională câștigată de-a lungul unei cariere cu multe reușite și poziția de lider informal recunoscută în cursul unei activități politice comune de lungă durată.

Am participat la primele și singurele alegeri primare organizate de un partid în România - și le-am câștigat, în circumscripția mea, la Vaslui; am fost cap de listă pentru Camera Deputaților și ...m-au ales. Asta era în 2004. Am intrat cu toată energia. Aveam o grămadă de teorie în cap după 20 de ani de studiat și predat cu toată seriozitatea științe sociale și economie. Plecam cu speranța să schimb lumea. Un parlament mai profesionist, o femeie mai respectată! Acesta a fost sloganul meu. După vreo șase luni, ciocnirea cu realitatea îmi cam produsese cucuie... Am văzut cât de disfuncțional începuse să fie sistemul politic românesc; de asemenea, cât de puțin democratic.

Atunci a apărut o problemă care trebuia soluționată – România, aflată în faza de preaderare la Uniunea Europeană, avea dreptul să trimită deputați – observatori la Parlamentul European. Ei trebuiau selectați dintre deputații naționali. Din nou

a fost un fel de concurs – CV-ul, pe de o parte, interviu cu o comisie destul de exigentă, pe de alta. L-am câștigat și pe acesta. Din septembrie 2005 am început să mă transform treptat dintr-o politiciană idealistă, dar dezamăgită, într-una încrezătoare în ceea ce știe și poate face. Am muncit enorm, dar mi-a fost mai ușor decât în țară; la Parlamentul European lucrurile se petreceau aproape ca în teoria atât de bine cunoscută.

De la 1 ianuarie 2007 am devenit membră cu drepturi depline, iar în toamna aceluiași an am câștigat un nou mandat la primele alegeri europene directe. Am construit în continuare, cu perseverență, aproape cu încăpăținare, pentru că interesul de acasă era scăzut pentru ceea ce se petrecea la Bruxelles sau Strasbourg. Nicio clipă nu am pierdut din vedere pe cei care mă trimisese acolo ca să le apăr interesele; am lucrat excelent cu societatea civilă, sindicatele, organizații neguvernamentale din țară și din afară; am susținut zeci de conferințe, am organizat o mulțime de forumuri cetățenești. Bineînțeles, pe lângă activitatea de legiuitor. Poate, mă gândeam, vom ieși din inerție, vom înțelege mai bine ce se întâmplă în lume și cu noi.

Toate aceste lucruri m-au făcut să uit de felul în care funcționează politica de acasă. Eram prea ocupată cu alții ca să mă mai ocup de mine... Este și aceasta o explicație a faptului că, fără preaviz sau explicație, în ultima zi, am dispărut de pe lista celor care urmau să candideze la alegerile europene din iunie 2009; majoritatea gândea că îmi cam câștigasem locul...

Am pierdut decizia politică, pentru moment. Ceea ce nu am pierdut este o experiență excepțională, rețeaua de prieteni din politica europeană și internațională și încrederea oamenilor. Sunt astăzi mai mulți cei care își exprimă sprijinul, prietenia, solidaritatea decât înainte. Chiar și interviuri dau mai des. Probabil că am mai mult timp...

-Există vreun model care v-a inspirat, o personalitate remarcabilă din domeniul politicii naționale sau internaționale pe care ați ales-o ca mentor spiritual? Credeți că avem nevoie, astăzi, de modele umane remarcabile pentru a ne dezvolta personalitatea, pentru a ne croi o carieră destinată succesului și pentru a ne împlini mental și spiritual?

-Am un prea acut simț critic pentru a fi discipolul cuiva; sunt și prea bătrână. Prefer să cred că m-am construit pe mine însămi făcând o sinteză între însușiri pe care le-am întâlnit de-a lungul vieții la multe persoane; nu mă refer doar la lideri sau militanți politici. Mi-au servit drept modele și mulți oameni care dovedeau calitate (inclusiv calități de lider) fără a fi în poziția de a le exercita.

Trebuie să înțelegi că am avut multe modele; majoritatea sunt femei; niciunul dintre modele mele nu este vreun mare om politic. Politica de până astăzi a fost, în mare măsură, un eșec. Nu mă refer doar la cea românească. Politicienii s-au preocupat prea mult de putere și prea puțin de oameni; când ajungeau la ea se străduiau mai mult să o păstreze decât să o exercite. Au fost și succese, transformări pozitive dar nu destule. Aceste cazuri sunt mai curând excepția. O schimbare radicală a modului în care se face politica, la nivel global, este absolut necesară; și noi modele de politicieni.

Cât despre copii și tineri, ei au nevoie mai mult decât oricine de repere morale, în primul rând; în al doilea, trebuie să întâlnească oameni autentici, nu produse de marketing politic. Vă sugerez un test foarte simplu pentru a-i identifica – verificați dacă știu să-i asculte pe ceilalți. De vorbit, învață mulți să vorbească...

-Ce rol a jucat lectura în procesul evoluției dumneavoastră personale și profesionale? Credeți în puterea zămislitoare a cărților valoroase, credeți în menirea lor de ne ghida pe drumul unor experiențe profesionale, estetice și spirituale remarcabile?

-Cred în puterea de umanizare a cărților. Citesc cărți, scriu cărți, învăț din cărți; niciodată nu poți trăi tu însuși întreaga experiență a umanității. Este mare păcat atât cât ești viu și poți să nu te împărtășești din tezaurul de experiență a celorlalți; este bine, dacă ai de împărtășit experiențe cu alții, să o faci de asemenea; inclusiv scriind cărți. Cititul te tratează de multe rele pământești – de intoleranță, de sentimentul că tu ești buricul pământului și că totul ți se datorează, de sentimentul superiorității justificate doar de limitele propriei cunoașteri... Ca să nu mai spun ce satisfacție incomparabilă trăiești atunci când înțelegi și cunoști.

Cred, de asemenea, în puterea de umanizare a muzicii și artei, în general. Nu mă gândesc doar la a-i admira pe alții; mă gândesc la îndrăzneala pe care trebuie să o aibă fiecare de a se descoperi pe sine. Câți artiști nu mor odată cu noi fără a fi lăsat vreo operă pentru că nimeni nu i-a îndemnat să încerce...

-Sunteți o partizană a principiului egalității între sexe, o susținătoare a mișcărilor feministe, v-ați implicat în diferite campanii și ați lansat proiecte destinate consolidării rolului femeii în societatea contemporană. Care dintre aceste proiecte vă este cel mai drag? Cum se numește și în ce a constat proiectul care v-a adus cele mai multe satisfacții?

-Nu aș ști să aleg. Nu sunt o activistă dintr-un domeniu specific, nu sunt membră de ONG; sunt o persoană care a intrat în politică asumându-și de bună voie și cu mare convingere rolul de a acționa astfel încât interesele femeilor să fie luate în seamă în viața publică. M-am bătut în egală măsură pentru ca infertilitatea să fie recunoscută ca o boală sau pentru ca bugetul european să finanțeze programe specifice. Lupt pentru plată egală la muncă de valoare egală, dar și pentru dreptul de a alege câți copii vrei să ai și când să îi faci. Protestez ori de câte ori stereotipurile și prejudecățile sunt cultivate, dar și când femeia este transformată într-un obiect bun de cumpărat sau traficat. Am luptat mult pentru a se recunoaște statutul juridic al femeilor care muncesc fără a avea și protecția socială corespunzătoare – în agricultură sau menaj, la noi sau în alte state ale Europei. Am vorbit despre adevărurile dureroase - violența la care femeile sunt supuse în propriile case, sărăcia și indiferența unei societăți care le obligă să se prostitueze, singurătatea și lipsa de speranță a bătrâneții. Agenda politică europeană include toate aceste teme. Cu politica noastră este mai dificil. O lege care să oblige la o reprezentare politică a femeilor de măcar 40% (așa numita reprezentare echilibrată) ar fi un pas obligatoriu pentru ca sensibilitatea la aceste reale probleme ale cetățenelor României să crească; astfel s-ar reuni și voturile necesare pentru a trece măsurile concrete aferente.

-Se poartă, la nivel european, discuții despre programe speciale de reintegrare în țară a românilor plecați în străinătate?

-Discuții există. Ceea ce trebuie însă să înțelegem este faptul că această problemă nu este a altora; este a noastră. Principala problemă a României este România. Nu mă refer doar la dezvoltarea economică; la acest nivel, fondurile europene de coeziune și cele de dezvoltare rurală pot fi un sprijin real, dacă știm să le utilizăm cu inteligență.

Faptul că pleacă și nu se mai întorc nu este totuși, pentru mulți români, o problemă exclusiv materială. Este vorba și de relațiile dintre oameni, care se desfășoară conform proverbului „Să moară și capra vecinului”; este vorba de calitatea educației și îngrijirii sănătății, de funcționarea și încrederea în instituții. Nu se mai întorc și din cauza individualismului excesiv care a fost promovat drept model comportamental; nici măcar părinții sau copiii nu contează în fața fascinației banilor ce pot fi câștigați.

Nu mă refer la cei care și-au părăsit țara obligați de sărăcie, de nevoia de a-și întreține copiii, de lipsa de oportunități; aceștia, de altfel, sunt cei care se întorc primii...

În țara noastră țesutul social este puternic deteriorat; fără reconstruirea migăloasă a relațiilor sociale, a încrederii în noi înșine și în ceilalți, a unui sistem de valori coerent, nu vom striga prea curând, în cor, cu toții „Merită să trăiești în România!”

-Ce alte proiecte vă fascinează, ce doriți să realizați în anii ce urmează?

-Încă nu vreau să renunț la politică. Continui lupta chiar dacă sunt lipsită de mijloacele de acțiune concretă; eu personal. Îi pot însă influența pe alții; intelectualul critic și cu sensibilitate la problemele sociale este o pasăre rară în România... În afara de partid, sunt editorist la un ziar, bloggeriță cu state vechi, lucrez cu organizații non-guvernamentale ori de câte ori prezența mea este necesară, scriu cărți...

Am spus „încă nu vreau” pentru că am descoperit recent că alături de politiciană din mine, de intelectuala care sunt, stă dormita o sculptoriță. A fost o atracție pasageră; încă din copilărie îmi imaginam cum ar fi dacă... Nu am avut oportunitatea și curajul de a încerca până acum câteva luni. După prima încercare nu m-am mai putut opri... Gurile rele spun că ar fi ceva talent la mijloc; eu cred, că talentul este format din multă, multă muncă și un dram de inspirație. Deocamdată, îmi aduce o mare bucurie chiar dacă am dubiile mele cu privire la valoarea rezultatului. Sunt totuși momente în care, văzând că nu se cer pe piață politicieni, care vor și știu să facă politică autentică, mă gândesc să mă las și să mă apuc serios de artă. Are cumva, cineva nevoie de sculptori!?

LILIANA MOLDOVAN

THE SECOND WALTZ

Dimineată, mă aflam din nou în acea răscruce onirică, buimăcită, neștiind încotro mă vor purta pașii spiritului. Zărilor se revărsau cu aburi lichizi pe fereastra retinei. Sau poate a închipuirii.

Durerea de cap stăruia încă de cu noapte și nu mă slăbise. Din pricina barbituricelor luate, vai! prea des și nesăbuit, nici nu mai putem plânge. O, plânsul benefic și limpezitor care-mi stivua gândurile, de fiecare dată, de o bună vreme nu mai voia să se dezlănțuie, să mă dezlănțuie, să pot din nou să mă rostogolesc prin țărâna uimirii, să zgării, să mușc un căuș de pământ, da, să mă spăl cu țărâna, înspumându-mi cu patimă grumazul, mâinile, sânii, coapsa rotundă, și astfel curată de lutul flămând, să-mi reinviu începutul, când apa mă înfierbânta, seducătoare și castă, în hăul fântânii pe pașnicul grui de acasă. Să mă albesc de țărână, de mine, de amintiri, de tot și de toate, fiindcă deh! se adunaseră mult prea multe!

Și smulgerea din carne, din sânge, a ultimului nume, din logodna cea de pe urmă, fusese picătura în plus care nu mai avea loc, nici în potir, nici în amforă.

Iar peste toate, trecerea unui vapor alb, supraetajat, pe o mare mai limpede decât cerul. Plutea ca din altă lume, precum vasul fantomă al Olandezului Zburător, dar nu în ceață, ci într-un cristal de imagine, dureros de pură, pe care vederea nici măcar n-o putea suporta, așa cum nu suportă frumusețea cea care, vai! nici măcar nu mai poate salva lumea.

Pentru că lumea, cu adevărat, nu vrea să fie salvată. Ei îi place prăbușirea, căderea-n abisurile mocirloase, acolo-i de ea, nu pe stei, nu cu ochii spre înălțimile de nepătruns.

Și „Cerulea înstelată deasupra noastră” și „legea morală din noi”, obnubilate de prea multele și prea atrăgătoare virtualități pe care, atunci când vrei să le atingi, se năruiesc de îndată!

Pierdusem, așadar, iarăși, un nume din inventarul memoriei, un chip, un fir, o proiecție ideatică și, chiar dacă nu voiam să recunosc în ruptul capului, proporțiile dezastrului se anunțau pe măsură.

Dar asta aveam s-o aflu cu mult mai târziu, pe măsură ce durerea avea să devină insuportabilă.

Deocamdată, mă năruiam în sine, inima mi se împuricise, adică se redusese la această mărime etalon, aproape invizibilă.

Și deodată, de neașteptate, am auzit ceva ce numai în vis (ori în Paradis îmi va fi dat să aud) cu auzul inimii.

The Second Waltz – al lui Dimitrie Șostacovici și Andre Rieu a început să danseze pe retina mea, având drept parteneră fidelă, vioara lui, devenită parte din ființă.

O dată, de două ori, de trei ori, de patru ori, de cinci ori, l-aș fi ascultat până la epuizare.

Orchestra, instrumentiștii și chiar dirijorul abia mai respirau, un copil dădea drumul columbelor albe și ele reveneau pe umerii lui și pe creștet, fălfăind din aripi ușor. Culorile spectrului se așterneau pe o pânză pe șevalet, supuse de penelul artistei, valurile se auzeau mugind chiar din interiorul picturii încă jilave. Erau niște strigăte stridente, patetice de albatroși flămânzi și lacomi în siajul valurilor. Vioristul, la țarm, părea Eroul pierdut într-un ocean de nisip unde doar tălpile goale păreau martore ale sunetului neauzit. Pești albi lângă țarm, zăcând cu boturile căscate, cu bronhiile vineții, cu burțile umflate, aproape putrede, cu ochi înghețați.

Și, **My Heart Will Go On**. Unde? La mila zero?

Corăbiile, da, corăbiile mi-l îndepărtau și mai mult pe Ulisse, cel de multă vreme plecat din Ithaca, ademenit de nimfa Circe.

Iar eu la război, țeseam printre gânduri, cuvinte neinventate, pânze din vele de doruri.

Și iarăși marea în legănarea ei azurie în care cerul se prăbușea uneori fără zgomot.

Timonierul de strajă, străbătea pământul de apă chiar fără busolă și fără de hartă iar valurile se spărgeau brutal de catarg. Apoi culoarul acela verde-orange. Și din nou, sala somptuoasă, toată aurită, în care solistul dansa cu vioara, făcând salturi și rotiri spectaculoase, singur, singur în imensul palat imperial în care luxurianța, candelabrele, lampioanele ori lumina filtrată feeric în zeci de vitralii te asigurau pur și simplu.

Omul în frac, cu papillon, cu lavalieră, valsând cu vioara, a rupt, a spart în clipele acelea toate zăgăzurile și sarea lacrimilor a țâșnit din belșug, până la istov, până la zăcere, până aproape de agonie, precum fluturele sub vidul din clopotul de cristal, zbatându-se până la ultimul răsuflet.

Și **Edelweis**, în Alpii Meridionali și eu cu ochii scurși la o casă de lemn cu scara scârțâind, un cerdac suspendat unde singurul martor – fermierul bărbos, cu ochi lunoși și cu zâmbet deschis nu mă aștepta, desigur, pe mine...

Omul în fața imensității muntelui cu vârfurile albite, la poalele căruia, femeii în rochii lungi, pastel, cu crinolină, cântau dumnezeiește.

Pe un pod, **Clong Dance**-ul olandez ori helvetic, cu femeile acelea având bonetele albe, scrobite, așezate cochet peste podoabele lor capilare, având în picioare botine cusute artizanal. Un dans încins pe un pod peste inimi.

Iar peste toate, nebunia generală în fața minunii numită muzică, nimeni nu rezista acestui avânt de frumusețe, tinerețe spirituală. Nici eu n-am rezistat. Și eu m-am învățat până la amețire, până la crunta lovire de mobile în spațiul târziu și îngust al odăii...

Trupuri înlănțuite, mâini îmbrățișându-se, ori brațe încolăcindu-se, dansând după ritmul...

Iar protagonistul, Andre Rieu – în concertul său magnific **Love Around The World**.

Apoi, iar **Dark Eyes, Oci ciornăie (?)**, - celebrul șlagăr rusesc care mi-a legănat copilăria – la mal de fluviu, alături de **Serile de la Moscova**. Basarabia din sângele matern mă striga, cerându-și dreptul la audiență.

Și toate rănilile mele deschise primind unguentul domolitor de arșiță, de usturime și de durere. Toate pentru un valț. Valțul inimii, al florilor, al Natașei, al Evei. Chiar, de ce nu i-a compus nimeni nici un vals acestei protomame, născătoare de om, fără de a cărei **fericită greșeală** – noi am fi flori și fluturi în Grădina Paradisului.

Și din nou **The Second Waltz**, un vals pe covertă, un vals înseilat de bețișoare pe xilofon ori ciupit de strune de harpă, dansat fără prea multe conveniențe, de perechi de femei, de un om cu o vioară în brațe, de bătrâni, de copii, și de mine alături de ei, împleticită-n dureri vechi și noi, amețită...

Lacrimă de mir, mireasmă de tuberoză peste fărâme de suflet risipite în dezordine. Mirabil efect, convalescență, plăcută sfârșeală, tămăduire și analgezic ori toate la un loc, până la o eventuală, din nou, nebuloasă prăbușire ori limpezire...

*Galați, 15 septembrie 2008
Sărbătoarea Maicii Îndurerate*

CEZARINA ADAMESCU

ACTORUL NEPERECHE

Prefațând o „carte autobiografică” aflată în proiect, ION CARAMITRU acceptă dialogul cu Mircea Morariu, realizat pe parcursul a „șapte zile”, metafora transparentă a percepției vremii și evoluției actului indicibil al creației. Un text doldora de informații privind ascendența, formația intelectuală (consubstanțial, artistică), traseul profesional - punctat cu evenimente de prim plan - și de implicare social - administrativă, accentul fiind pus pe statura tipologică a personajului shakespearean, unic al dramaturgiei universale, interpretat de Actor în cheia „dezidenței”, în plin totalitarism.

Simpla enumerare a ceea ce memoria „axa identității”, păstrează de la adolescență (între altele, debutul pe scenă, în spectacolul liceal, „Cerere în căsătorie”, A.P.Cehov) până în imediata contemporaneitate (Galele UNITER „sărbătoarea breaslei”, corolar al aprecierii artei teatrale românești „acasă” și în lume) și ar fi suficientă să ofere imaginea vieții complexe, cu adevărul „plăcut sau neplăcut”, accesat individual, familial ori în structuri fel și fel dimensionate afectiv, de solidaritate mentală și travaliu intens, în ultima instanță imaginea unui destin aparte, decantat în personalitatea inconfundabilă, relevată cu deosebire la mijlocul anilor '80 „și mai departe”. Asocierea explicită a evenimentelor de efect biografic major cu situații strict circumstanțiate impune un temperament prin excelență activ, dublat de o stare permanentă de reflecție asupra necesității asumării modului de gândire realist, punctual, în marginile libertății de expresie și de acțiune.

Carierea prodigioasă este prezentată detaliat (Teatrografie) ori selectiv (Filmografie) și evocată și pe ecran cu har de narator în paginile convorbirilor de la întâiul „rol cu nume” din perioada studiilor (IATC, azi UATF, bursier republican), coincidență fericită, Hamlet (1963, rol rejucat în 1985), apoi Hercul (Moartea lui Danton, G. Bückner, 1966), Romeo, Lelio (Mincinosul, C.Goldoni, 1971), Actorul (Azilul de noapte, M. Gorki), Pașa din Vidin (Răceala, M.Sorescu), Ferdinand (Furtuna, W. Shakespeare), Creon (Antigona, Sofocle), Regizorul (Șase personaje în căutarea unui actor, L.Pirandello), Regele (Eduard al III-lea, W. Shakespeare) ș.a.; pe ecran - debut 1963, în Comoara din Vadul Vechi, Pădurea Spânzurașilor, Diminețile unui băiat cuminte, Stejar, extremă urgență, Marele singuratic, Iarba verde de acasă, Bietul Ioanide, Ștefan Luchian („filmul meu de vârf”, 1981), Liceenii, Întunecare, plus, în scenariile turnate pe platouri străine, la catedră sau de manager al teatrelor bucureștene, L.S Bulandra” („avanpost”) și Național „I.L.Caragiale” - cu o suită de programe menite a reda și spori prestigiul instituției, precum și promovarea legăturilor cu spațiul artistic de notorietate de pretutindeni.

Cu nedezmițit spirit (auto)critic, ION CARAMITRU analizează fiecare etapă a carierei sale, subliniind apăsător, nu o dată, secretul devenirii și reușitei („N-am stat degeaba”), prin antrenarea corpului, „instrumentul principal”, mai ales în exercițiul public al rostirii versurilor, ale Poetului Neperече înaintea tuturor, în virtutea nobilei vocații de a trăi „în intimitate senzuală cu limba română”, de unde și convingerea nealterabilă, declarată, a „apartenenței” la aceasta, argument în măsură a fundamenta principiul de nezdruccinat : „...nu m-a interesat niciodată să-mi iau lumea-n cap”, deși motivele nu au lipsit de-a lungul vremii, de când s-a „născut vinovat”, 1942 (Tatăl anticomunist ; refuzul de a se înrola în partidul unic ; sora, plecată în exil etc.).

Invocând, în subsidiar, concluzia lui Einstein potrivit căreia la succesul reprezentativ, determinant este efortul (99 la sută și 1 la sută „inspirația”, în contul artei, talentul), Artistul recunoaște deschis că pe scenă (implicit, pe platoul de filmare) contează „partenerul (...) mai bun ca tine”, sorții fiindu-i extrem de favorabili, o dată ce a crescut și s-a împlinit profesional, alături de „permanente” ale culturii artistice, pedagogi (Sică Alexandrescu, Beate Fredanov, Costache Antoniu, Ion Cojar), regizori de talie mondială (Liviu Ciulei - „obsedat de perfecțiune, de autenticitate” ..., Radu Penciulescu, Lucian Pintilie, Andrei Șerban, Alexandru Tocilescu), colegi de „scândură”, de film sau teatru radiofonic - decăzut „cvasitotal” (Toma Caragiu - „Poate singurul” prieten cu adevărat, Octavian Cotescu, George Constantin, Ileana Predescu, Silvia Popovici, Valeria Seciu, Ștefan Iordache, Irina Petrescu, Ion Besoiu, Tricy Abramovici, Mariana Buruiiană, Victor Rebengiuc, Virgil Ogășanu, Gina Patrichi, Florian Pittiș, Maia Morgenstern, Marcel Iureș - dintr-o listă greu de reprodus aici.

Un capitol special se dedică UNITER (Uniunea Teatrală din România), „instituție de utilitate publică”, înființată cu două decenii în urmă și al cărei inspirat fondator și președinte se distinge, gestionând o activitate polimorfă, centrată pe misiunea ce vizează, în continuare, să „redeschidă ferestrele teatrului românesc spre lume”, susținând colaborarea și desfășurarea turneelor în varii convenții; să protejeze dreptul proprietății artistice și demnitatea slujitorilor teatrului - creatori de spectacole, critici, manageri; un travaliu de toată prețuirea, nescutit, însă (se putea altfel ?!) de cârtiri venite din partea câte unui cabotin sau expirat, cu aere de vedetă justițiară, sau din pură invidie.

Numeroase probe ale implicării Artistului în activitatea de manager, cu proiecte de anvergură și realizări recunoscute în consecință, îndeosebi în spațiul european, de elită (Ofițer de Onoare al Imperiului Britanic, Cavaler al Artelor și al Literelor - Franța ș.a.) se adaugă, acestea și datorită aceluia „reazem extraordinar” oferit de familie. Franc în păreri, păstrând proporțiile între laudă și critică (excellentă, la obiect, și caracterizarea rolului de lider „abuziv”, „dictatorial”, jucat de Valentin Silvestru, înainte și după '89). Concomitent cu dobândirea libertății, „drept recompensă”, atât în calitate de responsabil al Comisiei de Cultură, cât și în aceea de Ministru al Culturii, ION CARAMITRU a încercat - în bună parte izbutind - să înfrângă inerția „morilor de vânt”, cerbicia falselor competențe în materie, privind protejarea patrimoniului cultural național, „prioritate zero” (exemplu de notorietate, restaurarea „Coloanei fără sfârșit”), reforma în teatru și, în mod relevant, în interiorul Primei Scene.

În fine, serialul mărturisirilor - însoțit de o iconografie personalizată - se referă pe larg la momentul Revoluției și timpul scurs până la apariția textului, „Cu Ion Caramitru de la Hamlet la Hamlet și mai departe” (Ed. Fundația Culturală „Camil Petrescu”, Revista „Teatrul azi”, București 2009), capitol care solicită o analiză complementară.

VICTOR BIBICIOIU

PARFUMUL DEȘERTĂCIUNII

DRAMĂ

- fragment -

ACTUL I

DECORUL

Încăperea unui spital de nebuni, o încăpere cu gratii, două paturi, o masă, un caiet și un pix. Doi bolnavi stăteau întinși pe spate, după câteva momente, unul dintre ei, un tânăr înalt, brunet, foarte frumos, se ridică brusc, se îndreaptă spre masă, scrie în caiet ceva indescifrabil, după care rupe foaia, o aruncă printre gratii rostind tare și impunător, uitându-se în sus și apoi spre coleg: (Decorul din spatele scenei arată haosul).

PERSONAJELE: doi bolnavi, medicul, Iuliana, o asistentă

- De-acum vor fi dezlegate toate misterele universului, căci roata sorții începu a se învârti iar, timpul a încetat în sfârșit a mai bate. Nimic nu mai stă la locul lui, stelele au început a se rupe și arunca prin haos, îngerii au început să moară, oamenii și-au descoperit eul ascuns, iar eu am descoperit în mine demonul. Da, eu sunt demonul (privind spre coleg), ai auzit, demonul, și sunt cel mai fericit, mi-am făcut propria mea lume, am propria mea viață, colorată în lumini și umbre, și nimeni nu mă alungă din ea, și nimeni nu mă condamnă, sunt nebun și nimeni nu mă ia în seamă și sunt cel mai fericit om în propria mea lume, un demon alungat din viața neînțeleasă a oamenilor... (se plimbă)

Da, am crezut că iubirea îmi va deschide ușa printre oameni, dar m-a alungat dintre ei, dar în umbra gratiilor am propria mea viață de iluzii, de iubire. Sunt un Adam, făcut din pământ căruia Dumnezeu i-a dat un cadou, iubirea, pe Eva. Sunt totodată, un înger de foc căruia Dumnezeu i-a dat cadou niște aripi. Sunt fiul unui înger și al unei fiice a lui Adam care a scăpat de mânia lui Dumnezeu, arătată fraților mei prin apele potopului. Sunt un demon însetat de iubirea absolută și nimic nu mi-a putut alina această durere. Am descoperit în mine haosul, haosul unei ființe pământeste, însetate de cel mai mare ideal, fericirea... (Se plimbă.)

Fericirea (ha, ha, ha), auzi fericirea, numai un nebun ca mine visează fericirea.

Durere, crudă durere este fiecare clipă a omului pe acest pământ (se plimbă), unde ne sunt armele, unde ne-ai ascuns fericirea, unde este ascunsă iubirea, unde putem găsi, unde putem dibui izbăvirea, unde? (Se așează pe pat.)

Colegul (pe un ton calm):

- Medicamentele ce ni le administrează forțat ne distrug fericirea și în acest infern, și ne distrug și infernul sufletului nostru, nimeni nu înțelege că noi nu avem nevoie de medicamente, ci de iubire și înțelegere, altfel, vom fi pierduți dintre oameni, pierduți dintre sfinți, vom rămâne niște demoni pierduți printre îngeri.

Tu ești foarte tânăr, deși foarte matur, foarte bătrân în gândire și de aceea nu vei mai trăi mult, de nu-ți vei găsi izbăvirea în viață, prin iubire, eu sunt trecut

prin multe, răceala doctorilor, indiferența personalului auxiliar, este o cruzime, asemenea săbii de foc ce păzește mărul vieții din grădina Edenului.

Puțină înțelegere, puțină dragoste este leacul ce ne poate rezolva problema sufletească, este singura noastră izbăvire.

Boala sufletului, e cea mai grea boală, iar cine se molipsește de așa boală grea nu mai poate fi vindecat niciodată, este boală fără leac. Există două remedii, primul vine de la oameni; dacă oamenii ar ști să ne acorde înțelegere, încredere și adevărată iubire, vindecarea ar surveni neîntârziat; al doilea este pământul, locul unde nimeni nu ne va mai deranja din visul sufletului nostru.

O soră vine să le aducă medicamente însoțită de o gorilă cu înfățișare de om.

Bolnavul ce se crede un demon rătăcit:

- Nu de medicinuri din astea avem noi nevoie, soră, de adevăr avem nevoie, nu de minciuni.

Sora le pregătește medicamentele, iar apoi le administrează bolnavilor și grăiește:

- Tratamentul nu este o minciună, dacă îl veți urma vă veți însănătoși cu siguranță.

- Ha, ha, ha (demonul), însănătoșirea minții sau a sufletului cu ierburi, cine mai crede asta, cu ierburi vindeci boli trupești, soră, nu boli sufletești, iar mintea, mintea omului n-o poate controla nimeni și nimic. Probabil ați uitat că nebunii sunt și foarte inteligenți, nu pot fi mințiți cu ierburi sau povești. Unde este adevăratul tratament al celor ce au învățat să cunoască oamenii, al medicilor psihiatri, al psihologilor ca tine, soră, a murit și a fost îngropat în minciună, dar cel mai rău este că oamenii refuză cu încăpățănare să cunoască cu adevărat oamenii...

Ce exemplu de dragoste dai dumneata, (uitându-se spre gorilă) exemplul urii, al violenței? Dai tu acum dovada dragostei ce poate muta și munții sau sufletul omului? La niciun caz ...

Isus, ce exemplu de iubire și jertfă! Martirii, sfinții, iubire! Dar tu, dar contemporanii noștri, dar voi, dar eu? Putregaiuri.

Sora pleacă după ce ia temperatura și tensiunea, însoțită de gorilă.

Celălalt bolnav (plimbându-se):

- Frații noștri, copiii lui Adam și Eva, ce să mai găsești iubire în ei, a trecut mult timp de la creație, deși parcă ieri ar fi început totul. Știi, mai nou oamenii nu mai știu să viseze, sunt niște roboți programați cu termenul viață.

Se îndreaptă spre gratii, le strânge în mâini și strigă:

- M-am săturat de mașini, vreau oameni ce știu să viseze, vreau oameni ce știu să iubească, vreau oameni cu suflet ce știu să trăiască cu adevărat, vreau oameni adevărați.

Cade în genunchi plângând și rugându-se.

- Doamne, ajută-mă că sunt ca un prunc ce plânge și nu se poate apăra, întărește-mă Doamne pe calea dreptății Tale!

Demonul îl ridică de jos și-l așează pe pat, apoi spune:

- Să-ți povestesc un vis. Totul a început în somn, apoi s-a transpus în realitate. În fața ochilor zăream un tablou apocaliptic, totul se năruia în jur, fulgerele cădeau pretutindeni, cerul se rupea bucată cu bucată, pământul fugea, întunericul striga după lumină, oamenii strigau îngrijorați la cerul ce se sfârșea, izbăvirea, și, instantaneu m-am trezit în mijlocul camerei, sudoarea curgea pe mine ca apa și mă luptam cu un demon frumos, cu aripi negre, iar când mi-am

dat seama bine, demonul acela eram tot eu, altă parte a mea.

Atunci am simțit revelația luminii în întuneric, apoi am început să vorbesc fără șir, lucruri ce nu aveau legătură între ele, tablourile ce reprezentau idolii mei prinseseră viață, se certau între ei până s-au luat la bătaie, se certau pentru niște casete cu muzică rock până ce în cameră s-au umplut pereții de sânge. Am reușit să-i potolesc în cele din urmă...

Demonii mei s-au luat la gâlceavă, dar am uitat robinetul curgând la baie, laptele dădea în foc și mi-am aruncat o haină care mă incomoda în acel moment pe geam. Dintr-odată am auzit sunetul telefonului, apoi sunetul unui clopot, apoi un țipăt și m-am trezit îmbrățișând o floare, mai pe urmă am auzit salvarea, niște vecini alarmați de strigătele mele și m-am trezit în această încăpere, singur, după care te-am zărit pe tine.

- Eu (colegul), eu am început un calcul fără șir, măsuram pereții unei camere și totul era interminabil.

Doctorul, un tânăr nepăsător, se îndreaptă împreună cu o frumoasă domnișoară șatenă spre încăperea lor:

- Iulian, ai o vizită, bineînțeles, veți discuta printre gratii.

Iuliana:

- Iubirea mea, ce mă bucur să te revăd mai liniștit. (Apucă cu mâinile, mâinile ce se țineau de gratii).

Demonul își trage mâinile:

- Iarăși de liniște îmi vorbești. Ce știi voi de liniște fățarnicilor? Liniștea noastră, o prefăcătorie ce ne-a adus în această închisoare... Nu, nu închisoare, aici e adevărata libertate, aici s-a împlinit destinul nostru.

- Dar te iubesc, Iulian, tu ești viața mea, tu ești totul pentru mine... (Ea se ține de gratii, în timp ce el vorbește gesticulând și plimbându-se.)

- Ce știi tu despre iubire? N-ai știut să mi-o dai la timp... Nu știi să mi-o dai nici acum... Nu vei ști să mi-o dai niciodată... Vorbe, atât ști. Dar unde îți sunt faptele de iubire? Probabil au fost atât de mari încât m-au închis după aceste gratii ca să nu-mi pot îmbrățișa și sărută niciodată iubita. Vreau să mă strângi în brațe de mă iubești. (Se iau în brațe printre gratii, el își strânge iubita din ce în ce mai tare, cu disperare). Mai tare, strânge-mă și tu mai tare de mă iubești. Sunt disperat după tine, vreau să trecem unul prin celălalt, să ne contopim întru eternitate. Te ador pe tine ce dai vieții mele sens.

Iuliana:

- Nu mai pot, mă doare. (El se agață mai cu disperare de ea și își ridică capul în sus urlând, între timp vine doctorul și-i descleștează brațele, iar iubita lui pleacă plângând, pe când el este așezat pe pat și rostește întruna: "frumoasa mea".)

Un timp e liniște.

Demonul: - Știi, eu într-o viață anterioară am fost soldat neamț și am murit pe câmpul de bătălie. Aveam o iubită evreică, frumoasă femeie, nu am mai putut s-o revăd, iar acum m-am născut prea repede, din cauza ei, speram s-o reîntâlnesc... Cel mai tragic, oamenii aceștia mi-au interzis să fac armata, mie, unui adevărat soldat, n-au îndrăznit să-mi dea armele, mi-au furat armele dar o să le regăsesc, așa cum odată am găsit un pumnal la mine în dulapul cu cărți care îmi apăruse în vis cu o seară înainte, așa o să-mi găsească și sabia pierdută prin tufișurile castelului și o să ucid toți diavolii, alăturându-mă Arhanghelilor. Dumnezeu va trebui să-mi dea înapoi toate armele. Mi-a dat destul un destin pe care nu îl mai pot duce. Să-mi dea înapoi tot ce mi-a luat, dacă nu, să-mi ia viața, să vină în fața mea și să mi-o ia!

Colegul: - Ai treizeci de ani, poate abia acum îți începi misiunea și în primul rând nu îți este îngăduit să te certți cu Dumnezeu, El nu ne este dator cu nimic, noi Lui da, căci ne-a creat, El ne dă, nu ia de la noi... (Este întrerupt.)

Demonul: - Într-un spital de nebuni, din visuri și iluzii, halal misiune, halal destin.

Se face din nou liniște. Colegul lui este luat din cameră pentru a fi mutat într-o încăpere, alături de mai mulți bolnavi.

Iulian:

- Iată-mă cu adevărat singur, în infernul meu, pereții încăperii mă apasă, florile au încetat să mai cânte, iar acum nici măcar nu-mi mai încântă vederea. Păsările și-au uitat glasul, iar timpul a încetat să mai bată. Totul șoptește misterios, nimic nu mai înțeleg sau abia acum au început să se limpezească lucrurile și mintea mea să descifreze tainele ferecate ale universului. Simt că plutesc, totul se mișcă, acum mi-e cald, acum mi-e frig, nu mai știu ce se întâmplă, dar simt liniște în jur, simt liniște în mine.

Amețesc, of, se surpă lumea, cade cerul, mor stihiiile, totul plânge în juru-mi, da, ascult și inima mea plânge, viața mea se sfârșește încet, totul mă apasă greu. (Zărește o lumânare pe masă, o ia, o aprinde.)

Haosul, da, se pierde totul în haos, e sfârșitul, sfârșitul unei vieți. Se stinge lumina (În mână are o lumânare care abia mai pâlpâie.), nu mai are culoare flacăra ei, se stinge o stea, se stinge o viață, cade o frunză, se topește un fulg de zăpadă, iar marele univers își continuă șirul, lungul șir. Azi moare un nebun, mâine un geniu, poimâine o neînsemnată ființă. Nimic nestingheritor pentru el. (Face câțiva pași.)

Acum am obosit, gândul mi se întunecă și nu mai pot să suport greutatea corpului, mă lasă picioarele, acum simt că sufletul meu se eliberează și plutesc, în sfârșit mă simt cu adevărat bine, bine... (Cade jos mort. În timp ce cade se stinge și lumânarea.)

Avea dreptate, (Iuliana pătrunde în salon.) grăiește ea, n-am știut să-l iubesc cu adevărat, o dragoste adevărată nu se stinge în nebulia ființei unui om, în orice neputință a firii omenești, adevărata dragoste este eternă, ce este un foc trecător, e doar o minciună ce pălește la adierea oricărui vânt de primăvară. Când simți jocul adevăratei iubiri abia atunci înveți să trăiești, îți cresc aripi, înveți să zbori spre infinit întru eternitate. Iubirea adevărată trece peste toate și ar da propria-i viață pentru ființa plâpândă ce o poartă veșnic în suflet... Am înțeles acest lucru mult mai târziu, când el nu a mai fost, când am descoperit esența jocului de primăvară, e tainică esența lui, cine o gustă, cine o găsește va fi vrăjit pentru eternitate de dor de iubire, de infinitul ei... Dar oare am găsit esența focului de iubire...? Poate flacăra sufletului se aprinde și nu înțelege nimic, poate esența iubirii e înțelepciunea. Prinsă în mrejele timpului am uitat să mai observ zâmbetul florilor, cântecul frunzelor... și viața trece, și ce folos dacă nu mai ai timp pentru frumusețea naturii, pentru puritatea iubirii, au trecut zile fără să mai am timp să ascult cântecul unei păsări... Înțelepciunea alege iubirea ce îți va fi călăuză și dincolo, inima trebuie să i se supună, nu lăsa inima să zboare fără fructele cunoașterii căci se va stinge în lacrimi focul ei...

ANA-CRISTINA POPESCU

TĂCEREA LA DUBLU

Motto:

„Ceea ce avea el de spus se exprima perfect prin tăcere”

Sten Nadolny - „Descoperirea încetinelii”

„Spune și tu, soro, nu e strigător la cer să coste benzina la fel ca n vest, la salariile mici care sunt aici?!” – te rățoiești din poziția celui care le vede pe toate „de sus”, adică îi dă mâna, la salariul lui civilizat din vest, să-și dea cu părerea competent, pe o temă care-l doare pe românul de rând. Împuști mai mulți iepuri dintr-o lovitură, ba chiar te simți un pic ca Robin Hood, apărător al amărăților și împărțitor de dreptate. Chiar dacă un poți schimba situația, măcar te faci simpatic, uzând perspicace și oportunist situația vădit nedreaptă.

Mai dai și bine în cadru, căci faci impresie de independență celor dragi, care, iubindu-te, se consolează cu gândul că măcar tu, vlăstarul tânăr, ești deasupra situației și ai reușit să i te sustragi, lăsând-o în plata Domnului. Al doilea iepure împușcat „prin atingere”, cum s-ar zice, așa în marea trecere, e că le distragi atenția de la alte necazuri posibile, mult mai periculoase, cele pe care doar bunica, da, numai ea, cu serenitatea proprie celor aflați în pragul sutei de ani, nu se teme să le pună incomod în discuție: „tu ești fericit?”...

Ieși pe ușă, nu dai bine colțul și te trezești dădăcit la casa alimentarei, că n-ai fost în stare să declari sticlele goale pentru schimb contra marfă, când ai intrat în magazin. Schimbi placa, nu mai faci pe suveranul, ci te mulezi în rolul copilului docil și înghiți în sec. Taximetristului obosit îi zâmbești cuceritor peste umăr, chiar dacă detești genul frivol. Faci asta doar ca să accepte o rută mai scurtă. Te trezești după trei ore de conversație cu prietena de suflet că, de fapt, n-ai spus nimic din cele pe care de luni de zile le „salvaseși” în memorie pentru deliciul clipelor ca astea și constăți că nimicurile cotidiene sunt atât de puternice încât absorb toată capacitatea de discuție disponibilă.

Abia în avionul de întoarcere realizezi că iar ai fost acasă, de parcă n-ai fi fost, și ți-e ciudă că n-ai urmat îndemnul bunicii, care se plânge-ntr-una că „iar pleci și parcă n-am grăit nimica”. Ciudat doar cât de uscată se simte limba în gură de la atâtea schimbări de opinii. Căci cu impresii cu adevărat importante se pare că nu te-ai ales. De ce oare te simți brusc atât de obosit?!

Cât de străină de realitate e idila înaripată pe care o visăm cu ochii minții când anticipăm revederea cu cei dragi! În loc de schimburi inspirate de replici și vorbe de duh, cheltuim enorm timp și energie cu pusul și cu adunatul mesei, cu remarcile critice la adresa schimbărilor aspectului sau apucăturilor reciproce, și încercăm, uneori forțat, să insuflăm un avânt modern, occidental și eficient vieții – hai să recunoaștem – nu tocmai simple din patria noastră. Ai noștri, la rândul lor, încearcă disperăți să trezească în noi pasiuni uitate, pentru valori care ne entuziasmau pe vremuri (muzica folk, clubul Dinamo...) sau înțelegere pentru situații mai greu de acceptat („eu nu mă duc la Primărie să fac plângere că nu repară țeava spartă!”). Atât noi, cât și ei căutăm punctul de întâlnire undeva la mijloc, pe planul harului și „sentimentului de doină” („vezi, rândunelele se duc...”).

E firesc să iasă scânteii din loc în loc, când viziuni atât de diferite încearcă să împace și capra și varza, de dragul armoniei familiale. Spaimele pândesc la tot pasul, oricât ne-am strădui să fim toleranți cu cele vechi sau deschiși celor noi. Iar concediul e dureros de scurt, mult prea scurt, de fiecare dată.

Te uiți din avion cum dispăre sub picioarele tale relieful arcuit domol al Munților Apuseni și te apucă regretul pentru scurta altercație avută cu mama, din te miri ce. Zâmbești apoi pe jumătate împăcat, amintindu-ți cum a împărțit tata dreptatea, clasificând scena sub mottoul „asistăm la nepotrivire de caracter”. Și iar te întrebi dacă nu cumva ai mers prea departe, sau poate, dimpotrivă, ai fost prea laș, rezumându-te doar la stratul superficial.

Dacă ai noroc și calculator, poate vei afla întâmplător cândva, într-unul din mesajele viitoare, că „atingerea” sufletului

totuși s-a produs, probabil într-un moment complet aleator, în mijlocul unei conversații insipide, pe o temă deloc importantă, ca de exemplu cea cu benzina. Delicatul schimb de „fluid emoțional”, își va fi găsit calea într-un fulger momentan de percepție instantanee, nu datorită, ci în ciuda încercărilor disperate de a comunica prin cuvinte, în contra curentului unui subiect absolut perpendicular cu situația.

E suficiență o străfulgerare, și omul din fața ta, la care ții mult și pe care-l prețuiești de-o viață, devine parcă transparent. Ți se pare atunci că-l înțelegi și-l cunoști mai bine decât te știi pe tine însuși. Răspunzi repede ceva acolo la nimereală, pe tema insipidă aflată-n discuție („e scump și gazul, fire-ar el al naibii!”) și întorci capul, în așa fel încât să nu se observe că ți-au dat lacrimile de emoție. Mai mult ca sigur că persoana iubită „te citește” instantaneu, la fel de bine ca tu pe ea și-ți interpretează corect stânjeneala, dar îți lasă cu eleganță iluzia că te-ai avea sub control. Așa arată clipele cu adevărat duioase pe care le depozitam, uneori chiar fără să fim conștienți de ele, în străfundul sufletului nostru și care ne dau putere din „off”, când e să trecem probe grele sau când ne simțim însingurați. Nu efuziuni de cinema, nu îmbrățișări teatrale, nici declarații pentru eternitate!

Începând cu sfârșitul, din clipa în care iar pleci, conversezi cu ei în minte luni și ani de-a rândul, ei care-ți sunt dragi, familie sau prieteni, aflați departe. Uneori ți se pare că le auzi replica și intuiești parcă ce-ar spune în diverse circumstanțe. De fapt știi bine că, și de-ar fi de față, e puțin probabil ca lucrurile să decurgă așa de armonios cum ți le imaginezi tu. Dar îți prinde bine iluzia, mai ales când te simți singur sau neînțeles. Îți spui atunci că toată zbaterea nu e decât o jucare de rol secundar pentru că – nu-i așa? – scenariul major se scrie în spatele cortinei închise, acolo unde spectatorii sunt ei, cei care înțeleg umorul tău subtil, vibrația de diapazon a spiritului tău de fluture rănit, mă rog, chiar și lucruri pe care nici măcar tu nu le înțelegi prea bine la tine.

De când cu poșta electronică, iluzia apropierei e și mai tentantă, cuvintele scrise alunecă mai ușor din vârful degetelor decât de pe vârful buzelor, la telefon. Oricât de bine te-ar cunoaște adresantul, nu mai poate percepe în tonul tremurat al vocii o neregulă, o minciună nevinovată sau o omisiune voită, menită să-l menajeze. Când scrii un mesaj, ai timp să-l perii, să-l corectezi, să-l cureți și să-l înfrumusețezi după pofta inimii. Nu mai contează dacă „n-ai replică în glas”. Prin apăsare de buton, cu o tastatură sprintenă, poți proiecta în mintea interlocutorului imaginea ta modificată, așa cum intuiești tu că te-ar dori el să fii. Fostei colege de liceu îi servești versiunea ta tinerească, cu lecturi la modă și cu melodii preferate; pentru familie ești firea practică, eficace și robustă, cea „dintotdeauna”; pentru prietena vârstnică ești șturlubatica visătoare cu capul în nori; pentru foștii colegi de birou te prezinți aventurieră și iubitoare de risc, în timp ce fostului partener de dansuri populare de la „Casa Pionierilor” îi servești spaimele subtile față de regimul totalitar, adânc înrădăcinate în subconștient. Culmea e că nici măcar nu trebuie să faci un efort ca să umpli toate rolurile astea, tot tu ești în dosul fiecărui personaj, fără minciună.

Paradoxal e faptul că atât de impersonalul instrument dotat cu tastatură reușește să ne stoarcă mărturisiri mai sincere și mai profunde decât cele pe care am fi dispuși să le spunem direct, prin viu grai. Așa cum orașul metropolitan ne ajută să ne găsim pe noi înșine, topindu-ne în masa informă de oameni, care nu stau să ne observe la fiecare pas, la fel avalanșa de cuvinte scrise ne obligă să renunțăm la „informația de umplutură”, gen prețul actual al cartofilor pe piață sau starea vremii, și ne obligă să nu mai dăm târcoale esențialului. Nu-i de mirare că un litru de cerneală de imprimantă Hewlett Packard costă mai mult decât un litru de parfum Chanel No.5.

Frumoase sunt toate, mai ales cuvintele pe care uneori nu avem curajul să le spunem răspicat, volatile ca parfumul fin sau ca un moment de inspirație în fața unui om cu care, mai că te-ai încumeta chiar și să taci la dublu. Prieten.

GABRIELLA CĂLUȚIU SONNENBERG

**prezintă rubrica:
Prietenii mei,
Internauți**

vremea teilor

să-mi dai
iubito
flori din teiul
de sub sprânceana
ta...

cu tine
am să rămân și
măine noapte
iar cu polenul din
stamine
îți fac o aripă

plâng porii
pe coapsa ca o pantă lină
când o cobor

văd norii
în jocul nostru
ce-o să vină
și-un strop din dulcea-ți sevă
sfios
și singur
se strecoară
pe țărnul albelor meduze

de sus
sub gene
printre buze
se scurge noua primăvară

atâtea slove stau întrebătoare

atâtea slove stau
întrebătoare

cuvinte spintecând un somn prea
rar
și-n primăvara asta temătoare
de ce îmi plânge cu mărgăritar?

se-ntind în mine mări otrăvitoare
genunile cu solzii de smarald
ce-și varsă-n pleoapa greu
adormitoare
cenușa anotimpului prea cald

sfârâm cu dinții firele amare
de iarbă crudă fără ca să știu

cum trece o iubire plutitoare
pe tot ce e necunoscut și viu

de ce mă leagă mugurul ce
moare
înfiorat în horbote de ploii

și-n fiecare floare căzătoare
găsesc petale ce-nfloresc în noi? ...

primăvara ochilor căprui

frumoasa mea
o să-mi aduc aminte
de nerăbdarea-n care sui
pe treptele din firave cuvinte
spre-nlăcrimații ochi căprui

aș vrea să crezi că visul
primăvara
e timpu-n care mă răpui
când voi veni
întotdeauna
seara

să dorm în ochii tăi căprui

frumoasa mea
turniruri de sulfină
se frâng în țara nimănui
cu păsări plămădite din lumină
ce trec din ochii tăi căprui

dragoste de april

rămas uitat un gol subtil
îl umple-o floare de april
și-n apa dulce
sus
pe sân
precum un fluture
stăpân
și-mi cresc în palmă
îngeri mici
te vreau sub vișinii pitici
pe un fotoliu de rogoz
să-ți lași ciorapii
bleu cu roz

să mă-ncălzești la foc maro
cu pielea ta
cea indigo
în scrânciobul cu un motor
făcut din pene de cocor

ușor
cu mână de chirurg
crestez o perlăși-n amurg
din perlă vor sări delfini
când prind în tine rădăcini
străpuns de iarbă

să rămân
întotdeauna sus
pe sân

Teodosius

Crezi-n misterul ce vine
din destin?
Tu crezi că apa s-a prefăcut în vin
iar cu mistria și echerul
s-au înălțat istorii?

Purtai pe umeri crini stigmatici
tăiați cu spinii mesianici?
Cum ai uitat de frunzele de laur,
de zeii omorâți la Epidaur?

Atunci, când sărutai icoana,
aveai puterea de-a privi spre stele?
Aveai scânteia de nebunie
să urci la ele cu ruga ta?
Iar dacă da, mai crezi-n misterul
ce vine din destin?
Că pâinea este carnea
din trupul sacru, de smochin?

Smochinul

Avea nisip pe frunze...
Bătut în lemnul Crucii
El, ucenic răpus,
Cu Tatăl Său pe buze
Și braț din brațul Crucii,
Trăind, murea Iisus.
Tălmăcitor, smochinul
Crescut din trupul Crucii
Pe care suferea,
Își ocrotea lăstarul
Când pus pe Crucea Crucii,
Murind, Iisus trăia.

FLORIN I. CERNAT

Invitație la lectură...

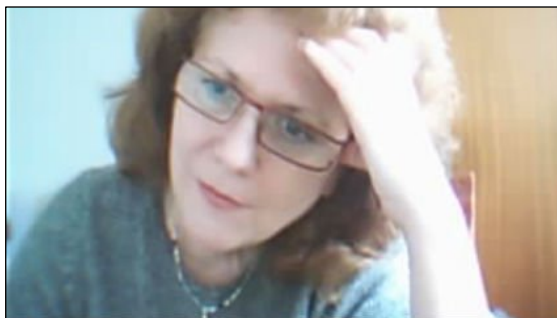
E greu să le explici „bobocilor” din gimnaziu și, uneori, chiar celor din liceu, de ce orice *carte* propune o *lume ficțională* (un univers diegetic) în care ei – *cititori i* - pot locui ca în propria *lume concretă* (Paul Ricoeur), fără să uite însă, că lumea pe care o propune textul respectiv este una proprie doar aceluia text. Trebuie de asemenea, să le explici, că există cărți care compun o *bibliotecă colectivă* („ansamblul tuturor cărților importante ce definesc, la un moment dat, o cultură”), o *bibliotecă interioară* („acele cărți care definesc personalitatea fiecăruia”) iar în ultimii ani, chiar și o *bibliotecă virtuală* (cărțile „care presupun orice tip de discuție – orală sau scrisă - despre conținutul lor”), cum scrie Pierre Bayard.

Pasul următor pentru a-i determina pe elevi să citească este, cred, *captatio benevolentiae*; recurgi la tehnici prin care să-i convingi că merită să descopere nodul semantic (nexus) al oricărui text și să-l perceapă ca loc de convergență pentru semnificații multiple. Treci apoi la comprehensiunea

textului, nu înainte de a-i informa pe elevi că aceasta se face în trei etape ale interpretării: 1. etapa semantică; 2. etapa reflexivă (intermediară); 3. etapa existențială (Paul Ricoeur). Și nu treci cu vederea titlul! În primul rând, titlul ajută lectorul să situeze opera citită în raport cu alte opere, cu – relativă - precizie, iar în al doilea rând, titlul poate suscita multe imagini și impresii generale asupra demersului epic conținut de opera titrată, încă înainte de *citirea ei efectivă* și, probabil, *afectivă* – determinând astfel, mult mai rapid, reperatele mesajului.

La clasa a V-a am propus o bibliografie, ca să zic așa, în trend: “De ce fierbe copilul în mămăligă”, de Aglaja Veteranyi; “Visul copilului care pășește pe zăpadă fără să lase urme”, de Gabriel Chifu; “Prăjitura de la ora 11”, de Caroline Pitcher; “Mereu în albastru”, de Ann Brashares; “Tobe, fete și placinta periculoasă”, de Jordan Sonnenblick; „Întoarcerea acasă”, de Bernhard Schlink;

„Miruna”, de Cella Serghi. Copiii s-au entuziasmat imediat și au remarcat „ciudățenia” titlurilor. În mod firesc, le-am cerut să realizeze o scurtă scriere imaginativă folosind prenumele autorilor și, evident, titlurile cărților.

Spicuiesc din... rezultate:

Tehnica „decupării” titlurilor Visul de după...

Cavalerii mesei rotunde: Caroline, Ann, Benhard, Gabriel și Cella servesc “Prăjitura de la ora 11”. “Miruna” le povestește despre “Întoarcerea acasă”. Deodată apare Aglaja:

- Am visat că totul în jurul meu era albastru. De astăzi mă voi îmbrăca “Mereu în albastru”.

-Eu am avut “Visul băiatului care pășește pe zăpadă fără să lase urme” spune Jordan.

-Hm... hai să jucăm “Tobe, fete și placinta periculoasă”! Puteți să-mi răspundeți la o întrebare? “De ce fierbe copilul în mămăligă?”

Toți încep să râdă... (Isabela Ciucă)

Petrecere

“Miruna” crede că dacă se îmbracă “Mereu în albastru” va avea o întâlnire amuzantă la “Prăjitura de la ora 11”. Aglaja, Ann și Caroline au sosit. Își fac apariția, într-un târziu, Gabriel, Jordan și Cella. Ei

organizează petrecerea pentru

“Întoarcerea acasă” a lui Bernhard. Se vor juca desigur, “Tobe, fete și placinta periculoasă”, dar vor vedea și ... filme! Le-au ales pe cele mai incitante: “De ce fierbe copilul în mămăligă?” și “Visul copilului care pășește pe zăpadă fără să lase urme”. Distracția este –deci- asigurată! (Diana Diaconu)

Întâlnirea

Cei șapte autori au hotărât să se întâlnească într-o seară.. Bernhard, Jordan și Carolin au

venit primii. Bernhard îl întreabă pe Jordan:

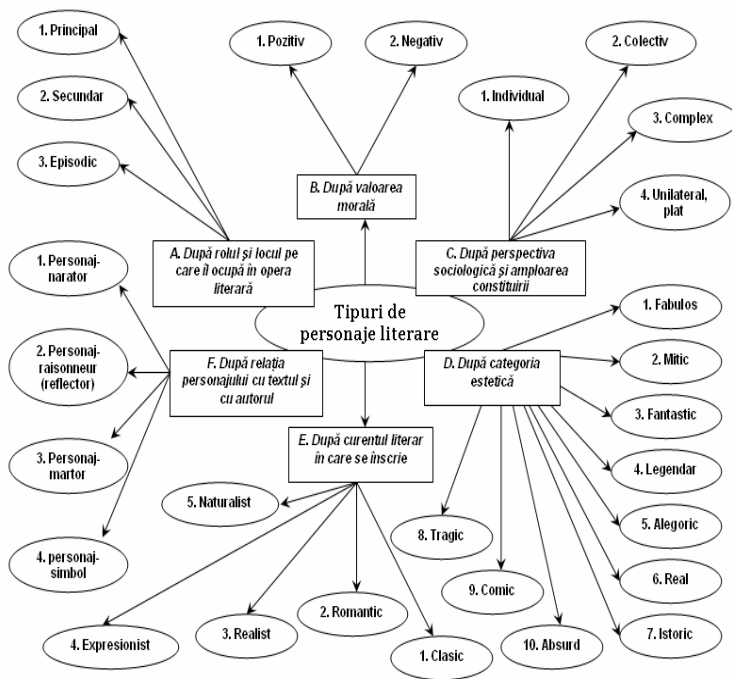
-Ai citit cartea mea „Întoarcerea acasă”?

-Da, chiar ieri am terminat-o!

Gabriel și Cella vorbesc despre cărțile lor: „Miruna” și „Visul copilului care pășește pe zăpadă fără să lase urme”, în timp ce se îndreaptă spre locul stabilit. Când apare Aglaja, Gabriel remarcă:

-Ah, „Mereu în albastru”?

Aglaja își continuă drumul. Toți o așteaptă pe Ann și, evident, „Prăjitura de la ora 11”. Într-un târziu sosește

mult așteptata Ann, care a întârziat încercând să rezolve o dilemă: „De ce fierbe copilul în mămăligă”? Când s-au strâns toți la locul de întâlnire, discuția a avut ca temă (se putea altfel?) cartea lui Jordan, „Tobe, fete și plăcinta periculoasă”.

(Vlad Zăt)

La clasa a IX-a le-am sugerat elevilor să citească „Enigma Otiliei” de G. Călinescu, ținând cont de următoarea structură:

Piramida nevoilor (după Abraham Maslow)

V. Nevoia de autorealizare

IV. Nevoia de stimă

III. Nevoia de apartenență (familie)

II. Nevoia de securitate (casă, serviciu)

I. Nevoi fiziologice (hrană, îmbrăcăminte, sex/dragoste)

Între treptele I și II = **om/individ**

Între treptele III și V = **creator/personalitate**

Sistem motivațional

Satisfacerea nevoilor se exprimă prin: *interese; *idealuri; *așteptări

La data stabilită pentru discuții am constatat interesul manifestat pentru Felix și Otilia, dar și pentru Pascalopol. Argumentele și contrargumentele s-au bazat pe citate extrase din roman – cu insistență pe treptele I, III și V. Chiar dacă moș Costache Giurgiuveanu a fost urmărit mai ales prin treapta II, accentuându-se faptul că sistemul său motivațional este orientat doar spre interese personale, discuțiile cele mai aprinse le-au purtat elevii care l-au caracterizat prin treapta III, găsindu-i astfel similitudini cu cei doi orfani și plasându-l, conform Piramidei lui Maslow, undeva între individ și personalitate.

Am imaginat apoi la aceeași clasă o lecție de recapitulare pe structura oferită de:

Discul temperamentelor (după H.J. Eysenck). Psihologul englez H.J. Eysenck a elaborat o clasificare a temperamentelor cu ajutorul cărora descrie cele patru tipuri fundamentale de temperament.

Colericul este extravert, instabil, excitabil, reactiv, impulsiv și foarte activ.

Sangvinul este extravert, stabil, dinamic, sociabil, prietenos, are nevoia de recunoaștere.

Flegmaticul este introvert, stabil, calm, echilibrat, ponderat, rezervat.

Melancolicul este introvert, instabil, înclinat spre autoanaliză excesivă, neîncrezător, temător.

Elevii au pornit de la definiția conceptului operațional-personaj, au grupat personajele călinesciene în personaje masculine și personaje feminine, pentru ca în cele din urmă să le asocieze unuia din cele patru temperamente. Au lucrat atât de atent, încât nu au omis nici personajele episodice, de ex. Iorgu, popa Țuică sau Ana Sohațchi.

Am extins aceste cerințe și la clasa a XII-a (recapitulare pentru bacalaureat). (...)

PROFESOR LUMINIȚA MĂNESCU,

Colegiul Național „Mircea cel Bătrân”, Rm. Vâlcea

Visez?!

Te văd atât de tandru,
de subtil
Am ochii plini de
trupul tău puternic,
Visez la timpul când
din nou al meu vei fi
Așa cum se-ntâmpla cu ani în urmă.

Visez la timpul nostru plin de viață,
La tâmpile albite de uitare,
La clipele ce mi le-ai dat în treacăt,
Într-un bazin, dar nu atât de mare...

Visez la nopțile cu lună plină,
La mângâierile, care, odată,
Mi le dădeai plin de pasiune
Iubitule, greșesc? Mai vreau o dată!

Și-atunci când m-oi trezi iar din visare
Să pot a-mbrățișa ființa ta,
Tot ce-am visat să fie realitate
Ești și vei rămâne, jumătatea mea.

Din...

Din lujerul puterilor de altădată
Doar astăzi pot a mai iubi un pic
Nu știu de mâine voi avea puterea
Acest poem, să ți-l dedic.

Din taina pură a trăirilor de-odinoară
Încerc să-mi făuresc dorințe noi,
Te vreau și azi, dar nu știu dacă, mâine
Vei fi același care-ai fost în doi.

Din palma mea, îți dau licoarea vieții
De ai puterea, bea-o toată azi
Căci mâine nu se știe dacă soarta
Te va lăsa în ea ca să te scalzi.

Din trupul meu, ia-ți seva pură asta seară
Uitând trecutele coșmaruri
Care, azi, și-au pus amprenta peste trupul tău
Adapă-te acum, iubitul meu

Din lirica uitării, ce odată
Ai vrut-o și-ai avut-o, dragul meu,
Trăiește azi prezentul, ce odată
Va face parte din trecutul tău.

Și-atunci, tu vei privi în urmă
Gândindu-te la mine, dragul meu!

IONELA VAN REES ZOTA

VINDECÂND „BABILONITA”

(reflecții despre traducere și multiculturalism)

O boală biblică: babilonita...

Să revedem, pentru a înțelege maladia biblică, versetele 1-9 din Cap. 11 al *Genezei*:

1. În vremea aceea era în tot pământul o singură limbă și un singur grai la toți.
2. Purcând de la răsărit, oamenii au găsit în țara Senaar un șes și au descălecat acolo.
3. Apoi au zis unul către altul: „Haidem să facem cărămizi și le ardem cu foc!” Și au folosit cărămida în loc de piatră, iar smoala în loc de var.
4. Și au zis iarăși: „Haidem să ne facem un oraș și un turn al cărui vârf să ajungă la cer și să ne facem faimă înainte de a ne împrăștia pe fața a tot pământul!”
5. Atunci s-a pogorât Domnul să vadă cetatea și turnul pe care-l zideau fiii oamenilor.
6. Și a zis Domnul: „Iată, toți sunt de un neam și o limbă și iată ce s-au apucat să facă și nu se vor opri de la ceea ce și-au pus în gând să facă.
7. Haidem, dar, să Ne pogorâm și să amestecăm limbile lor, ca să nu se mai înțeleagă unul cu altul.”
8. Și i-a împrăștiat Domnul de acolo în tot pământul și au încetat de a mai zidi cetatea și turnul.
9. De aceea s-a numit cetatea aceea Babilon, pentru că acolo a amestecat Domnul limbile a tot pământul și de acolo i-a împrăștiat Domnul pe toată fața pământului.

(*Biblia sau Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994; pp. 20-21).

Babel desemnează o cetate și turnul ei înalt, iar istoria construirii lor se află în Vechiul Testament, în Cartea *Genezei* (Cap. 11, versetele 1-9). Doi termeni ebraici oferă etimonul cuvântului: *Bābel* „poarta zeului” și, etimologia populară, pornind de la un cuvânt similar *bālal* „confuzie” sau „amestecare”. Babel desemnează confuzia produsă de diferențele de limbă, parte a pedepsei divine pentru mândria și îndrăzneala oamenilor de a înălța un turn care să ajungă la cer. (1)

Termenul „Turnul Babel” nu apare ca atare în Vechiul Testament, istoricii și arheologii i-au căutat ruinele. Disputele de orice fel ne reamintesc cea de-a doua mare pedeapsă, după izgonirea din Paradis, una colectivă, a omenirii care aspiră să-și depășească prin unire și efort comun orizontalitatea existenței și să se ridice, ori poate să cucerească și țările. Dar care este marele păcat al umanității? Darul de a construi, ambiția verticală sau plănuitul asalt asupra înălțimilor cerești?

Din toate, limba română a creat (din subst. *Babilon* și sufixul *-ie*) cuvântul **babilonie** cu două sensuri: 1. Vorbire sau scriere încălțită, confuză; 2. Învălmășeală mare, dezordine. Interesantă mi se pare consemnarea variantei vechi, **vavilonie**, ca și un neologism pe care îl putem construi: **babilonita**, ca sindrom al împărțirii omenirii în neamuri vorbitoare de limbi diferite, ca maladie a omenirii care nu-și mai poate regăsi unitatea pierdută.

Cuvântul inexistent în dicționar s-a născut în mintea mea încetul cu încetul, când am aflat cât de greu înțelegem

resorturile profunde ale altor culturi, chiar și astăzi, când am putea avea iluzia fericită că intrând într-o eră a imaginii, se produce automat și o democratizare a înțelegerii, care ne-ar duce la un universalism incredibil al receptării.

Însă nu este deloc așa. Limba care ne-a legănat gândirea ne-a configurat o anume imagine a lumii, de care suntem mai mult sau mai puțin conștienți. Voi exemplifica folosind două experiențe de receptare, una de film, alta de lectură. Ele ne par la prima vedere experiențe personale, dar au un potențial de generalitate. Ele sunt frapante, pretind o vizualizare și o decodare imediată pentru a înțelege semnificația centrală a unei capodopere, fie literară, fie chiar cinematografică.

... și urmele ei în diferite arte

Vă amintiți poate splendidul film al lui Ingmar Bergman *A șaptea pecete*, care începe cu imaginea cavalerului rănit pe un țărnam și apariția bărbatului în rasă neagră, jocul de șah pe care i-l propune și frecvențele-i reparații în momentele-cheie. Abia spre sfârșitul filmului ambiguitatea figurii mi s-a clarificat. Cavalerul și moartea susțineau de la început până la final o partidă având ca miză însăși viața. De ce o asemenea încetineală de a înțelege o parabolă? – m-am întrebat atunci.

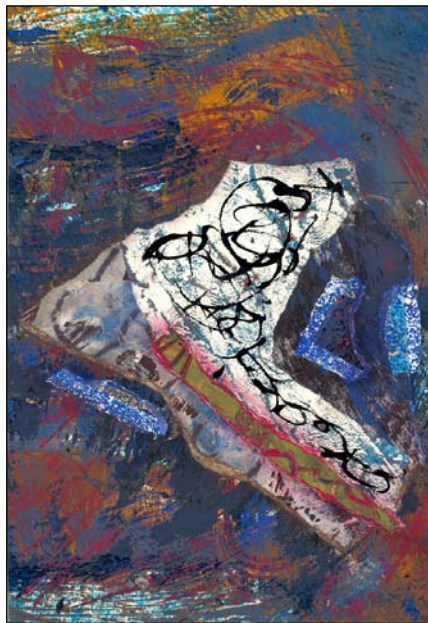
Pentru spectatorii din spațiul scandinav și din spațiul germanic, descifrarea era limpede și foarte ușoară. Căci în limbile germanice moartea este de gen masculin, implicit are și ca reprezentare mitologică figura unui bărbat. Se confirmă acest lucru într-un film recent și de mare succes: *Întâlnire cu Joe Black* (Meet Joe Black, 1998) în care blondul Brad Pitt joacă rolul Morții. Probabil că imagistica filmului are impact diferit asupra spectatorului anglo-saxon, prin subtilitatea de contraste (numele personajului, figura actorului etc.).

În imaginarul anglo-saxon, moartea nu se asociază cromatic cu negrul, ci cu albul, iar un mesager ori vestitor al ei este calul alb. Și astfel titlul unei celebre cărți de povestiri a scriitoarei Katherine Ann Porter: *Calule alb, călăreț palid!* primește dintr-o dată alte conotații, inaccesibile la nivelul lecturii neavizate pentru cititorul din alte zone culturale. Ca și o povestire de o scriitoare contemporană Joyce Carol Oates despre fata rămasă acasă singură și care primește vizita stranie a unui tânăr.

Vă propun atunci să medităm asupra distincției dintre limbile romanice în care moartea are genul feminin, iar ca reprezentare picturală, cinematografică, literară – o figură feminină, de obicei blândă și liniștitoare, spre deosebire de limbile germanice în care moartea are genul masculin. Folosesc drept exemplu o capodoperă a poeziei lui Paul Celan tulburând prin refrenul ei obsedat: *moartea-i un meșter german*. Semnificațiile nu pot fi înțelese decât asociind imaginea morții distrugătoare cu meticulozitatea, rigoarea și disciplina pe care o asociem cu meseriașul neamț.

Vă ofer și alt exemplu care să convingă că limba ne configurează universul interior, ca și mentalitatea ori imaginația. Cei doi aștri, soarele și luna, au gen masculin și gen feminin în limba română, iar o celebră baladă populară, *Soarele și luna*, îi înfățișează ca pereche frate și soră, într-o poveste care justifică tabuul incestului. Apelând la aceeași comparație cu limbile germanice, descoperim că lucrurile stau invers: soarele are genul feminin, *die Sonne*, iar luna are genul masculin, *der Mond*.

La ce ne-ar folosi asemenea exerciții de conștientizare a diferenței? Poate că ne folosesc. Iar exemplul pertinent îl oferă poezia eminesciană. Splendidele versuri *Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă / Prin care trece albă regina nopții*

moartă semnaleză că luna are aici o reprezentare feminină și regală. În textul-reper pentru lirica lui Eminescu, *Floare-albastră* publicat în 1876, se poate observa o asociere tulburătoare:

Și de-a soarelui căldură   *Înc-o gură și dispere...*
Voi fi roșie ca mărul   *Ca un stâlp eu stam în lună*
Mi-oi desface de-aur părul   *Ce frumoasă, ce nebună*
Să-ți astup cu dânsul gura   *E albastra-mi, dulce floare!*

Iată așadar unul din puținele texte în care feminitatea se asociază cu soarele, iar prezența bărbatului cu luna. Cele două principii par aici să aibă afinități profunde nu cu imaginarul mitologic românesc, ci mai curând cu cel germanic. Și iarăși, deloc întâmplător, surprize similare oferă și lirica lui Lucian Blaga, celălalt mare poet român, format, ca și Mihai Eminescu, în orizontul culturii germane: *Spicele-n lanuri – de dor se-nfloare, de moarte, / Când secera lunii pe boltă apare. / Ca fetele cată cu părul de aur, / la zeul din zare.*

Lucian Blaga fructifică în poezia *Cântecul spicelor* aspectul masculin al lunii, întâlnit rar în spațiul cultural românesc, în ipostaza de „Crai nou”, sugerată prin metafora explicită „secera lunii”. După credințele românilor, „Crai nou” (adică luna nouă) poate fura fetele pământene ca să le ducă la curțile sale. Aceeași imagine neobișnuită, masculină, a lunii apăruse deja în *Doina* lui Șt. Octavian Iosif: *Tăcutul crai / al nopții reci / umbrind poteci / se-nalță-n zări.*

Tămăduitorii și leacul lor misterios

Cu exemplele date am vrut să arăt cât de adânci și parcă fără leuire sunt urmele pe care le-a lăsat babilonita în mentalitatea și imaginația popoarelor. Tudor Arghezi avea chiar o formulare incitantă pentru neputința de a trece dintr-o cultură în alta: Lacătul limbilor nu poate fi descuiat, într-o plachetă dedicată lui Eminescu. Și totuși există o tagmă care se încumetă să vindece boala numită „babilonită”: interpreții și translatorii, traducătorii sau tălmăcitorii.

Ei au darul limbilor, altfel de har decât cel al muzicii, al picturii, îngemănat cumva cu al creației literare. Interpreții sau translatorii au ușurința de a transpune simultan discursul public sau privat, la nivelul cel mai înalt, politic, până la cel al ghidului turistic. Ceilalți, traducătorii sau tălmăcitorii sunt însă marii tămăduitori, pentru că ei reușesc să transfere dintr-o cultură în alta capodopere, uneori izbutesc să atingă înălțimea originalului.

Exemplele pe care le-am comentat nu fac decât să ne dea o vagă idee privind dificultățile cu care se confruntă cei ce trec mereu granițele dintr-o limbă-n alta. Noi nici măcar nu ne gândim la ele, ne depășesc imaginația când citim cărțile traduse. Ei, umbrele nevăzute ale marilor scriitori, rareori ies la lumină sau se destăinuie. Poate și aici funcționează nescrisa lege din medicină: doctorul nu vindecă boli, ci bolnavi, care nu seamănă unul cu altul. În mod similar, nicio carte nu seamănă, ca proces al traducerii, cu alta. Poate și din alt motiv – fiecare traducător își înțelege altfel vocația, harul sau menirea.

Traducătorii au altfel de experiență a multiculturalismului, complet diferită de a celorlalți, au dublă focalizare, privind cu două perechi de ochi spre cele două limbi. Tot ei sesizează fin și nuanțat formele pe care le îmbracă malădă pe care am numit-o jumătate în glumă și jumătate în serios – babilonita. Dialogul cu traducătorii deschide porți nebănuite spre altă înțelegere a multiculturalismului și a literaturii.

Iată, selectate dintr-un interviu, două aspecte ale miracolului pe care, de foarte multe ori, îl înfăptuiesc traducătorii. Ambele pasaje îi aparțin lui Mihai Cantuniari, distins traducător, poet și prozator, căruia îi datorăm numeroasele tălmăcirii în limba română ale romanelor, unele de mari proporții, ale lui Mario Vargas Llosa. Reflecțiile asupra traducerii exprimă chiar rolul lor de liant multicultural. Prima observație ține de întemeierea unei culturi și de circulația valorilor:

„Toată cultura noastră s-a ridicat prin traduceri. Psaltrile erau traduse. Slujba bisericească pe care toți o ascultăm și ne merge la suflet e traducere. Biblia, pe care orice copil o are sub pernă, e traducere. Mergem mai departe, să ne referim la adolescență. Care adolescent, cel puțin cel din generația mea, nu a citit Dumas, Victor Hugo, Jules Verne? Deci tot traduceri. Iar traducerea acestora l-au modelat pe viață. Putem să spunem că traducerea e pe planul al doilea? Nu putem.

Mai mult, mari scriitori, aproape toți scriitorii noștri buni au făcut și traduceri. Ne referim și la Eminescu, nu? Gelu Naum a fost și un excelent traducător de poezie. Am avut traducători extraordinari: Eta Boeriu, Tașcu Gheorghiu, Ion Roman, pe care îl admir enorm. A scos niște cărți care te modelează întreaga viață: *Jocul cu mărgelile de sticlă, Moartea lui Virgiliu*. Apoi sunt cărți pe care le recitești, la care te întorci.”

Al doilea pasaj este pur și simplu tulburător, prin experiența pe care o dezvăluie: un poet autentic reușește să intuiască adevărul, esența unei traduceri. Este vorba aici de reacția lui Virgil Mazilescu în fața unor texte din volumul *Poemele umane* de Cesar Vallejo, traduse în anii '80 de Mihai Cantuniari:

Șigur că poezii foarte bune de atunci au fost extrem de interesante. Primul care a simțit și mi-a zis – „E un geniu!” – a fost Virgil Mazilescu. Alți buni poeți, Mihai Elin și Dinu Flămând, s-au apropiat și ei foarte mult de Vallejo.

*S-a petrecut atunci un lucru extraordinar de interesant. N-o să uit niciodată întâmplarea aceasta, erau mai mulți acolo, era și Mircea Ciobanu și Virgil Mazilescu. Mi-a spus: „E un foarte mare poet Vallejo, dar uite, am aici un poem al lui, **O piatră neagră peste-o piatră albă**, pe care nu-l înțeleg eu bine. Nu înțeleg cum începe”. Și-mi citește traducerea făcută în românește, dar mai stângaci, încă o dată spun, care suna așa: „Voi muri la Paris în zi cu ploaie / într-o zi pe care o am în minte”. Bun. Eu mi-am adus aminte cum era originalul...*

Asta m-a rugat Mazilescu: „Tradu-mi-o exact, că așa nu e bine”. Știa că nu e bine. Simțea. Poetul din el simțea. Și mi-a repetat: „Voi muri la Paris în plină ploaie / Într-o zi pe care o am în minte”. Și m-a întrebat: „E bine?” Aducându-mi aminte i-am spus cum e-n original și-am tradus versuri, mot-à-mot. Iată cum era: „Voi muri la Paris în zi de aversă (sau în plină aversă) / Într-o zi de care îmi reamintesc”.

Vallejo a știut locul și ziua în care avea să moară. În prima lui tinerețe, era adolescent, a avut un coșmar înspăimântător, s-a trezit, l-a trezit pe prietenul cu care era în aceeași încăpăre, l-a zgâlțâit, curgea sudoarea pe el și spunea: „Am visat c-am murit într-un oraș pe care nu l-am mai văzut, afară era ploaie și eu muream.” Și a spus și ziua, joi. Și așa s-a și întâmplat.

*N-avea niciun gând să plece din țară, habar n-avea de Paris și de Franța decât ca amintiri livrești. În momentul în care destinul lui s-a împlinit la Paris, după ce luptase cu scrisul lui pentru Republica spaniolă și a scris acele **Poeme umane** covârșitoare, atunci a scris aceste versuri. Și iată care era traducerea corectă. Și în momentul când Mazilescu a auzit asta, a zis „Dumnezeule!”, a dus mâna la cap și s-a schimbat la față. Pentru că era marea poezie într-un singur vers.*

PROF. DR. ELISABETA ROȘCA

Bibliografie

Biblia sau Sfânta Scriptură, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.
Dicționar Biblic, Editura Cartea Creștină, Oradea, 1995
Ivan Evseev, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Editura Amarcord, Timișoara, 1997.
Elisabeta Lasconi: „Traducerea, exercițiu de admirație”.
Convorbire cu **Ileana Cantuniari și Mihai Cantuniari** (traducători din franceză și spaniolă), în *Adevărul literar și artistic*, nr. 677 din 5 august 2003, pp. 3, 9.

Literatură și film

GROȘAN, DRAGOMAN ȘI FRICKE

Destinul unei țări se țese subtil în destinul Terrei. Cultura înobilează orice colț al lumii, dar uimitor e faptul că încă mai există locuri în lume unde ea n-a pătruns. Celebrul film documentar *Baraka*, realizat de Ron Fricke, surprinde ineditul lumii, în absența literaturii, a cuvintelor, prin imagini fortificate de muzica lui Michael Stearns. Iată viteza orașelor moderne la antipodul așezărilor tribale, într-un carusel polemic și absolut tulburător. Incubatoarele uriașe, filmate în ritm halucinant, mă determină să-mi doresc zone arhetipale, ba chiar respirația unui trib.

Ce pondere globală poate avea comunismul cu ororile lui între terifiante ruguri funerare, cascade, vulcani, sărăcie morbidă? Lăsăm o clipă Australia, Argentina, Japonia, Tanzania, Egipt, Ecuador, China etc. pentru a reveni la România. Cine este Gyorgy Dragoman? Autorul romanului *Regele alb*, tradus deja în 18 țări, s-a născut la Târgu-Mureș, iar în 1988 s-a stabilit în Ungaria. Copilul Dzsata din roman trăiește în România epocii „de aur”, când tatăl său e „reeducat” prin muncă la Canalul Dunăre-Marea Neagră. La noi, cartea a apărut la Polirom, tradusă de Ildiko Gabos-Foarță. Maiorul îi spune mamei copilului : „o să vă pară rău, doamnă, când vom reveni vom scoate și podelele și chitul de la geamuri, vom arunca o privire și pe sub cadă, ne vom uita și în țevile de gaze și vă vom face toată casa harcea-parcea”. Chiar dacă inocența copilului-narator conține uneori comicul fraged, involuntar, firav plantat într-o societate dictatorială, nici nu poate fi vorba de comicul sarcastic realizat de Groșan în *Caravana cinematografică*, din aceeași „glorioasă” epocă. Activistul Tavi, sosit în satul Mogoș, nu poate trăi fără ridicolul său limbaj de lemn, aliat unei timidități anacronice. Filmul regizorului Titus Munteanu, după cartea lui Groșan, e meritoriu, însă nu egalează forța cuvintelor, fulgurația tragi-comică a frazelor arcuite în registre diverse și pitorești.

Un film devine celebru doar dacă e văzut. O carte...dacă e citită. Un actor - dacă se reflectă în ochii spectatorilor. Suferința descoperită ce va provoca? Reversul medaliei are trecere? Am uitat de comunism? Lăsăm loc acestei CRIZE perfide fără să crâcnim, nu-i așa? Dacă revedem Terra din filmul lui Fricke ne reamintim că totul e colb, efemer, în raport cu retorta veșniciei. Ieri eram într-un tramvai din Cluj. A urcat un om sărman cu coșuri pline cu...putreziciuni din pubele. În câteva minute aerul pestilențial a agitat călătorii. Fiecare și-a pus o batistă la nas, ca să reziste. Ar fi existat o altă soluție? Poate o vor găsi cei ce vor urca, noi trebuie să coborâm oricum. Copilul lui Dragoman ce mai face, totuși? Trage cu ranga peste coapse dușmane, ...”fluturând ranga pe deasupra capului am strigat, la o parte, toată lumea la o parte, și am început să-mi croiesc drum spre ieșire...” .

ALEXANDRU JURCAN

SINDROMUL FURNICII

Mamei, in memoriam

Dis-de-dimineață
prin iarba-nrourată
croiește poteci
și cară poveri
arcuindu-se ca un semn de întrebare
Cheamă toate orătăniile
-pre fiecare după numele lor-
Ele vin și-i ciugulesc palmele
toate odată...

Pe urmă
se supune celor care mai sunt
în colțul acela de lume
-lor să le fie mai bine-
Conduce pruncii spre vis...
Cu palma streășină
mătura zarea cu ochii
doar-doar o vedea pe careva
din neamul ei
venind de departe
cu binețe la purtător

Cum nimic nu apare
-doar noaptea-
își înfășoară trupul vlăguit
într-un lînțoliu cenușiu
socoate pe degete
cât i-a rămas...
Ca o floare a soarelui
adoarme cu capul plecat
și gândul la poverile
zilei de mâine...

ANICA FACINA

DESPRE NOI

Încă mai miroși a mine
Înelindu-ți coapsa cu damfuri amăru
Dar tu, purtând
Crucea de spini a nopții.
Încă mai miros a tine,
Mă strecor în ochii bufniței
Și stau în geana nopții
Ascultând cum gem felinele de-afară
Și străjui
Străinul care va veni
să-mi smulgă raze vii din rană...

CORNEL VANA

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Foarte diversificat conținutul revistei și tot mai consistent!

Fiindcă se conturează și anumite elemente care revin în fiecare număr, o să faci, în timp, și rubrici permanente sau rămâne ca viața culturală să își impună cererea de publicare? Stau de un ceas și tot citesc...Aștept să am în mână revistă, pentru că e obositor să citești pe monitor.

Mă întreb cum se va numi, mai târziu, fenomenul acesta de masă pe care l-ai generat prin *Vatra veche*...în mod cert va purta un nume, că orice lucru...Să ai sănătate! Te îmbrățișez,

MARIANA CHEȚAN

Domnule Băciuț,
Am citit ultimul număr al revistei pe care o conduceți (mi l-a trimis dna prof. dr. Rodica Lăzărescu). Este la fel de valoros ca și celelalte (Felicitări!), dar de data aceasta am remarcat – parcă - o și mai mare aplecare către... munca de la clasă a dascălilor de... românește!

Îndrăznesc să vă trimit și eu o contribuție! Dacă mai aveți loc în numărul viitor și, bineînțeles, dacă dv. credeți că experiența descrisă merită să fie împărtășită! Numai bine,

PROF. LUMINIȚA MĂNESCU,
CN "Mircea cel Bătrân", Rm. Vâlcea

Domnule Băciuț,

Am terminat de răsfoit numărul de Cireșar al *Vetrei vechi*. Mi-a plăcut că v-ați gândit și la COPII, acum când sunt îndopați cu surogate de cultură și se îndepărtează de Carte.

Vă mulțumesc și pentru că ați inserat fragmentul din *Jurnalul de la Lăpușna*. Am cam rămas pe tânjală cu cartea asta, cred că am nevoie de o ...reîmprospătare a „stării de Lăpușna”!!! Glumesc, desigur. Nu am schir în ultimul timp pentru că, fiind în sat, am profitat și am pictat. Toată curtea e plină de vopseluri, când nu vin norii să mă alunge, așa cum fac de câteva zile.

Acum o oră a plecat poetul Theodor Răpan cu Doamna sa de la noi. A fost i vizită prea scurtă pentru câte am fi avut de povestit după o grămadă de ani de când nu ne-am întâlnit.

Mi-a spus de întâlnirea cu dvs., pe „fugă” și că... m-ați vorbit de BINE! Vă mulțumesc. Gândurile mele bune sunt reciproce în ceea ce vă privește.

Vă așteptăm prin zona asta, între două furtuni.

Toate bune doamnei Codruța și pe curând,

MELANIA CUC

Bună ziua!

Vă mulțumesc și vă felicit pentru acest nou număr din *Vatra veche*!

Vă rog, dacă puteți să-mi dați o adresă de e mail a dnei Irina Szasz - apare în revistă.

Vă mulțumesc și vă doresc sănătate și spor în cele bune!

MARIAN PETCU

Domnule Băciuț,

Am primit formatul pdf al revistei. Mulțumesc mult. O lectură mai mult decât plăcută!

Gânduri alese,

VALENTINA BECART

Tizule,

Mulțumesc pentru aducere-aminte și felicitări pentru realizare. O revistă de proporțiile celei girate de tine, valoroasă mai ales prin ferestrele deschise deopotrivă zilei de ieri și de azi, nu-i de mâna oricui. Frumoasă-i și prezentarea artistico-grafică.

Încă o dată, felicitări, sănătate și baftă!

NICULAE GHERAN

Frumos număr al *Vetrei vechi*! Mă bucură publicarea fiecărui coleg, pentru care vă mulțumesc. Am materiale pentru multe... alpha!

MIRCEA MOT

Merci pentru această lectură - surpriză foarte agreabilă.

Cu stimă,
ANGELA NACHE MAMIER,
"veche ca vatra"

Revista este de top, în mod cert. Voi încerca să scriu ceva în acest sens și vă voi trimite, semnalând, poate, și în *Bucovina literară*.

VASILE ZETU

Mulțumiri. Interesant număr.I.Cr.

Breee...da' ce mai revistoaia...și miștoacă, nineacă, de-ți vine s-o citești! BRAVA VOUĂ !!!

poet GEORGE FILIP - Montreal
Stimate Domn,

Mulțumesc pentru nr.6 al revistei. De asemenea, pentru faptul ca ați publicat materialele trimise anterior. Mie îmi place revista și cred că efortul Dvs fizic, intelectual și financiar este răsplătit printr-o revistă de ținută. Diversitatea fenomenului cultural oglindită în revistă face ca fiecare număr să fie așteptat cu nerăbdare și citit cu interes.

Doresc să vă propun un mic eseu despre ceea ce cred eu că trebuie să fie și cum să se scrie un poem haiku. Dacă sunteți interesat de subiect, vi-l trimit imediat. Cu mulțumiri și urări de bine,

M.N. TOMI

Vă mulțumesc pentru revistă, care și de aceasta dată e bogată, ca de obicei.

Urări de sănătate și mult succes.

ANA BANTOS

Sunt ziaristul Uli Friedberg Văureanu din Haifa și am adresa dv. de la Andrei Fischof.

Aș vrea să vizitez situl revistei dv. și nu reușesc să vă găsec adresa. Mi-o puteți da? Vă invit, la rândul-mi, să vizitați și dv. stația mea web la adresa www.isro-press.net/

Cu cele mai bune urări,

VĂLUREANU

Mult stimat Domnule Nicolae Băciuț,

Încă și încă o dată multe mulțumiri pentru această splendidă revistă pe care o păstoriți în inima Ardealului care a fost și rămîne focul viu al românismului. Cele mai sincere urări de a o ține tot așa,condei avântat și putere de muncă pe măsură,din partea lui

ION ROȘIORU

Vatra verii noastre

Lunarul de cultură VATRA VECHE, având ca redactor-șef pe Nicolae Băciuț aduce în iunie un spor de frumos prin inserarea lucrărilor semnate de artistul plastic de nivel european Maxim Dumitraș, directorul Muzeului de Artă comparată Sângeorz-Băi. Pe prima copertă suntem invitați la „cofetăria verde ținută de umbra catedralei”, de către poetul ANDREI FISCHOF. Dumitru Hurubă ne spune care este diferența între postbelic și postdecembrist, iar Nicolae Băciuț ne invită între lumi, cu N. Steinhart. *Vatra veche* se află în dialog cu Ursula Șchiopu, prin Valentin Marica, iar Mircea Moț spune despre Rebreanu că este personaj din lecturile sale. Pe Martha Bibescu, diplomat și scriitor, o caracterizează prof.dr. Ligia Dănilă din Beclean, iar amintirile cu Grigore Vieru sunt aduse de Lucian Mănăilescu. *Ioan Alexandru, operă și destin*, ne este prezentat de Aurel Hancu. O mare parte a acestui număr este dedicată anchetei „Literatura pentru copii, literatura copiilor”, inițiată de Nicolae Băciuț, la care au răspuns Miorița Got, Adrian Botez, Elena M. Cîmpan, Sânziana Batiste, Irina Iorga, Nina Jozsa, Iulian Dămăcuș, Claudia Ștravca ș.a Interviu cu Mirela Corina Chindea este realizat de Nicolae Băciuț, care la rândul lui este „interogat” de Mirela Corina Chindea. La capitolul cronica literară, avem cartea unei întâlniri predestinate a scriitorului Nicolae Băciuț, conturată de Lucian P. Petrescu. Poemul câmpiei transilvane este prezent prin Emil Dreptate, recenzat de Veronica Știr. Cartea „Cornel Pop și rugăciunea cântată”, de Menuț Maximinian, este recenzată de Ioan Seni, iar metamorfozele lui Florian Copeca, sunt filate de Elena M. Cîmpan, care vorbește și despre un alt fel de poezie, aceea a lui Dorel Cosma. Poezia cotidianului implacabil, filtrat prin raza de lună, o găsim la Maria Mândreanu-Oltean, crede Melania Cuc, iar Menuț Maximinian ne propune o întâlnire cu Irina Szasz și culisele întâlnirii cu Dalai Lama. Printr-un jurnal de șapte zile, descoperim Poarta Raiului, adică Lăpușna, descrisă de Melania Cuc. Un interesant dialog cu pictorița Steluța Nistorescu este semnat de Monica Mureșan, pe același palier fiind și portretul Ameliei Cara, un artist complet, de Melania Cuc. Nu lipsesc

evocările pentru Festivalul „Romulus Guga”, ediția a XVIII-a, de la Răstolița. O revistă frumoasă, bogată, precum florile de vară, precum razele soarelui în puterea lor.

MENUȚ MAXIMINIAN

Răsunetul, 23/06/2010

Dragă domnule Nicolae Băciuț,

Mulțumesc pentru revistă, care este foarte interesantă, diversă și bogată și, iată, și un ecou sincer și apreciativ, dar și trist, al interviului făcut de mine și publicat în aceasta (din partea scriitorului F. Costinescu -Am citit interviul, felicitări. O pledoarie bine condusă și susținută pentru adevărata valoare în artă. Păcat că nonvaloarea, tembelismul și teribilismul își fac de cap fără să țină seama de ... înaltele principii, după unii, depășite și, în consecință, îngenuchiate de noii corifei ai momentului în artă.). Cred că ați primit cartea trimisă prin poetul Theodor Răpan.

Cu multa prețuire,

MONICA MUREȘAN

Bună ziua, Domnule Băciuț!

Am primit cu bucurie *Vatra Veche* 6/2010 și m-am regăsit cu mare plăcere cu cele două materiale în paginile revistei. Mulțumesc din suflet pentru prilejul de lecturi frumoase, care îmbogățesc mințile și sufletul. Numai bine și salutări din Spania!

Cu prețuire, rămân aceeași, a Dumneavoastră

GABRIELA CĂLUȚIU SONNENBERG

Mulțumiri pentru tot ce mi-ați trimis! În curând voi putea și eu să citesc în liniște, pentru că începe vacanța. Vă trimit adresa de site a școlii noastre: scoala5rmvalcea.scoli.edu.ro, poate veți găsi o clipă liberă să-l deschideți. Vă doresc o vară minunată și... m-aș bucura să mai primesc "Vatra veche"! Multă sănătate și numai bine!

CARMEN SIMA

Bună seara. Mulțumesc din suflet pentru revista trimisă!

Cu aleasă considerație,
NICOLETA LAZĂR

Mulțumesc! Este relevant sumarul pentru ceea ce se conturează: VATRA VECHE, un curent cultural.

Cu drag,

VALI MARICA

Mulțumesc! O așteptam cu nerăbdare. O pot numi cadou de ziua mea ?

LILIANA DUMITRU

Mulțumesc mult pentru revistă și felicitări tuturor realizatorilor.

PR. VASILE ANDREICA

Stimate Domnule Băciuț,

Vă mulțumesc pt nr.6- recepționat electronic - al revistei VATRA VECHE care și de data aceasta este foarte reușită cu materiale/contribuții/articole din diferite domenii.

De asemenea, progagarea elementelor tinere talentate este o obligație FORTE și apreciazabilă în vederea lansării noii generații literare, lucru pe care revista o realizează sistematic.

Vă mulțumesc!

HANS DAMA

Mulțumesc! O revistă superbă!

A.C.P.

Bună ziua

Am citit Vatra veche 6... arată bine, echilibrată și actuală... remarcabilă în peisajul literar autohton tot mai precar.

MARIAN DRUMUR

Mulțumesc! O revistă foarte bine realizată, ce merită toată atenția!

ANA CRISTINA POPESCU

Mulțumesc pentru revistă,

Și acest număr este o lectură plăcută, cu multă informație și culoare. Mult succes,

VICTORIA MILESCU.

Stimate și drag mie domnule NICOLAE BĂCIUȚ, frate întru Românie - Felicitări, pentru acest număr, cu totul de excepție, care se adresează, cu adevărat, "tuturor românilor" - de la 6 la 99 de ani și ...52 de săptămâni! ...Mulțumesc pentru că nu lăsați "baltă" serialul despre tragedia (ȘI contemporană!!!) a aromânilor! Și mulțumesc și pentru surpriza de mă descoperi și ca prozator, nu doar ca poet, hermeneut/critic și eseist...!!! Doamne-ajută!

Cu, mereu, aceeași prețuire și caldă prietenie,

ADRIAN BOTEZ

Expo

ICOANA ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE, LA BONN

Direcția Județeană pentru Cultură și Patrimoniul Național Mureș, Asociația Culturală "Nicolae Băciuț", Grupul de Artă Religioasă "Deisis" organizează la Bonn, la invitația Consulatului General al României, și cu sprijinul Parohiei Ortodoxe Române din Bonn, două expoziții, la sediul instituției și la Primărie, cu tema "Icoana între tradiție și modernitate". Vor fi expuse lucrări din ciclurile "Icoana din fereastra" și "Crucea din fereastra", realizate în taberele de pictură de la Lapușna și Mănastirea Doamnei", Toplița, semnate de Marcel Naste, Klara Balazs, Emilia Manole, Codruța Băciuț, Ana Sălăgean, Călin Bogătean, Elena Costinaș, Veta Pascu, Marina Kulcsar Pârnu și Raluca Bogătean, precum și lucrări din ciclurile "Revigorarea formei bizantine" și "Prapuri", de Marcel Naste, icoane pe sticlă realizate de Balazs Klara și Ana Sălăgean, icoane pe lemn realizate de Călin Bogătean și Cosmin Pol.

În același cadru vor fi expuse și lucrări pictură sub genericul "Peiseje transilvane", semnate de Vasile Mureșan, Marcel Naste, Călin Bogătean, Cosmin Pol, Klara Balazs, Ana Sălăgean.

Va fi organizată și o expoziție de artă populară tradițională, în principal cu lucrări din Colecția Victoria Fodor.

Pe perioada derulării proiectului, 18-28 septembrie, o parte dintre membri Grupului de Artă Religioasă "Deisis", organizează ateliere-școală pentru învățarea picturii de icoane pe sticlă, cu participarea unor copii români din diaspora și germani.

Membrii Grupului de Artă Religioasă "Deisis" vor realiza și vor dona și două icoane de lemn ale hramului viitoarei biserici ortodoxe care va fi construită în curând la Bonn pentru comunitatea românească din zonă.

Expozițiile vor fi prezentate de Nicolae Băciuț.

Toate cheltuielile pentru acest proiect provin din fonduri atrase din surse extrabugetare.

N.B.

Dreptul la replică

Stimate Doamnele Nicolae Băciuț,

Primiți, vă rog, pe lângă felicitările bine-meritate pentru ținuta revistei pe care o coordonați, un drept la replică pe care l-aș numi (e drept, mai puțin academic, dar titlul este doar pentru ochii Domniei Voastre!) *Altă găscă-n altă traistă*.

Vă asigur de toată stima și prețuirea mea,
Rodica Lăzărescu

Prin amabilitatea doamnei Angela Olaru de la Brăila, primesc regulat revista *Vatra veche* care reprezintă, cu fiecare apariție, prilej de încântare atât prin conținut, cât și prin formă.

Motivul care mă face să vă scriu îl constituie (pe lângă felicitările pe care le meritați din plin) unul dintre răspunsurile la ancheta din nr. 6 referitoare la lectura copiilor, mai precis **nota finală** pe care dna Miorița Got o atașează răspunsului domniei sale.

Simpozionul dedicat lecturii (la care se face referire **incompletă** în prima parte, **eronată** în cea de-a doua și **tautologică** în ansamblu – *simpozion național desfășurat ... la nivel național*) a fost inițiat în anul 2008 de **Colegiul Național „Ion Creangă”** din București și s-a desfășurat în fiecare an (2008, 2009, 2010) la acest colegiu. Prima sa ediție a avut ca generic *Lectura – punte de legătură între Bibliotecă și Catedra de limba și literatura română*, cea de-a doua s-a numit *Lectura – modalitate de armonizare interculturală*. Aceea din acest an (desfășurată în data de 20 martie) a avut ca temă *Lectura – sub presiunea canonului?*, iar ca invitați pe Mircea Martin, Valentina Curticeanu, Daniel Cristea-Enache (ca să citez doar numele cele mai sonore), la care aș mai adăuga prezența a numeroși autori de manuale, auxiliare didactice, lucrări de specialitate din București și din țară, sau, cum ar zice distinsa dvs. colaboratoare, *personalități ale limbii române în plan național*.

Ultimele două ediții s-au bucurat de participarea unor cadre didactice și studenți din Republica Moldova, Franța, Scoția, Spania, Statele Unite.

Revista *Tribuna învățământului*, în nr. 1044 din 5-11 aprilie 2010, p. 13, a reflectat evenimentul într-un amplu reportaj.

Și în acest an, lucrările prezentate au fost publicate într-un volum (coperta atașată), a cărui recenzie (elogioasă) a fost semnată de **prof. dr. Adrian Botez** în numărul 3-4/2010 al revistei focșanene *ProSaeculum* (p. 121 ș.u.).

„Evenimentul” de la Focșani se înscrie în seria celor destinate promovării lecturii, dar, chiar dacă a preluat ideea și tema simpozionului bucureștean, a fost decretat, de înșiși inițiatorii lui, prin regulamentul de organizare, drept **EDIȚIA I**.

Ne bucură faptul că, pe lângă obiectivele inițiale, demersul nostru, început în 2008, i-a stimulat pe colegii din Vrancea, dar ne întristează că, pe o temă atât de generoasă cum este aceea a lecturii, nu se pot desprinde de modelul bucureștean. Și mai trist – că doresc a-l transfera în propria ogradă!

Cu deosebită stimă,
PROF. DR. RODICA LĂZĂRESCU
Colegiul Național „Ion Creangă” București

AMINTIRI, AMINTIRI ...

Am citit cu mare drag articolul despre profesorul universitar doamna Ursula Șchiopu. Am avut fericirea să ascult prelegerile distinsei doamne la București, în aprilie, anul 1991. Să-i deie Domnul sănătate. Folosesc permanent cartea unică, pe care o am în biblioteca mea, despre psihologia copilului. Vă rog să-i transmiteți mari mulțumiri din partea mea și a colegilor mei - psihologii din raionul Criuleni pentru munca de mare folos.

*

Omul se naște că să lase o urmă pe Pământ și trăiește atât timp cât îl pomenește lumea. Aceste cuvinte le-am auzit în copilărie și au rămas în sufletul meu pentru toată viață. M-am născut într-o familie de țărani din Criuleni. Părinții mei Mihail și Natalia Rusu au fost primii absolvenți ai școlii de șapte clase din sat, anii 1934 și 1935. Ei, buneii noștri, rudele, vecinii ne povesteau despre copilăria lor petrecută „la români”. Au avut o viață materială grea, munceau la pământ alături de cei maturi, dar erau obligați să frecventeze școala. Se atrăgea o atenție deosebită disciplinei și dezvoltării moral-spirituale a tineretului și a întregii populații. Mai activ și căminul cultural „Dimitrie Cantemir”, condus de directorul școlii domnul Petru Richter. Învățătorii lămurau părinților că dacă copiii au ocupație frumoasă și viața lor va fi frumoasă. Care părinte putea să fie contra? A apărut teatrul pentru toți. Se montau spectacole unde luau parte copiii, părinții, buneii și toată inteligența satului. D-l Petru RICHTER a organizat un cor la căminul cultural, care a dus faimă Criuleniului până la București, la festivalul „Cântarea României” la Muzeul Satului. S-au întors cu locul doi, din cauza lipsei de uniformă și cu cadouri de preț primite chiar din mâna Regelui. Corul era invitat la cele mai mari festivități din Basarabia, la joc la hramuri, era foarte vestit! Munceau toată iarna ca să învețe, un cântec în patru voci. Aveau un spectru larg de cântece religioase, ostășești, doine, balade, romane.

La serata mea de absolvire a școlii medii, părinții noștri au cântat până dimineața aproape tot arsenalul de capodopere. Au cântat așa frumos, în patru voci, atât de frumos, că s-a adunat lume în jurul clădirii și aplaudau. Clar lucru că nu s-a cântat: „Trageți horă, horă mare, că e zi de sărbătoare; ziceți horă, ziceți tare! Sus cu România Mare! Peste Prut, peste Carpați... toți la horă vă-nșirați”, sau ”hai să dăm mână cu mână cei cu inimă romană”.

...Părinții mei au ținut legătură cu directorul școlii, domnul Petru Richter. Locuia în județul Teleorman, comună Rădulești, avea un copil Alexandru sau Alexandra, nu deslușesc scrisul. Fiecare mesaj primit de la director era citit la toți coriștii. Dumnealui se adresă: copilașii mei iubiți, le mai povestea despre cei refugiați dacă știa ceva, cauta rudele lor, ținea legături cu toți cei dragi. Suferea mult că nu putea să viziteze Criuleniul. Păstrez cu sfințenie câteva scrisori pline de nostalgie. Îl bucura mult că lucrul depus a prins rădăcini adânci și a dat roade frumoase. Mai scria că duce o activitate culturală fructuoasă în județ, dar incomparabilă cu cea din Basarabia. Aș vrea mult să ajungă mesajul meu și în județul Teleorman, căci un Om trăiește cât trăiește amintirea despre el. Poate mai sunt rude, discipoli?

Mamă mea, soprană, și Tatăl meu, bariton, cucureau prin frumusețea cântecului și a sufletului pe toți cei care intrau în casă noastră. Mi-a rămas o comoară - o casetă cu imprimarea a câtorva doine, cântece, interpretate de părinții mei MAMA MEA - COMOARA MEA, TATĂL MEU - ÎNGERUL MEU.

VIORICA RUSU,
Criuleni, Moldova

Dezvăluiri în premieră

Asasinări în masă... cartea care te cutremură

Biblioteca Publică *O.Ghibu* din Chișinău a găzduit recent lansarea unui volum care te cutremură chiar de la primele file, o carte așteptată de mult, care cuprinde documente inedite privind masacrarea fără vină a sute și mii de oameni din Basarabia în perioada interbelică. Însuși titlul acesteia vorbește de la sine: **Asasinări în masă din RASSM în perioada Marii Epurări(1937-1938)**.

După cum a mărturisit istoricul Ion Varta, membru al Comisiei pentru studierea și aprecierea regimului totalitar comunist din Republica Moldova, care a lucrat în colaborare cu Tatiana Varta și Igor Șarov, decanul Facultății de Istorie de la Universitatea de Stat din Moldova, lucrarea a fost pregătită și editată în timp record, doar câteva luni, fiind antrenate în paralel și echipe de la Editurile *Arc* și *Cartdidact*, unde a văzut lumina tiparului. Ea este o primă parte a dezvăluirilor șocante care include 1700 de nume de persoane, împușcate în baza așa numitei *operații române*. Documentele sunt desecretizate din Arhivele Securității(SIS) și a Ministerului de Interne(MAI) a Republicii Moldova. Se dorește ca până la sfârșitul anului curent să fie editate trei volume, la fel de consistente ca și prima – circa 800 de pagini, în tiraj de 3000 de exemplare fiecare. Se intenționează, de asemenea, difuzarea gratuită în toate bibliotecile. Primul volum se deschide cu o prefață de istoricul francez Stephane Courtois, coordonatorul cunoscutului proiect **Cartea neagră a comunismului**, directorul Centrului de Istorie din Franța, în care se menționează: La 26 ianuarie, 2006, Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei a votat o rezoluție în care erau condamnate crimele regimurilor comuniste. Anume în acest cadru general se situează munca echipei de istorici, care publicând volumul în cauză, aduc o mare cinste Republicii Moldova. Într-adevăr, după o jumătate de secol de comunism, toate țările supuse acestei terori trebuie să-și regăsească identitatea națională. Procesul constă, înainte de toate, dintr-o recuperare a memoriei, întrucât fără memorie, individul, ca și colectivitatea, nu-și mai cunoaște identitatea și nici ce reprezintă în realitate. Acest **travaliu al memoriei** trebuie considerat și dezvoltat de un **travaliu al istoriei**, care se sprijină pe o solidă bază științifică, procurată de arhive de documente incontestabile, de genul celor publicate aici.

Procesele verbale, incluse în carte, erau întocmite de așa numita *Troika* de la Tiraspol și de la Moscova, din care făcea parte reprezentantul *Obkomului*, adică al Partidului Comunist, al Procuraturii și al treilea reprezentant al NKVD(de la securitate), decisivă era hotărârea primului. Decimarea vieților omenești a avut o amploare foarte mare, a constatat Ion Varta, în rezultatul cercetărilor efectuate. Acuzățiile erau din cele mai

absurde, oricine putea fi victimă așa numitei *Troika*, sentința fiind însă una: **rasstreleati**, adică **a fi împușcat**. Erau împușcați oamenii pentru astfel de *crime grave*: credința în Dumnezeu, neplata impozitelor, simpatie față de Basarabia și România, abandonarea FZO (cursuri de meserii), eschivarea de la deportări, rude în România și altele de acest fel.

Așa cum mărturisește acad. Nicolae Dabija, toate călugărițele de la Mănăstirea *Raiul*, construită de părintele Inochentie Levizor la Lipețkoe, dincolo de Nistru, au fost împușcate – aproape 40 de condamnări la moarte într-o singură zi. Vina pentru care au fost condamnate la moarte a fost pentru toate una – credința în Dumnezeu. În aceeași perioadă, 1937-1938, în fosta URSS, conform datelor de arhivă, au fost împușcate 6 milioane de persoane din rândul adulților, inclusiv adolescenți.

Am venit în mod special să-l felicit pe Ion Varta pentru această carte interesantă, a remarcat N.Dabija. Chiar și în anul acesta au apărut monumente lui V.I.Lenin, în total în ultimii opt ani i-au fost înălțate 30 de monumente. Forul Democrat al Românilor din Republica Moldova, printr-o Declarație publicată recent, a propus ca Partidul Comunist să fie scos în afara legii ca partid criminal, ca autor al unui genocid de durată, declanșat contra poporului basarabean. Crimele comuniste trebuie studiate în școli, tinerii trebuie să cunoască adevărata istorie. Basarabia trebuie să fie *curățită de elementul românesc*, așa-și propuneau călăii neamului și nu despărțeau declarațiile de fapte oribile. Referitor la reabilitarea oamenilor care s-a făcut în 1991,

acum e timpul să se facă altfel. Să propunem ca în fiecare localitate să fie înălțate monumente celor care pe nedrept au fost omorâți, deportați. E bine că în această carte sunt lăsate documentele să vorbească de la sine, obligatoriu ca acestea să fie introduse și în manuale. Trebuie să facem și un Muzeu al ocupației comuniste, cum există, bunăoară, în țările baltice.

Istoricul Anatol Moraru a apreciat volumul ca pe unul de mare importanță, documentele sunt prezentate așa cum au fost întocmite la vremea respectivă. Încă din 1989 trebuiau să fie scoși din anonimat acești oameni care au pătimit fără vină, consecințele răsfrângându-se și asupra membrilor familiilor celor executați ca *dușmani ai poporului*. E nevoie ca tot mai mulți, în special tineretul, să cunoască adevărul istoric și călăii care au masacrat lumea pașnică. Propun ca să facem adresare către organele abilitate pentru a înlesni accesul și la Arhivele secrete ale Rusiei și Ucrainei.

Cu mesaje de prețuire și recunoștință pentru munca efectuată s-au mai alăturat și Mihail Harișin, ministru consilier al Ambasadei Ucrainei în Republica Moldova, dr. în istorie I.Șarov, istoricul I.Cașu, Veronique Narta-Midca, secretar plenipotențiar al Ambasadei Franceze în Republica Moldova ș.a.

Lansarea a fost moderată de lingvistul Eugen Lungu.

RAIA ROGAC

Vremea trădărilor

(Urmare din pagina 88)

Eu măcar nici nu știam pentru ce eram închisă, nici nu înțelesesem bine cine erau comuniștii și cine au fost înaintea lor. Fasciștii? Sau Regele? Care rege? Am văzut vreun avocat? Sau vreo rudă? Am putut să scriu vreo scrisoare sau mi-a scris cineva? Mi s-a spus că voi fi acuzată de înaltă trădare pentru participare la pregătirea răsturnării puterii poporului! Colaborare la activitățile subversive ale unei organizații din care făceai și tu parte și de care nu auzisem niciodată! Mă aștepta închisoare pe viață sau condamnare la moarte! Eu, o tâmpită naivă, și pe deasupra și gravidă, eram pusă în situația să aleg între viață și moarte! Cine ar fi ales altfel?

- Ai spus gravidă? Cum ai fost gravidă?

- Da, am fost gravidă cu copilul tău. Și Livia începu să plângă.

- Și ce s-a întâmplat cu el?

- Mi l-au luat!

- Nu pot să cred! Tot ce-mi spui este incredibil! Și eu am fost atâția ani în temnițe și am văzut și auzit atâtea! Nu pot să cred! Mai există martori?

- Care martor ar fi idiot să vorbească? Pentru ce? Călăii și victimele acceptă tăcerea. Este doar o organizație, un "Ordin" secret și fără milă! Ce se întâmplă dacă ar vorbi? Exterminarea sau prăbușirea din pozițiile în care s-au cățarat și descompunerea rețelei care îi hrănește. Cum îți imaginezi că s-a menținut acest sistem, dictatura unei minorități peste douăzeci de milioane? Această organizație, "Rețeaua", este infiltrată de sus pînă jos prin toate straturile sociale. Uite ce perfect funcționează și astăzi: generali și foști directori sau diplomați rulează mai departe afaceri, în bănci și societăți, în străinătate și în țară, și numai ei, adică cei din "Rețea", trag firele, însă, în alte firme și în alte poziții. Fiecare "trădător" potențial, care ar încerca să sară, s-ar compromite în primul rînd pe el însuși. Orice relatări sau divulgații despre "Rețea" l-ar transforma într-un clown, într-un dement caraghios!

Alex era bulversat și n-o mai putea urmări. Gândurile îi zburau la "copilul" lui și ar fi vrut s-o întrerupă, s-o descoase:

- Cred că această "Rețea" există doar în imaginația ta!

- Tu nu trebuie să mă crezi! Eu ți-am răspuns doar la întrebare! M-ai întrebat de ce n-am rezistat. Și ți-am răspuns! Am încercat doar să-ți explic. Cu speranța că ai să înțelegi că nici unul dintre cei care au rezistat nu a supraviețuit. Și ceilalți, care n-au rezistat și au acceptat și s-au vândut, sunt în "Rețea" și nu se pot trăda reciproc, nu pot explica lumii, pentru ce au denunțat și au spionat și au mințit și au asasinat! Crezi că te-ar ierta cineva "numai" pentru faptul că înainte de toate acestea ai trecut prin infern? În ultimul timp s-a scris mult despre închisorile comuniste, însă ceea ce am trăit eu depășește orice imaginație! Nu numai faptul că am fost ținută săptămâni în întuneric, pe cimentul celulei, în frig, însetată, înfometată, violată bestial, însă decăderea, umilința, pierderea oricărei noțiuni de timp, de spațiu, uiți cine ești, cine ai fost, îți uiți visurile și Dumnezeii, nu-ți mai poți aminti de fizionomia sau vocea celor dragi, te fîmpești,

uiți totul...Și după veșnicia asta în întuneric, în frig, în cocleală; dureri, spasme de naștere, urlete...Și cîndva lumină; într-o cameră cu încă trei paturi de campanie, goale, ruginite... Cearceafuri cenușii, jechoase,mirosind a mucegai... Însă lumină. În sfârșit lumină. Atunci am primit un copil și l-am ținut în brațe, cîteva minute, nici n-a deschis ochii, mirosea a săpun "Cheia"...După asta, după această întâlnire, nu mi-am putut aminti niciodată cum arăta. Numai mirosul de săpun...Îl simt și acum, aici...Și nu l-am mai văzut niciodată. Un bărbat în civil, cărunt, fără vîrstă, rece și distant, s-a așezat pe patul gol din stînga mea:

"- Am hotărît să acceptăm declarațiile tale, deși cu anumite semne de întrebare. Îți dăm o șansă: în locul unei condamnări pe viață ai posibilitatea să lucrezi pentru noi. Vei primi o nouă identitate și vei uita că ai avut familie, prieteni și amanți!"

&

În starea aceea de somnolență, de apatie, m-a pleznit un singur gând, un singur regret: tata! I-am promis doar că vom merge împreună la bunica... Și m-am auzit vorbind:

"- Și copilul? Copilul meu? E fată sau băiat?"

"- Este o fată! O vei vedea de fiecare dată când te vei evidenția. Cred că este cea mai bună răsplată. Și cel mai bun stimulent!"

"- O, da..." Mă gîndeam la tata. Nu știu de ce, dar mă gîndeam numai la el. Ași fi vrut să-i cer sfatul, să-i explic. Dar era prea tîrziu: nu-i mai puteam explica nimic. Și nu l-am mai văzut niciodată. A murit crezându-mă moartă... Ce durere pentru el... Săracul meu tată...

"- Ai vreun nume pentru ea?"

"- Nume? Pentru cine?"

"- Pentru fată."

"- A... Nu cred. Nu știu..."

Și am adormit. Sau eram sedată. Au urmat ani de reeducare și de instrucție, de dresaj, de umiliri și de spălare a creierului. Ei știau totul despre mine, aveau toate informațiile și și actele care mă priveau, trebuia să exersez ore întregi limba germană și engleza, învățam o istorie ciudată, "istoria emigrației române, biografiile exilaților, legăturile familiare, totul despre prietenii și foștii lor colegi... Începuse să mă intereseze, era o lume ciudată, fascinantă, oameni de cultură, politicieni, speculanți, boieri, hoți, ofițeri, medici, ingineri și mai ales ratați, ratați de toate categoriile...Agenții noștri lucrau în toate organizațiile politice sau culturale, liberale sau legionare, ortodoxe sau greco-catolice. Mă obișnuiam greu că existau atâtea organizații și publicații românești răspândite în toată lumea. Secția în care m-au repartizat se ocupa de românii din Austria, Germania și Elveția. Era o materie complexă: date personale, studii, prieteni, funcții în România și în străinătate, activități politice, situația materială și familiară și mai ales psihologia. Fiecare avea fișe personale complete care se actualizau permanent. Fiecare viciu sau slăbiciune era înregistrat și descris cu minuțiozitate.

CORNEL DIMOVICI

EDITURA HUMANITAS - 20 de ani de activitate

Se știe că *Humanitas* este una din primele organizații editoriale privatizate din România postcomunistă. Editura bucureșteană a adăpat, timp de două decenii, lumea însetată de carte și a îndestulat-o cu produse de lectură excepționale.

Să ne aducem aminte... În anul 1990, Editura *Humanitas* și-a asumat misiunea de resuscitare a pieței editoriale românești, puternic șubrezită de mult prea lungă și oribilă cenzură comunistă. Aventura editorială a Grupului *Humanitas* a prins viață într-o zi de făurar, mai exact la 1 februarie 1990, când filosoful, și de ce nu, întreprinzătorul, Gabriel Liiceanu, sprijinit de un grup de oameni entuziaști, a luat decizia de a pune în mișcare industria românească de carte prin constituirea unei edituri care să ofere publicului, pe atunci însetat de cultură și cunoaștere, o „pradă culturală” inestimabilă, smulșă din sertarele unor autori români excepționali, respinși de regimul comunist.

Munca de pionierat a început la această editură, desigur nu întâmplător, cu dezgroparea unor nestemate ale gândirii filosofice românești, concepute de mintea unor scriitori ca : Lucian Blaga, Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu - gânditori de excepție care au crescut în pepiniera culturii românești interbelice. Editarea unor opere admirabile ca „Luntrea lui Caron” de Lucian Blaga, „Pe culmile disperării” de Emil Cioran, „Nu” de Eugen Ionescu „Dicționarul religiilor” a lui Mircea Eliade - pentru a da câteva exemple - a provocat un adevărat șoc cultural și a generat o adevărată psihoză în masă. Pe atunci, *Librăriile Humanitas* erau arhipline, lumea se înghesuia să îi cumpere pe Blaga, Cioran, Eliade sau Ionescu. Tineri și vârstnici, mânători ai condeiului, profesori, studenți, medici sau oameni simpli își deschideau ferestrele sufletului și baierale minții pentru a se împărtăși din scrisul lui Mircea Cărtărescu, Neagu Djuvara, Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu sau Ioana Pârvulescu.

Nu vorbesc despre o iluzie, ci despre îmbucurătoarea realitate a faptului că setea de lectură, era, cu ceva timp în urmă, cât se poate de firească și cât se poate de abundentă. Oamenii îi citeau și îi comentau pe Ana Blandiana, pe Horia Roman Patapievici, pe Radu Paraschivescu sau pe Nicolae Manolescu - scriitorii care au ales Editura *Humanitas* pentru a-și publica lucrările.

Operele marilor autori publicați la *Humanitas* sunt citite și astăzi. Mărturie stau cifrele înscrise în catalogul aniversar „20 de ani Humanitas” care include date statistice referitoare la cei mai iubiți autori și la cele mai râvnite cărți. Expunerea concluziilor statistice este lămuritoare și se referă la faptul că în topul preferințelor de lectură a contemporanilor se află 16 autori români ale căror lucrări au fost vândute, în peste 4 milioane și jumătate de exemplare. Nu este important care titlu *Humanitas* deține recordul absolut în acest sens, trebuie doar să reținem că tirajul cărților de filozofie semnate de Blaga a ajuns în total la 170.000 de exemplare, „Pe culmile disperării” a lui Emil Cioran a trecut prin mâinile a peste 180.000 de cititori, „Dicționarul religiilor” a lui Eliade a fost tipărit în 50.000 de exemplare iar din „Sacru și profanul”, de același autor, au fost vândute 50000 de cărți. Performanțele editoriale nu se opresc aici. Ele continuă cu „Fenomenul Pitești” de Virgil Ierunca scos în 186500 de exemplare, „Jurnalul filosofic” al lui Noica cu un tiraj de 109000 de exemplare. Totalul cărților tipărite de Mircea Cărtărescu la *Humanitas* a ajuns la 429200 de unități editoriale, în timp ce „Apelul către lichele” a lui Gabriel Liiceanu s-a vândut în 43000 de volume. Desigur, exemplificările ar putea continua. Mult mai importantă rămâne bucuria lecturii oferită de *Grupul Editorial Humanitas*, care timp de 20 de ani nu a făcut altceva decât „să livreze” publicului, după cum scrie Radu Paraschivescu, „niște pereți cu cărți, niște idei și niște oameni gata să creadă în ele cu orice preț.”

Revărsând, de-a lungul anilor, o ofertă editorială abundentă și bine primită de publicul cititor, organizația editorială *Humanitas* și-a valorificat experiența prin extinderea ariilor de interes și înființarea unor departamente specializate precum : rețeaua de librării *Humanitas* (constituită în 1993), *Editura Humanitas Educațional* (formată în anul 2000), compania *Humanitas Multimedia* (constituită în 2003), compania *Humanitas Fiction* (2007), ultima având misiunea de a valorifica aparițiile editoriale din domeniul literaturii străine.

Probabil numărul publicului fidel editurii *Humanitas* s-a redus în ultimii ani. A crescut, în schimb, nivelul de expectanță al cititorilor, care parcurgând cărțile editate aici s-au ales cu o ascuțită a minții de invidiat și cu o profunzime a sufletului de neignorant.

O evoluție semnificativă se observă și la nivelul paletei editoriale. Grupul *Humanitas* și-a extins domeniul editorial spre: cartea de științe umaniste, ficțiune și literatură memorialistică, cartea practică, lucrări de știință popularizată, manuale și auxiliare școlare, cartea pentru copii, audiobookuri. Modelul de gândire editorială propus de *Humanitas* s-a concretizat prin crearea unui număr variat de colecții și serii editoriale organizate după o structură de bază care include :

1. *Seria celor cinci mari autori interbelici,*
2. *Seria Autori români contemporani,*
3. *Seria Istorie,*
4. *Seria Istorie contemporană,*
5. *Colecția Memorii/Jurnale,*
6. *Raftul Denisei,*
7. *Cartea de pe noptieră,*
8. *Seria Biblioteca Italiană,*
9. *Colecția Nipponica,*
10. *Seria Practic,*
11. *Colecția Audiofiction.*

Gestul de mare generozitate editorială făcut de editura *Humanitas*, pe parcursul a două decenii de activitate/productivitate în lumea cărților, vine să dezmințim tot mai dese avertizări legate de reducerea cantumului producțiilor editoriale românești și europene. Se discută despre o periculoasă criză a lecturii și despre o dispersare a interesului contemporanilor pentru carte. Comunitatea cititorilor și producătorilor de carte își restrânge rândurile. Cu toate acestea, atâta vreme cât sute de cetățeni se strâng în jurul unor standuri editoriale ca cele de la târgurile „Bookfest” sau „Gaudeamus”, cultura scrisă din România se află pe mâni bune.

Pe mâni bune se află și producția editorială de la *Humanitas*. Editura aduce pe piață cărți care se vând, volume care își fac loc pe rafturile bibliotecilor personale sau ale bibliotecilor publice. De 20 de ani, Grupul Editorial *Humanitas* ne ademenește cu „cele mai iubite cărți și cu cei mai iubiți autori”. Cărțile *Humanitas* ne duc mai aproape de nemurire, fiindcă, vorba lui Noica, „Ai atâtea vieți câte cărți ai citit”.

LILIANA MOLDOVAN

OCHIUL CICLOPULUI

Michel Bénard

Vremea trădărilor

Anii au trecut, închisoarea, școala de agenți, plecarea în Occident... În toți anii m-am gândit cu durere la el, la dragostea lui pentru mine, singurul lui copil... Îi revăd mereu privirea tristă cu care mă urmărea, parcă mi-ar fi prevăzut destinul, ar fi vrut să mă îmbrățișeze, însă eu mă îndepărtam. Ar fi vrut să vorbească mai mult cu mine, să-mi povestească, să mă ajute, să-mi dea

Director de onoare
MIHAI SIN

Redactor-șef adjunct
VALENTIN MARICA

Redactori:

Eugen Axinte, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Elena M. Cîmpan, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Răzvan Ducan, Eugen Evu, Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Cleopatra Lorințiu, Liliana Moldovan

sfaturi... Eu nu mai aveam timp. Pentru el, bunul meu tată... Viața mă gonea mai departe și din când în când aruncam o privire în urmă, peste umăr, spre ochii lui întunecați și triști. A fost omul care m-a iubit cel mai mult și singurul care nu m-a trădat... Acum, ași dori atât de mult, să lenevim și să trâncănim, să ne povestim viața, acolo la țară, în casa bunicii!

- El, tatăl tău, a fost singurul care nu te-a trădat?

- Da, singurul. Până și eu însumi m-am trădat!

- Și eu te-am trădat?

- Într-un fel, da. Știi ce vreau să spun. Însă tu nu aveai cum să știi. Și asta făcea parte din scenariul destinului...

Livia începu să râdă, zgomotos, în hohote și privirea metalică și verde și albastră deveni mai intensivă. Și mai tristă.

Contemplând-o, își recunoscuse, surprins, vocea:

- De ce n-ai încercat să reziziți, să te împotrivești? Ca atâția alții.

- Ca atâția alții? Câți au rezistat? Ai auzit de vreunul care a rezistat? Cei care au fost aleși, de soartă, de destin sau dracu' mai știe de cine, au cedat sau au fost uciși! A fost o ruletă, un joc, fără nicio logică, fără nimic! Absurd și bestial. Eu nu am vrut să mor! Înțelegi? Aveam 19 ani și nu am vrut să mor! Mi-a fost frică și iubeam viața! Nu am nimic de erou sau martir! N-am avut nicio concepție politică, niciun crez, niciun ideal pe care să-l trădez. Te iubeam pe tine, pe tata și pe mama. Și eram însărcinată și voiam să trăiesc. Cu orice preț! E ușor să pâlăvrăgești, să confabulezi și să devi erou! Să scrii memorii pe care nu le poate controla nimeni și să dai interviuri și să te dai mare! Dacă te-ar fi ales pe tine, ai fi refuzat? Taci! Nici nu te-ai gândit la această posibilitate. Toți cei care au fost aleși de soartă sau de jigodiile alea ordinare s-au vîndut! Destinul, personificat într-un ofițer de securitate a cărui misiune era să selecteze agenți fără memorie, fără trecut și fără familie. Numai pe baza unor hârtii îndoielnice dintr-un dosar. După ce m-au maltrat și am născut și mi-au arătat copilul, mi s-a promis că o să-l revăd dacă fac ceea ce mi se cere. Și am spus: "Da"! Pe cine trădam? Pe tine? Un partid, o organizație? Sau patria? Care PATRIE? Părinții?

CORNEL DIMOVICI

(Continuare în pagina 86)

Corespondenți : Bianca Osnaga, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Ioan Matei, Victor Știr, Claudia Șatravca, Raia Rogac (Chișinău), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Ionela van Rees-Zota (Germania), Gabriela Mocănașu (Paris), Dwight Luchian-Patton (SUA)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2010 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.